

AKADEMIA KALISKA

im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

INSTYTUT NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

ROZPRAWA DOKTORSKA

**WOJSKA OBRONY TERYTORIALNEJ
W DZIAŁANIACH NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA
PAŃSTWA**

Opracował:
mgr Paweł ZAGÓRSKI

Kierownik naukowy:
prof. dr hab. inż. Jan POSOBIEC

Promotor pomocniczy:
dr Paweł KAMIŃSKI

KALISZ

2022

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	5
WSTĘP	7
ROZDZIAŁ 1. PODSTAWY METODOLOGICZNE BADAŃ	10
1.1. Uzasadnienie wyboru tematu dysertacji	10
1.2. Przedmiot i cel badań	20
1.3. Problem badawczy	22
1.4. Hipoteza badawcza.....	23
1.5. Metody i techniki badawcze	25
1.6. Dobór próby badawczej i charakterystyka respondentów.....	28
1.7. Narzędzia analizy statystycznej.....	34
ROZDZIAŁ 2. UWARUNKOWANIA WSPARCIA WŁADZ CYWILNYCH I SPOŁECZEŃSTWA PRZEZ WOJSKA OBRONY TERYTORIALNEJ PODZAS DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z ZAGROŻENIAMI POZAMILITARNYMI	35
2.1. Uwarunkowania prawne.....	36
2.2. Charakterystyka zagrożeń pozamilitarnych bezpieczeństwa	53
2.3. Geneza powstania, charakterystyka, struktura i zadania Wojsk Obrony Terytorialnej	73
Wnioski	82
ROZDZIAŁ 3. ROLA I MIEJSCE WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ W SYSTEMIE ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO	85
3.1. Identyfikacja układu pozamilitarnego	85
3.2. Misja, zadania i sposoby działania WOT w systemie zarządzania kryzysowego.....	103
3.2.1. WOT w fazach SZK RON.....	109
3.2.2. Wydzielane elementy w ramach SZK WOT	117
3.2.3. Rodzaje wsparcia administracji publicznej	131
3.3. Organizacja, struktura i poziomy zarządzania kryzysowego	141
Wnioski	158
ROZDZIAŁ 4. FORMY I METODY ZAANGAŻOWANIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ WE WSPARCIE UKŁADU POZAMILITARNEGO	164
4.1. Formy i metody wspierające UPM.....	165
4.2. Rodzaje i ocena wprowadzonych obostrzeń w pandemii.....	201

4.3. Współpraca WOT z podmiotami UPM na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym.....	224
Wnioski.....	237
ROZDZIAŁ 5. KIERUNKI I PERSPEKTYWY ROZWOJU WOT W ASPEKTCIE ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA.....	241
5.1. Rozwój struktury organizacyjnej.....	242
5.2. Perspektywa rozwoju nowych zdolności WOT.....	254
5.3. Charakterystyka szkolenia i koncepcja profilowania pododdziałów	265
Wnioski.....	284
ZAKOŃCZENIE.....	287
BIBLIOGRAFIA.....	292
WYKAZ DEFINICJI I SKRÓTÓW	302
SPIS TABEL.....	305
SPIS RYSUNKÓW	306
ZAŁĄCZNIKI.....	308

STRESZCZENIE

Rozprawa doktorska pod tytułem „Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa” powstała w zamyśle autora po wybuchu pandemii COVID-19, kiedy to rozpoczęła się zakrojona na szeroką skalę współpraca najmłodszego rodzaju sił zbrojnych z administracją publiczną. Zróżnicowanie obecnych zagrożeń militarnych i niemilitarnych postawiło ogromne wyzwanie przed współczesnymi siłami zbrojnymi oraz pozwoliło zdefiniować główny cel pracy, jakim było wskazanie najbardziej efektywnych form i metod wsparcia przydatnych dla społeczeństwa oraz zaproponować kierunki rozwoju nowych zdolności WOT, które w perspektywie pozwolą na większą specjalizację formacji pod kątem mogących wystąpić w przyszłości kryzysów.

Niestety rzeczywistość definiuje dla nas wciąż nowe zagrożenia, takie jak np. kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, czy potrzeba wsparcia ukraińskich uchodźców po wybuchu konfliktu militarnego z Rosją. Autor przedstawił wyniki badań przeprowadzonych wśród żołnierzy zaangażowanych w takie bezpośrednie działania przeciwkryzysowe, w które żaden z dotychczasowych rodzajów sił zbrojnych nie był w tak dużym stopniu zaangażowany jak Wojska Obrony Terytorialnej. Właśnie niniejsze doświadczenia formacji z tych działań pozwoliły wysnuć odpowiednie wnioski, które są najważniejszym elementem dysertacji, potwierdzającym aktualność i ważność podejmowanej tematyki. Autor zaprezentował je po każdym z rozdziałów. Mają się one przełożyć na poprawę współpracy odpowiednich podmiotów i instytucji w ramach wspólnych działań na rzecz bezpieczeństwa państwa.

Głównym motywem napisania niniejszej dysertacji był brak właściwej koordynacji między służbami i paraliż organów odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe w początkowej fazie pandemii COVID-19, która bezkrytycznie obnażyła wszystkie niedoskonałości systemowe. Autor zidentyfikował ryzyka i wskazał na zaimplementowane nowatorskie rozwiązania, pozwalające opanować sytuację kryzysową i stopniowo wracać do normalnego funkcjonowania.

Rozprawa doktorska stanowi kompleksowy zbiór zastosowanych w praktyce działań, odnoszących się do roli Wojsk Obrony Terytorialnej na rzecz bezpieczeństwa państwa. Rzetelna analiza literatury przedmiotu umożliwiła stworzenie pracy o charakterze zwartym, nowatorskim, wyczerpującym główne zagadnienie badawcze.

ABSTRACT

The PhD dissertation entitled "Territorial Defense Forces in Activities for National Security" was developed by the author after the outbreak of the COVID-19 pandemic, when large-scale cooperation between the youngest type of armed forces and the public administration began. The diversity of current military and non-military threats have challenged the modern armed forces and allowed to define the main purpose of the work, which was to identify the most effective forms and methods of support useful to the public, and to propose directions for the development of new TDF capabilities, which in perspective will allow greater specialization of the formation in terms of crises that may occur in the future.

Unfortunately, the current reality continues to define new threats for us, such as the migrant crisis on the border with Belarus, or the need to support Ukrainian refugees after the outbreak of military conflict with Russia. The author presents the results of a survey conducted among soldiers involved in such direct counter-crisis operations, in which none of the previous types of armed forces have been as heavily involved as the Territorial Defense Forces. It is precisely this formation's experience of these operations that allows the author to draw relevant conclusions, which are the most important element of the dissertation confirming the timeliness and validity of the subject matter undertaken. The author presents them after each chapter. They are intended to translate into improved cooperation of relevant entities and institutions in joint activities for the security of the state.

The main motive for writing this dissertation was the lack of proper coordination between the services and the paralysis of the authorities responsible for crisis management in the initial phase of the COVID-19 pandemic, which uncritically exposed all systemic imperfections. The author identified the risks and pointed to the implemented innovative solutions that allow authorities to control the crisis situation and gradually return to normal functioning.

The doctoral dissertation is a comprehensive set of exhaustive content relating to the role of the Territorial Defense Forces in activities for the benefit of state security. A thorough analysis of the literature on the subject made it possible to create a compact, innovative work that exhausts the main research issue.

WSTĘP

Wzrost liczby i zakresu wszelkiego rodzaju zagrożeń stał się nieodłącznym elementem życia człowieka we współczesnym świecie, a także wyznacznikiem jego bezpiecznej egzystencji. Mówiąc o zagrożeniach, mamy na uwadze głównie zagrożenia militarne, terroryzm, zorganizowaną przestępczość, antropogenne niebezpieczeństwa ekologiczne, czy też klęski żywiołowe. Różnorodność zagrożeń obecnego czasu powoduje, że zadaniem współczesnych sił zbrojnych stało się reagowanie nie tylko na zagrożenia o charakterze militarnym, ale też gotowość do reagowania na zagrożenia o charakterze niemilitarnym.

Z uwagi na natężenie i rozmiar zagrożeń o charakterze niemilitarnym, służby cywilne, ustawowo powołane do ich zwalczania i przeciwdziałania ich skutkom, często stają się bezradne wobec zaistniałej sytuacji. W takich przypadkach niezbędna jest pomoc i zaangażowanie Sił Zbrojnych RP (SZRP), w tym Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT), jako ich najmłodszego komponentu.

Obecna sytuacja geopolityczna Polski związana z jej umiejscowieniem w Europie środkowowschodniej jasno ukazuje, że bez silnej i elastycznie zmieniającej się armii w stosunku do pogłębiających się wciąż zagrożeń, może prowadzić do niebezpieczeństwa nienaruszalności granic. Dlatego też bezwzględnie koniecznym warunkiem do zachowania suwerenności państwa jest umacnianie SZRP oraz dostosowanie jej wyposażenia i struktur do aktualnych oraz mogących wystąpić w perspektywie czasu zarówno zagrożeń militarnych, jak i niemilitarnych.

Ostatnie lata przyniosły wiele nowych wyzwań dla sił zbrojnych. Autor w swojej dysertacji umiejscowił Wojska Obrony Terytorialnej w Systemie Obrony Państwa oraz zaprezentował ich rolę związaną ściśle z działalnością na rzecz bezpieczeństwa. Przeprowadzone badania miały na celu identyfikację najbardziej efektywnych form i metod wsparcia społeczeństwa i układu pozamilitarnego w zrealizowanych przez WOT operacjach przeprowadzonych w czasie pandemii, kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią, czy podczas wsparcia ukraińskich uchodźców bezpośrednio po wybuchu wojny z Rosją.

Autor zaprezentował niniejszą problematykę w kompleksowy sposób. Dysertacja składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia i załączników. Każdy z rozdziałów prezentuje wnioski, które zostały zawarte w syntetycznej formie w zakończeniu rozprawy.

Pierwszy rozdział *Podstawy metodologiczne badań* autor rozpoczął od uzasadnienia wyboru tematu. Ujęty został tutaj przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezy oraz metody, narzędzia i techniki, które posłużyły do weryfikacji poszczególnych etapów procesu badawczego. Określono tutaj również próbę badawczą oraz charakterystykę respondentów.

W drugim rozdziale *Uwarunkowania wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa przez WOT*, autor skupił się na zaprezentowaniu szeregu aktów prawnych i podstaw normujących użycie sił zbrojnych do wsparcia administracji publicznej. Przedstawione zostały tu zagrożenia niemilitarne dla bezpieczeństwa, a także scharakteryzowano Wojska Obrony Terytorialnej, ich genezę powstania, strukturę i zadania. Autor zaprezentował także uwarunkowania wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa przez WOT podczas działań związanych z zagrożeniami pozamilitarnymi.

W trzecim rozdziale *Rola i miejsce Wojsk Obrony Terytorialnej w systemie zarządzania kryzysowego*, zaprezentowane zostały sposoby działania WOT w poszczególnych fazach zarządzania kryzysowego. Ponadto przedstawiono tu również wydzielane ze struktur WOT elementy zawierające określone siły i środki do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego i wsparcia układu pozamilitarnego.

W czwartym rozdziale *Formy i metody zaangażowania WOT we wsparcie układu pozamilitarnego* autor opisał konkretne formy i metody wspierające UPM podczas sytuacji kryzysowych, które realizowali żołnierze formacji bezpośrednio uczestniczący w akcjach przeciwkryzysowych.

W piątym rozdziale autor zawarł *Kierunki i perspektywy rozwoju WOT w aspekcie zagrożeń bezpieczeństwa państwa*. Zaprezentowana została tu aktualna struktura organizacyjna oraz wskazano perspektywy rozwoju nowych zdolności WOT. Scharakteryzowano tu również system szkolenia oraz koncepcję profilowania pododdziałów.

Całość pracy poparta została szczegółową analizą wyników badań własnych, które dokładnie zilustrowały zaangażowanie Wojsk Obrony Terytorialnej we wsparcie systemu bezpieczeństwa państwa.

W zakończeniu autor odniósł się do przyjętych hipotez i problemów badawczych oraz podsumował całość pracy. Dysertacja została zakończona

załącznikami, między innymi kwestionariuszem ankiety, wywiadu eksperckiego oraz sprawozdaniem z opinii ekspertów.

Opracowanie niniejszej rozprawy było możliwe tylko dzięki cennym wskazówkom metodologicznym i merytorycznym czynionym przez kierownika naukowego prof. dr. hab. inż. Jana POSOBKA oraz dzięki wyrozumiałości i cierpliwości promotora pomocniczego dr. Pawła KAMIŃSKIEGO, który wspierał mnie życzliwą krytyką podczas całego procesu tworzenia dysertacji, za co składam im obu serdeczne wyrazy szczerzej wdzięczności!

ROZDZIAŁ 1.

PODSTAWY METODOLOGICZNE BADAŃ

1.1. Uzasadnienie wyboru tematu dysertacji

Dzięki ciągłej aktualizacji niezbędnych regulacji prawnych, wsparcie dla administracji publicznej ulega stałym przeobrażeniom i zmienia się adekwatnie w stosunku do potrzeb podsystemu wykonawczego w systemie bezpieczeństwa narodowego. Dzięki temu podsystemy operacyjny i wsparcia mogą wciąż ewoluować i reagować na nowe wyzwania z dziedziny bezpieczeństwa państwa, a Siły Zbrojne RP legalnie działać na rzecz bezpieczeństwa.

Aktualność podejmowanej tematyki w niniejszej rozprawie potwierdzona została przeprowadzonymi badaniami mającymi na celu wskazanie najbardziej efektywnych form i metod zaangażowania WOT wspierających administrację publiczną podczas działań przeciwkryzysowych, związanych między innymi z pandemią, kryzysem migracyjnym na granicy z Białorusią, czy pomocą ukraińskim uchodźcom. Spowodowało to wykreowanie wniosków, które w perspektywie przełożą się na poprawienie współpracy w ramach wspólnych działań na rzecz bezpieczeństwa państwa.

Poddając analizie proces współpracy cywilno-wojskowej w zakresie bezpieczeństwa, należy zaznaczyć, że podsystem obronny i podsystem ochronny uzupełniają się przy realizacji przedsięwzięć zarządzania kryzysowego. Posiłkując się przykładem można stwierdzić, że ustawa o zarządzaniu kryzysowym i ustawa o stanie klęski żywiołowej uprawniają wojewodę do składania wniosku do Ministra Obrony Narodowej o przekazanie do jego dyspozycji pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej ujętych w planie zarządzania kryzysowego do wykonywania zadań związanych z zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięciem. Istnieje także bezpośrednia możliwość przekazania przez Ministra Obrony Narodowej w czasie stanu klęski żywiołowej oddziałów Sił Zbrojnych RP do dyspozycji wojewody na wniosek kierującego działaniami (np. w przypadku wystąpienia epidemii na terenie kraju, podmiotem kierującym działaniami będzie minister właściwy ds. zdrowia, na wniosek którego wojewoda może otrzymać wsparcie oddziałów i pododdziałów SZ RP do zwalczania epidemii na terenie województwa).

Przeprowadzone badania o charakterze użytecznym w tej dziedzinie, miały niewątpliwie wpływ na potwierdzenie obranego kierunku Wojsk Obrony Terytorialnej i ich działań na rzecz bezpieczeństwa lub w przypadku stwierdzenia niewłaściwego

sposobu współpracy z administracją publiczną, pozwoliły na wykreowanie niezbędnych zmian wymienionych organów podsystemu operacyjnego i skanalizowanie wysiłku WOT w celu osiągnięcia jak największej korzyści dla społeczeństwa w czasie kryzysu.

Niniejsza praca pozwala zidentyfikować misję Wojsk Obrony Terytorialnej i ich miejsce w systemie zarządzania kryzysowego, a także określi zakres współdziałania WOT z administracją publiczną w obecnych uwarunkowaniach oraz występujących zagrożeniach zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych.

Aktualność poruszanej tematyki uzupełniają dane liczbowe uzyskane z jawnych meldunków, sprawozdań i opracowań Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej o prowadzonych operacjach i metodach wsparcia układu pozamilitarnego (UPM). Autor odnosił się także w sposób ogólny do niejawnych dokumentów źródłowych, które normują zakres działania WOT.

Ważność tematyki podejmowanej w dysertacji potwierdza niedawny kryzys wywołany pandemią COVID-19, który jako pierwszy był impulsem do wygenerowania potrzeby jednoznacznej analizy zależności i współpracy między administracją publiczną, a wojskiem. Zapobieganie i opóźnianie rozprzestrzeniania się wirusa wymagało podjęcia natychmiastowych działań, gdy istniała jeszcze możliwość ograniczenia tempa i zasięgu jego transmisji. Niestety praktyka pokazała trudności i zakłócenia zarówno w komunikacji, jak i przy wypracowywaniu decyzji oraz działaniu między organami zarządzania kryzysowego administracji publicznej, a wojskiem. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że podjęte musiały zostać prace legislacyjne umożliwiające efektywną współpracę Wojsk Obrony Terytorialnej i wojsk operacyjnych z układem pozamilitarnym.

Z badań wynika, iż efektywność współpracy między wskazanymi organami oraz określenie najlepszych rozwiązań do jak największego wsparcia administracji publicznej w walce z powstającymi obecnie sytuacji kryzysowymi wydaje się jednym z ważniejszych elementów i wyzwań stojących przed Wojskami Obrony Terytorialnej.

Badania dowodzą, że wspólne zależności i współpraca Wojsk Obrony Terytorialnej z różnymi poziomami administracji publicznej podlega ciągłym zmianom oraz modyfikacjom prowadzącym do zacieśniania współpracy przy wypracowaniu jak najlepszych schematów działania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej.

Podstawowe cele, stawiane przed WOT dotyczą przede wszystkim wzmocnienia potencjału SZ RP, zabezpieczenia w tylnej strefie działań, na terenach zajętych przez przeciwnika oraz wsparcia administracji publicznej w czasie pokoju w zakresie

zarządzania kryzysowego. Niniejsze zadania mają być wykonywane poprzez współpracę z wojskami operacyjnymi, służbami podległymi ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz z administracją rządową i samorządową. Przedsięwzięcia te będą realizowane w czasie pokoju, kryzysu i wojny, a polegać mają na wsparciu działań z zakresu ochrony ludności przed skutkami klęsk żywiołowych oraz ataków w cyberprzestrzeni, ochronie społeczności lokalnej przed dezinformacją oraz rozwijaniu postaw patriotycznych wśród tej społeczności.

Wystąpienie pandemii COVID-19 na świecie i potrzeba szybkiej oraz sprawnej koordynacji przedsięwzięć związanych z ograniczeniem negatywnych jej skutków ukazało łańcuch niedoskonałości i niewydolność przyjętych dotychczas rozwiązań systemowych w większości z obszarów funkcjonowania danych państw.

Zaprezentowane w pracy wyniki badań pozwalają stwierdzić, że Żołnierze Wojsk Obrony Terytorialnej niemalże od momentu wykrycia pierwszego przypadku zakażenia wirusem w Polsce zaangażowani byli w działania ograniczające jego transmisję. Współpraca w tym zakresie prowadzona była również z innymi rodzajami Sił Zbrojnych RP w ramach tzw. operacji połączonej. Mogą w niej uczestniczyć również instytucje i organizacje pozamilitarne¹. Wojska Obrony Terytorialnej przeprowadziły pierwszą w historii ogólnopolską operację przeciwkryzysową pod kryptonimem „Odporna Wiosna”, która w związku ze zmianą charakteru podejmowanych przez żołnierzy działań, w czerwcu 2020 roku przekształcona została w inną, o nazwie „Trwała Odporność”.

Cel operacji „Trwała Odporność” skupiony został się na pięciu rodzajach działań: zapobieganiu, identyfikowaniu, izolowaniu, wspieraniu oraz przywracaniu. W odróżnieniu od prowadzonej na dużą skalę operacji „Odporna Wiosna” – „Trwała Odporność” skupiona została głównie na gaszeniu ognisk koronawirusa, a działania ukierunkowane zostały na wsparcie opieki medycznej, służb sanitarnych, samorządów, wojewodów w taki sposób by panować nad transmisją wirusa.

Działalność Wojsk Obrony Terytorialnej w przeciwdziałaniu epidemii, a później pandemii wirusa SARS-CoV-2 prowadzona była w ramach Wojskowych Zgrupowań Zadaniowych oraz w ramach przedsięwzięć wynikających bezpośrednio z powyższych operacji, których celem było łagodzenie skutków kryzysu oraz wzmocnienie odporności na kryzys społeczności lokalnych.

¹ J. Solarz: *Doktryny militarne XX wieku*, Avalon, Warszawa 2009, s. 510.

Działania wspierające układ pozamilitarny w czasie wystąpienia sytuacji kryzysowej są zazwyczaj prowadzone w formie wspierania wojewodów, samorządów, instytucji pomocowych oraz bezpośredniej pomocy potrzebującym w siedmiu głównych obszarach:

- wsparcia szpitali i służb sanitarnych;
- wsparcia samorządów i organizacji pozarządowych (NGO);
- wsparcia Policji;
- wsparcia Straży Granicznej;
- wsparcia Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych;
- wsparcia Urzędu Lotnictwa Cywilnego;
- pomocy społecznej.

W niniejszej rozprawie autor przedstawił, które formy i metody zaangażowania WOT w działania na rzecz bezpieczeństwa państwa są najbardziej efektywne oraz w największym stopniu wspierają poszczególne szczeble administracji publicznej.

Elementami nowatorskimi pracy są zidentyfikowane działania Wojsk Obrony Terytorialnej w niewystępujących nigdy wcześniej uwarunkowaniach środowiskowych spowodowanych aktualnymi zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi. Niniejsza rozprawa określa znaczenie współdziałania pomiędzy wybranymi podmiotami bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce w warunkach zagrożenia granicy państwa oraz w czasie pandemii, jak również ukazuje wyzwania, które wiążą się z innymi działaniami WOT na rzecz bezpieczeństwa państwa. Tematyka ta omówiona została na tle wciąż zmieniających się uregulowań prawnych dotyczących współdziałania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa państwa, gdzie do wsparcia organów państwowych użyte zostały pododdziały WOT. Bazą do wysnucia wniosków było natomiast określenie – na podstawie osiągalnych informacji z dotychczasowych działań – obszarów współdziałania, a także możliwych do wystąpienia trudności w efektywnej współpracy. Warto zauważyć, że dostępna obecnie literatura, ani wciąż rosnąca liczba opracowań i analiz tematycznych z działalności przeciwkryzysowej, w żadnej mierze nie wyczerpuje tak określonego tematu. Podobna uwaga odnosi się zresztą do całości przedsięwzięć prowadzonych aktualnie wobec wciąż rosnącej liczby zagrożeń, począwszy od pandemii, poprzez kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, aż na zagrożeniach związanych z bezprawną inwazją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę.

Brak usystematyzowanej wiedzy i jasno sprecyzowanych procedur działania z zakresu działań żołnierzy na rzecz bezpieczeństwa państwa w czasie tych konfliktów

skłoniło autora do podjęcia tej problematyki. Nie znaczy to w żadnym wypadku, że nie istnieją opracowane procedury działań, tylko że złożoność sytuacji kryzysowych w stosunku do wciąż zmieniającej się palety zagrożeń, rodzi nowe wyzwania i konieczność asymilacji do zastanych warunków, aż do zmian legislacyjnych włącznie, co zostanie udowodnione w niniejszej rozprawie.

Autor jest żołnierzem zawodowym pełniącym służbę w Dowództwie Wojsk Obrony Terytorialnej. Uprzednio zajmował stanowiska dowódczo-sztabowe w jednostkach teleinformatycznych Sił Powietrznych, a także zdobył doświadczenie międzynarodowe w Kwaterze Głównej NATO w Pristinie w ramach XXXIV zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Kosowie.

Tematyka pracy mieści się w dziedzinie nauk społecznych, w ramach dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. Przeprowadzone przez autora badania będą mogły zostać wykorzystane do wskazania form i metod zaangażowania WOT, które najbardziej efektywnie wspierają poszczególne poziomy administracji publicznej w mogącej wystąpić w przyszłości sytuacji kryzysowej.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że Wojska Obrony Terytorialnej są jedną z wielu różnych formacji, które nie tylko integrowały, ale też wydatnie wspiera społeczeństwo w czasie pandemii. Według stanu na 1. września 2022 r. w WOT pełni służbę łącznie ponad 33 tys. żołnierzy (29 tys. ochotników i 4 tys. żołnierzy zawodowych). Szacuje się, że do końca 2022 roku formacja będzie liczyła łącznie ok. 35 tys. żołnierzy. W czasie pokoju żołnierze tej formacji realizują zadania m.in. w formie przeciwdziałania i zwalczania skutków klęsk żywiołowych oraz prowadzenia działań ratowniczych w sytuacjach kryzysowych. Dlatego na czas walki z pandemią COVID-19, Wojska Obrony Terytorialnej zmieniły model funkcjonowania ze szkoleniowego na przeciwkryzysowy².

Wojska Obrony Terytorialnej prowadzą działania zgodnie z ustawami i innymi regulacjami prawnymi normującymi użycie Sił Zbrojnych RP. W ramach prowadzonych działań WOT może wspierać lub być wspieranym przez pozostałe rodzaje sił zbrojnych oraz elementy podsystemu niemilitarnego.

² A. Pieczywok, *Wybrane krajowe i międzynarodowe aspekty polityki społecznej w czasie pandemii koronawirusa*, red. N. G. Pikuła, M. Grewiński, E. Zdebska, W. Glac, Wydawnictwo Scriptum, Kraków 2020, s. 211.

Przystąpienie Polski do NATO w marcu 1999 r. spowodowało naturalną potrzebę rewizji obowiązujących dokumentów strategicznych. Ówczesny brak przepisów regulujących sposób opracowywania i zatwierdzania strategii oraz spory kompetencyjne na linii Prezydent RP – Rada Ministrów uniemożliwiły powstanie jednolitego zapisu, łączącego sprawy bezpieczeństwa i obronności. W rezultacie powstały dwa odrębne dokumenty: Strategia Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (styczeń 2000) oraz Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej (maj 2000). Kolejne strategie bezpieczeństwa (odpowiednio z lat 2003, 2007 i 2014) tworzone były już na podstawie zapisów znowelizowanej w 2002 r. Ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej³. Określała ona m.in. sposób opracowania i zatwierdzania strategii bezpieczeństwa narodowego.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 roku precyzuje, że przeciwdziałanie możliwym zagrożeniom wymaga posiadania właściwie zorganizowanego systemu bezpieczeństwa narodowego gwarantującego szybkie i sprawne działanie w każdych warunkach oraz w reakcji na wszelkiego typu niebezpieczeństwa i kryzysy.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdzona w dniu 12 maja 2020 roku przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza, że konieczna jest poprawa zarządzania bezpieczeństwem narodowym (adekwatnie do współczesnych wyzwań i zagrożeń) poprzez m.in. zintegrowanie wielu rozproszonych, funkcjonujących obok siebie rozwiązań. Obecny stan utrudnia elastyczne i szybkie reagowanie na zaistniałe sytuacje. Wymaga to spójnych i kompleksowych rozwiązań organizacyjno-prawnych w tym zakresie, zmierzających do stworzenia zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem narodowym⁴. Ma to zapewnić zdolność do szybkiej adaptacji wobec pojawiających się nowych wyzwań i zagrożeń oraz identyfikacji szans.

Należy sądzić, że Wojska Obrony Terytorialnej, jako piąty rodzaj Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP), wpisują się w podsystem obronny

³ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 roku *o powszechnym obowiązku obrony RP* (Dz. U. 2021 poz. 372 z późn. zm.) uchylona z dniem 23.04.2022 roku. Nowelizacja była skutkiem wejścia w życie Ustawy *o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. 2002, nr 156, poz. 1301). Ustawa *o powszechnym obowiązku obrony* zastąpiona została ustawą z dnia 11 marca 2022 roku *o obronie Ojczyzny* (Dz.U. 2022, poz. 655 z późn. zm.).

⁴ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2020, s. 9.

i mają realizować zadania w zakresie przeciwdziałania lub usuwania przyczyn oraz skutków zagrożeń na terytorium kraju wspierając podsystemy ochronne w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu. W Polsce za przeciwdziałanie i zwalczanie klęsk żywiołowych odpowiada administracja publiczna, dla której powstały w 2017 roku nowy rodzaj wojsk, stanowi istotny element wsparcia.

Bardzo trafną teorię dotyczącą bezpieczeństwa państwa zaprezentował gen. bryg. Maciej Klisz, obecny Zastępca Dowódcy WOT, który zaznaczył, że wstąpienie Polski do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (ang. North Atlantic Treaty Organization – NATO) w 1999 roku oraz Unii Europejskiej w 2004 roku przyczyniło się do znaczącego pomniejszenia społecznej percepcji zagrożeń militarnych dla Polski. Mając na uwadze dołączenie do „rodziny NATO” i bezpieczeństwo gwarantowane przez zapisy artykułu 5 Traktatu NATO, rozumiane jako „jeden za wszystkich, wszyscy za jednego”, a także zapaść militarną Rosji, Polacy zaczęli odczuwać brak zagrożeń bezpieczeństwa i nienaruszalności integralności terytorialnej⁵.

Federacja Rosyjska wciąż planowała i sprawdzała reakcję wśród państw członkowskich NATO i UE na swoje działania i tym samym starała się rozbić spójność i jedność sojuszy. W 2007 roku dokonała ataku cybernetycznego na Estonię, w wyniku czego zablokowane zostały serwery parlamentu estońskiego, agend rządowych, banków i mediów. W 2008 roku przeprowadziła operację w Gruzji w dwóch prowincjach: Abchazji i Osetii Południowej, które potem uznała za autonomiczne państwa. Natomiast w 2014 roku dokonała aneksji Krymu, nielegalnie zajmując część Ukrainy. Wskutek rozpoczętych przez rosyjskich separatystów w 2014 r. działań zbrojnych oraz przeprowadzenia powszechnie nieuznanego przez społeczność międzynarodową referendum, utworzono Republikę Krymu, wcieloną do Federacji Rosyjskiej. Z rosyjskiego punktu widzenia wschodnia część Ukrainy, m.in. w okolicach Doniecka oraz Ługańska, są ważne głównie ze względu na ich wysokie uprzemysłowienie, a zamieszkująca tam ludność (głównie rosyjskojęzyczna) stanowiła tylko pretekst do zajęcia tego terytorium.

Działania takie niewątpliwie wymusiły potrzebę przeprowadzenia głębokiej refleksji nad stanem obronności naszego państwa i kondycji Sił Zbrojnych RP, jak również wzmocnienia systemu obronnego państwa. Autor w niniejsze rozprawie

⁵ M. Klisz, *Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej, jako odpowiedź na nowe zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, BTiP, 2017 nr 3, s. 63.

zaprezentuje rodzaje sytuacji kryzysowych, w których zostały użyte Wojska Obrony Terytorialnej, a także takie sytuacje, w których mogą one zostać użyte. Jeszcze do niedawna nikt nie spodziewał się realnego konfliktu zbrojnego na terenie Europy, a obecnie musimy się z nim zmagać. Przeprowadzone w niniejszej rozprawie badania są realną oceną działań ponad 400 żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej biorących bezpośredni udział na pierwszej linii w akcjach przeciwkryzysowych.

Według Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 roku i definicji Słownika terminologicznego z zakresu obronności, System Obrony Państwa (SOP) stanowi skoordynowany zbiór elementów kierowania i elementów wykonawczych, a także realizowanych przez nie funkcji i procesów oraz zachodzących między nimi relacji. W jego skład wchodzi siły i środki przeznaczone do realizacji zadań obronnych, odpowiednio do nich zorganizowane, przygotowane oraz utrzymywane. System ten funkcjonuje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz ze wszystkimi adekwatnymi umowami międzynarodowymi. System obrony państwa tworzy: podsystem kierowania obronnością, podsystem militarny i podsystem niemilitarny⁶.

Analizując natomiast Strategię rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022, głównym zadaniem systemu obronnego państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa militarnego i zachowanie potencjału państwa gwarantującego zdolność do efektywnego reagowania na zewnętrzne kryzysy polityczno-militarne, a w razie wojny – zdolność do szybkiego odparcia agresji⁷.

Zenon i Piotr Zamiarowie w swojej publikacji przedstawili podstawowe założenia funkcjonowania SOP, którymi według autorów są:

- kompleksowość i spójność w procesie rozwiązywania zagadnień ogólnopolitycznych, społeczno-gospodarczych i militarnych w ramach przygotowań obronnych;
- zdolność do skutecznego przeciwstawiania się wszelkim zagrożeniom godzącym w bezpieczeństwo narodowe;

⁶ Por. *Słownik terminologiczny z zakresu obronności*, AON, Warszawa 2015, s. 14.

⁷ *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022* – przyjęta uchwałą Nr 67 Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r. (M.P. z 2013 r. poz. 377), s. 14.

- efektywna integracja (współdziałanie) potencjału militarnego (sił zbrojnych) z odpowiednio przygotowaną administracją i gospodarką narodową oraz zorganizowanym i przygotowanym do obrony społeczeństwem⁸.

Zasadniczą część systemu obrony państwa stanowi podsystem militarny złożony z jednego, podstawowego komponentu – Sił Zbrojnych RP, w skład którego wchodzi wojska operacyjne oraz wojska wsparcia.

Analiza literatury przedmiotu pozwala zdefiniować wojska operacyjne i wojska wsparcia⁹.

Wojska operacyjne są przygotowane do prowadzenia działań połączonych w kraju i poza jego terytorium, w strukturach Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego oraz w ramach innych organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego i doraźnie tworzonych koalicji. W zależności od charakteru wykonywanych zadań w strukturach wojsk operacyjnych wyróżnia się:

- *jednostki bojowe*: ogólnowojskowe, aeromobilne, specjalne, lotnictwa taktycznego, raketowe obrony powietrznej (OP) oraz zespoły okrętów uderzeniowych;
- *jednostki wsparcia bojowego*: rozpoznania, wywiadu, walki elektronicznej, działań psychologicznych, raketowe i artylerii, obrony przeciwlotniczej, chemiczne, inżynieryjne, radiotechniczne OP, okręty obrony przeciwminowej, zwalczania okrętów podwodnych oraz zabezpieczenia hydrograficznego;
- *jednostki zabezpieczenia bojowego*: dowodzenia, łączności i informatyki, logistyczne, medyczne, współpracy cywilno-wojskowej oraz inne pomocnicze jednostki pływające.

Wojska wsparcia przeznaczone są do wspierania wojsk operacyjnych i wykonywania zadań obronnych głównie na terytorium kraju we współdziałaniu z pozamilitarnymi elementami systemu obronnego państwa. W ich skład wchodzi oddziały i pododdziały WOT, Żandarmerii Wojskowej, organy administracji wojskowej oraz jednostki logistyki stacjonarnej, stacjonarne placówki medyczne oraz inne zabezpieczające w systemie stacjonarnym¹⁰.

⁸ Z. Zamiar, P. Zamiar, *Pozamilitarne ogniwa w systemie bezpieczeństwa militarnego państwa*, [w:] Zeszyty Naukowe WSO WL, 2011, nr 4 (162), Wrocław 2011, s. 91.

⁹ *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2009, s. 20.

¹⁰ Tamże, s. 20.

Tomasz Kośmider i Krzysztof Gąsiorek w jednej z publikacji przytoczyli tezę, że jednym z fundamentalnych zasobów, na których opiera się organizacja bezpieczeństwa narodowego jest społeczeństwo¹¹.

Fundamentem bezpieczeństwa musi być system obronny państwa dysponujący wiarygodnym potencjałem odstraszenia, postrzegany jako ujęte w nowoczesne ramy organizacyjne środki obrony właściwe do skutecznego przeciwstawienia się potencjalnemu agresorowi. Warunkiem niezbędnym dla jego zbudowania pozostaje powszechny udział obywateli w szkoleniu wojskowym i funkcjonowanie pozarządowych form zrzeszania się obywateli w lokalne organizacje obronne działające na całym terytorium państwa¹².

Z teorii Ryszarda Jakubczaka natomiast wynika, że zbudowanie właściwego poziomu bezpieczeństwa narodowego wymaga wspólnego wysiłku tak ze strony państwa, jak i społeczeństwa. Rolą państwa pozostaje tworzenie platform rozwojowych poprzez odpowiednią politykę społeczną, demograficzną czy edukacyjną. Ocena środowiska bezpieczeństwa oraz jego kierunków w wymiarze globalnym, regionalnym i krajowym pozwala na wygenerowanie prawdopodobnego scenariusza kształtowania się strategicznych warunków bezpieczeństwa w nadchodzącym czasie¹³.

Niewątpliwie, kiedy wspominamy o bezpieczeństwie obywateli, nasuwają nam się automatycznie na myśl siły zbrojne danego państwa, które stoją na straży wolności i bezpieczeństwa wszystkich jego obywateli oraz są gwarantem niepodległości.

Armia daje społeczeństwu poczucie bezpieczeństwa. Jest instytucją, poprzez którą obywatele identyfikują się (utożsamiają) z państwem. To właśnie powszechny obowiązek wojskowy, będący główną formą realizacji konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny – obejmujący szkolenie wojskowe młodzieży i służbę w rezerwie – jest podstawowym, obok rodziny i szkoły, ogniwem wychowania patriotycznego oraz obywatelskiego. Przez powszechne wychowanie i szkolenie wojskowe młodzieży czy służbę w rezerwie, armia narodowa – kształtując postawy patriotyczne i obywatelskie społeczeństwa – nadaje mu właściwe i fundamentalne dla służby wojskowej wartości,

¹¹ T. Kośmider, K. Gąsiorek, *Powszechna Obrona Terytorialna podstawą bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BTiP 2017 nr 3, s. 40.

¹² R. Jakubczak, J. Flis, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Warszawa 2006, s. 59–60.

¹³ *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, przyjęta przez Radę Ministrów 14.02.2017 r., s. 353–359.

które są zarazem konieczne dla tworzenia i funkcjonowania silnego, sprawnego państwa¹⁴.

Jolanta Darczewska i Piotr Żochowski dowodzą, że mając na uwadze zmieniającą się charakterystykę zagrożeń militarnych spowodowanych ekspansywną polityką Federacji Rosyjskiej oraz wykorzystywanych środków prowadzenia działań ofensywnych¹⁵, w 2015 roku w Ministerstwie Obrony Narodowej dokonano wstępnej analizy stanu obronności państwa oraz przede wszystkim zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP. W konsekwencji zainicjowano proces redefinicji treści narodowej polityki w dziedzinie bezpieczeństwa militarnego oraz dostosowania koncepcji obrony terytorium Polski do nowych wyzwań i zagrożeń. Za priorytet uznano między innymi przyspieszenie procesu modernizacji i transformacji SZ RP, w tym konieczność odbudowy Wojsk Obrony Terytorialnej¹⁶.

Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że obrona terytorialna to przygotowana zawczasu i funkcjonująca już w czasie pokoju terytorialna organizacja wojskowa¹⁷ stworzona na wzór organizacji działających w innych państwach demokratycznych. Już z samego faktu istnienia i przeznaczenia do ściśle określonych zadań uderzeniowych sił zbrojnych wynika automatycznie potrzeba dysponowania innym „gatunkiem” sił, które też organizuje się wszędzie po taką, czy inną wersją nazwy Terytorialnych Sił Zbrojnych. Ich celem jest powszechne wojskowe przygotowanie i wykorzystanie zasobów ludzkich oraz materialnych do prowadzenia ochrony oraz obrony miejscowej na całym terytorium państwa dla zapewnienia skutecznego odstraszenia, ochrony i obrony przed agresją, atakami grup terrorystycznych, a także do niezwłocznego, skutecznego wsparcia władz i społeczeństwa w ratowaniu oraz zabezpieczeniu ludzi, mienia czy środowiska w sytuacjach klęsk żywiołowych, katastrof technicznych itp.¹⁸.

1.2. Przedmiot i cel badań

Przeprowadzenie kompleksowych badań naukowych wymaga zdefiniowania i zrozumienia stosowanych w procesie badawczym pojęć, do których zaliczamy

¹⁴ T. Kośmider, Krzysztof Gąsiorek, *Powszechna...*, wyd. cyt., s. 44.

¹⁵ J. Darczewska, P. Żochowski, *Środki aktywne. Rosyjski towar eksportowy*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2017, s. 17.

¹⁶ M. Klisz, *Utworzenie Wojsk Obrony...*, wyd. cyt., s. 68.

¹⁷ F. Skibiński, *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1972, s. 318.

¹⁸ T. Kośmider, K. Gąsiorek, „*Powszechna...*”, wyd. cyt. s. 43.

przedmiot badań. W *Leksykonie terminów metodologicznych* przedmiot badań jest określony jako zjawisko, proces, problem, element rzeczywistości (...) stanowiący obiekt badań¹⁹.

Przedmiotem niniejszych badań były *Wojska Obrony Terytorialnej w aspekcie zaangażowania w działania przeciwko zagrożeniom bezpieczeństwa państwa*. W ramach realizowanego przedmiotu badań autor wyodrębnił następujące aspekty badawcze:

- 1) działania związane ze wsparciem funkcjonowania bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju oraz w stanach nadzwyczajnych związanych z zagrożeniem o charakterze pozamilitarnym;
- 2) główne obszary zaangażowania WOT we wsparcie układu pozamilitarnego i wykorzystywanie pozytywnych doświadczeń z realizowanych zadań związanych z ochroną granicy z Białorusią podczas kryzysu migracyjnego, pomocy ukraińskim uchodźcom, a także z czasu walki z pandemią COVID-19;
- 3) zagrożenia mające bezpośredni wpływ na funkcjonowanie państwa i społeczeństwa oraz realizowane przez Wojska Obrony Terytorialnej sposoby przeciwdziałania skutkom tych zagrożeń;
- 4) związki i zależności występujące między działaniami WOT w czasie kryzysów, a wspieranym przez wojsko Układem Pozamilitarnym.

Charakter tak określonego przedmiotu badań wskazuje na jego złożoność. Wynika ona z potrzeby zweryfikowania doświadczeń nabytych przez Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach związanych z zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa. Szerząca się wciąż fala tych zagrożeń ukazuje za zasadne utworzenie formacji, która zdejmuje z wojsk operacyjnych większą część działań przeciwkryzysowych.

Przeciwdziałanie skutkom tych zagrożeń realizowane przez WOT, ukazała pandemia COVID-19, a także potrzeba wsparcia UPM, gdzie mieliśmy do czynienia z sytuacją nową, która do tej pory nie występowała na świecie z taką intensywnością. Przeprowadzone operacje przeciwkryzysowe przez najmłodszy rodzaj sił zbrojnych pk. „**Odporna Wiosna**”, „**Trwała Odporność**”, „**Silne Wsparcie**”, czy „**Niezawodna Pomoc**”, pozwalają na wskazanie najbardziej efektywnych form i metod wsparcia administracji publicznej w walce z aktualnymi zagrożeniami. Należy jednak zauważyć,

¹⁹ M. Guziuk-Tkacz, A. J. Siegień-Matyjewicz, *Leksykon terminów metodologicznych*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2012, s. 214.

że nie jest to jedyny typ zagrożeń, w które są zaangażowane Wojska Obrony Terytorialnej wspierające Układ Pozamilitarny.

W kontekście przedstawionego powyżej przedmiotu badań, cel pracy zdefiniowano, jako działanie, do którego zmierza badacz. Celem badania jest poznanie nieznanych lub mało znanych właściwości (cech, parametrów) badanych obiektów, procesów, zdarzeń i faktów w określonej rzeczywistości dotyczącej działalności społecznej, ekonomicznej, pedagogicznej, kulturowej i ekologicznej²⁰.

Treści zawarte w uzasadnieniu tematu, a szczególnie zaprezentowany przedmiot badań pozwalają na sprecyzowanie głównego **celu badań**, postrzeganego w kategoriach teoretycznych i utylitarnych.

Za **cel poznawczy** prowadzonych badań przyjęto zbadanie i zidentyfikowanie głównych kierunków zaangażowania Wojsk Obrony Terytorialnej we współpracę z układem pozamilitarnym.

Celem praktycznym natomiast było wskazanie najbardziej efektywnych form i metod wsparcia przydatnych dla społeczeństwa oraz zaproponowanie kierunków rozwoju nowych zdolności WOT, które w perspektywie pozwolą na większą specjalizację formacji pod kątem mogących wystąpić w przyszłości zagrożeń.

1.3. Problem badawczy

Myślą przewodnią podjęcia procedury badawczej było uzyskanie odpowiedzi na główny **problem badawczy**, wyrażony w pytaniu: *Jakie główne obszary zaangażowania Wojsk Obrony Terytorialnej we współpracę z układem pozamilitarnym są najbardziej efektywne i przynoszące najwięcej korzyści na rzecz bezpieczeństwa państwa?*

Defragmentacja tak sformułowanego głównego problemu badawczego umożliwiła wyłonienie szeregu **problemów szczegółowych**, których rozwiązanie stanowiło drogę do rozwiązania problemu głównego. Problemy te sformułowano następująco:

1. Jakie są uwarunkowania wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa przez Wojska Obrony Terytorialnej podczas działań związanych z zagrożeniami pozamilitarnymi na rzecz bezpieczeństwa?

²⁰ J. Apanowicz, *Metodologia nauk*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności Dom Organizatora, Toruń 2003, s. 29.

2. W jakim zakresie Wojska Obrony Terytorialnej wspierają układ pozamilitarny w czasie realizacji zadań w ramach zarządzania kryzysowego?
3. Jakie formy i metody zaangażowania w przeciwdziałaniu zagrożeniom stosują Wojska Obrony Terytorialnej w celu wsparcia układu pozamilitarnego na różnych poziomach współpracy (wojewódzkim, powiatowym i gminnym)?
4. Jakie kierunki rozwoju i jakie nowe zdolności powinny rozwijać Wojska Obrony Terytorialnej w perspektywie mogących wystąpić zagrożeń związanych z bezpieczeństwem?

1.4. Hipoteza badawcza

Zaprezentowany problem badawczy, cel rozprawy oraz posiadana wiedza, która wynika z badań wstępnych, z praktyki, a także z analizy literatury, dały możliwość sprecyzowania **hipotezy badawczej**, która sprowadza się do stwierdzenia, że *Wojska Obrony Terytorialnej, jako najmłodszy rodzaj SZRP, odgrywają kluczową rolę w pomocy społeczeństwu w przypadku przeciwdziałania skutkom zagrożeń pozamilitarnych. Zaangażowanie we współpracę z administracją publiczną na wszystkich poziomach (centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym) pozwala na wsparcie układu pozamilitarnego poprzez realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, które przekraczają możliwości władz cywilnych. Żaden z dotychczasowych rodzajów sił zbrojnych nie był zaangażowany w działania przeciwkryzysowe w takim stopniu jak Wojska Obrony Terytorialnej. Zakłada się, że zaangażowanie WOT szczególnie wyraźnie zauważalne było po zaistnieniu sytuacji kryzysowych, po których wojewodowie wnioskowali o uzyskanie pomocy pododdziałów wojskowych.*

Do sformułowanych wcześniej problemów szczegółowych zidentyfikowano następujące **hipotezy szczegółowe**:

1. Zakładam, że jednostki i pododdziały Sił Zbrojnych RP są używane do rozwiązania sytuacji kryzysowych podczas zagrożeń, gdy użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub niewystarczające, a cały proces udzielenia pomocy władzom cywilnym i społeczeństwu przez siły militarne odbywać się może tylko na określonych prawnie zasadach leżących w interesie publicznym. Wsparcie dla UPM udzielane przez WOT w czasie kryzysu powinno być jasno określone, aby współpraca z Szefami Obrony Cywilnej

Kraju, którymi są w terenie wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast), mogła być efektywna i przebiegać bez zakłóceń. Zakłada się zatem, że okres pandemii COVID-19 oraz kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, jak również udzielone wsparcie dla fali uchodźców na początku inwazji Rosji na Ukrainę, uwydatniły niewydolność systemu koncentrując główny ciężar pomocy społeczeństwu na Siłach Zbrojnych RP, a nie na administracji publicznej.

2. Przyjmuje się, że Siły Zbrojne RP, a w głównej mierze Wojska Obrony Terytorialnej, podczas realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego w poszczególnych fazach, mogą stać się filarem wsparcia organów władzy i społeczeństwa. Szacuje się, że wzrost zakresu zadań z obszaru zarządzania kryzysowego wynika w głównej mierze z przestrzennej lokalizacji WOT na obszarze każdego z województw w kraju, dyspozycyjności i zdyscyplinowania żołnierzy, a także wyposażenia sprzętowego i mobilności wojska. Należy spodziewać się, że niewydolność organizacyjna i wykonawcza służb cywilnych państwa w połączeniu z paraliżem gospodarczym i społecznym, a także niedostateczne przygotowanie do sprostania nagłemu zdarzeniu, związanemu z daną sytuacją kryzysową, taką jak np. globalna katastrofa naturalna, czy pandemia COVID-19, może powodować konieczność wsparcia władz cywilnych przez SZRP, a szczególnie przez WOT, którego główną misją jest pomoc lokalnej społeczności.
3. Zakłada się, że w związku z przeciwdziałaniem przyszłym rodzajom zagrożeń, którymi ostatnio były pandemia COVID-19, kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, czy gwałtowny napływ fali uchodźców po wybuchu wojny Rosji z Ukrainą, musi ulec zmianie model funkcjonowania i wsparcia Wojsk Obrony Terytorialnej dla układu pozamilitarnego. Zakłada się również, że modyfikacji ulec muszą także formy i metody dotychczasowej współpracy z administracją publiczną, aby elastycznie dopasować się w potrzeby społeczeństwa na wszystkich szczeblach (wojewódzkim, powiatowym i gminnym). Szacuje się, że w obliczu zaistniałych sytuacji kryzysowych, w których niezbędne stało się użycie oddziałów i pododdziałów wojska, działania musiały zostać zintensyfikowane oraz ukierunkowane na newralgiczne kierunki, stanowiące główny wysiłek działań, jakimi były obszary wsparcia szpitali i służb sanitarnych, samorządów i organizacji pozarządowych (NGO), wsparcia

Policji, Straży Granicznej, Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych, Urzędu Lotnictwa Cywilnego, a także w celu udzielenia bezpośredniej pomocy społeczeństwu.

4. Sytuacje kryzysowe, które wystąpiły na świecie w ciągu ostatnich kilku lat pozwalają sądzić, że powstanie Wojsk Obrony Terytorialnej w 2017 roku stało się potrzebnym rozwiązaniem do wsparcia i zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwu polskiemu. Zakłada się jednak, że katalog zagrożeń może wciąż generować nowe i nieprzewidywalne dotąd nawet przez wybitnych analityków zdarzenia, wpływające bezpośrednio na bezpieczeństwo państwa i obywateli. Należy zatem sądzić, że budowa nowych zdolności rażenia WOT oraz dostosowanie struktur, wyposażenia i rozwiązań szkoleniowych do otaczającej nas rzeczywistości, jest w pełni uzasadnionym kierunkiem.

1.5. Metody i techniki badawcze

W celu weryfikacji przedstawionych hipotez, w trakcie procedury badawczej²¹, aby zachować obiektywizm prowadzonych badań, wykorzystano zarówno **teoretyczne, jak i empiryczne metody badawcze.**

Metodami teoretycznymi, jakie zastosowano w toku całego procesu badawczego były: analiza²², synteza²³, uogólnianie²⁴, abstrahowanie²⁵, wnioskowanie²⁶ oraz porównanie²⁷.

Dzięki **analizie i syntezie** dokonano podziału przedmiotu badań na poszczególne części składowe, co umożliwiło autorowi wyłonienie najważniejszych aspektów determinujących największą efektywność poszczególnych obszarów wyszczególnionych do wsparcia UPM. Zastosowanie powyższych metod badawczych wpłynęło także na zidentyfikowanie wyzwań stojących przed WOT w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa. Analizie poddam szereg aktów prawnych, dokumentów, decyzji, rozkazów, wytycznych i zaleceń związanych z zarządzaniem

²¹ J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej. Prace doktorskie i habilitacyjne*, Difin, Warszawa 2005, s. 55.

²² J. Apanowicz, *Metodologia nauk*, Toruń 2003, s. 26.

²³ Tamże, s. 27.

²⁴ Tamże s. 30.

²⁵ M. Cieślarczyk (red.), *Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*, AON, Warszawa 2006, s. 50.

²⁶ Tamże, s. 28.

²⁷ Tamże, s. 31.

kryzysowym oraz wsparciem udzielanym przez wojsko dla Układu Pozamilitarnego. Umożliwiło to zapoznanie się z procedurami realizacji powyższych przedsięwzięć, ze szczególnym uwzględnieniem aktualnych możliwości wykonawczych, jakimi dysponują Wojska Obrony Terytorialnej, realizujące tego typu zadania.

Poprzez zastosowanie **uogólnienia i abstrahowania** możliwe było wygenerowanie podobieństw i odmienności występujących w przedmiocie badań. Umożliwiło to również wskazanie części przedmiotu badań, istotnych dla rozpatrywanych problemów oraz odrzucenie elementów zbędnych. Wpłynęło to także na uzyskanie wniosków oraz określenie obowiązujących trendów w dziedzinie związanej z tematem rozprawy.

Porównanie wykorzystano w celu wskazania podobieństw i cech wspólnych w aspekcie zastosowanych metod i form wsparcia UPM przez WOT. Przyczyniło się to bez wątpienia do określenia niezbędnych wymagań, jakie powinno spełniać wojskowe wsparcie udzielone UPM w różnych obszarach, aby było najbardziej efektywne i przynosiło najwięcej korzyści społeczeństwu.

Zastosowanie tej teoretycznej metody badawczej przyczyniło się również do interpretacji teoretycznej nowych faktów, poprzez konfrontację uzyskanej wiedzy na temat zarządzania kryzysowego z zaistniałymi nowymi sytuacjami kryzysowymi, wynikłymi z aktualnych zagrożeń. Pozwoliło to także na wyciągnięcie wniosków z zaistniałych zmian legislacyjnych i ocenę ich w świetle zmieniającej się rzeczywistości.

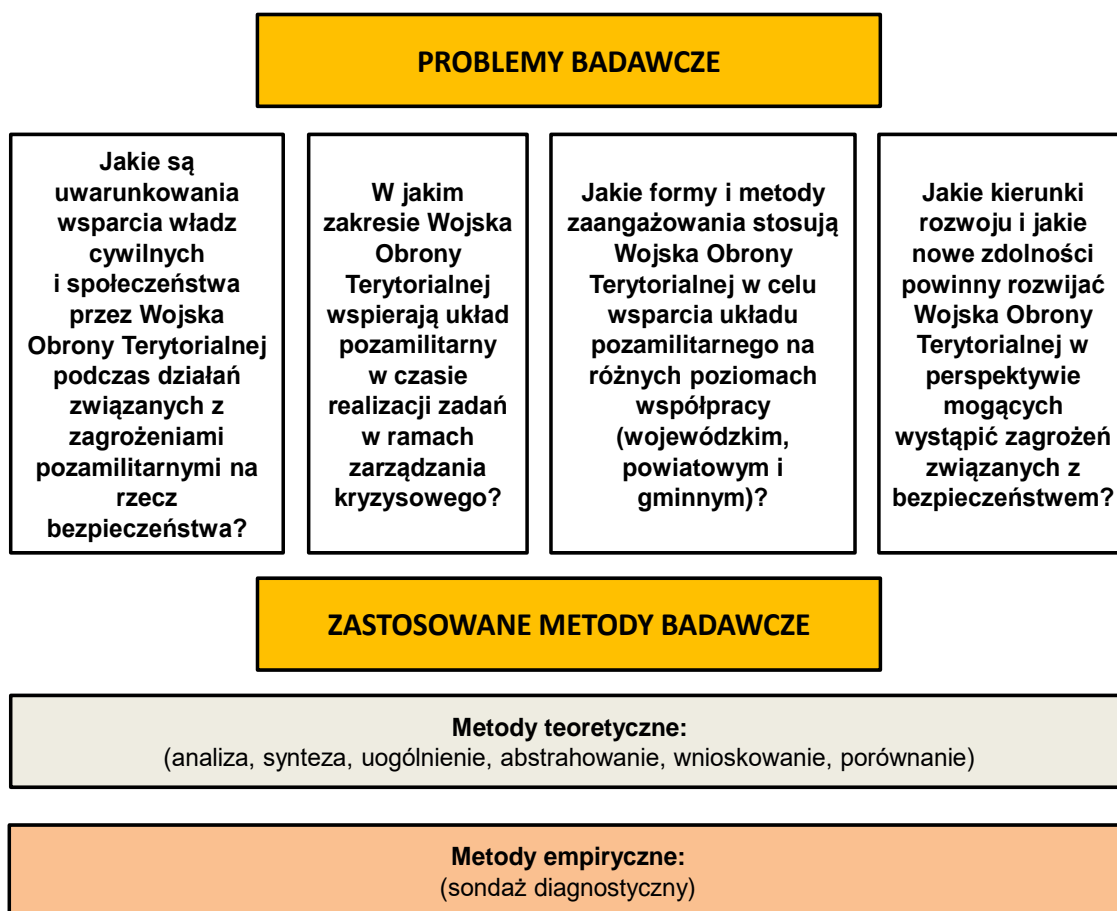
Ostatnia metoda teoretyczna – **wnioskowanie**, umożliwiła wygenerowanie nowych twierdzeń dotyczących efektywności wsparcia UPM przez WOT w trakcie wystąpienia sytuacji kryzysowej, w której zaangażowane zostały pododdziały Terytorialsów. Pozwoliło to także na zaprezentowanie nowej wiedzy dotyczącej przedmiotu badań, uzyskanej na podstawie istniejącego już dorobku naukowego.

Uzupełnieniem metod teoretycznych było zastosowanie w procesie badawczym **metod empirycznych**, takich jak obserwacja uczestnicząca²⁸, metoda sondażu diagnostycznego (techniką wywiadu i ankietowania)²⁹.

²⁸ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998, s. 77–78.

²⁹ Tamże, s. 51.

Rys. 1. Metody badawcze wykorzystywane do rozwiązania problemów badawczych

Źródło: Opracowanie własne.

Dzięki zastosowaniu techniki **obserwacji uczestniczącej** przedstawiono zasady funkcjonowania poszczególnych pododdziałów realizujących zadania związane ze wsparciem UPM w czasie operacji reagowania kryzysowego.

Niewątpliwie wpłynęło to na dostrzeżenie zjawisk i powiązań występujących w czasie praktycznej realizacji powyższych przedsięwzięć, co z pewnością przyczyniło się i było bardzo przydatne podczas wypracowywania dalszych koncepcji wspierających w czasie kolejnych kryzysów.

W celu poznania opinii ekspertów na temat udzielanego przez WOT wsparcia dla UPM oraz weryfikacji założonych wniosków i hipotez uzyskanych w toku badań, zastosowano metodę **sondażu diagnostycznego**. Dzięki tej metodzie badawczej zbadano fakty i opinie wynikające z doświadczeń badanych dowódców i podległych im żołnierzy, co pozwoliło uznać je za wysoce wartościowe. Wywiad przeprowadzono

w formie skategoryzowanej³⁰, co w założeniu miało wpłynąć na większą precyzję otrzymanych wyników. W trakcie wywiadów autor wykorzystał narzędzie w postaci kwestionariusza **wywiadu eksperckiego**. Ekspertami byli m.in. oficer ze ścisłego Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej, były członek Biura ds. Tworzenia Obrony Terytorialnej, dowódca Brygad Obrony Terytorialnej (BOT), a także podlegli im dowódcy batalionów lekkiej piechoty (blp), biorący bezpośredni udział w akcjach przeciwnakryzysowych.

Efektom zastosowania tej metody badawczej jest *Sprawozdanie z badania opinii ekspertów*, stanowiące załącznik do niniejszej pracy.

Technikę **ankiety**³¹ zastosowano w celu pozyskania empirycznego materiału badawczego dotyczącego udzielanego przez wojsko wsparcia dla UPM w ramach zarządzania kryzysowego oraz płynących stąd wniosków i spostrzeżeń badanych, dotyczących rozwiązań koncepcyjnych związanych z przedmiotem badań. Ankiety przeprowadzono wśród oficerów-dowódców (żołnierzy zawodowych) i podległych im żołnierzy (pełniących terytorialną służbę wojskową), którzy brali udział w operacjach „Odporna Wiosna”, „Trwała Odporność”, „Silne Wsparcie” i innych akcjach w ramach reagowania kryzysowego.

1.6. Dobór próby badawczej i charakterystyka respondentów

Celem pracy empirycznej jest uzyskanie odpowiedzi na wcześniej przedstawione problemy badawcze. Realizacja tego zamierzenia wymaga wszechstronnych badań przeprowadzonych na reprezentatywnym materiale badawczym.

Aby określić minimalną liczebność próby autor przyjął średnie zaangażowanie żołnierzy WOT we wsparcie układu pozamilitarnego, jakie zostało udzielone przez formację w okresie od 27.09.2021 roku do 27.03.2022 roku, tj. od IV fali pandemii COVID-19 w Polsce, poprzez wsparcie na granicy z Białorusią, aż do okresu jednego miesiąca po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Tak szeroko rozpatrywane zaangażowanie WOT, rozłożone w czasie aż na 6 miesięcy, pozwala uchwycić realny obraz sił udzielających wsparcia przez cały okres sprawozdawczy, co dokumentuje poniższa tabela.

³⁰ T. Majewski, *Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych*, AON, Warszawa 2002, s. 15.

³¹ Tamże, s. 12.

Tab. 1. Zaangażowanie żołnierzy WOT w działania przeciwnikryzysowe

ZESTAWIENIE ZAANGAŻOWANIA ŻOŁNIERZY WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ W DZIAŁANIA PRZECIWKRYZYSOWE od 27.09.2021 r. do 27.03.2022 r.						
COVID-19 „ODPORNĄ WIOSNĄ” „TRWAŁA ODPORNOŚĆ”		GRANICA Białoruś „SILNE WSPARCIE”		GRANICA Ukraina „NIEZAWODNA POMOC”		RAZEM
ilość tygodni	codzienna ilość zaangażowanych żołnierzy /średnia tygodniowa/	ilość tygodni	codzienna ilość zaangażowanych żołnierzy /średnia tygodniowa/	ilość tygodni	codzienna ilość zaangażowanych żołnierzy /średnia tygodniowa/	codzienna ilość zaangażowanych żołnierzy /średnia tygodniowa/
26	603	19	1187	5	841	1662

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych DWOT.

Minimalna liczebność próby dla populacji wynoszącej **1662** żołnierzy wynosi **312** żołnierzy. Obliczona została ze wzoru zaprezentowanego poniżej:

$$N_{min} = \frac{N_p(\alpha^2 * f(1 - f))}{N_p * e^2 + \alpha^2 * f(1 - f)}$$

Wyjaśnienie symboli:

N_{min} - minimalna liczebność próby

N_p - wielkość populacji, z której brana jest próba: 1662

α - poziom ufności dla wyników, wartość wyniku w rozkładzie normalnym dla założonego poziomu istotności: 1,96 (95%)

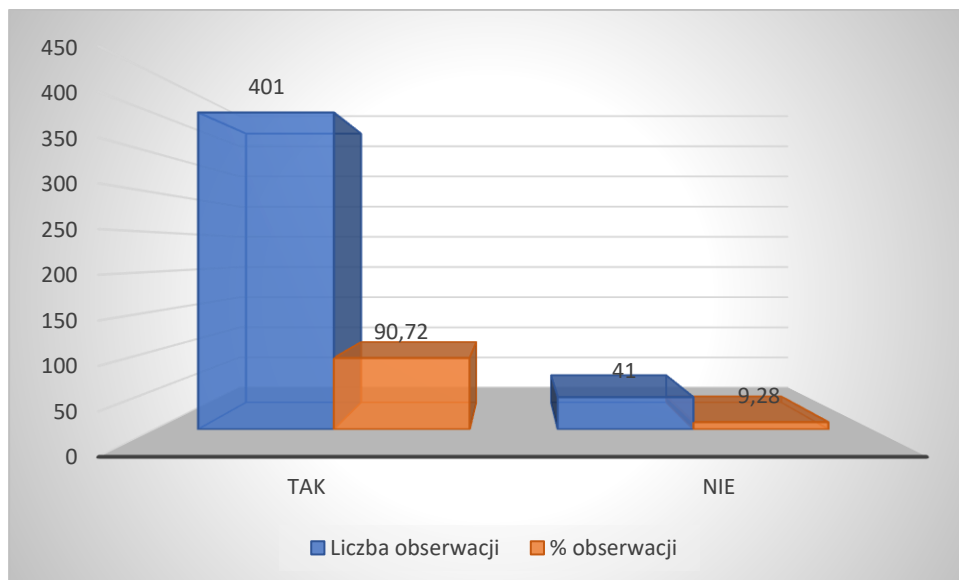
f - wielkość frakcji: 0,5

e - założony błąd maksymalny, wyrażony w liczbie ułamkowej: 0,05 (5%).

Główną metodą badawczą była metoda sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza badań. Aby uzyskać odpowiedzi na wcześniej postawione pytania badawcze oraz zweryfikować sformułowane hipotezy, zrealizowane zostały wszechstronne analizy statystyczne wyników badań przeprowadzonych na **401** respondentach, żołnierzach zawodowych i pełniących terytorialną służbę wojskową, którzy brali udział w jakichkolwiek działaniach przeciwnikryzysowych i posiadają własne odczucia oraz subiektywną ocenę realizowanych zadań. Łącznie uzyskano 442 ankiety. W toku badań odrzucono grupę **41** badanych żołnierzy, którzy wypełnili kwestionariusz ankiety w sposób niekompletny lub niedbały, albo nie wykonywali żadnych zadań w ramach operacji

przeciwkryzysowych, a mimo to przystąpili do wypełnienia ankiety. Poniżej przedstawiono podstawową charakterystykę próby badawczej.

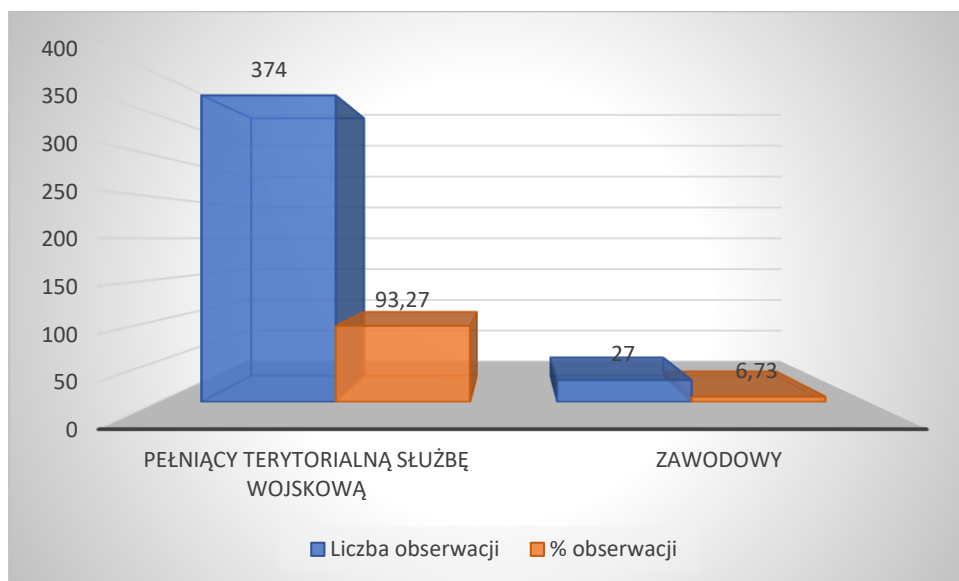
Rys. 2. Czy brałaś/-eś udział, w jednej z operacji Odporna Wiosna, Trwała Odporność lub Silne Wsparcie, w których wykonywałaś/-eś zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, przeciwdziałające skutkom pandemii?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Zatem spośród 442 żołnierzy, kryteria włączeniowe (udział w operacjach, w których wykonywali zadania z zakresu zarządzania kryzysowego) do badań spełniło 401 żołnierzy, dla których przeprowadzono następnie szczegółowe analizy wyników ankiet.

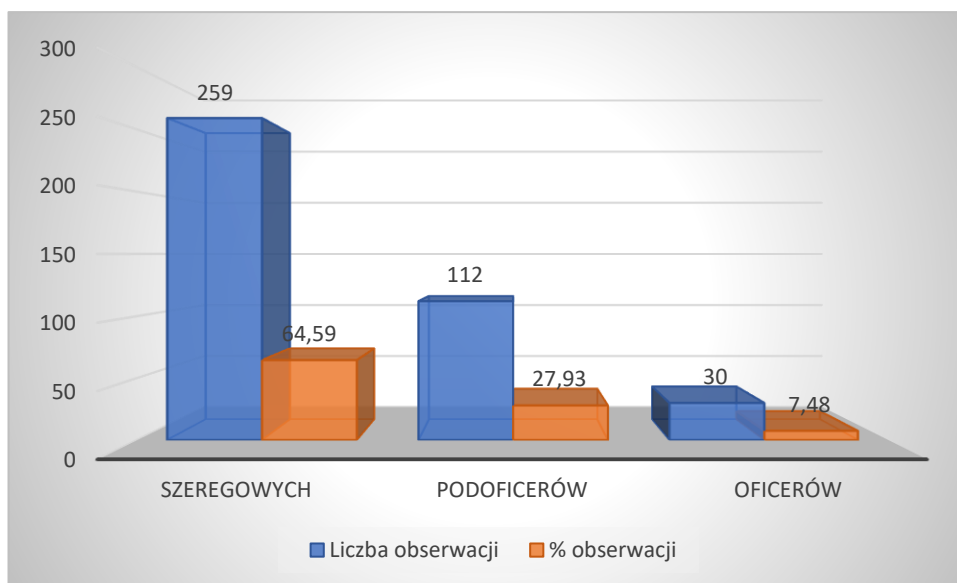
Rys. 3. Rozkład wyników badań ze względu na rodzaj pełnionej służby

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

W badaniach wzięło udział 93,27% pełniących terytorialną służbę wojskową oraz 6,73% żołnierzy zawodowych. Jest to oczywiście spowodowane proporcją całej formacji, gdzie stosunek żołnierzy zawodowych do TSW wynosi 1:10.

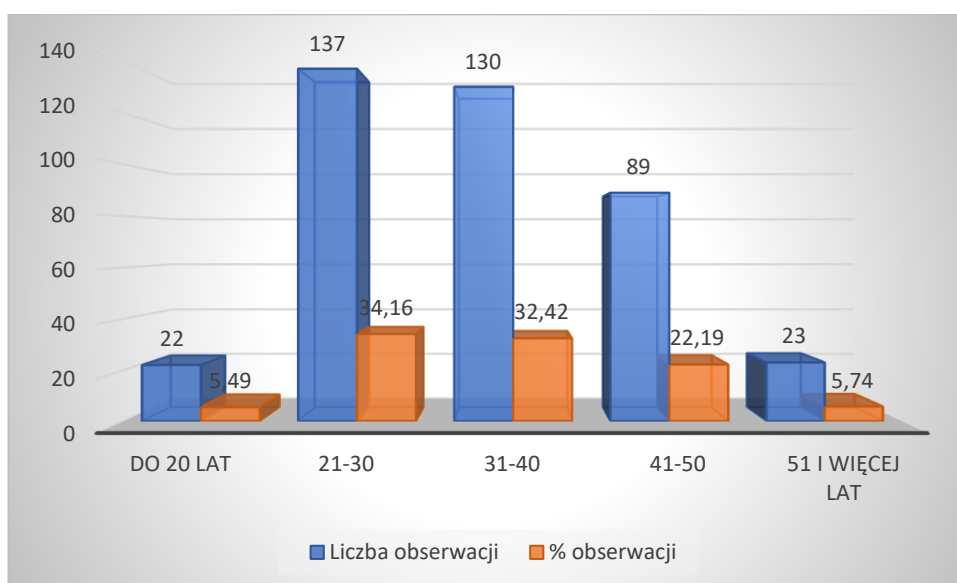
Rys. 4. Rozkład wyników ze względu na korpus

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Żołnierze korpusu szeregowych stanowili 64,59% badanych, 27,93% stanowili podoficerowie, a 7,48% to żołnierze korpusu oficerów. Powyższe proporcje są odzwierciedleniem rozkładu korpusów kadry w całej formacji.

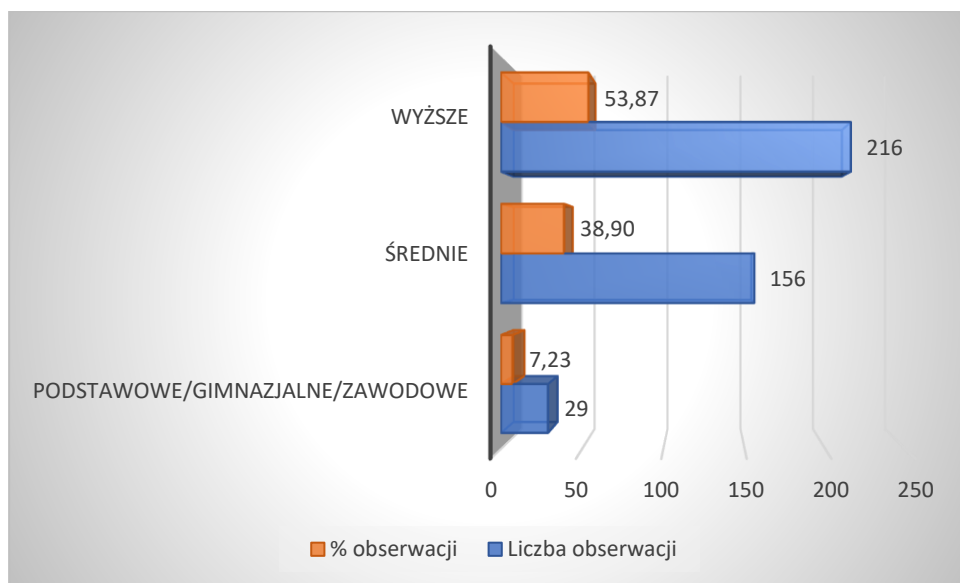
Rys. 5. Rozkład wieku badanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Największy odsetek żołnierzy, bo aż 34,16% było w wieku 21-30 lat. Kolejna najliczniejsza grupa była w przedziale wiekowym 31-40 lat, co stanowiło 32,42% ogółu. Najmniej było żołnierzy najmłodszych i najstarszych.

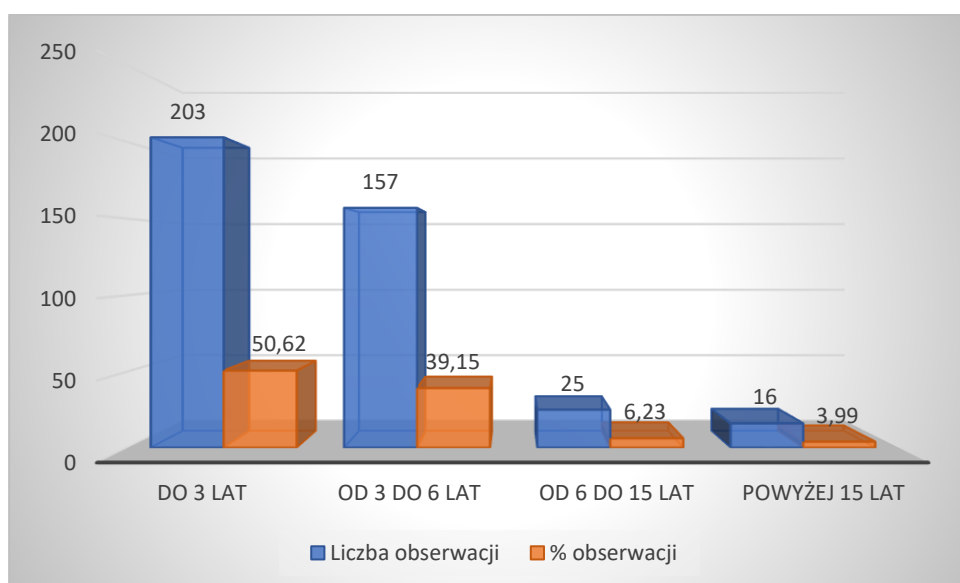
Rys. 6. Rozkład wykształcenia badanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Ponad połowa badanych, bo aż 53,87% miała wykształcenie wyższe, a 38,9% średnie. Grupa z niższym wykształceniem stanowiła 7,23% respondentów.

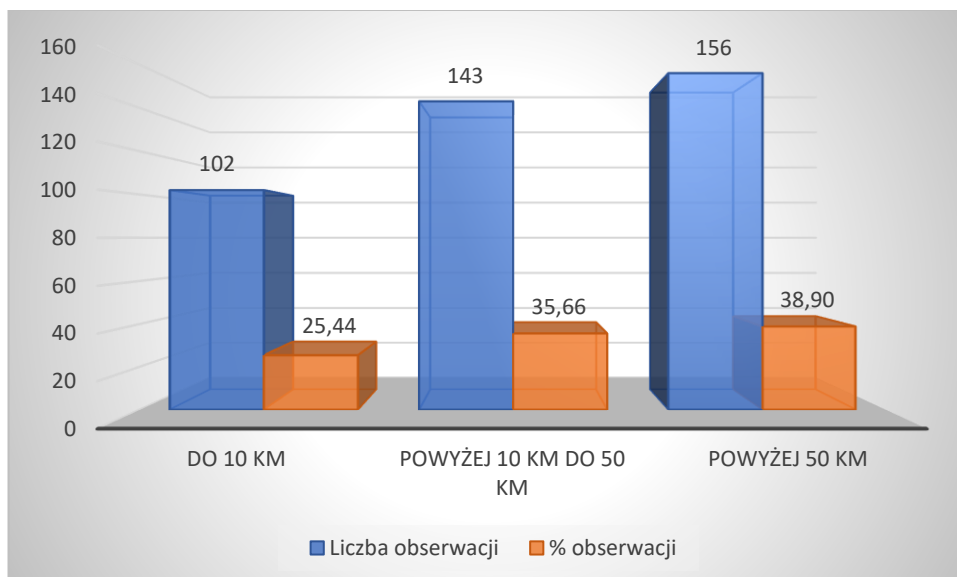
Rys. 7. Staż służby wojskowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Największy odsetek żołnierzy 50,62% miał staż służby wojskowej poniżej 3 lat, najmniej było żołnierzy ze stażem powyżej 15 lat, bo tylko 3,99%. To dowodzi, że prawie 90% respondentów stanowiło grupę, która w większości nie pełniła nigdy służby wojskowej, tylko przyszła ze środowiska cywilnego.

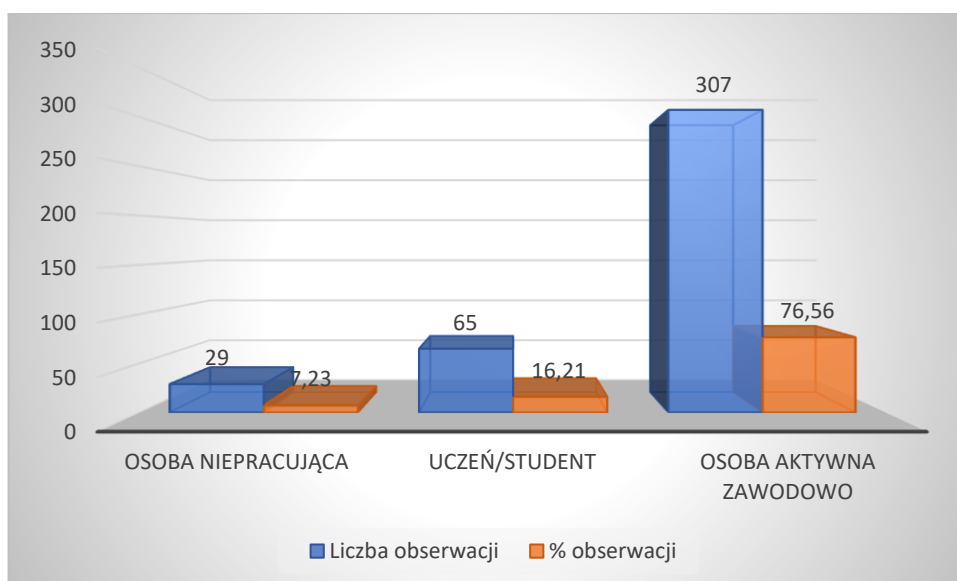
Rys. 8. Odległość pododdziału (błp) od miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Osoby badane, zamieszkujące w odległości powyżej 50 km od miejsca pełnienia służby stanowiły 38,9%, a zamieszkujące w odległości 10 – 50 km stanowiły 35,66%. Dla 25,44% miejsce zamieszkania od miejsca dyslokacji batalionu wynosiło do 10 km.

Rys. 9. Forma zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Osoby aktywne zawodowo stanowiły 75,56% badanych, a 16,21% to studenci oraz 7,23% to osoby niepracujące.

1.7. Narzędzia analizy statystycznej

W przeprowadzonych badaniach ocenom poddano cechy o charakterze jakościowym. Analiza tak przedstawionych i zebranych danych posiada swoją specyfikę, polegającą na zastosowaniu do porównań adekwatnych narzędzi statystycznych. Dla zmiennych mierzonych w skalach rangowej i nominalnej obliczono licznosci oraz wartości wskaźniki struktury (wartości procentowe) i przedstawiono je na wykresach lub w tabelach. W przypadku pytań wielokrotnego wyboru obliczono wielokrotne dychotomie i przedstawiono je w tabelach licznosci w postaci wskaźników struktury. Do weryfikacji analizy powiązań pomiędzy zmiennymi mierzonymi w skali porządkowej (rangowej) wykorzystano nieparametryczny współczynnik korelacji rang Spearmana. Do weryfikacji czy istnieją powiązania pomiędzy danymi jakościowymi w skalach rangowych i nominalnej zastosowano testy niezależności χ^2 Pearsona z poprawką NW. Analiza ta miała na celu weryfikację hipotezy, że dwie *jakościowe cechy* w populacji są niezależne.

$$H_0 : \text{cechy } X \text{ i } Y \text{ są niezależne,}$$

Wobec hipotezy alternatywnej:

$$H_1 : \text{cechy } X \text{ i } Y \text{ są zależne}$$

Najczęściej w tym celu stosowanym „narzędziem” jest test Chi-kwadrat Pearsona z poprawką NW (niewielkie licznosci w analizowanych podzbiorach). Polega on na porównaniu częstości zaobserwowanych z częstościami oczekiwanymi przy założeniu hipotezy zerowej (o braku związku pomiędzy tymi dwiema zmiennymi). Jak już wcześniej stwierdzono, statystyka χ^2 sprawdza, czy dwie zmienne są ze sobą powiązane. Jednakże oprócz sprawdzenia, czy pomiędzy zmiennymi zachodzi związek, pojawia się pytanie, jak silne jest to powiązanie. Wartości Chi-kwadrat Pearsona, jako pomiaru siły związku nie możemy stosować, dlatego wykorzystano współczynnik V Cramera. Dla wszystkich analiz przyjęto poziom istotności równy 0,05. Wszystkie analizy wykonano przy pomocy pakietu Statistica v.13 oraz arkusza kalkulacyjnego Excel.

ROZDZIAŁ 2.

UWARUNKOWANIA WSPARCIA WŁADZ CYWILNYCH I SPOŁECZEŃSTWA PRZEZ WOJSKA OBRONY TERYTORIALNEJ PODCZAS DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z ZAGROŻENIAMI POZAMILITARNYMI

W niniejszym rozdziale autor ma na celu **rozwiązać problem badawczy** zawierający się w pytaniu: *Jakie są uwarunkowania wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa przez Wojska Obrony Terytorialnej podczas działań związanych z zagrożeniami pozamilitarnymi na rzecz bezpieczeństwa?* oraz **zweryfikować przyjętą hipotezę badawczą** zakładającą, że jednostki i pododdziały Sił Zbrojnych RP są używane do rozwiązania sytuacji kryzysowych podczas zagrożeń, gdy użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub niewystarczające, a cały proces udzielenia pomocy władzom cywilnym i społeczeństwu przez siły militarne odbywać się może tylko na określonych prawnie zasadach leżących w interesie publicznym. Wsparcie dla UPM udzielane przez WOT w czasie kryzysu powinno być jasno określone, aby współpraca z Szefami Obrony Cywilnej Kraju, którymi są w terenie wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast), mogła być efektywna i przebiegać bez zakłóceń. Zakłada się zatem, że okres pandemii COVID-19 oraz kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, jak również udzielone wsparcie dla fali uchodźców na początku inwazji Rosji na Ukrainę, uwydatniły niewydolność systemu koncentrując główny ciężar pomocy społeczeństwu na Siłach Zbrojnych RP, a nie na administracji publicznej.

W rozdziale zostały zaprezentowane szczegółowo aktualne uwarunkowania prawne normujące użycie pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP do wsparcia administracji publicznej ze szczególnym uwzględnieniem użycia WOT w operacjach reagowania kryzysowego.

Treść podrozdziałów ma na celu przedstawić uwarunkowania wsparcia administracji publicznej przez WOT w razie wystąpienia zagrożeń pozamilitarnych. Szeroko zdefiniowano zagrożenia oraz szczegółowo scharakteryzowano Wojska Obrony Terytorialnej. Wszystkie poruszane w rozdziale aspekty zmierzały do ukazania nadrzędnej roli bezpieczeństwa w dzisiejszym świecie.

Autor zastosował tutaj również syntezę zagrożeń niemilitarnych i katastrof, jakie występują w dzisiejszym świecie i odniósł się do roli Wojsk Obrony Terytorialnej w ich niwelowaniu na tle misji, jaką realizuje formacja we wsparciu

społeczeństwa. Autor analitycznie scharakteryzował całą strukturę, a także przedstawił zrealizowane przez nią zadania.

2.1. Uwarunkowania prawne

Warunkiem koniecznym do zapewnienia skutecznej obrony kraju jest efektywna integracja potencjału militarnego z odpowiednio przygotowanymi elementami podsystemu niemilitarnego, w tym administracją państwową, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami oraz zorganizowanym i przygotowanym do obrony społeczeństwem. Współpraca cywilno-wojskowa, realizowana w celu zintegrowania działań WOT z elementami podsystemu niemilitarnego oraz innymi podmiotami środowiska cywilnego jest jednym z zasadniczych czynników wpływających na skuteczność działania całego systemu obrony terytorialnej. W tym względzie WOT, w stosunku do elementów podsystemu niemilitarnego, może pełnić zarówno rolę wspieranego, jak i wspierającego. Wzajemna współpraca może obejmować m.in. obszary wymienione poniżej³²:

- realizację, poprzez elementy podsystemu niemilitarnego na rzecz WOT, zadań wynikających do niedawna z ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP, a obecnie z ustawy o obronie Ojczyzny³³ i innych dokumentów normatywnych dotyczących obronności państwa;
- wsparcie przez WOT elementów podsystemu niemilitarnego w realizacji zadań zarządzania (reagowania) kryzysowego, a także z zakresu ochrony zdrowia i życia ludzkiego;
- uczestnictwo w określeniu kolejności i priorytetów realizacji zadań obronnych, w tym przedsięwzięć i zadań w zakresie operacyjnego przygotowania obszaru kraju, oraz wsparcie podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację;
- wsparcie elementów podsystemu niemilitarnego w zakresie utrzymania bezpieczeństwa publicznego, zadań ochrony granicy państwowej, a także infrastruktury krytycznej oraz obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz lokalnych społeczności;

³² Opracowano na podstawie *Doktryny DD-3.40 Wojska Obrony Terytorialnej w operacji*, wprowadzonej Decyzją Nr 21/Szkol/SG Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 kwietnia 2018 roku w sprawie wprowadzenia do użytku dokumentu doktrynalnego, MON, sygn. DWOT 1/2018, Warszawa 2018.

³³ Ustawa z dnia 11 marca 2022 roku *o obronie Ojczyzny*, (Dz. U. 2022, poz. 655 z późn. zm.).

- wsparcie procesu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk, wojennego systemu dowodzenia oraz przedsięwzięć maskowania operacyjnego i ochrony infrastruktury krytycznej;
- wsparcie procesu organizacji oraz zabezpieczenia (w tym ochrony i obrony) obozów oraz ośrodków dla ewakuowanej ludności cywilnej;
- wsparcie ochrony i obrony linii komunikacyjnych (dróg manewru, dowozu oraz ewakuacji);
- wsparcie realizacji przedsięwzięć mających na celu zapewnienie swobody działania wojsk;
- wsparcie przedsięwzięć maskowania operacyjnego, rozbudowy inżynieryjnej terenu, ochrony infrastruktury krytycznej, a także rozmieszczenia środków bojowych i materiałowych;
- wsparcie prowadzenia działań ratowniczo-ewakuacyjnych w ramach wsparcia wojskowego władz cywilnych i społeczeństwa;
- wsparcie sił wydzielonych do działań poszukiwawczo-ratowniczych.

W przypadku niezdolności środowiska cywilnego do organizacji i zabezpieczenia (w tym ochrony i obrony) przedmiotowego przedsięwzięcia, WOT może stać się organem wspierającym i realizować:

- wsparcie działań administracji publicznej oraz dezorganizacji administracji okupanta na terenach czasowo przez niego zajętych;
- współudział w zwalczaniu dywersji i zbrojnego podziemia przeciwnika;
- wsparcie w organizowaniu stref zrzutu, lądowisk, lotnisk i drogowych odcinków lotniskowych dla potrzeb wojsk własnych;
- wsparcie w zabezpieczeniu środków łączności i wymiany informacji oraz środków transportowych;
- wsparcie działań zmierzających do odbudowy administracji publicznej na odzyskanym terenie po zakończonym konflikcie.

Dokumentem normatywnym, z którym muszą stać w zgodzie inne akty stanowiące prawo w Polsce jest *Konstytucja RP*³⁴. Zgodnie z art. 26 ust 1 „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności granic”.

³⁴ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Z zapisu tego wynika, że Siły Zbrojne RP mają obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa państwa i obywateli we wszystkich jego wymiarach. Na tej podstawie można wysnuć wniosek, iż powyższe stwierdzenie stanowi ogólne uprawnienie do użycia wojska w sytuacjach kryzysowych i stanach nadzwyczajnych³⁵. Należy tutaj jednoznacznie stwierdzić, że jakiegokolwiek użycie pododdziałów wojskowych następuje na wyraźne polecenie władz państwowych, zgodnie z wolą polityczną rządu, a nie na rozkaz jakichkolwiek władz wojskowych.

Podstawowym aktem prawnym, gdzie sprecyzowano zadania, jakie realizują Siły Zbrojne RP jest *ustawa o obronie Ojczyzny*, która zastąpiła wielokrotnie nowelizowaną *ustawę z dnia z 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*. Określa ona, że SZ RP mogą brać udział w: zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego³⁶.

Analizując literaturę przedmiotu należy zauważyć, że w najnowszej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*³⁷ zatwierdzonej w dniu 12 maja 2020 roku przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jako jeden z interesów w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, wymieniono strzeżenie niepodległości, nienaruszalności terytorialnej, suwerenności oraz zapewnienie bezpieczeństwa państwa i obywateli³⁸. Nie może się to odbywać bez udziału Sił Zbrojnych RP, których istotnym zadaniem jest również wspieranie pozostałych organów państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski i udzielanie niezbędnej pomocy wojskowej właściwym instytucjom i służbom rządowym oraz samorządowym, organizacjom cywilnym i społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia³⁹.

Strategia z 2020 r. rozpoczyna się od w sumie rzetelnej oceny środowiska bezpieczeństwa, w której prawidłowo wylicza jego najistotniejsze problemy. Zasadnie podkreśla zagrożenia generowane przez Rosję – należy zdawać sobie sprawę, że jest

³⁵ W. Lidwa, W. Krzeszowski, W. Więcek, *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, AON, Warszawa 2010, s. 92.

³⁶ *Ustawa o obronie Ojczyzny*, wyd. cyt., art. 11 ust. 3.

³⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2020, s. 12.

³⁸ Tamże, s. 11.

³⁹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2007, pkt. 97.

to istotne nie tylko do orientowania narodowych przygotowań obronnych, lecz także nakreślenia narracji w relacjach z sojusznikami z NATO i UE. Również prawidłowo wskazuje na wyzwania wewnętrzne NATO i UE oraz samonapędzającą się rywalizację między USA i Chinami⁴⁰.

Należy sądzić, że strategia ta odnotowuje większość współczesnych trendów środowiska bezpieczeństwa, dostrzegając hybrydowość zagrożeń, w tym zwiększoną częstotliwość agresji podprogowych, znaczenie działań w cyberprzestrzeni, rolę kosmosu, wykorzystanie nowych technologii podwójnego użycia, jak np. bezzałogowe, zautomatyzowane/zinformatyzowane systemy walki, sztuczna inteligencja. Dokument odnosi się również do ryzyka wykorzystywania przez Rosję taktycznej broni jądrowej do tzw. deeskalacji konfliktu konwencjonalnego, który przybrał niekorzystny dla niej rozwój. Nie pomija dość oczywistej kwestii ostatnich miesięcy, czyli zagrożeń pandemicznych. Należy zatem szczególnie podkreślić aktualność i wszechstronność tej części dokumentu. Nieco w duchu swoich poprzedniczek podtrzymuje gradację zewnętrznych filarów bezpieczeństwa Polski, tj. członkostwa w NATO i UE, partnerstwa strategicznego z USA oraz współpracy regionalnej⁴¹.

Z przeprowadzonych analiz literatury przedmiotu wynika, że w narodowym systemie prawnym nie ma jednego aktu prawnego, w którym w sposób przejrzysty i całościowy zostałyby ujęte zadania dotyczące użycia sił zbrojnych w sytuacjach kryzysowych. Możliwość wsparcia przez Siły Zbrojne RP społeczeństwa i organów administracji publicznej w przypadku zaistnienia zagrożenia i wytworzenia się sytuacji kryzysowej wynika z wielu rozproszonych aktów prawnych, w których zdefiniowane zostały zadania dla sił militarnych. Obszary wsparcia i zadania zostały określone w ustawach, rozporządzeniach i strategiach, jak również w dokumentach resortu obrony narodowej (zarządzeniach, decyzjach Ministra Obrony Narodowej oraz rozkazach Szefa Sztabu Generalnego WP). Istniejąca rozpiętość ilościowa i jakościowa aktów normatywnych w tym zakresie może prowadzić do różnej interpretacji (zwłaszcza ze strony organów cywilnych) zarządzania kryzysowego

⁴⁰ A. Mazur, A. Gołaś, *Zasady, metody i techniki wykorzystywane w zarządzaniu jakością*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2010, s. 6-11.

⁴¹ R. Miernik, praca końcowa PSPO pod kier. płk. dr. hab. Juliusza Tyma, *Udział Wojsk Obrony Terytorialnej w realizacji misji wsparcia bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli w uwarunkowaniach pandemii COVID-19*, ASzWoj, nr albumu 11/PSPO/20, Warszawa 2021, s. 40.

w kontekście poprawnej organizacji przedsięwzięć związanych z udziałem sił zbrojnych we wsparciu społeczeństwa⁴².

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza, że konieczna jest poprawa zarządzania bezpieczeństwem narodowym (adekwatnie do współczesnych wyzwań i zagrożeń) poprzez m.in. zintegrowanie wielu rozproszonych, funkcjonujących obok siebie rozwiązań. Obecny stan utrudnia elastyczne i szybkie reagowanie na zaistniałe sytuacje. Wymaga to spójnych i kompleksowych rozwiązań organizacyjno-prawnych w tym zakresie, zmierzających do stworzenia zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem narodowym⁴³. Prezydent RP zapowiada w niniejszej strategii powstanie ustawy o zarządzaniu bezpieczeństwem narodowym, co ma zapewnić zdolność do szybkiej adaptacji wobec pojawiających się nowych wyzwań i zagrożeń oraz identyfikacji szans.

Z badań wynika, że podstawą działania, która normuje zasady użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych jest ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. **o zarządzaniu kryzysowym**⁴⁴. W ustawie określono zasady działania organów administracji publicznej w zakresie działania w celu zapobiegania sytuacjom kryzysowym oraz w przypadku ich wystąpienia. W tym kontekście ujęto przedsięwzięcia realizowane w resorcie Obrony Narodowej. W art. 25 ww. ustawy określono szczegółowe zadania dla sił zbrojnych oraz zasady użycia wojska w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych. Zgodnie z zapisami ustawy o zarządzaniu kryzysowym do zadań Sił Zbrojnych RP należy:

- 1) współdziałanie w monitorowaniu zagrożeń;
- 2) wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;
- 3) wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- 4) ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- 5) wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;

⁴² G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013, s. 101.

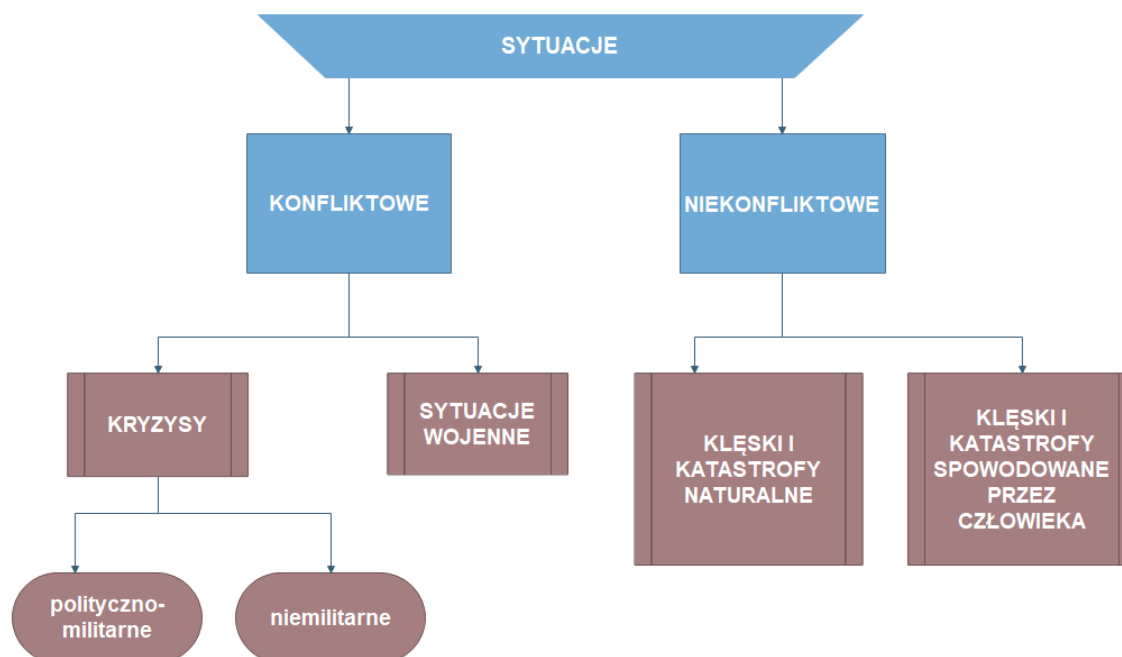
⁴³ *Strategia Bezpieczeństwa...*, BBN, Warszawa 2020, wyd. cyt., s. 9.

⁴⁴ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. *o zarządzaniu kryzysowym* (Dz. U. z 2007 r., nr 89, poz. 590 z późn. zm.).

- 6) współdział w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- 7) izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;
- 8) wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;
- 9) prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 10) usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie, z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 11) likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych;
- 12) usuwanie skażeń promieniotwórczych;
- 13) wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej;
- 14) współdział w zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- 15) udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarnohigienicznych i przeciwepidemicznych.

Zgodnie ze szczegółowymi zadaniami dla Sił Zbrojnych RP, określonymi ww. ustawą, w przypadku wystąpienia określonych sytuacji, które autor zobrazował na poniższym rysunku, istnieje możliwość wykorzystania sił militarnych.

Rys. 10. Możliwość wykorzystania Sił Zbrojnych RP

Źródło: Opracowanie własne na podstawie A. Kuptel, *Uwarunkowania użycia Sił Zbrojnych w operacjach reagowania kryzysowego. Implikacje dla Sił Powietrznych [w:] Siły Powietrzne w operacjach reagowania kryzysowego*, red. nauk. A. Kuptel, Warszawa, 2014, s. 20.

Zaprezentowane powyżej treści świadczą o tym, że po zaistnieniu jednej z ww. sytuacji, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, **minister obrony narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej** (zwane dalej oddziałami sił zbrojnych) wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zarządzania kryzysowego⁴⁵. W cytowanej ustawie określony jest sposób, warunki i procedura aktywacji SZ RP do udziału w sytuacji kryzysowej, jeżeli użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające. Ponadto ustawa reguluje miejsce i rolę resortu obrony narodowej w narodowym systemie zarządzania kryzysowego – jako jednego z głównych jego elementów. Na mocy ustawy minister obrony narodowej jest stałym członkiem Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w randze zastępcy przewodniczącego. W konsekwencji minister obrony narodowej odpowiada za przygotowanie propozycji użycia sił i środków niezbędnych do opanowania sytuacji kryzysowych i doradzanie w zakresie koordynacji działań organów administracji rządowej, instytucji państwowych i służb. Jest też głównym

⁴⁵ Tamże, art. 25.

decydem w zakresie możliwości użycia jednostek Sił Zbrojnych RP we wsparciu społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych. Na potrzeby sprawnej realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego przez resort obrony narodowej zapisy ustawowe formułują wymóg funkcjonowania organu opiniodawczo-doradczego, jakim jest Zespół Zarządzania Kryzysowego MON oraz komórki planistyczno-organizacyjnej w postaci Centrum Zarządzania Kryzysowego MON, jako etatowej struktury zarządzania kryzysowego, reprezentującej resort obrony narodowej w systemie krajowym oraz podmioty wykonawcze. Ponadto ustawa o zarządzaniu kryzysowym definiuje zadania dla SZ RP z zakresu wsparcia społeczeństwa i organów administracji publicznej. W realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego mogą uczestniczyć oddziały sił zbrojnych, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, zgodnie z wojewódzkim planem zarządzania kryzysowego.

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają stwierdzić, że, sprawne zarządzanie działaniami przeciwkryzysowymi w pandemii COVID-19, hamującymi transmisję wirusa, wymagało możliwie jak najkrótszego czasu reakcji. W celu usprawnienia procesu natychmiastowego wsparcia społeczeństwa przez WOT w okresie pandemii zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi cytowanej wyżej ustawy, w marcu 2020 roku powstała **internetowa Platforma Wsparcia WOT**, dzięki której proces wnioskowania przez wojewodę o pomoc realizowaną przez WOT, został maksymalnie uproszczony i odbiurokratyzowany.

Platforma Wsparcia WOT dla samorządów, organów sanitarnych i podmiotów leczniczych to aplikacja webowa dostępna pod adresem: www.pomocwot.ron.mil.pl, z której mogą korzystać tylko zarejestrowane podmioty. System działa w ten sposób, że aby dokonać rejestracji należy wysłać email z wnioskiem o rejestrację na powyższy adres. W odpowiedzi wnioskodawca otrzyma wiadomość z prośbą o przesłanie szczegółowych danych identyfikacyjnych instytucji niezbędnych do rejestracji. Po przejściu rejestracji użytkownik otrzymuje pełen dostęp do usługi. Platforma stworzona została przez podchorążych Wydziału Cybernetyki Wojskowej Akademii Technicznej oddelegowanych do wsparcia WOT w pierwszej fali pandemii w 2020 roku i działa do dziś. Najczęściej z platformy korzystają wojewódzkie i powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne, ośrodki pomocy społecznej (różnego szczebla), wydziały i zespoły zarządzania kryzysowego, szpitale, centra krwiodawstwa, organizacje charytatywne czy domy dziecka.

Zgodnie z przepisami, całkowity nadzór nad składanymi wnioskami mają wojewodowie. Oni lub wskazane przez nich osoby zobowiązani są do oceny każdego wniosku oraz ostatecznie jego zatwierdzenia bądź odrzucenia. Zatwierdzony wniosek trafia bezpośrednio do Brygady Obrony Terytorialnej właściwej dla rejonu realizacji wniosku⁴⁶.

Obsługa aplikacji ogranicza się do wypełnienia interaktywnego formularza, w którym wnioskodawca wskazuje miejsce i zakres pomocy oraz nadaje jej priorytet. Formularz ten jest widoczny dla koordynatora WOT ds. współpracy z brygadą, który pod wskazany adres kieruje żołnierzy WOT z pomocą. Co ważne – zlecający zadanie na bieżąco może śledzić postęp jego realizacji. Istotnym jest również fakt, że po zakończeniu zadania do wnioskodawcy trafią dodatkowe informacje dotyczące dalszych potrzeb lub wyniki z działania wnioski.

Podsumowując efektywność niniejszej aplikacji należy zauważyć, że do lipca 2021 roku zarejestrowało się ponad 2.500 instytucji i złożono ponad 28 tys. wniosków⁴⁷. Efektywność niniejszego narzędzia zostanie jeszcze przytoczona w kolejnych rozdziałach.

Dalsza analiza literatury przedmiotu wskazuje, że kolejnym istotnym aktem prawnym, regulującym możliwości użycia SZ RP w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych, jest ustawa *o stanie klęski żywiołowej*⁴⁸. W przedmiotowej ustawie zawarto uprawnienia ministra obrony narodowej do możliwości przekazania pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do dyspozycji wojewody (na którego obszarze działania występuje klęska żywiołowa).

Istota działań skierowanych jednostek to w głównej mierze zapobieganie skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwanie. Proces skierowania jednostek SZ RP do działań wymaga akceptacji Rady Ministrów, która w drodze rozporządzenia określa szczegółowe zasady ich udziału w reagowaniu na powstałą sytuację kryzysową. W sposób szczegółowy dookreśla ona obszary zaangażowania SZ RP w ramach działań ratowniczych lub prewencyjnych, w których, w których pododdziały

⁴⁶ <https://milmag.pl/ii-fala-covid-19-platforma-wsparcia-wot/> [dostęp 21.11.2021].

⁴⁷ Wywiad z gen. dyw. Wiesławem KUKUŁĄ zamieszczony 14.06.2021 r. na stornie <https://www.defence24.pl/gen-kukula-bardzo-mocno-stawiamy-na-zdolnosci-przeciwpancerne-wywiad> [dostęp: 17.11.2021 r.].

⁴⁸ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 roku *o stanie klęski żywiołowej*, Dz.U. 2017, poz. 1897 z późn. zm., art. 18, ust. 1.

i oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej mogą brać udział, oraz sposób koordynowania i dowodzenia, a także zasady zabezpieczenia logistycznego.

Na podkreślenie zasługuje jednak fakt, że zarówno w zapisach ustawy o zarządzaniu kryzysowym, jak i ustawy o stanie klęski żywiołowej zawarto naczelną zasadę użycia Sił Zbrojnych RP do wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacji kryzysowej – tylko wtedy, gdy użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające. Siły Zbrojne RP są zorganizowaną, sprawną i o wysokiej gotowości do działania organizacją, lecz nie mogą działać na zasadzie sił ratowniczych w każdej sytuacji kryzysowej⁴⁹.

Ponadto trzeba pamiętać, że użycie sił zbrojnych do wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa w żadnym wypadku nie może ograniczać ich zdolności operacyjnych do realizacji zadań konstytucyjnych, czy też wynikających z umów międzynarodowych.

Analiza literatury przedmiotu pozwala stwierdzić, że z problematyką użycia sił zbrojnych w sytuacjach kryzysowych bezpośrednio związane są ustawy dotyczące stanów nadzwyczajnych, w których także określono zasady użycia Sił Zbrojnych RP.

Zgodnie z art. 228 Konstytucji wyróżniamy 3 stany nadzwyczajne: **stan wojenny**, **stan wyjątkowy** oraz **stan klęski żywiołowej**. Stany nadzwyczajne mogą być wprowadzane w sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne okazały się niewystarczające⁵⁰.

Stan wojenny może zostać wprowadzony w przypadku zbrojnej napaści na terytorium państwa lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. Stan wojenny na części lub całości terytorium, na wniosek Rady Ministrów, może wprowadzić Prezydent RP⁵¹.

Szerzej problematykę stanu wojennego normuje ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. *o stanie wojennym oraz kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej*⁵².

W stanie wyjątkowym, czyli w sytuacji szczególnego zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, w tym spowodowanego działaniami terrorystycznymi, które nie może być usunięte poprzez użycie zwykłych środków konstytucyjnych, Prezydent RP, na

⁴⁹ G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP w...*, wyd. cyt., s. 103.

⁵⁰ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...*, wyd. .cyt., art. 228.

⁵¹ Tamże, art. 229.

⁵² T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1932.

wniosek prezesa Rady Ministrów, może postanowić o użyciu pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP do przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa, jeżeli dotychczas zastosowane siły i środki zostały wyczerpane⁵³. Jednakże podobnie jak w przypadku ustawy o stanie klęski żywiołowej, istnieje takie samo zastrzeżenie, że użycie oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP nie może zagrozić ich zdolności do realizacji zadań wynikających z Konstytucji RP i ratyfikowanych umów międzynarodowych.

Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określiła szczegółowe zasady użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w czasie stanu wyjątkowego, uwzględniając stopień i rodzaj zagrożeń oraz potrzeby społeczne⁵⁴. Minister Obrony Narodowej, po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, wyznacza, w drodze decyzji, zadania dla oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i przekazuje je ich dowódcom według procedur obowiązujących w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁵.

Stan wyjątkowy może zostać wprowadzony w razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego. Stan wyjątkowy może zostać wprowadzony, przez Prezydenta RP na wniosek Rady Ministrów, na części lub całości terytorium kraju na czas nie dłuższy niż 90 dni. Przedłużenie stanu wyjątkowego może nastąpić za zgodą Sejmu na okres do 60 dni⁵⁶.

Stan klęski żywiołowej może zostać wprowadzony, przez Radę Ministrów, w celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia⁵⁷. Problematyka ta została opisana w cytowanej już ustawie z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej. W art. 18 w/w ustawy zapisano, iż w czasie stanu klęski żywiołowej, jeżeli użycie innych sił i środków jest niemożliwe, Minister Obrony Narodowej może przekazać do dyspozycji wojewody wydzielone pododdziały lub oddziały wojska. Uszczegółowienie zapisów art. 18 zostało przedstawione w rozporządzeniu Rady Ministrów *w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił*

⁵³ Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz.1928) z późn. zm., art. 11.

⁵⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2013 roku w sprawie szczegółowych zasad użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w czasie stanu wyjątkowego (Dz. U. 2013, poz. 1733).

⁵⁵ Tamże, §2 pkt 2.

⁵⁶ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...*, wyd. cyt., art. 230.

⁵⁷ Tamże, art. 232.

Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu⁵⁸.

W §2 wymienionego rozporządzenia określono rodzaje działań ratowniczych i prewencyjnych, które mogą realizować siły zbrojne w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia. Zadania te są niemalże identyczne z zadaniami określonymi w art. 25 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym⁵⁹.

Jak już wspomniano, podstawę użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych, ujęto także w ustawie o obronie Ojczyzny, która zastąpiła ustawę o powszechnym obowiązku obrony RP. Jeden z artykułów szczegółowo określa, iż wezwanie w trybie natychmiastowego stawiennictwa może nastąpić w celu udziału jednostek wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego⁶⁰.

Siły Zbrojne RP mogą również udzielać pomocy Policji na zasadach określonych w ustawie ***o Policji***⁶¹. Zawarto w niej zapis, że jeżeli użycie uzbrojonych oddziałów i pododdziałów policji okaże się niewystarczające, do pomocy mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych RP, na podstawie postanowienia Prezydenta RP, wydanego na wniosek prezesa Rady Ministrów. W przypadku nagłych i niecierpiących zwłoki zdarzeń, decyzję o udzieleniu pomocy podejmuje minister obrony narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, określając zakres i formę tej pomocy, zawiadamiając o niej niezwłocznie prezydenta i premiera. Natomiast Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia⁶²:

- szczegółowe warunki i sposób użycia oddziałów i pododdziałów policji i sił zbrojnych,

⁵⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz. U. z 2003 r., nr 41, poz. 347).

⁵⁹ M. Dąbrowski, *Użycie Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych*, [w:] Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego rok VIII – 2014, Wojewódzki Sztab Wojskowy w Białymstoku, s. 232.

⁶⁰ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, wyd. cyt., art. 175 ust. 1 pkt 2.

⁶¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2020, poz. 360).

⁶² Tamże, art. 18, pkt 8.

- sposób koordynowania działań podejmowanych przez policję i siły zbrojne,
- tryb wymiany informacji i sposób logistycznego wsparcia działań policji prowadzonych z pomocą oddziałów i pododdziałów sił zbrojnych⁶³.

Od dnia 1 stycznia 2017 r., na podstawie nowelizacji z listopada 2016 r. ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, w skład Sił Zbrojnych RP weszły również Wojska Obrony Terytorialnej. Z uwagi na takie przyporządkowanie, wojska te mogą być wykorzystywane we wszystkich obszarach, w jakich mogą być używane inne rodzaje tych sił. Warto zwrócić uwagę, że nowelizacja przepisów wprowadziła również możliwość współdziałania Wojsk Obrony Terytorialnej ze Strażą Ochrony Kolei⁶⁴, Strażą Leśną⁶⁵ i ochotniczymi strażami pożarnymi⁶⁶.

Wsparcie przez wojsko działań Straży Granicznej jest realizowane zgodnie z zapisami ustawy *o ochronie żeglugi i portów morskich*⁶⁷. Zapisano w niej, iż w celu zapobieżenia, ograniczenia lub usunięcia poważnego i bezpośredniego niebezpieczeństwa, grożącego statkom, obiektom portowym i portom oraz związanej z nimi infrastruktury, powstałego na skutek użycia statku lub obiektu pływającego jako środka terrorystycznego, po wyczerpaniu przez Straż Graniczną własnych środków, Minister Obrony Narodowej może wydać decyzję o zastosowaniu na polskich obszarach morskich niezbędnych środków do zatopienia tego statku lub obiektu pływającego. Decyzję może wydać na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, po zawiadomieniu przez komendanta głównego Straży Granicznej o wyczerpaniu jej środków. O powziętej decyzji Minister Obrony Narodowej powiadamia niezwłocznie prezesa Rady Ministrów. Zakres i sposób użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych w sposób bardziej szczegółowy określają rozporządzenia i przepisy niższego rzędu (zarządzenia i decyzje Ministra Obrony Narodowej, rozkazy i wytyczne Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i innych

⁶³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 sierpnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1090).

⁶⁴ Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, (Dz. U. z 2016 r. poz. 1727, z późn. zm.), art. 62 ust. 1.

⁶⁵ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach, (Dz. U. z 2015 r. poz. 1200, z późn. zm.), art. 48b.

⁶⁶ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, (Dz. U. z 2016 r. poz. 191, z późn. zm.), art. 19 ust. 1c.

⁶⁷ Ustawa z dnia 4 września 2008 r. o ochronie żeglugi i portów morskich (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 692).

osób funkcyjnych odpowiedzialnych za omawianą problematykę w resorcie obrony narodowej).

Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że odrębna zasada dotyczy żołnierzy Żandarmerii Wojskowej. O ich użyciu do udzielania pomocy policji może zarządzić prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, uzgodniony z Ministrem Obrony Narodowej⁶⁸.

Problematykę udziału sił zbrojnych w zarządzaniu kryzysowym normują także rozmaite dokumenty resortowe, które szczegółowo określają organizację systemu zarządzania kryzysowego w resorcie obrony narodowej, w tym m.in. jego strukturę i zadania.

Porozumienia podpisywane przez Dowódcę Wojsk Obrony Terytorialnej z Państwową Strażą Pożarną, Strażą Graniczną, Policją, czy Komendantem Głównym Żandarmerii Wojskowej są pochodnymi powyższych aktów normatywnych i obowiązują w ustanowionym przez nie zakresie. Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że w praktyce niestety nierzadko zdarza się tak, iż wszelkie dodatkowe i nieprzewidziane poziomy współdziałania WOT z UPM wymagały właśnie takowych uszczegóławiających porozumień. Dogłębnym tego przykładem była pandemia COVID-19, gdzie zmiany legislacyjne nie nadążały w stosunku do zmieniającej się wciąż rzeczywistości, a elastyczność prowadzonych działań była niezbędna dla ochrony zdrowia i życia obywateli.

W załącznikach nr 1-3 do niniejszej pracy przedstawiono jedno z najważniejszych porozumień, gdzie sprecyzowane są zakresy wzajemnej wsparcia i współpracy:

- Porozumienie między Dowódcą Wojsk Obrony Terytorialnej a Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej z dnia 5 lutego 2020 roku w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Państwowej Straży Pożarnej;
- Porozumienie Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej i Komendanta Głównego Policji z dnia 5 lutego 2020 roku w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Policji;

⁶⁸ G. Sobolewski, *Siły Zbrojne RP...*, wyd. cyt., s. 103-104.

- Porozumienie Komendanta Głównego Straży Granicznej i Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 27 września 2018 roku w sprawie *współdziałania Straży Granicznej i Wojsk Obrony Terytorialnej*.

Oprócz powyższych porozumień, Wojska Obrony Terytorialnej zawarły także porozumienia o współpracy z innymi podmiotami i organizacjami pozarządowymi:

- Poczta Polska SA;
- Narodowym Centrum Krwi;
- Lotniczym Pogotowiem Ratunkowym;
- CARITAS;
- ZHP/ZHR;
- Lasami Państwowymi;
- Polskimi Kolejami Państwowymi;
- Rządowym Centrum Rezerw Strategicznych;
- Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
- Agencją Mienia Wojskowego REWITA sp. z o.o.;
- NGO's – organizacje pozarządowe (Krótkofalowcy, Światowy Związek Żołnierzy AK, META, Fundacja SERCE).

Poza wymienionymi wyżej aktami normatywnymi, regulującymi użycie WOT, jako integralnej części SZ RP do wsparcia społeczeństwa w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa, istnieje jeszcze szereg dokumentów resortowych Ministra Obrony Narodowej, w których doprecyzowane są szczegóły zaangażowania wydzielonych sił i środków WOT w różne dziedziny wsparcia społeczeństwa. Przykładowymi dokumentami, normującymi prawnie ww. formy zaangażowania SZ RP są:

- Decyzja Nr 103/DWOT Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 marca 2020 roku w sprawie *wsparcia przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej działań związanych ze zwalczaniem wirusa SARS-CoV-2*;
- Decyzja Nr 131/DWOT Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 kwietnia 2020 roku w sprawie *wsparcia przez SZ RP Agencji Rezerw **Materiałowych** w działaniach związanych ze zwalczaniem wirusa SARS-CoV-2*.

- Decyzja Nr 77/Oper. Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 marca 2020 roku w sprawie skierowania wydzielonych pododdziałów SZ RP do pomocy oddziałom **Straży Granicznej**.
- Decyzja nr 188/DWOT Ministra Obrony Narodowej z 1 czerwca 2020 roku w sprawie wsparcia przez Wojska Obrony Terytorialnej działań mających na celu zapewnienie wypoczynku **dla zorganizowanych grup dzieci i młodzieży** w związku z występowaniem wirusa SARS-CoV-2.
- szereg Decyzji Ministra Obrony Narodowej w sprawie skierowania wydzielonych sił i środków SZ RP do wsparcia organów administracji publicznej w związku z wybuchem pandemii.

Podsumowując zakres udzielanego wsparcia władzom cywilnym i społeczeństwu udzielanego przez WOT, należy zaznaczyć, że pierwszym ogniwem kontaktowym, odpowiedzialnym za organizację współpracy cywilno-wojskowej są w WOT:

- na poziomie Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej (DWOT) – Oddział Współpracy Cywilno-Wojskowej (T-9);
- na poziomie Brygad Obrony Terytorialnej (BOT) – Sekcje Współpracy Cywilno-Wojskowej (S-9 w BOT);
- na poziomie batalionów lekkiej piechoty (blp) – Sekcje Współpracy Cywilno-Wojskowej (S-9 w blp).

Zadania wykonywane są przez siły i środki wydzielone z pododdziałów lekkiej piechoty w zależności od potrzeb i charakteru działań.

W celu sprawniejszego i szybszego wsparcia administracji publicznej przez SZ RP z zakresu zarządzania kryzysowego, Minister Obrony Narodowej może w ramach posiadanych kompetencji delegować swoje uprawnienia właściwemu Dowódcy RSZ. Przykładowe upoważnienie w niniejszej sprawie zamieszczono w załączniku nr 4 do niniejszej pracy.

Tryb uruchamiania niezbędnych sił i środków, uczestniczących w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej, określony jest w Części B do Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego (KPZK)⁶⁹. Zgodnie z art. 21 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 209),

⁶⁹ *Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, Część B*, <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego>, s. 57-68, [dostęp 21.11.2021].

w sytuacji kryzysowej obowiązek podjęcia działań spoczywa na organie właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego, który pierwszy otrzymał informację o wystąpieniu zagrożenia. Organ ten niezwłocznie informuje o zaistniałym zdarzeniu organy odpowiednio wyższego i niższego szczebla, przedstawiając jednocześnie swoją ocenę sytuacji oraz informację o zamierzonych działaniach⁷⁰.

Innym, równie ważnym aktem normatywnym, który reguluje możliwość współdziałania SZ RP z Policją w zakresie bezpieczeństwa publicznego jest ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. **o działaniach antyterrorystycznych**. Przede wszystkim wprowadzono nią kolejny tryb udzielania Policji pomocy przez wojsko, opisany w art. 22 ustawy. W przypadku wprowadzenia trzeciego (CHARLIE) lub czwartego (DELTA) stopnia alarmowego, jeżeli użycie oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające lub może okazać się niewystarczające, do pomocy oddziałom i pododdziałom Policji mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych RP, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, posiadanego sprzętu i uzbrojenia oraz zaistniałych potrzeb. Decyzję o użyciu wojska podejmuje w takim przypadku Minister Obrony Narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, a o jej wydaniu niezwłocznie jest informowany Prezydent RP i Prezes Rady Ministrów. Prezydentowi RP przysługuje uprawnienie do wydania postanowienia o zmianie lub uchyleniu decyzji Ministra Obrony Narodowej. Przepisy ustawy przewidują nawet podjęcie przygotowań do użycia Sił Zbrojnych RP po wprowadzeniu trzeciego lub czwartego stopnia alarmowego, a przed wydaniem decyzji przez Ministra Obrony Narodowej, co z pewnością ma służyć przyspieszeniu faktycznego momentu rozpoczęcia akcji przez wojsko. Organem koordynującym działania oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych jest właściwy miejscowo komendant wojewódzki Policji – w przypadku prowadzenia czynności na terenie jednego województwa – lub Komendant Główny Policji – w przypadku obszaru większego niż jedno województwo⁷¹.

Możliwość samodzielnego działania pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP, w przypadku, gdy Policja nie dysponuje możliwościami skutecznego przeciwdziałania zagrożeniu, została określona w Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 lipca 2016 r. w sprawie użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił

⁷⁰ Tamże, s. 67

⁷¹ P. Hac, *Formalne podstawy współdziałania SZ RP z Policją w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i porządku prawnego*, [w:] Kwartalnik Policyjny Nr 1/2017, s. 102.

Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego (Dz. U. poz. 1090).

Możliwość wykorzystania pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP w przeciwdziałaniu skutkom zagrożeń radiacyjnych przewidziano również w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie planów postępowania awaryjnego w przypadku zdarzeń radiacyjnych (Dz. U. z 2005 r., Nr 20, poz. 169 z późn. zm.), zgodnie z którym działania takie koordynuje minister właściwy do spraw wewnętrznych⁷².

2.2. Charakterystyka zagrożeń pozamilitarnych bezpieczeństwa

Biorąc pod uwagę temat dysertacji, który ma na celu ukazać Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa, należy sprecyzować zagrożenia, jakie występują przeciw temu bezpieczeństwu oraz poddać analizie te z nich, które formacja może zniwelować realizując swoją misję.

Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że zbiór zagrożeń jest praktycznie nieograniczony, a jednocześnie wraz z rozwojem cywilizacyjnym zagrożenia podlegają ciągłemu przewartościowaniu, tzn. jedne przybierają na znaczeniu, inne zaś odchodzą i przestają być postrzegane jako istotne. W okresie zimnej wojny największym zagrożeniem były problemy związane z współistnieniem dwóch nieprzyjaznych systemów. Wyścig zbrojeń i ciągłe niebezpieczeństwo wybuchu globalnej wojny jądrowej, były groźnymi przejawami tego apokaliptycznego zagrożenia. Obecnie, w dobie globalizacji i rozwoju demokracji, najistotniejszym staje się cały zespół zagrożeń niemilitarnych⁷³.

Chcąc trafnie usystematyzować zagrożenia pozamilitarne, należy przyjrzeć się typologii i klasyfikacjom zagrożeń biorąc pod uwagę różne czynniki.

Najogólniej mówiąc pojęcia „zagrożenie” i „bezpieczeństwo” to antonimy pozostające ze sobą w ścisłej dialektycznej zależności. Każde bezpieczeństwo jest związane z zagrożeniem w sposób porównywalny z III zasadą dynamiki Newtona - akcji i reakcji. Oznacza to, że łączą się te dwa zjawiska z siłą o takiej samej wartości i tym samym kierunku, lecz przeciwnym zwrocie, utrzymując stan równowagi⁷⁴.

⁷² Zob. *Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego*, Część B, wyd. cyt., s. 62.

⁷³ Mroczko F., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych, 2012, s. 68.

⁷⁴ Tamże, s. 63.

W Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego termin „**bezpieczeństwo**” jest definiowany jako „stan, który daje poczucie pewności i gwarancję jego zachowania oraz szansę na doskonalenie. Jedną z podstawowych potrzeb człowieka”⁷⁵. Współczesne pojęcie bezpieczeństwa ma szerszy wymiar niż w przeszłości. Obejmuje aspekty polityczne, wojskowe, czynniki gospodarcze i technologiczne, ekologiczne, społeczne i humanitarne. Do jego zakresu włącza się również zachowanie narodowej tożsamości oraz poszanowania podstawowych praw i swobód obywatelskich. Najczęściej bezpieczeństwo określa się jako stan wolny od niepokoju, tworzący poczucie pewności, stan „bez pieczy” od łacińskiego *sine cura-securitas*⁷⁶.

Potrzeba bezpieczeństwa wynika z istnienia niebezpieczeństw, z którymi łączy się kategoria badawcza, jaką jest **zagrożenie**. Według Słownika terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego zagrożenie to „sytuacja, w której pojawia się prawdopodobieństwo powstania stanu niebezpiecznego dla otoczenia”⁷⁷. Inaczej mówiąc terminologia wojskowa wskazuje, iż zagrożenie to taka „sytuacja, w której istnieje zwiększone prawdopodobieństwo utraty życia, zdrowia, wolności (także swobody rozwoju) albo dóbr materialnych”⁷⁸.

Z semantycznego punktu widzenia można stwierdzić, że zagrożenie jest brakiem bezpieczeństwa. Zatem jeżeli mamy do czynienia z wysokim poziomem zagrożenia, to mówimy wówczas o niskim poziomie bezpieczeństwa. Oczywiście słuszne jest także odwrotne rozumowanie – niski poziom bezpieczeństwa implikuje wysoki poziom zagrożenia. Nie wszystkie jednak zagrożenia są możliwe do całkowitego zlikwidowania. Jeżeli uda się maksymalnie obniżyć podatność na tego typu zagrożenia, to wówczas można mówić o zapewnionym poziomie bezpieczeństwa. Zatem bezpieczeństwo zależy od ryzyka zaistnienia określonego zagrożenia i można chyba powiedzieć, że im mniejsze jest to ryzyko, tym większy jest poziom bezpieczeństwa. Zagrożenie jest zatem sytuacją, w której pojawia się zwiększone prawdopodobieństwo powstania stanu niebezpiecznego dla określonego podmiotu (otoczenia)⁷⁹.

⁷⁵ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wyd. 6, Warszawa 2008, s. 14.

⁷⁶ R. Zięba, *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Grado, Toruń 2005, s. 33.

⁷⁷ *Słownik terminów...*, wyd. cyt., s. 172–173.

⁷⁸ *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979, s. 510.

⁷⁹ Mroczko F., *Zarządzanie...*, wyd. cyt., s. 63.

Brunon Hołyst twierdzi natomiast, że zagrożenie to „sytuacja uświadomiona przez przedmiot, który zostaje dotknięty danym zdarzeniem”⁸⁰. Pod pojęciem zagrożenia rozumie się również „zdarzenia spowodowane przyczynami losowymi (naturalnymi) i/lub nielosowymi (celowymi), które wywierają negatywny wpływ na funkcjonowanie danego systemu lub powodują niekorzystne (niebezpieczne) zmiany w jego otoczeniu wewnętrznym lub zewnętrznym”⁸¹. W tej definicji autor zwraca uwagę zarówno na działania ze strony natury, jak i człowieka. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że w zglobalizowanym świecie wielu zagrożeniom towarzyszy ich nieprzewidywalność, asymetryczność, a czasami również gwałtowność.

Analiza literatury przedmiotu pozwala stwierdzić, że przyjmując za podstawę dziedziny, w których może wystąpić zagrożenie, wyróżnia się **zagrożenia militarne i niemilitarne**⁸².

Wskazane zagrożenia pozostają w ścisłym, dialektycznym związku z bezpieczeństwem państwa, a ich identyfikacja stanowi klucz do trafnego sformułowania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego i strategii wykonawczych, w tym Strategii Obronności. Rozpatrując bezpieczeństwo Polski, ze szczególną uwagą, w pierwszej kolejności należy rozpatrywać zagrożenia niemilitarne, bowiem to one stanowią swoiste często trudno rozpoznawalne preludium zagrożeń militarnych. Wnioski z oceny zagrożeń niemilitarnych mogą być tym samym podstawą do zawczasu podjętych przeciwdziałań powstania zagrożeń militarnych. Klasyfikacja zagrożeń niemilitarnych, w zależności od przyjętych kryteriów i charakteru, może być różnorodna⁸³.

Zagrożenia militarne dla bezpieczeństwa państwa dają się w sposób wymierny sklasyfikować i z dużym prawdopodobieństwem można określić ich wpływ na osłabienie lub naruszenie systemu powszechnej obrony państwa. Prawidłowe określenie zagrożeń zapewnia także zapobieganie we właściwym czasie zagrożeniom niemilitarnym. Służy również ocenie wystarczalności obronnej państwa.

⁸⁰ B. Hołyst, *Wiktymologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997, s. 64.

⁸¹ K. Ficoń, *Inżynieria zarządzania kryzysowego. Podejście systemowe*, BEL Studio, Warszawa 2007, s. 76.

⁸² B. Zdrodowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wyd. 6, AON, Warszawa 2008, s. 186.

⁸³ L. Komornicki, *Jak identyfikować militarne i niemilitarne zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski*, <https://fibis.pl/2020/11/25/jak-identyfikowac-militarne-i-niemilitarne-zagrozenia-dla-bezpieczenstw-a-polski/> [dostęp 21.11.2021].

Chcąc należycie scharakteryzować **zagrożenia niemilitarne** bezpieczeństwa i działania Wojsk Obrony Terytorialnej na rzecz wsparcia władz cywilnych trzeba wyjść od ogólnego sklasyfikowania zagrożeń bezpieczeństwa i usytuować je według właściwej kategorii. Analizując literaturę przedmiotu spotkać można bardzo wiele klasyfikacji zagrożeń wg przeróżnych kryteriów. Nie sposób wymienić i przytoczyć tu wszystkie klasyfikacje, bo patrząc z różnych perspektyw można typować różne zagrożenia. Jedne terminy zagrożeń narodowych pojawiają się często w publikacjach, inne rzadziej.

Poniższy schemat zagrożeń pozamilitarnych stanowi otwarty zbiór rodzajów zagrożeń, który autor sklasyfikował na podstawie dostępnej literatury w trzech najistotniejszych według siebie kategoriach.

Rys. 11. Typologia zagrożeń niemilitarnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie D. Mikołajczyk, *Sprawność terytorialnego systemu zarządzania kryzysowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019, s. 32.

Uwzględniając współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego (państwa) przyjmuje się, że zagrożeniem bezpieczeństwa państwa jest taki splot zdarzeń wewnętrznych lub w stosunkach międzynarodowych, w którym z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu państwa oraz jego partnerskiego traktowania w stosunkach

międzynarodowych – w wyniku zastosowania przemocy politycznej, psychologicznej, ekonomicznej, militarnej, itp.⁸⁴.

Tak zdefiniowane pojęcie zagrożeń bezpieczeństwa narodowego pozwala na ich podział typologiczny, który jest przedstawiony na rysunku 12.

Mając na uwadze bezpieczeństwo narodowe, powyższą typologię stosuje się przy definiowaniu zagrożenia i późniejszych działań w ramach zarządzania kryzysowego, w tym również do wsparcia systemu przez Wojska Obrony Terytorialnej w procesie podejmowania działań minimalizujących zagrożenia.

Z punktu widzenia zagrożeń niemilitarnych najistotniejszą rolę odgrywają zagrożenia naturalne, często mogące przybierać wymiar ekstremalny, skutkiem czego mogą przykładowo zaistnieć:

- straty w ludziach, duże straty w infrastrukturze, w tym w infrastrukturze krytycznej, w uprawach rolnych (np. pożary, powodzie);
- zniszczenia zabudowań, dróg, sieci energetycznych, zawały, zakłócenia transportu (np. huragany, trąby powietrzne);
- zniszczenia całych obszarów wraz z infrastrukturą (np. osuwiska ziemi);
- zakłócenia w produkcji przemysłowej, rolno – spożywczej, dystrybucji (np. powodzie, pożary, susze);
- przerwy w dostawie żywności, wody, środków sanitarnych i medycznych (np. pożary, powodzie, śnieżyce, oblodzenia, lawiny);
- utrudnienia w funkcjonowaniu administracji publicznej, szpitali, placówek oświaty, handlu (np. powodzie, pożary, znaczne spadki temperatury, śnieżyce, choroby zakaźne)⁸⁵.

⁸⁴ S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa, s. 61.

⁸⁵ F. Mroczko, *Zarządzanie kryzysowe...*, wyd. cyt., s. 65.

Rys. 12. Typologia zagrożeń bezpieczeństwa narodowego RP

TYPOLOGIA ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

wg kryteriów:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Dom Wydawniczy BELLONA, Warszawa 2003, załącznik nr 3 wg K. Przeworskiego.

Przeprowadzone badania pozwoliły na wysnucie tezy, iż powyższe zagrożenia naturalne, uzasadniły swoistą potrzebę stworzenia przez państwo formacji, jaką są Wojska Obrony Terytorialnej, która zgodnie z poszczególnymi fazami zarządzania kryzysowego pozwala na sprawne przejście od zapobiegania i planowania do najważniejszych faz - reagowania i odbudowy.

Katastrofalne w skutkach zjawiska pogodowe, które przetoczyły się w sierpniu 2017 roku nad Polską w pasie ponad 300 km, spowodowały ogromne spustoszenia i liczne szkody wiatrowe, głównie w województwie pomorskim i łódzkim, a także w Wielkopolsce, na zachodzie Mazowsza i na Dolnym Śląsku. W związku z powyższym, Najwyższa Izba Kontroli (NIK) przeprowadziła badania funkcjonowania i skuteczności systemu ochrony ludności w ramach struktur zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej. W swoim raporcie⁸⁶ NIK stwierdziła, że zarządzanie kryzysowe realizowane na terenie dotkniętych kataklizmem gmin, okazało się w dużej mierze fikcyjne, a istniejące procedury w ogóle nie przewidziały ewentualności wzajemnego przekazywania informacji o zagrożeniach między sąsiednimi województwami. Zwrócenie się UPM o wsparcie do SZ RP odbywało się za późno lub w ogóle nie było realizowane. Wójtowie z poszkodowanych gmin zwracali się na własną prośbę do jednostek wojskowych o wsparcie.

Raport NIK wskazuje, że w dniu 14 sierpnia 2017 r. Wójt Gminy Chojnice we własnym zakresie wystąpił pisemnie do dowódcy 34. Batalionu Radiotechnicznego w Niezychowicach, stacjonującego na terenie gminy, o użyczenie trzech agregatów prądotwórczych o mocy 36 kW, celem zapewnienia zasilania dla gospodarstw z dużą hodowlą zwierząt. Wójt wyjaśnił, że podjął taką decyzję, ponieważ 14 sierpnia 2017 r. około godz. 11:00 w trakcie spotkania z Wicewojewodą Pomorskim w Starostwie Powiatowym w Chojnicach zwrócił uwagę na konieczność podjęcia szybkich działań celem zabezpieczenia prądu największych gospodarstw rolnych (zwierzęta były trzeci dzień bez paszy). Od około godziny 18:00 w dniu 14 sierpnia 2017 r. wojsko zaopatrywało gospodarstwa w energię elektryczną. Starosta Chojnicki nie sporządził wniosku o wsparcie działań siłami i środkami pododdziałów Sił Zbrojnych RP, ponieważ jak wyjaśnił, sytuacja była dynamiczna, a o takie wsparcie (za Starostę) wnioskowały gminy. Starosta dodał także, że został telefonicznie (14 sierpnia 2017 r.) poinformowany (przez Wojewodę), iż nie ma potrzeby składania formalnego wniosku, gdyż sprawa uruchomienia SZ RP była już w toku.

NIK zwróciła uwagę w Raporcie, że pomimo posiadanych planów zarządzania kryzysowego wszystkich szczebli wojewódzkich, procedury wnioskowania o wsparcie działań siłami i środkami pododdziałów Sił Zbrojnych znacznie odbiegały od zaplanowanego sposobu postępowania, a działania podejmowano doraźnie.

⁸⁶ Raport NIK, *Ochrona ludności w ramach zarządzania kryzysowego i Obrony Cywilnej*, KPB.430.009.2017, Nr ewid. 147/2018/P/17/039/KPB.

Zdaniem NIK, gdyby organy zarządzania kryzysowego szczebli wojewódzkich, powiatowych i gminnych nie bagatelizowały obowiązujących procedur, działania nie byłyby spóźnione, a potencjalne skutki można by przewidzieć.

Należy zwrócić uwagę, że na terenie wystąpienia nawałnicy w momencie zdarzenia nie były również rozwinięte brygady obrony terytorialnej, które mogłyby zostać wykorzystane do zniwelowania skutków żywiołu i wsparcia sprzętowego zaangażowanych głównie żołnierzy wojsk operacyjnych i ich sprzętu inżynierskiego.

Mając na uwadze obecne wyposażenie i możliwości WOT, należy zauważyć na podstawie powyższego przykładu wskazanego, jako zagrożenie pozamilitarne, że istnieją adekwatne uregulowania prawne pozwalające powołać żołnierzy Terytorialnej Służby Wojskowej w trybie natychmiastowego stawiennictwa do działań przeciwkryzysowych, o czym wspomniano już w poprzednim podrozdziale. Terytorialność powołań sprawia, że proces przebiega szybko, a znajomość terenu przez żołnierzy jest atutem nie do przecenienia, przy ewentualnym zapobieganiu potencjalnym zagrożeniom.

Jedna z największych firm reasekuracyjnych - SWISS RE, podsumowała zdarzenia katastroficzne, które miały miejsce w 2020 r. na świecie, z których wynika, że klęski żywiołowe spowodowały w tym roku straty o wartości 190 mld dolarów, a katastrofy spowodowane działalnością człowieka przyczyniły się do strat rzędu 12 mld dolarów. Obie wartości wzrosły względem 2019 r. – odpowiednio o 36 i 25 procent. Ogólny poziom strat (202 mld dolarów) był jednak poniżej średniej dziesięcioletniej, która wynosi 222 mld dolarów⁸⁷.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że Wojska Obrony Terytorialnej wykorzystywane mogą być do niwelowania skutków wielu zagrożeń występujących w dzisiejszej rzeczywistości. Szczególnym zagrożeniem są **katastrofy** rozumiane jako nieoczekiwane zdarzenia niosące ze sobą często duże straty w ludziach albo stanowiące zagrożenie dla życia oraz straty społeczne i materialne. Wpływają one na znaczące pogorszenie stanu środowiska naturalnego oraz zdrowia i warunków życia ludzi. Katastrofy mogą być cywilizacyjne - powodowane tzw. czynnikiem ludzkim, jako wynik nieświadomego lub przeprowadzonego z pełną premedytacją działania człowieka (np. atak terrorystyczny). Źródłem katastrof może być także przestrzeń naturalna (np. powódź, trzęsienie ziemi, katastrofalne skutki zimy) i wówczas

⁸⁷ <https://www.cashless.pl/9704-swiss-re-sigma> [dostęp 23.11.2021 r.]

najczęściej mówi się o kataklizmach lub klęskach żywiołowych. Społeczeństwo oczekuje od państwa zapewnienia ochrony przed skutkami wszelkich katastrof. Zapewnienie bezpieczeństwa jest fundamentalną funkcją państwa, które powinno zorganizować taki system bezpieczeństwa który byłby zdolny do przeciwstawienia się wszelkim niebezpiecznym zdarzeniom, na czas je rozpoznawał, skutecznie prowadził działania ratownicze, udzielał poszkodowanym niezbędnej pomocy oraz usuwał destrukcyjne skutki zaistniałej katastrofy. Niestety, wymogi, jakie stawiają współczesne zagrożenia, są obecnie trudne do spełnienia, ażeby zapewnić akceptowany przez społeczeństwo poziom bezpieczeństwa. Nie radzą sobie z tym problemem nawet najbogatsze, z ustabilizowaną demokracją, państwa świata. Przykładem może być tragiczne wydarzenia w dniu 22 lipca 2011 roku, w Oslo i na wyspie Utoya. Sprawca największego w historii Norwegii zamachu Anders Behring Breivik, kierując się „chorą” ideologią dokonał masakry, w której zginęło 76 młodych ludzi.

Biorąc pod uwagę wsparcie UPM w systemie zarządzania kryzysowego przez WOT, należy zauważyć, że z racji posiadanego sprzętu, kompetencji i możliwości w swoich rejonach odpowiedzialności, pododdziały lekkiej piechoty są w stanie udzielić wsparcia poszkodowanym w katastrofach, które można sklasyfikować wg kryterium podziału wyszczególnionego w rysunku 13.

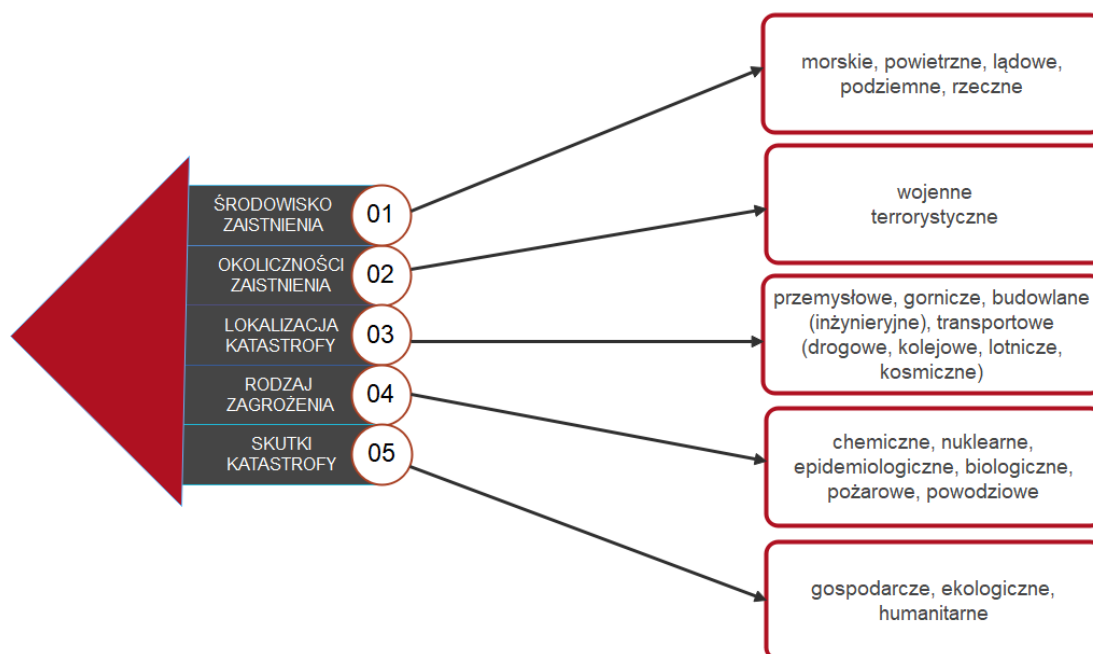
Natomiast według Krzysztofa Ficonia typologię zagrożeń pozamilitarnych można zaprezentować także w inny sposób, uwzględniając następujące kryteria⁸⁸:

1. Źródła oraz przyczyny powstania zagrożeń;
2. Podział rodzajowy zagrożeń i skala negatywnych następstw;
3. Prognozowany czas usuwania skutków i następstw zagrożeń;
4. Prognozowany obszar lub dziedzina oddziaływania zagrożeń;
5. Prognozowany zakres i skala następstw zagrożeń kryzysowych;
6. Determinizm i dynamika przyczyn wywołujących zagrożenia;
7. Prognozowany zasięg przestrzenny oddziaływania zagrożeń;
8. Potencjalne możliwości antycypacji i zwalczania skutków zagrożeń.

⁸⁸ K. Ficoń, *Inżynieria zarządzania kryzysowego*, wyd. cyt., s. 76.

Rys. 13. Rodzaje katastrof we współczesnym świecie

RODZAJE KATASTROF

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: W. Baturo, *Katastrofy i zagrożenia we współczesnym świecie*, PWN, Warszawa 2008, s. 87.

Każde zagrożenie, zarówno militarne, jak i niemilitarne, musi posiadać swoje źródło, tzn. powstaje w określonych uwarunkowaniach i w określonym czasie. Podziału najczęstszych zagrożeń bezpieczeństwa państwa dokonał J. Wojnarowski⁸⁹, do których zaliczył:

- zróżnicowany cywilizacyjny rozwój państw świata, w tym głównie w dziedzinach technicznych, gospodarczych, społecznych i politycznych – wynika to z różnic zasobności państw;
- kształtowanie się regionów kulturowych, w tym wyznaniowych, narodowościowych i cywilizacyjnych;
- konkurencję w zdobywaniu rynków zbytu, zasobów energetycznych i taniej siły wytwórczej;
- rywalizację państw o panowanie nad innymi (blokami państw);

⁸⁹ J. Wojnarowski, *Kryzysy konsekwencją zagrożeń cywilizacyjnych*, [w:] M. Jabłonowski, L. Smolak, *Zarządzanie kryzysowe w Polsce*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Pułtusk 2007, s. 310.

- niekontrolowany rozwój demograficzny narodów w stałych granicach państw;
- nasilenie się klęsk żywiołowych w wyniku „efektu cieplarnianego” oraz towarzyszących rozwojowi coraz bardziej ryzykownych systemów cywilizacyjnych.

Analizując literaturę przedmiotu oraz posiłkując się powyższą typologią i klasyfikacją zagrożeń pozamilitarnych bezpieczeństwa państwa należy pamiętać, iż nie można zamykać się i poruszać się tylko w przedstawionych rodzajach zagrożeń. Występuje ogromna zmienność zagrożeń i ich rodzajów, które mogą ewoluować przez bliżej nieokreślony czas i przeradzać się w poważne konflikty. Niezbędnym zatem jest ciągle poszerzanie wiedzy na temat zagrożeń i możliwości ich występowania. Wciąż rodzą się nowe, dotychczas nieznane i dlatego też możemy zostać zaskoczonym ogromną siłą destrukcji danego zagrożenia. Z tego właśnie powodu wszelkie podejmowane próby sklasyfikowania zagrożeń oraz ich typologia może być zarówno niepełna w tej chwili, jak również wymagać ciągłego uzupełniania w perspektywie czasu.

Zgodnie z „Częścią B” Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego⁹⁰, zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego w RP sprecyzowane są w formie siatki bezpieczeństwa, gdzie sprecyzowano kompetencje w poszczególnych fazach dla poszczególnych resortów, w ramach występującego aktualnie danego zdarzenia kryzysowego. Katalog XIV niniejszego Planu określa zadania Ministra Obrony Narodowej. Za główne zadanie stawia: „Zapewnienie nienaruszalności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej i wsparcie działań innych organów w przypadku wystąpienia zagrożeń pozamilitarnych”.

Wojska Obrony Terytorialnej, jako integralny element SZ RP, w ramach powyższego zadania przypisanego Ministrowi Obrony Narodowej, realizują zadania z zakresu wsparcia UPM w działaniach związanych przede wszystkim z poniższymi zagrożeniami:

- katastrofy naturalne i przemysłowe;
- zakłócenia infrastruktury krytycznej;
- zakłócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego;

⁹⁰ *Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego*, przyjęty przez Radę Ministrów w dnia 8 stycznia 2018 r. <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego>, [dostęp 21.11.2021].

- klęski żywiołowe (w tym epidemie);
- masowe migracje ludności;
- katastrofy komunikacyjne.

Jak już wspomniano wcześniej, katalog zagrożeń może ewoluować i rozrastać się wraz z upływem czasu, więc wsparcie UPM przez WOT może być realizowane także w ramach innego rodzaju zagrożeń zgodnie ze zdolnościami i przeznaczeniem formacji.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że w ramach realizowanych zadań na rzecz wsparcia administracji publicznej, Wojska Obrony Terytorialnej mogą zostać użyte m.in. w zakresie:

- akcji przeciwpowodziowych i przeciwlodowcowych;
- zabezpieczenia stref pożarów przestrzennych;
- akcji odśnieżania;
- działań przeciwepidemicznych;
- akcji poszukiwawczo – ratowniczych;
- wzmocnienia Straży Granicznej w ochronie granicy;
- wzmocnienia Policji w sytuacjach przywracania porządku publicznego.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej definicje i założenia oraz mając na względzie wszelkiego rodzaju klasyfikacje i typologie, należy stwierdzić, że istnieją zagrożenia niemilitarne dla bezpieczeństwa RP, w które nie są w bezpośredni sposób zaangażowane Siły Zbrojne RP, a mogą jednak oddziaływać one w sposób pośredni na bezpieczeństwo państwa. Do najważniejszych tego typu zagrożeń można zaliczyć między innymi⁹¹:

1. Zagrożenia ekonomiczne, np.:

- wykup przez obcy kapitał ziemi, czy kluczowych obiektów przemysłowych, takich jak zakładów przemysłu obronnego, zakładów energetycznych, przemysłu stoczniowego, czy farmaceutycznego;
- brak nowych inwestycji przy jednoczesnym upadku ważnych gałęzi przemysłu;
- wykup spółek skarbu państwa, dysponujących infrastrukturą krytyczną;
- gwałtowny spadek produkcji przemysłowej i rolnej;

⁹¹ L. Komornicki, *Jak identyfikować militarne i niemilitarne zagrożenia...*, wyd. cyt. <https://fibus.pl/2020/11/25/jak-identyfikowac-militarne-i-niemilitarne-zagrozenia-dla-bezpieczenstw-a-polski/> [dostęp 21.11.2021].

- narastające zubożenie i niezadowolenie społeczeństwa;
- degradacja przemysłu obronnego i obniżenie budżetu na cele obronne;
- zadłużenie państwa i utrata wiarygodności ekonomicznej;
- wzrost bezrobocia i zubożenia społeczeństwa.

2. Zagrożenia naukowo-techniczne

- emigracja naukowców i ludzi wykształconych;
- brak dostępu do nowoczesnych technologii, w tym szczególnie przemysłu obronnego;
- obniżenie poziomu szkolnictwa na wszystkich poziomach edukacji.

3. Zagrożenia egzystencjalne

- niski przyrost naturalny i gwałtowne starzenie się społeczeństwa oraz ograniczone możliwości zaspakajania potrzeb osobowych SZ RP;
- epidemie (pandemie) wywołane przez różne patogeny (wirusy, bakterie) na które nie ma szczepionki/leków, a powodujące lockdown gospodarki i spadek aktywności społeczeństwa.

4. Zagrożenia cywilizacyjne dla środowiska naturalnego

- niewłaściwa gospodarka zasobami naturalnymi, prowadząca do klęsk żywiołowych i osłabienia potencjału obronnego /zasoby wodne, leśne, bogactwa naturalne/;
- nieprzestrzegania zasad ochrony środowiska /zanieczyszczenie powietrza, wód, gleby/;
- zmiany klimatyczne;
- katastrofy i awarie zakładów przemysłowych;
- niewłaściwa gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi.

5. Zagrożenia psychologiczno-dezinformacyjne:

- wpływanie na sytuację wewnętrzną, na nastroje społeczne, na wybory do parlamentu czy też na wybory prezydenckie (w USA; Wielkiej Brytanii, Francji, Hiszpanii, itd.);
- podważanie właściwej polityki bezpieczeństwa rządu danego państwa;
- podważanie zdolności SZ RP do obrony Polski /m.in. zasadność powołania WOT/;
- wojna informacyjna, dezinformacja i propaganda.

Przy nawarstwieniu się powyższych zagrożeń mogą i będą występować **zagrożenia kryzysowe**. Symptomami zewnętrznymi tego typu zagrożeń będą:

- pogłębiający się kryzys ekonomiczny, który może przerodzić się w kryzys polityczny o różnym zasięgu i skali;
- narastający chaos w państwie i związana z nim demoralizacja społeczeństwa, nieprzestrzeganie prawa, korupcja, zagrożenie bezpieczeństwa obywateli oraz porządku publicznego;
- kryzys z państwami sąsiednimi, prowadzący do konfliktów, narastanie wewnętrznej sytuacji kryzysowej;
- zwiększona i masowa migracja ludności;
- narastanie zjawiska terroryzmu.

Występujące tego typu zjawiska kryzysowe w państwach ościennych przy rozchwianiu systemu obronnego tych państw, mogą być równie groźne dla sąsiadów. W takiej sytuacji, następuje przerzucenie winy za występujące zjawiska społeczne na państwa (państwo) sąsiednie. Za przykład tego mogą posłużyć władze Białorusi, które winą za obecną sytuację kryzysową w tym kraju obarczają Polskę i Litwę.

Do niedawna, przed inwazją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, skupiano się w głównej mierze na aspektach bezpieczeństwa pozamilitarnego w Europie. Ciągłe poszerzanie treści pojęcia bezpieczeństwa spowodowało, że jego uzyskanie i utrzymanie daleko wykraczało poza problematykę militarną. Jak zauważał J. Grzebielucha⁹², nastąpiło wyraźne zmniejszenie roli czynnika wojskowego we współczesnej Europie. Coraz ważniejszą rolę już odgrywają i będą odgrywać nowe, pozamilitarne zagrożenia i aspekty bezpieczeństwa. Wśród nich wymieniał zwłaszcza następujące:

- problemy nacjonalizmu i konfliktów na tle etnicznym;
- migracje międzynarodowe, a zwłaszcza niekontrolowane;
- niekontrolowany eksport materiałów i urządzeń technologii nuklearnych;
- zagrożenia ekologiczne;
- zagrożenia wynikające z otwartości granic (handel narkotykami, niekontrolowany handel bronią itp.).

⁹² Zob. J. Grzebielucha, *Bezpieczeństwo Polski a członkostwo w NATO 1989 – 1999*, PWSZ, Piła 2008, s. 108.

Analiza literatury przedmiotu pozwala stwierdzić, że pojęcie zagrożeń niemilitarnych zaczyna w obecnym świecie odgrywać coraz większą rolę. Potwierdzenie tej tezy możemy znaleźć w raporcie *Global Trends*⁹³ opracowanym przez amerykańską instytucję *National Intelligence Council (NIC)*⁹⁴, która kreśli dalekosiężne wizje rozwoju światowej gospodarki oraz zagrożeń z tego wynikających, sięgających 2035 roku.

W przedstawionej w raporcie pięcioletniej perspektywie, uwaga skupiona jest na podmiotach – głównie krajach, ich relacjach, przybierających postać rosnących napięć wewnętrznych i zewnętrznych. Według diagnozy przeprowadzonej w 2015 roku na kolejne 5 lat, użycie sił zbrojnych do walki zostanie w perspektywie czasu coraz bardziej wypierane przez działania pozamilitarne, przynoszące podobne efekty o wiele mniejszym nakładem sił i kosztów.

Drogę, którą według autorów prognozy przemierzy ludzkość w obszarze rozgrywanych konfliktów zbrojnych do 2035 roku, przedstawiono w poniższym rysunku⁹⁵. Można zaobserwować na nim, że autorzy raportu już w 2015 trafnie przewidzieli możliwe zagrożenia obecne w 2021 roku. Ich nakreślone scenariusze działania, które w chwili opracowywania raportu były tylko hipotezą, która może się rozegrać, stały się odzwierciedleniem zagrożeń niemilitarnych, które możemy zaobserwować na terenie wschodniej granicy Polski z Białorusią w 2021 roku.

Dokonując analizy wcześniejszych zagrożeń płynących ze strony Białorusi, należy zauważyć, że od kilku lat przeprowadzała ona wraz z siłami zbrojnymi Federacji Rosyjskiej ćwiczenia wojskowe pod kryptonimem ZAPAD, gdzie w samych manewrach w 2021 roku wzięło udział 200 tys. żołnierzy, a w rejon Morza Bałtyckiego skierowanych zostało 15 okrętów. Wojska rosyjskie i białoruskie przeprowadzały demonstrację sił poprzez wielokrotne prowokacje militarne. Jednakże w związku z tym, iż Polska jest członkiem NATO, nie mogły sobie pozwolić

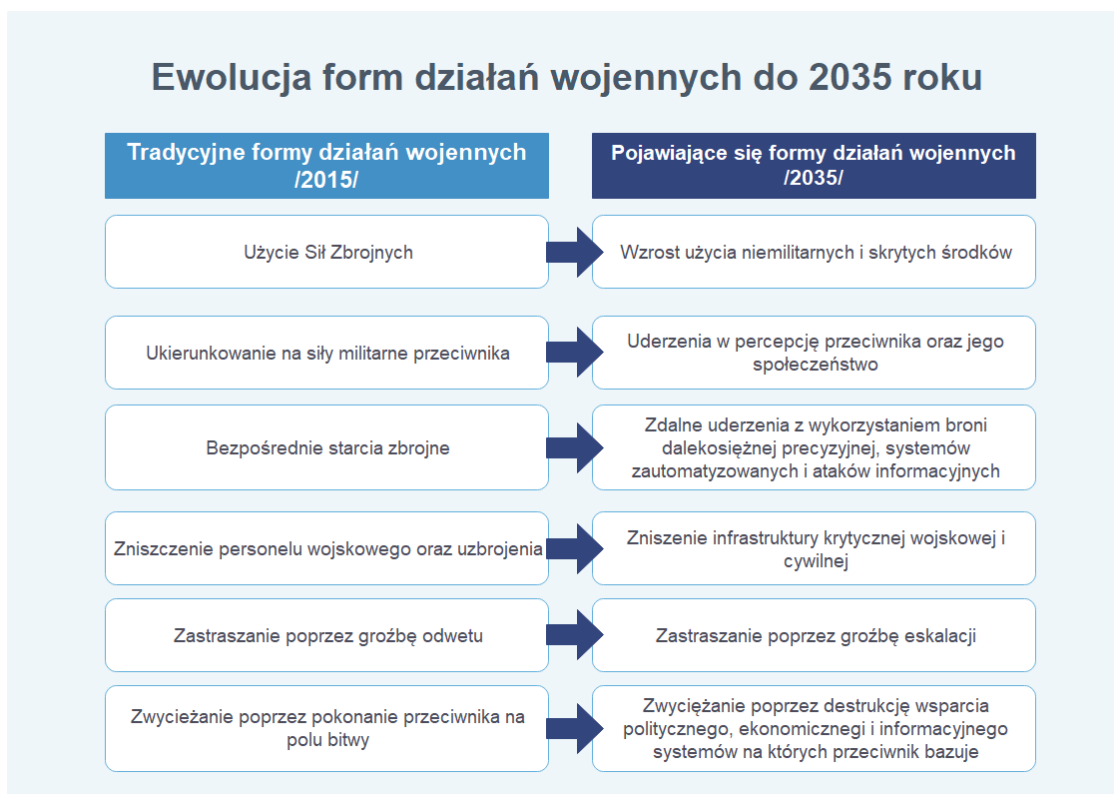
⁹³ *Global Trends: Paradox of Progress*, A publication of the National Intelligence Council, [NIC 2017-001], January 2017, www.dni.gov/nic/globaltrends [dostęp: 21.11.2021 r.].

⁹⁴ The National Intelligence Council (NIC) – Narodowa Rada Wywiadu, ustanowiona w 1979 roku przez rząd USA, jako organ doradczy CIA – Centralnej Agencji Wywiadowczej. Jej prognozy i opracowania nie stanowią odzwierciedlenia oficjalnej polityki rządu Stanów Zjednoczonych ani prezentacji oficjalnego stanowiska amerykańskiej społeczności wywiadowczej. Jej scenariusze są bardziej propozycją spojrzenia na przyszłość i zachętą do szerokiej dyskusji niż naukowym opracowaniem.

⁹⁵ P. Daniluk, *Analiza źródeł i rodzajów zagrożeń dla bezpieczeństwa*, Tom XIX, Zeszyt 8, Część II, Bezpieczeństwo i zagrożenie kryzysowe. Źródła i rodzaje zagrożeń bezpieczeństwa publicznego, [w:] Zofia Wilk-Woś i Andrzej Marjański, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, Łódź-Warszawa 2018, Wydawnictwo SAN, s. 14.

(przynajmniej w początkowej fazie konfliktu) na naruszenie art. 5 traktatu waszyngtońskiego o obronie sojuszniczej, i przystąpiły do użycia niemilitarnych środków, tak jak przewidzieli to autorzy amerykańskiego raportu, angażując uchodźców z krajów islamskich do forsowania polskiej granicy.

Rys. 14. Ewolucja form prowadzenia działań wojennych do 2035 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu National Intelligence Council, 2017, s. 221.

Zamiast koncentrować się na eskalacji przygranicznych konfliktów i incydentów militarnych, wykorzystano specjalnie sprowadzonych uchodźców do prób nielegalnego przekraczania granicy Unii Europejskiej w Polsce, tym samym uderzając w percepcję polskiego społeczeństwa do wywołania wewnątrz krajowego sporu politycznego. Zatem ten smutny dla wszystkich stron konflikt jest ewidentnym przykładem na to, iż Narodowa Rada Wywiadu USA nie myliła się w swoich prognozach monitując, że tradycyjne formy działań wojennych mogą zostać przynajmniej na jakiś czas zastąpione nowymi formami niemilitarnymi i hybrydowymi.

Niestety rzeczywistość związana z bezprawnym atakiem Rosji na Ukrainę z 24.03.2022 roku okazała się nieprzewidywalna nawet dla tak znakomitej liczby ekspertów. Wydarzenia na granicy polsko-białoruskiej z 2021 roku okazały się tylko

preludium do szaleńczych planów postsowieckiego przywódcy, opętanego widmem odbudowy upadłego mocarstwa.

Powyższe działania oraz szalejąca pandemia COVID-19 uwydatniły ewidentnie potrzebę wypracowania kompleksowych rozwiązań i zmian w krajowym Systemie Zarządzania Kryzysowego, dotyczących zarządzania informacją oraz przygotowywania ujednoczonych analiz i ocen zagrożeń, sytuacji kryzysowych, a także poziomu bezpieczeństwa przy współpracy resortu obrony narodowej z innymi resortami i służbami. Potwierdzają to żołnierze wojsk operacyjnych i WOT oraz inne służby, które bezpośrednio zaangażowały się w działania przeciwkryzysowe na granicy. Brak jednolitego i spójnego systemu zarządzania i wymiany informacji znacznie komplikuje dowodzenie całą operacją. Każda z zaangażowanych służb dowodzi podległymi sobie siłami, podczas gdy jednolite centrum koordynacyjne pozwoliłoby na sprawniejsze zarządzanie i dowodzenie.

Przeprowadzone badania pozwalają postawić tezę, że rozwiązaniem tej sytuacji mogłoby być m.in. utworzenie, bądź powierzenie funkcjonującej już instytucji, roli resortowego tzw. **Information Fusion Center – IFC**, które byłoby odpowiedzialne między innymi za koordynację działań wywiadowczych i rozpoznawczych oraz wymianę informacji z RCB, MSW, MSZ, służbami specjalnymi, a także za bieżące przekazywanie informacji do elementów resortowego i krajowego SZK oraz NATO o symptomach bądź wystąpieniu sytuacji kryzysowej⁹⁶.

Odbývające się corocznie od 1971 r. **Światowe Forum Ekonomiczne w Davos** od 16 lat publikuje raport na temat globalnych zagrożeń *The Global Risk Report 2021*⁹⁷. Raporty te stanowią podsumowanie globalnych badań z zakresu percepcji ryzyka. Są one realizowane wśród 650 przedstawicieli różnych społeczności przywódczych Światowego Forum Ekonomicznego⁹⁸.

Przedstawiane tam różne czynniki, takie jak trąby powietrzne, huraganowe wiatry, gwałtowne burze, podtopienia i powodzie oraz inne zjawiska pogodowe mogą powodować uszkodzenia linii energetycznych, utrudnienia komunikacyjne oraz bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi. Jak potwierdzają to wnioski

⁹⁶ M. Banasik, *Zarządzanie kryzysowe na szczeblu krajowym i resortu obrony narodowej – Nowe wyzwania i zagrożenia*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, 2016, s. 34.

⁹⁷ *The Global Risk Report 2021*, 16th edition, World Economic Forum, <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2021> [dostęp 21.11.2021 r.].

⁹⁸ <https://gazeta.sgh.waw.pl/meritum/top-10-globalnych-rodzajow-ryzyka-w-najnowszym-raporcie-world-economic-forum> [dostęp: 21.11.2021].

zawarte w **Global Risk Report 2021**, ze względu na postępującą zmianę klimatu, występują coraz częściej ekstremalne zjawiska pogodowe, powodując coraz większe straty. Zgodnie z raportem, największym zagrożeniem dla ładu i stabilizacji światowej w perspektywie następnej dekady są ekstremalne zjawiska pogodowe. Z roku na rok niebezpiecznie wzrasta nie tylko częstotliwość ich występowania, ale też siła rażenia⁹⁹.

W publikowanych raportach wskazywane są najważniejsze rodzaje ryzyka o zasięgu globalnym w podziale na pięć kategorii ryzyka: ekonomiczne, środowiskowe, geopolityczne, społeczne i technologiczne. Kształtowanie się prawdopodobieństwa wystąpienia 5 największych zagrożeń dla świata w okresie najbliższych 10 lat przedstawia poniższe zestawienie zobrazowane na rysunku.

Rys. 15. Pięć największych zagrożeń dla świata

Źródło: opracowanie własne na podstawie „The Global Risk Report 2021”, World Economic Forum, 2021¹⁰⁰.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że niezmiennie od 5 lat eksperci są zgodni co do tego, że ryzyko ekologiczne w postaci ekstremalnych zmian pogodowych jest

⁹⁹ <http://www.koalicjaklimatyczna.org/ekstremalne-zjawiska-pogodowe-w-polsce> [dostęp 21.11.2021].

¹⁰⁰ *The Global Risk Report 2021*, World Economic Forum 2021, s. 12, raport dostępny na stronie internetowej: <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2021> [dostęp: 18.11.2021].

stałe. Ponadto pierwsze trzy pozycje od 3 lat wciąż zajmują zagrożenia ekologiczne. Na uwagę zwraca również fakt, że nie w ciągu wskazanego przedziału czasowego nie zanotowano zagrożenia ekonomicznego. Ostatnio eksperci sklasyfikowali tego rodzaju zagrożenie w postaci bezrobocia na ostatniej 5 pozycji w 2015 roku. Ciekawostką jest, że ataki terrorystyczne wskazane, jako zagrożenie geopolityczne na najbliższe 10 lat, wskazane zostało stosunkowo dość dawno, bo w 2017 roku. Natomiast w 2021 roku, związku z trwającą pandemią, pojawiło się dopiero ryzyko społeczne definiowane, jako choroba zakaźne. Jednakże zaskakującym może być fakt, że naukowcy nie wyodrębnili zagrożenia militarnego związanego z atakiem Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w zakładanym okresie prognostycznym przy założeniu, że od 2014 roku część Ukrainy była już okupowana przez rosyjskiego najeźdźcę, roszcującego sobie prawa do terytorium obcego państwa przy cichej akceptacji Zachodu.

Oprócz powyższych zestawień, w Raporcie analizowane są również kategorie z uwzględnieniem horyzontu czasowego – materializacja ryzyka w ujęciu krótkoterminowym (krytyczne w ciągu najbliższych 2 lat), średnioterminowym (materializacja w ciągu 3-5 lat) oraz długoterminowym (egzystencjalne zagrożenia, które mogą materializować się w ciągu najbliższych 5-10 lat).

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że Wojska Obrony Terytorialnej od czasu powstania angażują się w działania przeciwkryzysowe na terenie całego kraju. Zdecydowanie można zgodzić się z tym, że efektywność zastosowania WOT i jednostek wojsk operacyjnych w walce z pandemią przysłania już teraz debatę o stanie Obrony Cywilnej¹⁰¹. Przez Obronę Cywilną należy rozumieć wypełnianie wszystkich lub niektórych zadań humanitarnych zmierzających do ochrony ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, jak też zapewnienie warunków koniecznych do przeżycia. Padły krytyczne komentarze odnośnie Obrony Cywilnej Kraju, ale przecież system zadziałał dzięki wojsku. To rzeczywiście olbrzymi problem dla animowania debaty o reformach, za którymi w trudnym momencie dla kraju muszą podążać niezbędne środki finansowe¹⁰².

¹⁰¹ F. R. Krynojewski, *Obrona cywilna w świetle przepisów międzynarodowego prawa wojennego*, [w:] *Obrona cywilna Rzeczypospolitej Polskiej, Przegląd OC*, wyd. specjalne, Inspektorat OCK, Warszawa 2012, s. 49.

¹⁰² <https://infosecurity24.pl/niewydolna-ochrona-ludnosci-w-wydaniu-polskim> [dostęp 21.11.2021].

Co do stanu Obrony Cywilnej w Polsce od lat funkcjonował konsensus, w zakresie tego, że system ten jest niewydolny i generalnie nieprzygotowany do żadnych realnych wyzwań dla bezpieczeństwa państwa. Od 1 lipca 2022 roku, tj. od momentu wejścia w życie ustawy *o obronie Ojczyzny*, Obrona Cywilna została zlikwidowana, bowiem poprzednia ustawa, która to normowała przestała obowiązywać. Przestały też obowiązywać akty wykonawcze, m.in: rozporządzenie z 2002 roku *w sprawie odbywania służby w obronie cywilnej* i rozporządzenie z 2002 roku *w sprawie zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin*.

Powyższe uwarunkowania prawne były tylko usankcjonowaniem stanu rzeczywistego, w którym faktycznie Obrona Cywilna nie funkcjonowała, a który podsumowała Najwyższa Izba Kontroli (NIK) w jednym ze swoich raportów. Według NIK¹⁰³, Szef OCK, odnosząc się do kwestii ogólnego stanu sprzętu na wyposażeniu formacji OC, podkreślił w „Ocenie przygotowań w zakresie ochrony ludności i obrony cywilnej w Polsce za 2017 r.”, że ze względu na brak środków na zakupy, sprzęt ten coraz bardziej traci swoje walory techniczne. Posiadane środki finansowe na OC przeznaczane są głównie na zakup sprzętu niezbędnego do zabezpieczenia zdarzeń okresu pokoju i tylko w niewielkim stopniu służą zabezpieczeniu wyposażenia formacji OC. Według raportu NIK, problem ten zilustrowany został przykładem magazynu OC gminy Trzebinia, gdzie przeprowadzone w trakcie kontroli oględziny wykazały, że przechowywano w nim m.in. maski przeciwgazowe z filtrem (290 szt. z lat 1966 i 1973), przyrządy rozpoznania chemicznego (17 szt. z lat 1971, 1973 i 1989), pojemniki ochrony dla niemowląt (z 1989 r.), zestawy meteorologiczny Tretiakowa (4 szt. z 1963 r.), sygnalizatory promieniowania (21 szt. z lat 1971 i 1981), pochłaniacze (200 szt. z lat 1976–1992), rękawice ochronne (75 szt. z 1957 r.), czy aparat telefoniczny (10 szt. z 1952 r.). Taka sytuacja jest niestety obrazem rzeczywistości obecnego stanu Obrony Cywilnej nie tylko w kontrolowanej gminie, ale również w wielu innych gminach w Polsce.

Przedstawione powyżej zagrożenia niemilitarne dla bezpieczeństwa, w istotny sposób mogą wpływać na pogłębienie zagrożeń militarnych. W niektórych zaś sytuacjach będą stanowić naturalną inspirację i zachętę do podjęcia ryzyka zbrojnej agresji, w początkowym zakresie, być może w postaci prowokacji zbrojnej. Tym

¹⁰³ *Raport NIK...*, wyd.cyt., s. 105.

bardziej jest to prawdopodobne, iż zagrożenia niemilitarne wywierają bezpośredni wpływ na obniżenie potencjału bojowego sił zbrojnych i stanowią symptom zagrożenia militarnego dla bezpieczeństwa państwa¹⁰⁴.

Pozamilitarne ogniwa obronne stanowią wszystkie pozostałe, poza Siłami Zbrojnymi RP, organy struktury państwowej, na które nakładane są lub którym zlecane są zadania obronne. Spełniają one funkcje pomocnicze i wspierające w stosunku do działań sił zbrojnych.

Pozamilitarnymi ogniwami systemu obronności są:

- dyplomacja: MSZ, przedstawicielstwa i ambasady;
- służby specjalne: ABW, AW, CBA, SKW, SWW;
- Policja i pozostałe służby mundurowe: Straż Graniczna;
- Straż Pożarna, Służba Ochrony Państwa, Służba Więzienna, Służba Celna;
- przemysł obronny: państwowy, prywatny;
- infrastruktura obronna: obronne przygotowanie terytorium;
- system powszechnej edukacji obronnej społeczeństwa¹⁰⁵.

2.3. Geneza powstania, charakterystyka, struktura i zadania Wojsk Obrony Terytorialnej

W ramach tworzonego od 1944 roku systemu obronnego państwa komunistycznego, początkowo nie przewidywano obrony terytorialnej, natomiast do walki z podziemiem niepodległościowym wykorzystywano wojska wewnętrzne (Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego) podlegające ministrowi bezpieczeństwa publicznego, a następnie ministrowi spraw wewnętrznych¹⁰⁶.

Komponent obrony terytorialnej w Polsce Ludowej, w ramach tzw. Ludowego Wojska Polskiego, tworzony był dopiero od końca lat 50. Wojska Obrony Terytorialnej Kraju (OTK) powołano uchwałą Komitetu Obrony Kraju z 14 maja 1959 roku, jako siły tzw. układu wewnętrznego, służącego do bezpośredniej obrony terytorium kraju przed różnymi zagrożeniami¹⁰⁷. Układ zewnętrzny stanowiły wojska operacyjne przewidziane do działań w ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu

¹⁰⁴ L. Komornicki, *Jak identyfikować militarne i niemilitarne zagrożenia...*, wyd. cyt. <https://fibis.pl/2020/11/25/jak-identyfikowac-militarne-i-niemilitarne-zagrozenia-dla-bezpieczenstw-a-polski/> [dostęp 21.11.2021].

¹⁰⁵ <https://koziej.pl/wp-content/uploads/2021/03/PBP-21-cz.IV-i-V-Koncepcja-strategiczna.pdf> [dostęp 21.11.2021].

¹⁰⁶ W. Sokół, *Wojska obrony terytorialnej w historii Polski (wybrane problemy)*, BTiP 2017 nr 3, s.326.

¹⁰⁷ L. Grot, T. Konecki, E. Nalepa, *Pokojowe dzieje Wojska Polskiego*, Warszawa 1988, s. 82.

Warszawskiego, w założeniu poza terytorium kraju. Po 1989 roku, w ramach redukcji Sił Zbrojnych PRL, wojska OTK zostały rozformowane.

W latach 90-tych, w okresie, kiedy Rzeczypospolita Polska nie należała do żadnych układów militarnych, podjęto proces odbudowy wojsk Obrony Terytorialnej, jako jednostek przeznaczonych wyłącznie do prowadzenia działań bojowych na terenie kraju, wspólnie z wojskami operacyjnymi. W oparciu o doświadczenia sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO), dopiero w 1999 r. w okresie rządów Akcji Wyborczej Solidarność, przyjęto Koncepcję rozwoju obrony terytorialnej (autorstwa m.in. Romualda Szeremietiewa), w której zakładano sformowanie do 2003 roku kilkunastu skadrowanych brygad OT (1 brygada na województwo), liczących ok. 10 tys. żołnierzy¹⁰⁸. W ostateczności sformowano zaledwie siedem skadrowanych brygad liczących w sumie ok. 2 tys. żołnierzy, które w wyniku przyjęcia programu profesjonalizacji Sił Zbrojnych RP w 2008 r. zostały przeformowane w bataliony zmechanizowane, co zakończyło wówczas istnienie jednostek OT w Polsce.

Reaktywacja obrony terytorialnej pojawiła się w sferze zainteresowań wojskowych i Ministerstwa Obrony Narodowej dopiero w 2014 r. Natomiast po wygranych wyborach parlamentarnych przez Prawo i Sprawiedliwość z 25 października 2015 r., idea obrony terytorialnej stała się jednym z priorytetów w ramach reformy Sił Zbrojnych RP dla nowego rządu. Obecna próba odbudowy Wojsk Obrony Terytorialnej stała się już trzecią próbą budowy jednostek tego typu w Polsce, będących odpowiedzią na nowe zagrożenia oraz zawieszenie powszechnego poboru w 2009 roku.

Analizując literaturę przedmiotu należy stwierdzić, że Obrona Terytorialna (OT), w ujęciu funkcjonalnym, to zespół terenowych sił i środków wyodrębnionych z poszczególnych podsystemów tworzących system obronny państwa, przygotowanych do realizacji zadań obronnych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. Rolą OT jest wspieranie wszelkiej działalności podmiotów państwowych i niepaństwowych na rzecz obronności państwa na szczeblu samorządu terytorialnego¹⁰⁹.

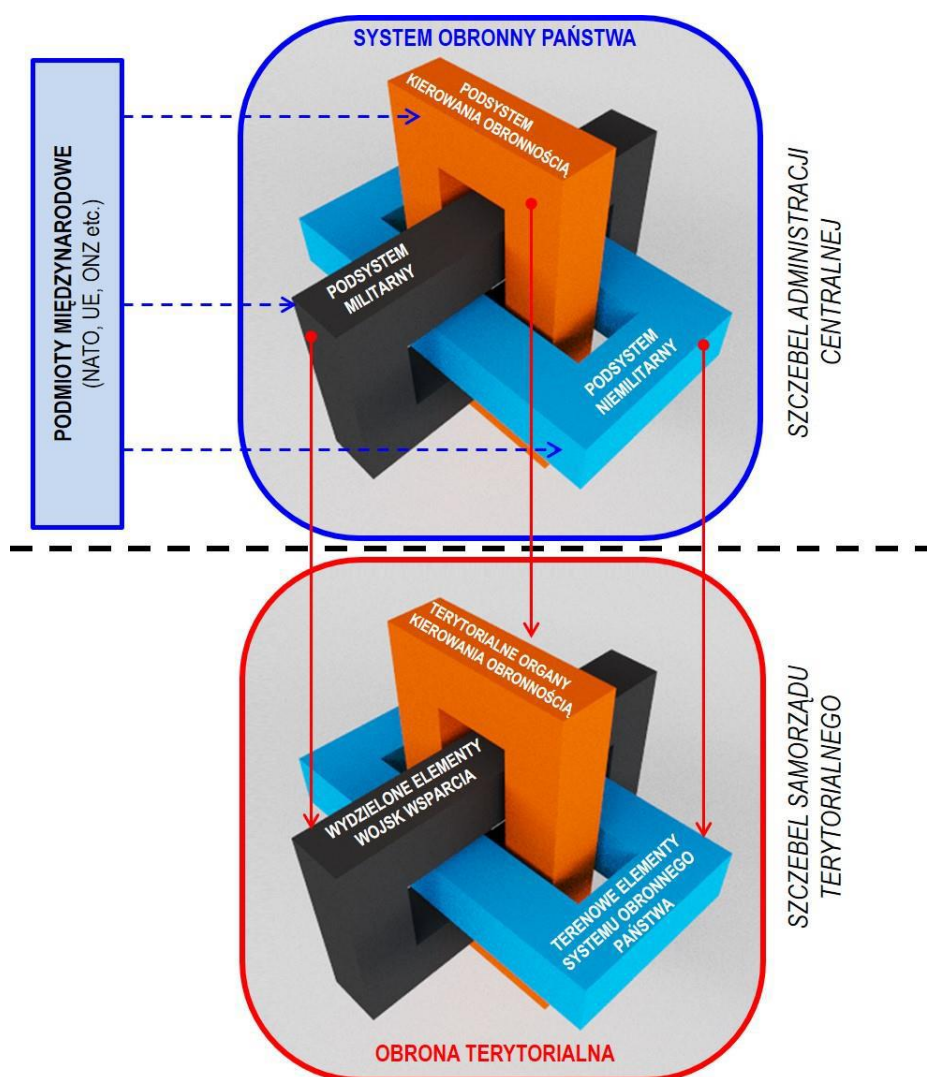
¹⁰⁸ Zob. *Koncepcja utworzenia wojsk obrony terytorialnej w siłach zbrojnych RP według dr hab. Romualda Szeremietiewa*, <https://obronanarodowa.pl/koncepcje-ot/koncepcja-wg-dr-hab-r-szeremietiewa/> [dostęp 01.03.2021].

¹⁰⁹ *Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji...*, wyd. cyt., pkt 0201, s. 10.

Jak prezentuje poniższy schemat, Obronę Terytorialną tworzą elementy państwa, które współuczestniczą w podejmowaniu decyzji o jego bezpieczeństwie i działają w określonym systemie współzależności. Są to:

- a) terytorialne organy kierowania obronnością,
- b) organy administracji publicznej pod zwierzchnictwem wojewody, które przeznaczone są do realizacji zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony na szczeblu samorządu terytorialnego,
- c) wydzielone elementy wojsk wsparcia.

Rys. 16. Miejsce OT w systemie obronnym państwa

Źródło: *Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji DD-3.40*, s. 9.

Do terenowych elementów systemu obronnego państwa zalicza się natomiast:

- a) formacje i organizacje pozamilitarnego układu obronnego podległe administracji rządowej (Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna itd.);
- b) społeczeństwo (właściwie przygotowane do działań w ramach obrony powszechnej), w tym formacje proobronne, paramilitarne itd.;
- c) infrastrukturę niezbędną do operacyjnego przygotowania terytorium do obrony;
- d) lokalne i regionalne zasoby (materiałowe, techniczne, elementy infrastruktury/budynki, drogi itd.)¹¹⁰.

W dniu 25 kwietnia 2016 roku Minister Obrony Narodowej podpisał Koncepcję utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej, która zapoczątkowała i sformalizowała proces budowy nowego rodzaju Sił Zbrojnych RP¹¹¹.

Zgodnie z decyzją ministra¹¹² z dniem 1 lipca 2016 roku gotowość do działania osiągnęło powołane Biuro ds. Utworzenia Obrony Terytorialnej (Bds.UOT), którego nadrzędnym celem było przygotowywanie propozycji kierunków realizacji zadań w zakresie tworzenia obrony terytorialnej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Do jego kompetencji należało wskazywanie kierunków zmian w przepisach prawa oraz przygotowywanie projektów aktów prawnych w zakresie utworzenia obrony terytorialnej oraz systemu obronnego państwa¹¹³.

Wychodząc naprzeciw nowym wyzwaniom i potrzebom kadrowym, 2 września 2016 r., po raz pierwszy w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu przeprowadzony został nabór na szkolenie oficerskie na potrzeby Wojsk Obrony Terytorialnej. Dla osób cywilnych, chcących zasilić korpus oficerski, na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej przewidziano 130 miejsc, natomiast dla żołnierzy – 20.

W dniu 26 września 2016 roku Minister Obrony Narodowej wyznaczył pierwszego dowódcę Wojsk Obrony Terytorialnej. Na czele nowej formacji stanął

¹¹⁰ Tamże, s. 12.

¹¹¹ *Koncepcja utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej (Etap I 2016–2017)*, wyd. niepublikowane, zatwierdzona przez ministra obrony narodowej dnia 25.04.2016 r. w Warszawie.

¹¹² Decyzja Nr 503/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej, (Dz.Urz.MON.2016.1).

¹¹³ <https://archiwum2019.mon.gov.pl/obrona-terytorialna/o-nas/biuro-do-spraw-utworzenia-obrony-terytorialnej-bdsuot-z2016-12-15/> [dostęp 01.03.2021 r.].

oficer od lat związany z Wojskami Specjalnymi - płk Wiesław Kukuła, dowodzący od 2012 roku Jednostką Wojskową Komandosów (JWK).

Dnia 21 grudnia 2016 roku, opublikowano nowe brzmienie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹¹⁴, która powołuje do funkcjonowania Wojska Obrony Terytorialnej (WOT). Stanowić one mają komplementarną część potencjału obronnego Polski.

Wojska Obrony Terytorialnej utworzone zostają 1 stycznia 2017 roku i stanowią odtąd piąty rodzaj Sił Zbrojnych RP, obok Wojsk Specjalnych, Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych i Marynarki Wojennej.

W myśl art. 22 ust. 2 przywołanej ustawy w zakresie działania Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej określono:

- 1) realizację programów rozwoju Sił Zbrojnych;
- 2) planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia podległych jednostek wojskowych oraz związków organizacyjnych;
- 3) planowanie i organizowanie mobilizacyjnego oraz operacyjnego rozwinięcia, a także użycia Wojsk Obrony Terytorialnej;
- 4) szkolenie rezerw osobowych na potrzeby użycia w sytuacji kryzysowej lub w czasie wojny oraz utrzymywania ich w gotowości do tego użycia;
- 5) przygotowanie sił i środków Wojsk Obrony Terytorialnej do działań bojowych;
- 6) planowanie, koordynacja i wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działań w zakresie ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz akcjach ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także udziału w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- 7) współpracę z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa;
- 8) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli podległych jednostek wojskowych oraz związków organizacyjnych na zasadach, a także w trybie określonym w ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz.U. poz. 1092).

¹¹⁴ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. 2020 poz. 374 z późn. zm.).

Nowopowstałe, dynamicznie rozwijające się Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej, dowodzone przez gen. Wiesława Kukułę, przystąpiło do definiowania szczegółowych zadań dla nowego Rodzaju Sił Zbrojnych, w tym zwłaszcza do określania roli i miejsca WOT w operacji obronnej. Szczegółowej analizie poddano kluczowe dokumenty normatywne określające zadania Sił Zbrojnych RP, w tym zwłaszcza Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP (SBN RP), która definiuje trzy rodzaje misji stojących przed SZ RP:

- 1) zagwarantowanie obrony państwa i przeciwstawienie się agresji zbrojnej;
- 2) wspieranie podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu;
- 3) udział w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej, w tym w międzynarodowych działaniach z dziedziny zarządzania kryzysowego¹¹⁵.

W wyniku analizy określono, że zadania Wojsk Obrony Terytorialnej będą mieścić się głównie w ramach pierwszej i drugiej misji SZ RP, a zadania w ramach trzeciej misji SZ RP (operacje poza granicami kraju) nie będą realizowane w początkowym etapie rozwoju WOT.

Wyjątek stanowiły przeprowadzone dotychczas dwie operacje podczas których żołnierze WOT działali poza granicami kraju. Pierwsza operacja miała miejsce w dniach od 18.07.2019 r. do 03.08.2019 r., gdzie grupa 10 żołnierzy (ratowników medycznych i pielęgniarek) współdziałała z Gwardią Narodową USA w organizacji i zabezpieczeniu międzynarodowego zlotu harcerzy (24th World Scout Jamboree - North America 2019) w Zachodniej Virginii w **USA**. Zostali oni włączeni w system międzynarodowych zespołów medycznych zabezpieczając m.in. obozy polskiej młodzieży.

Po raz drugi poza granicami państwa użyto WOT w dniach 25-27.12.2020 r. w ramach operacji „ZUMBACH” realizowanej w Dover w **Wielkiej Brytanii** przez 12. Wielkopolską Brygadę Obrony Terytorialnej im. gen. Stanisława TACZAKA, gdzie 20-osobowa grupa żołnierzy WOT wraz z 10 żołnierzami z wojsk operacyjnych podległych DG RSZ na autostradzie M20, na dojeździe do granicy brytyjsko-francuskiej, przeprowadzała testy na obecność koronawirusa wśród kierowców ciężarówek. Polscy żołnierze rozdawali też posiłki i napoje.

¹¹⁵ M. Klisz, *Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej...*, wyd. cyt., s. 70.

Mając na uwadze wskazane obszary działalności Wojsk Obrony Terytorialnej, zadanie główne WOT zdefiniowane zostało, jako „obrona i ochrona lokalnych społeczności”, a motto WOT określono, jako: „Zawsze gOTowi, zawsze blisko”.

Docelowo w każdym województwie ma funkcjonować Brygada Obrony Terytorialnej, w mieście wojewódzkim - batalion, a w każdym powiecie ok. 100- osobowa kompania o różnych profilach: ogólnym, miejskim, górskim, wodnym. Ten najniższy poziom ma być także podstawą całego systemu¹¹⁶. Zakłada się, że docelowo wszystkie brygady będą dysponowały siłą minimum 70 batalionów lekkiej piechoty, dysponując 314 kompaniami lekkiej piechoty, co wynika z przyjętych założeń operacyjnych stworzenia jednej kompanii lekkiej piechoty w każdym powiecie w Polsce.

Proces formowania oddziałów i pododdziałów Wojsk Obrony Terytorialnej rozłożony został na lata 2016 – 2021 i podzielony na cztery etapy:

- Etap I - obejmujący lata 2016 – 2018, gdzie utworzono Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej (DWOT) oraz rozpoczęto proces formowania trzech brygad obrony terytorialnej (BOT) w województwach: podlaskim (1 PBOT), lubelskim (2 LBOT) i podkarpackim (3 PBOT).
- Etap II - obejmujący przedsięwzięcia planowane w latach 2017 – 2019, kiedy zainicjowano formowanie kolejnych trzech BOT dyslokowanych w województwach warmińsko-mazurskim (4W-MBOT) i mazowieckim (5 MBOT, 6 MBOT) oraz utworzono Mobilny Zespół Szkoleniowy (MZSz).
- Etap III – obejmujący lata 2018 – 2020, gdzie od stycznia 2018 roku zainicjowano formowanie kolejnych siedmiu BOT dyslokowanych w województwach: pomorskim (7 PBOT), kujawsko-pomorskim (8 K- PBOT), łódzkim (9 ŁBOT), świętokrzyskim (10 ŚBOT), małopolskim (11 MBOT), wielkopolskim (12 WBOT), śląskim (13 ŚBOT).
- Etap IV – obejmujący lata 2019 – 2021, gdzie finalizowane mają być prace planistyczno-koncepcyjne dotyczące formowania kolejnych czterech brygad obrony terytorialnej w województwach: zachodniopomorskim (14 ZBOT), lubuskim (15 LBOT), dolnośląskim (16 DBOT) oraz opolskim (17 OBOT). W województwie lubuskim i opolskim w tym etapie powstały

¹¹⁶ Z. Polcikiewicz, *Wojska Obrony Terytorialnej w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, ASO.A.7(1)/2016/399-413, s. 405.

dotychczas bataliony lekkiej piechoty (odpowiednio w Skwierzynie i Opolu).

Rys. 17. Etapy formowania Wojsk Obrony Terytorialnej

Źródło: opracowanie DWOT.

Mając na uwadze obszary Polski istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa, a także uwzględniając zachodzące wciąż zmiany i potrzeby SZ RP, Minister Obrony Narodowej podjął decyzję o utworzeniu w 2022 roku nowych jednostek WOT, w tym 3 nowych brygad: Stołecznej, Przemyskiej oraz Nadbużańskiej. Dwie ostatnie wzmocnią potencjał w południowo – wschodniej Polsce - na terenie Lubelszczyzny oraz Podkarpacia. Oprócz tego mają powstać nowe bataliony lekkiej piechoty (w Zegrzu, Kraśniku, Ełku, Limanowej, Opolu i Krośnie Odrzańskim), które uzupełnią struktury istniejących brygad obrony terytorialnej¹¹⁷.

¹¹⁷ W dniu 18.03.2021 r. Minister Obrony Narodowej podpisał w Zegrzu decyzję o utworzeniu nowych pododdziałów WOT. Źródło: <https://www.wojsko-polskie.pl/articles/tym-zyjemy-v/2021-03-18n-wojsko-polskie-coraz-silniejsze-powstana-nowe-brygady-i-bataliony-terytorialsow/> [dostęp 21.02.2021 r.].

Do czasu osiągnięcia gotowości do działania Wojska Obrony Terytorialnej są podporządkowane Ministrowi Obrony Narodowej. Docelowo, po wprowadzeniu drugiego etapu reformy Systemu Kierowania i Dowodzenia (SKiD), formacja będzie w podległości Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, podobnie jak inne Rodzaje Sił Zbrojnych. Od 1 stycznia 2019 roku zaczął obowiązywać zmieniony System Kierowania i Dowodzenia (SKiD), który oznaczał odejście od reformy wprowadzonej w 2014 r., tzn. Sztab Generalny WP ponownie stał się naczelnym organem dowodzenia, a nie tylko planowania; podlegają mu dwa połączone dowództwa – generalne i operacyjne, a Szef SG WP zyskał miano „pierwszego żołnierza”. Po analizie efektów wprowadzonych zmian planowany jest drugi etap reformy, dotyczący szczebla operacyjnego. Przywrócone mają zostać m.in. odrębne dowództwa rodzajów sił zbrojnych, które zlikwidowała reforma z 2014 roku.

Założone tempo budowy formacji zapewnia utrzymanie właściwego balansu pomiędzy jakością, a ilością jak również uwzględnia wnioski z dotychczasowego funkcjonowania, m.in. aspektów demograficznych.

Zakończenie procesu formowania określone jest wstępnie na koniec 2024 roku, kiedy to liczebność formacji ma osiągnąć zakładany stan etatowy na poziomie ponad 55 stanowisk żołnierzy. Brygady Obrony Terytorialnej (BOT) planowo mają być już wówczas rozwinięte w każdym województwie i zwiększać stany ewidencyjne do określonych limitów, między innymi poprzez przeprowadzanie wraz z terenowymi organami administracji wojskowej działań informacyjno-rekrutacyjnych, które mają za zadanie przybliżyć ochotnikom zasady pełnienia terytorialnej służby wojskowej.

Docelowy model struktury etatowej zakłada optymalną proporcję ukończenia brygady na poziomie ok. 10% żołnierzy zawodowych i ok. 90% żołnierzy terytorialnej służby wojskowej. Terytorialna służba wojskowa jest nowym rodzajem służby, gdzie żołnierze pełnią ją w formie rotacyjnej w jednostce wojskowej (co najmniej dwa dni w miesiącu i oprócz tego 14 dni w ramach szkolenia zintegrowanego raz w roku) oraz dyspozycyjnej – tj. poza jednostką wojskową, nie rezygnując tym samym z dotychczasowej aktywności zawodowej, ale będąc w gotowości do powołania. Osoby, które pełnią terytorialną służbę wojskową są żołnierzami w czynnej służbie wojskowej¹¹⁸.

¹¹⁸ Por. ustawa *o obronie Ojczyzny...* wyd. cyt., art. 130 ust. 1 pkt 2.

O przyjęcie w szeregi Wojsk Obrony Terytorialnej mogą ubiegać się byli żołnierze oraz osoby, które do tej pory nie pełniły żadnej formy służby wojskowej. Dzięki temu, że szkolenia odbywają się głównie w dni wolne od pracy (w weekendy), a służba w WOT daje możliwość pogodzenia życia rodzinnego i zawodowego ze służbą Ojczyźnie.

Jednym z celów powołania terytorialnej służby wojskowej było zwiększenie liczebności Sił Zbrojnych RP i rezerw osobowych poprzez zaangażowanie do służby wojskowej osób, które nie mogą lub nie są zainteresowane zawodową służbą wojskową. Ochotnik, który przystąpi do pełnienia terytorialnej służby wojskowej i złoży przysięgę wojskową może w każdej chwili zrezygnować. Jednakże nabywa on jednocześnie status żołnierza rezerwy, co terenowym organom administracji wojskowej pozwala na nadanie mu przydziału mobilizacyjnego¹¹⁹ w danej specjalności wojskowej i tym samym powoduje odbudowę rezerw osobowych, które po zawieszeniu powszechnego poboru w 2009 roku systematycznie kurczyły się, a ich potencjał malał.

Rozbudowana struktura organizacyjna WOT zawierająca dużą liczbę personelu medycznego (ratowników, ratowników medycznych) w połączeniu z systemem szkolenia w danych specjalnościach wojskowych (w tym w specjalnościach przydatnych w czasie pandemii, m.in. operatorów wózków widłowych, personelu opieki nad pacjentem leżącym czy kierowców uprawnionych do prowadzenia pojazdów uprzywilejowanych), a także rozbudowany system łącznikowy z Układem Pozamilitarnym (UPM) pozwoliły płynnie „wpiąć” zdolności operacyjne WOT do operacji przeciwko trwającej obecnie pandemii COVID-19.

Wnioski

1. Z przeprowadzonych analiz literatury przedmiotu wynika, że istnieje wiele aktów prawnych normujących wykorzystanie SZ RP do wsparcia społeczeństwa w czasie wystąpienia zagrożeń dla bezpieczeństwa. W narodowym systemie prawnym nie ma jednego aktu prawnego, w którym w sposób przejrzysty i całościowy zostałyby ujęte zadania dotyczące użycia sił zbrojnych w sytuacjach kryzysowych. Obecnie wprowadzona ustawa *o obronie Ojczyzny* scala ze sobą

¹¹⁹ Ustawa *o powszechnym...*, wyd. cyt. art. 59a ust. 1.

kilkanaście wcześniej obowiązujących ustaw, ale wciąż wsparcie społeczeństwa i organów administracji publicznej przez Siły Zbrojne RP wynika z wielu rozproszonych aktów prawnych, w których zdefiniowane zostały zadania dla sił militarnych. Istniejąca rozpiętość ilościowa i jakościowa aktów normatywnych w tym zakresie, która może prowadzić do różnej interpretacji (zwłaszcza ze strony organów cywilnych) zarządzania kryzysowego w kontekście poprawnej organizacji przedsięwzięć związanych z udziałem sił zbrojnych we wsparciu społeczeństwa. Należy zatem dążyć do dalszej spójności ze sobą różnych aktów prawnych, aby ich interpretacja stała się transparentna szczególnie dla współdziałających ze sobą podmiotów.

2. Strategia bezpieczeństwa Narodowego z 2020 roku trafnie sprecyzowała płynące z wschodniej granicy RP zagrożenia militarne i niemilitarne będące tuż pod progiem wojny. W samym środowisku bezpieczeństwa dostrzeżone zostały działania hybrydowe, które jak możemy zaobserwować w 2022 roku stały się wstępem do regularnych działań wojennych Federacji Rosyjskiej z Ukrainą. Zauważono potrzebę wzrostu pozycji bezzałogowych i precyzyjnych systemów rażenia, które w obecnej fazie konfliktu pozwalają zaatakowanemu państwu na efektywną obronę. Dokument odnosi się również do ryzyka wykorzystywania przez Rosję taktycznej broni jądrowej do tzw. deeskalacji konfliktu konwencjonalnego, który przybrałby niekorzystny dla niej rozwój. Analiza tego dokumentu źródłowego pozwala zatem wysnuć wniosek, że planowanie strategiczne umożliwia identyfikację mogących wystąpić w przyszłości zagrożeń, a zalecenia i rekomendacje płynące z tego rodzaju dokumentów należy traktować priorytetowo przy wyznaczaniu celów państwa, w tym również dla sił zbrojnych, których integralnym elementem są Wojska Obrony Terytorialnej.
3. Występujący w dzisiejszym świecie zbiór zagrożeń jest praktycznie nieograniczony, a jednocześnie wraz z rozwojem cywilizacyjnym zagrożenia podlegają ciągłemu przewartościowaniu, jedne przybierają na znaczeniu, inne zaś odchodzą i przestają być postrzegane jako istotne. W dalszym ciągu poprzez szybki rozwój technologiczny wciąż będą pojawiać się nowe zagrożenia zarówno militarne, jak i niemilitarne. Zasadnym zatem wydaje się, aby w obliczu tylu zagrożeń i wynikających z nich skutków, stworzyć optymalne warunki prawne i organizacyjne do elastycznego działania różnych podmiotów w warunkach

zewnątrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

4. Utworzone w 2017 roku Wojska Obrony Terytorialnej na stałe wpisały się, jako kolejny rodzaj sił zbrojnych. Zostały co prawda zbudowane od nowa, ale bazowały na nieudanych doświadczeniach wykreowania tego rodzaju struktur w minionych epokach w historii Polski. Co najważniejsze, ich budowa nie opierała się na nieistniejących dotąd standardach, lecz zaczerpnięta została ze struktur już istniejących tego typu formacji w innych państwach. Bez wątpienia pozwoliło to na uniknięcie powtarzających się błędów naszych sojuszników, a także wytyczyło nowe standardy dla państw, które dopiero zastanawiają się nad utworzeniem struktur obrony terytorialnej w swoich uwarunkowaniach.
5. Misja polegająca na wsparciu lokalnych społeczności, jaką realizują Wojska Obrony Terytorialnej wpisuje się dokładnie w schemat przeciwdziałania zagrożeniom niemilitarnym mogącym wystąpić w rejonach stacjonowania danych brygad. Należy zatem sądzić, że zaangażowanie takie pozwala na odciążenie wojsk operacyjnych od zadań przeciwkryzysowych i przeniesienie ciężaru na realizację narzuconych zadań taktycznych w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

ROZDZIAŁ 3.

ROLA I MIEJSCE WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ W SYSTEMIE ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

Niniejszy rozdział ma uwydatnić rolę Wojsk Obrony Terytorialnej i wskazać ich miejsce w systemie zarządzania kryzysowego, a także określić możliwości współdziałania WOT z administracją publiczną w obecnych uwarunkowaniach i możliwych do wystąpienia zagrożeniach, które zostały szczegółowo scharakteryzowane w poprzednim rozdziale.

Badania, które zostały przeprowadzone miały na celu rozwiązać **szczegółowy problem badawczy** *W jakim zakresie Wojska Obrony Terytorialnej wspierają układ pozamilitarny w czasie realizacji zadań w ramach zarządzania kryzysowego?* oraz **zweryfikować przyjętą hipotezę badawczą**, która zakładała, że *w czasie realizacji zadań w ramach zarządzania kryzysowego to właśnie Wojska Obrony Terytorialnej w głównej mierze mogą stać się filarem wsparcia organów władzy i społeczeństwa. Założono, że wzrost zakresu zadań z obszaru zarządzania kryzysowego wynikać może w głównej mierze z przestrzennej lokalizacji WOT na obszarze każdego z województw w kraju, dyspozycyjności i zdyscyplinowania żołnierzy, a także wyposażenia sprzętowego i mobilności wojska. Szacuje się, że niewydolność organizacyjna i wykonawcza służb cywilnych państwa w połączeniu z paraliżem gospodarczym i społecznym, a także niedostateczne przygotowanie do sprostania nagłemu zdarzeniu związanemu z daną sytuacją kryzysową, taką jak np. globalna katastrofa naturalna, czy pandemia COVID-19 może powodować konieczność wsparcia władz cywilnych przez SZRP, a szczególnie przez WOT, które w swej misji mają pomoc lokalnej społeczności.*

W rozdziale autor scharakteryzuje podsystem pozamilitarny, który stwarza odpowiednie warunki, niezbędne do przygotowania oraz działania sił zbrojnych, a także przetrwania ludności w czasie zagrożenia i wojny. Ponadto wskazuje, iż kluczową rolę dla sprawnego funkcjonowania WOT jest ich właściwe współdziałanie z Układem Pozamilitarnym (UPM), w tym szczególnie z organami administracji rządowej, samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi.

3.1. Identyfikacja układu pozamilitarnego

Przeciwdziałanie możliwym zagrożeniom wymaga posiadania właściwie zorganizowanego systemu bezpieczeństwa narodowego gwarantującego szybkie

i sprawne działanie w każdych warunkach oraz w reakcji na wszelkiego typu niebezpieczeństwa i kryzysy¹²⁰.

Wstąpienie Polski do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (ang. North Atlantic Treaty Organization – NATO) w 1999 roku oraz Unii Europejskiej (ang. European Union – EU) w 2004 roku przyczyniło się do znaczącego pomniejszenia społecznej percepcji zagrożeń militarnych dla Polski. Mając na uwadze dołączenie do „rodziny NATO” i bezpieczeństwo gwarantowane przez zapisy artykułu 5 Traktatu NATO, rozumiane jako „jeden za wszystkich, wszyscy za jednego”, a także zapaść militarną Rosji, Polacy zaczęli odczuwać brak zagrożeń bezpieczeństwa i nienaruszalności integralności terytorialnej¹²¹.

W międzyczasie Federacja Rosyjska planowała i sprawdzała reakcję wśród państw członkowskich NATO i UE na swoje działania i tym samym starała się rozbić spójność i jedność sojuszy. W 2007 roku dokonała ataku cybernetycznego na Estonię, w wyniku czego zablokowane zostały serwery parlamentu estońskiego, agend rządowych, banków i mediów. W 2008 roku przeprowadziła gwałtowną operację w Gruzji w dwóch prowincjach: Abchazji i Osetii Południowej, które potem uznała za autonomiczne państwa. Natomiast w 2014 roku dokonała aneksji Krymu, nielegalnie zajmując część Ukrainy, aby w końcu w 2022 roku dokonać na nią zbrojnej napaści.

Działania z niedalekiej przeszłości niewątpliwie wymusiły potrzebę przeprowadzenia głębokiej refleksji nad stanem obronności naszego państwa i kondycji Sił Zbrojnych RP, jak również wzmocnienia systemu obronnego państwa.

Uogólniając, należy stwierdzić, że w skład podsystemu pozamilitarnego wchodzi wszystkie (poza Siłami Zbrojnymi) ogniwa wykonawcze administracji publicznej, inne instytucje państwowe i przedsiębiorcy, na które są nakładane lub którym zleca się wykonywanie zadań obronnych w ramach powszechnie obowiązującego prawa. Pozamilitarne ogniwa systemu obronności państwa funkcjonują w ramach działów administracji rządowej oraz struktur terytorialnych systemu obronności państwa, które zostaną dokładniej przedstawione w dalszej części rozdziału.

Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że aby móc właściwie scharakteryzować **układ pozamilitarny**, z którym ściśle współpracują Siły Zbrojne

¹²⁰ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN 2014, wyd.cyt., s. 13.

¹²¹ M. Klisz, *Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej...*, wyd. cyt., s. 63.

RP i który trwale związany jest z bezpieczeństwem i obronnością państwa należy najpierw umiejscowić go w Systemie Bezpieczeństwa Narodowego i Systemie Obrony Państwa.

Według „Słownika terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego” pojęcie „**systemu bezpieczeństwa narodowego**” zostało zdefiniowane jako *skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych, ukierunkowany na przeciwdziałanie wszelkim zagrożeniom państwa, a w szczególności politycznym, militarnym, gospodarczym, ekologicznym, kulturowym, informacyjnym i społecznym*¹²².

Zgodnie z zapisami ustawy o obronie Ojczyzny¹²³, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, stojąc na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa, nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium zatwierdza, w drodze postanowienia, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, strategię bezpieczeństwa narodowego. Aktualnie obowiązującą jest Strategia Bezpieczeństwa Narodowego zatwierdzona 12 maja 2020 roku.

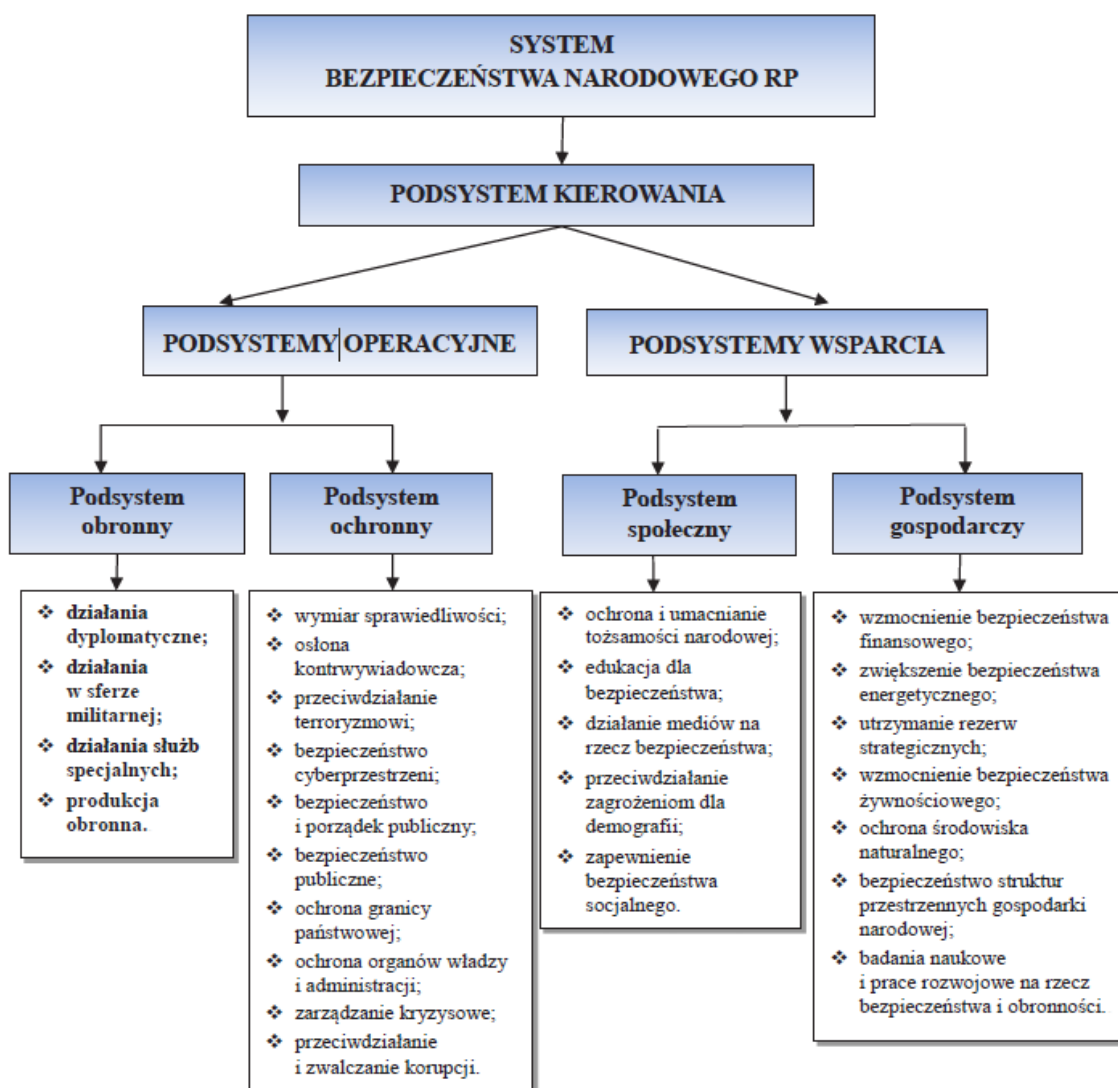
Odnosząc się do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r., gdzie scharakteryzowane zostało pojęcie Systemu Bezpieczeństwa Narodowego, został on zdefiniowany, jako środki, siły i zasoby przeznaczone przez państwo do realizacji celów w obszarze bezpieczeństwa narodowego, odpowiednio utrzymywane, zorganizowane i przygotowywane. **Struktura systemu bezpieczeństwa narodowego RP** składa się z podsystemu kierowania oraz podsystemów wykonawczych, które dzielą się na podsystemy: operacyjne (obronny i ochronne) oraz wsparcia (społeczne i gospodarcze)¹²⁴. Strukturę Systemu Bezpieczeństwa Narodowego przedstawiono na poniższym rysunku.

¹²² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2008, s. 137.

¹²³ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, art. 24, ust. 1 pkt 2. (Dz. U. 2022, poz. 655)

¹²⁴ Strategia bezpieczeństwa narodowego RP z dnia 5 listopada 2014 r., pkt 15.

Rys. 18. Struktura systemu bezpieczeństwa narodowego RP

Źródło: M. Kulickowski, L. Sawicki – *Pozamilitarne przygotowania obronne w Polsce*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020, s. 23.

Odnosząc się do zapisów „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP z 2014 r.”, zasadniczej zmianie uległa nazwa i funkcja, obowiązującego dotychczas w porządku prawnym, systemu obronnego państwa, jako jednego z dwóch podsystemów wykonawczych systemu bezpieczeństwa narodowego RP. Natomiast analizując „Strategię rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2022” można stwierdzić, że system obronny państwa pozostaje zasadniczą formą organizacji i funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego. System ten utrzymywany jest w celu zapewnienia ochrony żywotnych interesów narodowych, a w szczególności suwerenności i niepodległości narodu polskiego, jego prawa do integralności terytorialnej i nienaruszalności granic. Jego głównym przeznaczeniem pozostaje

zapewnienie bezpieczeństwa wojskowego (militarnego) i zachowanie potencjału państwa, gwarantującego zdolność do efektywnego reagowania na zewnętrzne kryzysy polityczno-militarne, a w razie wojny – zdolność do szybkiego odparcia agresji¹²⁵.

System Obrony Państwa (SOP) stanowi zasadniczą część systemu bezpieczeństwa narodowego, ukierunkowaną na przeciwdziałanie zagrożeniom polityczno-militarnym. Jest to skoordynowany zbiór elementów kierowania i elementów wykonawczych, a także realizowanych przez nie funkcji i procesów oraz zachodzących między nimi relacji. W jego skład wchodzi siły i środki przeznaczone do realizacji zadań obronnych, odpowiednio do nich zorganizowane, przygotowane oraz utrzymywane. System ten funkcjonuje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz ze wszystkimi adekwatnymi umowami międzynarodowymi. Podstawowymi założeniami funkcjonowania SOP są¹²⁶:

- kompleksowość i spójność w procesie rozwiązywania zagadnień ogólnopolitycznych, społeczno-gospodarczych i militarnych w ramach przygotowań obronnych;
- zdolność do skutecznego przeciwstawiania się wszelkim zagrożeniom godzącym w bezpieczeństwo narodowe;
- efektywna integracja (współdziałanie) potencjału militarnego (sił zbrojnych) z odpowiednio przygotowaną administracją i gospodarką narodową oraz zorganizowanym i przygotowanym do obrony społeczeństwem.

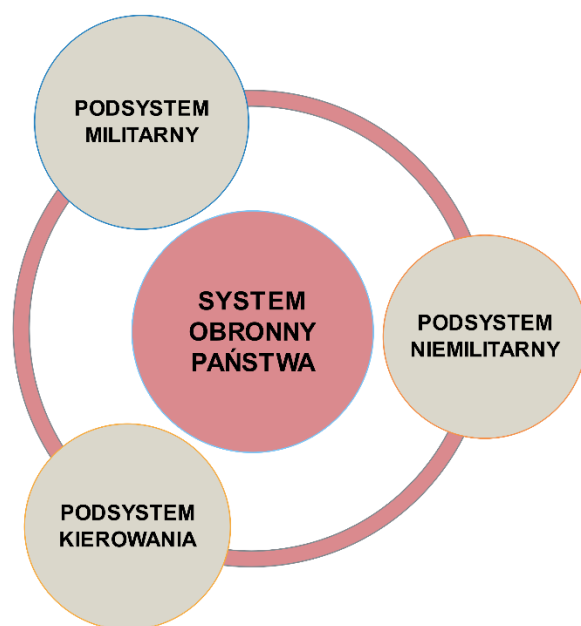
Studując literaturę przedmiotu zauważyć można, że w jednej dekadzie stosowano różne podziały systemu obronnego państwa. Jedną z pierwszych klasyfikacji można odnaleźć w Strategii Obronności Rzeczypospolitej Polskiej z 2009 r. (rys. poniżej). Strategia dzieli SOP na podsystemy: kierowania i dwa wykonawcze: militarny i niemilitarny¹²⁷.

¹²⁵ M. Kuliczkowski, L. Sawicki – *Pozamilitarne przygotowania obronne w Polsce*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020, s. 24.

¹²⁶ Z. Zamiar, P. Zamiar, *Pozamilitarne ogniwa w systemie bezpieczeństwa militarnego państwa*, [w:] *Zeszyty Naukowe WSOWL*, 2011, nr 4 (162), Wrocław 2011, s. 91.

¹²⁷ por. *Słownik terminologiczny z zakresu obronności*, AON, Warszawa 2015, s. 14.

Rys. 19. System obrony państwa

Źródło: opracowanie własne.

Podsystem kierowania obronnością państwa stanowią organy władzy i administracji państwowej wraz z obsługującymi urzędami, a także organami dowodzenia Sił Zbrojnych RP, stosownie do ich hierarchicznego podporządkowania i prawnie określonych kompetencji¹²⁸. Należy również do niego niezbędna do wszelkich działań infrastruktura państwa (stanowiska i centra kierowania oraz zarządzania, system łączności). Jego podstawowym zadaniem jest stworzenie i utrzymanie optymalnych warunków do efektywnego podejmowania decyzji. Kolejnym zadaniem jest ciągle i trwałe koordynowanie działań przez wszystkie podmioty administracji państwowej oraz organy dowodzenia Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju, kryzysu a przede wszystkim wojny. Podsystem kierowania ma żywotne znaczenie dla całego systemu bezpieczeństwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Zapewnia uzyskiwanie wiedzy o zagrożeniach i ich analizę, planowanie przygotowania i działania podsystemów operacyjnych i wsparcia oraz zarządzanie (dowodzenie) nimi w trakcie działań. Organy władzy państwowej (prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wraz z Radą Ministrów) poprzez wprowadzanie wyższych stanów gotowości obronnej państwa oraz uruchamianie realizacji zadań operacyjnych, w celu przeciwstawienia się zaistniałym zagrożeniom wypełniają swoje podstawowe zadania. Odtwórcami tychże zadań w celu odpowiedniego kierowania obroną państwa

¹²⁸ S. Wojnarowska-Szpucha, J. Wojnarowski, *System...*, wyd. cyt., s. 13.

są właściwi ministrowie, kierownicy urzędów centralnych, wojewodowie oraz organy samorządu terytorialnego. Do rozwijania elementów podsystemu kierowania obronnością państwa będą wykorzystane doraźne i stałe struktury zarządzania kryzysowego (zespoły i centra)¹²⁹.

W skład systemu obronnego państwa wchodzi między innymi podsystemy wykonawcze, do których należą **podsystem militarny (obronny)** i **podsystem niemilitarny (ochronny)**. Pierwszy z nich skupia w sobie potencjał dyplomacji, Sił Zbrojnych RP, służb specjalnych działających w systemie bezpieczeństwa oraz przemysłowego potencjału obronnego.

Drugi z nich stanowią pozamilitarne struktury obronne, które tworzą tzw. UKŁAD POZAMILITARNY, w skład którego wchodzi: administracja rządowa, samorząd terytorialny oraz inne podmioty i instytucje państwowe, a także przedsiębiorcy, na których nałożono obowiązek realizacji zadań na rzecz obronności państwa.

Głównym zadaniem **podsystemu militarnego** jest zapewnienie bezpieczeństwa militarnego i zachowanie potencjału państwa gwarantującego zdolność do efektywnego reagowania na zewnętrzne kryzysy polityczno-militarne, a w razie wojny – zdolność do szybkiego odparcia agresji¹³⁰. Najistotniejsze z punktu widzenia obronności są Siły Zbrojne RP, które podlegają cywilnej oraz demokratycznej kontroli. Podsystem militarny złożony jest z jednego, podstawowego komponentu – Sił Zbrojnych RP, w skład którego wchodzi **wojska operacyjne** oraz **wojska wsparcia**.

Wojska operacyjne przygotowane są do prowadzenia działań połączonych w kraju i poza jego terytorium, w strukturach Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego oraz w ramach innych organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego oraz doraźnie tworzonych koalicji. W zależności od charakteru wykonywanych zadań w strukturach wojsk operacyjnych wyróżnia się:

- jednostki bojowe: ogólnowojskowe, aeromobilne, specjalne, lotnictwa taktycznego, raketowe obrony powietrznej (OP) oraz zespoły okrętów uderzeniowych;

¹²⁹ *Strategia Bezpieczeństwa...*, wyd. cyt., s. 13-14.

¹³⁰ *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2022*, wyd. cyt., s. 14.

- jednostki wsparcia bojowego: rozpoznania, wywiadu, walki elektronicznej, działań psychologicznych, raketowe i artylerii, obrony przeciwlotniczej, chemiczne, inżynieryjne, radiotechniczne OP, okręty obrony przeciwwinowej, zwalczania okrętów podwodnych oraz zabezpieczenia hydrograficznego;
- jednostki zabezpieczenia bojowego: dowodzenia, łączności i informatyki, logistyczne, medyczne, współpracy cywilno-wojskowej oraz inne pomocnicze jednostki pływające¹³¹.

Wojska wsparcia przeznaczone są do wspierania wojsk operacyjnych i wykonywania zadań obronnych głównie na terytorium kraju we współdziałaniu z pozamilitarnymi elementami systemu obronnego państwa. W ich skład wchodzi oddziały i pododdziały WOT, Żandarmerii Wojskowej, organy administracji wojskowej oraz jednostki logistyki stacjonarnej, stacjonarne placówki medyczne oraz inne zabezpieczające w systemie stacjonarnym¹³².

Dokonując zestawienia Strategii Obronności z 2009 r. oraz Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r. zauważa się, że główną różnicą jest zmieniony podział w podsystemie wykonawczym na operacyjne (obronne i ochronne) i wsparcia (społeczne i gospodarcze). Zmieniona nomenklatura z 2014 r. powoduje spójność obu dokumentów i poprzez to daje szersze podejście do podejmowanego problemu.

Analizując dalsze dokumenty normatywne, można zauważyć, że w 2016 roku został przeprowadzony *Strategiczny Przegląd Obrony*, którego celem była istotna poprawa efektywności obronnej naszego państwa, a w maju 2017 roku opublikowano tzw. *Koncepcję Obronną RP*. Wreszcie w maju 2020 roku Prezydent RP zatwierdził najnowszą *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego*.

Wszystkie powyższe dokumenty jednoznacznie wskazują na wciąż rosnącą liczbę zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa o różnym charakterze.

Układ pozamilitarny, który jak już wspomniano, tworzą pozamilitarne struktury administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz podmiotów i innych instytucji państwowych, do których należą również prywatni przedsiębiorcy, stanowią istotny element z punktu widzenia utrzymania ciągłości bezpieczeństwa państwa. Chcąc zapewnić stan społecznego spokoju realizują szereg zadań, do których należy

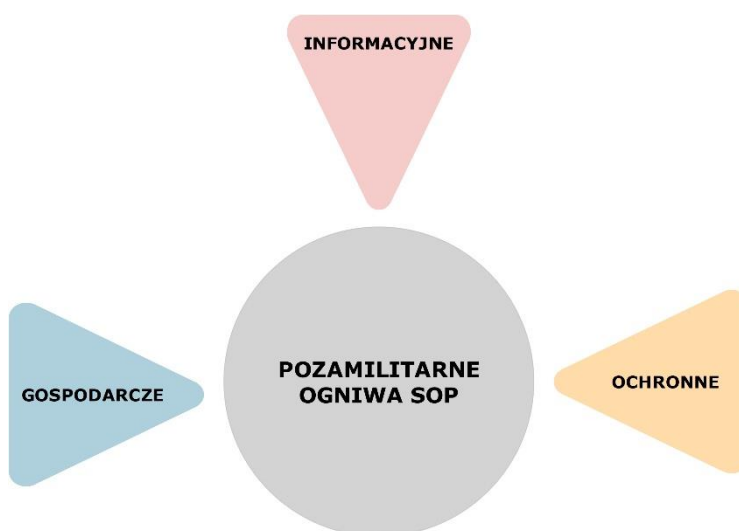
¹³¹ *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej...*, wyd. cyt., s. 20.

¹³² Tamże, s. 20.

przede wszystkim zapewnienie sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania państwa. Podsystem nieodłącznie wspiera oraz zasila w zasoby ludzkie i materiałowe Siły Zbrojne RP oraz jednostki organizacyjne, które odpowiedzialne są za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz za zapewnienie ochrony i zagwarantowanie fundamentalnych potrzeb bytowych ludności oraz tworzenie warunków do bezpiecznego przetrwania¹³³.

Podsystem niemilitarny (pozamilitarny) jak każdy podsystem składa się z części i ogniw, które mają określone zadania i funkcje. W literaturze przedmiotu nauk o bezpieczeństwie można znaleźć różne podziały pozamilitarnych ogniw podsystemu niemilitarnego systemu obronnego państwa. Najczęściej występujący podział dzieli go na ogniwa: informacyjne, ochronne i gospodarcze (rys. 18).

Rys. 20. Pozamilitarne ogniwa Systemu Obrony Państwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Sosnowski, Z. Zamiar, Wybrane aspekty zarządzania bezpieczeństwem państwa, Akademia Świętokrzyska, Kielce 2001, s. 92.

Informacyjne ogniwa systemu obronności mają za zadanie obronę i propagowanie interesów Polski na płaszczyźnie międzynarodowej. Ponadto mają przeciwdziałać propagandzie oraz dezinformacji społeczeństwa w warunkach konfliktu lub wojny. Efektywnie przekazana informacja ma zagwarantować sprawne funkcjonowanie systemu obronnego państwa oraz przekazać społeczeństwu rzetelną informację o stanie faktycznym. Ogniwo to jest obecnie przedmiotem priorytetowo

¹³³ Tamże, s. 15.

postawionych zadań z zakresu doskonalenia zadań obronnych a szczególnie infrastruktury informacyjnej państwa. Należą do niej głównie sieci teleinformatyczne, systemy łączności bezprzewodowej i przewodowej. Priorytetowym celem ogniw informacyjnych jest zagwarantowanie bezpiecznego funkcjonowania wszystkich organów państwowych, a przede wszystkim ochronę ludności i majątku narodowego przed skutkami działań w trakcie kryzysu lub wojny¹³⁴.

Kolejnym spoiwem podsystemu niemilitarnego są **ogniwa ochronne** – tworzone do realizowania określonych zadań podczas kryzysowego i wojennego funkcjonowania systemu obronności. Należą do nich między innymi:

- zapewnienie ciągłości funkcjonowania organów władzy państwowej,
- ochrona ważnych dla Państwa osób i obiektów,
- zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- ochrona granic,
- ochrona ludności,
- ratownictwo,
- zwalczanie dywersji i terroryzmu,
- osłona kontrwywiadowcza,
- udział w zabezpieczeniu przemieszczania i rejonów rozmieszczenia wojsk¹³⁵.

Szczególną rolę ochronną spełniają ogniwa obrony cywilnej, realizujące przedsięwzięcia, których intencją jest ochrona ludności, środowiska i mienia przed niebezpiecznymi sytuacjami mogącymi spowodować masowe straty. Powyższe zadania wypełniają wyspecjalizowane i funkcjonujące zarówno w czasie pokoju, jak i sytuacji kryzysowej służby (Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Agencja Wywiadu i Służba Wywiadu Wojskowego, Biuro Ochrony Rządu, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Policja, Państwowa Straż Pożarna, Straż Graniczna, Straż Miejska, Służba więzienna)¹³⁶.

Ostatnim elementem wchodzącym w skład podsystemu pozamilitarnego są **ogniwa gospodarcze** tworzone przez przedsiębiorstwa produkcyjne, handlowe i usługowe. Mają one na celu zapewnienie materialnych podstaw realizacji zadań obronnych związanych z przygotowaniem i funkcjonowaniem gospodarki narodowej

¹³⁴ S. Wojnarowska-Szpuca, J. Wojnarowski, *System...*, wyd. cyt., s. 19.

¹³⁵ Tamże, s. 20.

¹³⁶ Tamże, s. 20-22.

oraz przetrwania ludności w warunkach kryzysu i wojny. Najistotniejsze zadania przedsiębiorstw zarówno państwowych, jak i prywatnych sprowadzają się do tworzenia i utrzymywania rezerw państwowych na potrzeby obronne, prowadzenie w czasie wojny produkcji niezbędnej dla wojska oraz zapewnienie zapasów paliwowych. Przedsiębiorstwa gospodarcze muszą spełniać wymagania obronne związane z planowaniem przestrzennego zagospodarowania kraju a także prowadzenia prac badawczo-rozwojowych na rzecz obrony państwa. Dodatkowo istotne jest utrzymywanie obronnej infrastruktury komunikacyjnej oraz wydzielanie środków transportowych i maszyn w ramach świadczeń rzeczowych na potrzeby Sił Zbrojnych RP.

Jedną ze szczególnie ważnych funkcji działalności gospodarczej jest uczestnictwo w wykonywaniu zadań wspierających siły sojusznicze (wojska państw członkowskich organizacji międzynarodowych NATO i Unii Europejskiej) prowadzące operacje na terytorium Polski¹³⁷. Istotne miejsce wśród przedsiębiorstw produkcyjnych zajmują zakłady przemysłu obronnego. Utrzymując potencjał tych zakładów na poziomie niezbędnym z punktu widzenia potrzeb, konieczna jest jego odpowiednia restrukturyzacja i unowocześnianie. Trzeba też rozwijać ścisłą współpracę między polskim przemysłem obronnym a analogicznymi przemysłami państw NATO i UE.

Reasumując, do podstawowych funkcji pozamilitarnych ogniw systemu obronności państwa należy przede wszystkim ochrona społeczeństwa i struktur państwa w warunkach kryzysu lub wojny. Niezbędne jest zapewnienie materialnych, informacyjnych i duchowych podstaw egzystencji ludności. Realizowanie powyższych funkcji jest możliwe poprzez wsparcie w zasilaniu Sił Zbrojnych RP zasobami ludzkimi i materiałowymi oraz pozamilitarne wsparcie wojsk własnych i sojuszniczych, prowadzących operacje na terytorium Polski w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Wszystkie elementy systemu obronnego państwa są zintegrowaną całością, które oddziałują między sobą. Pozwala to efektywnie zarządzać potencjałem obronnym wraz z właściwie przygotowaną administracją, gospodarką oraz społeczeństwem Państwa. W ramach tego systemu prowadzone są działania prewencyjne i stabilizacyjne. W każdym momencie państwo musi wykazać się pełną

¹³⁷ <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/aktywnosci-prezydenta/7467,Prezydent-podpisal-ustawe-o-zasadach-pobytu-sojuszniczych-wojsk-na-terytorium-RP.html?search=9679> [dostęp: 09.05.2022].

zdolnością i gotowością do uruchomienia potencjału obronnego w przypadku zaistnienia konfliktu zbrojnego, politycznego lub wojny.

Cały obszar **planowania strategicznego** w państwie jest znacznie bardziej skomplikowany i wynika z ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z 2006 roku¹³⁸. Obecnie obowiązująca strategia rozwoju kraju, czyli „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020” zawiera strategiczne zadania państwa, a jednym z nich jest projekt strategiczny pod nazwą Wojska Obrony Terytorialnej¹³⁹. W myśl przedmiotowego dokumentu, utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej i ich pełne zintegrowanie z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych na poziomie strategicznym i operacyjnym służyć będzie zwiększeniu narodowego potencjału odstraszania przez wzmocnienie struktur administracji samorządowej i służb państwowych, a także wykorzystanie organizacji proobronnych oraz świadomego społeczeństwa na mogące wystąpić zagrożenia.

Na podstawie dostępnej literatury należy stwierdzić, że Wojska Obrony Terytorialnej będą zdolne do prowadzenia działań militarnych i niemilitarnych o różnej intensywności, we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi, wojskami wsparcia oraz układem pozamilitarnym, zarówno w czasie pokoju, kryzysu, jak i wojny.

Koncepcja utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej zatwierdzona przez Ministra Obrony Narodowej w dniu 24 kwietnia 2016 roku zakładała zmianę sytuacji geostrategicznej Polski między innymi przez prowadzenie wielowymiarowej wojny hybrydowej przez Federację Rosyjską. Wobec jej polityki ekspansywnej oraz zapędów imperialistycznych uwidoczniły się realne zagrożenia, widoczne już od 2014 roku na Ukrainie, na które trzeba było reagować możliwie najszybciej, aby w dalszej perspektywie zagwarantować bezpieczeństwo militarne kraju oraz wzmocnić wschodnią flankę NATO.

Powrót do polityki imperialnej oraz chęć odbudowy dawnej strefy wpływów przez Rosję, a także tamtejsze rządy autorytarne i pozorna demokracja, dodatkowo mnożyły zagrożenia dla bezpieczeństwa militarnego Polski. Całej sytuacji nie wspomagał również fakt, iż narastały problemy polityczne, ekonomiczne i społeczne

¹³⁸ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, (Dz.U. 2021, poz. 1057, z późn.zm.).

¹³⁹ *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju...*, wyd. cyt., s. 358-359.

wśród państw członkowskich Unii Europejskiej, co powodowało rozbijanie wewnętrznej spójności i solidarności wspólnoty¹⁴⁰.

Przywołana koncepcja nawiązywała do potrzeby wzmocnienia wojsk operacyjnych poprzez zintegrowane współdziałanie z Wojskami Obrony Terytorialnej, które będą miały prowadzić działania militarne i niemilitarne oraz współpracować z wszystkimi innymi organami administracji publicznej odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa, w tym szczególnie z władzami samorządowymi oraz Policją, Państwową Strażą Pożarną oraz Strażą Graniczną.

Właśnie według koncepcji utworzenia WOT, jednym z zasadniczych zadań jest bliska współpraca formacji z elementami systemu obronnego państwa, w tym szczególnie z **administracją rządową i samorządową**. Tak zintegrowana struktura pozwoli na właściwe funkcjonowanie wszystkich elementów i realizację postawionych celów.

Zgodnie z dokumentem doktrynalnym¹⁴¹ Wojska Obrony Terytorialnej, przy uwzględnieniu szerokiego spektrum ich celów działania oraz przeznaczenia, w zależności od potrzeb i rozwoju sytuacji są zdolne do realizacji poniższych zadań związanych z utrzymaniem gotowości bojowej do obrony terytorium RP, tj.:

- wspierania lokalnych społeczności i elementów podsystemu niemilitarnego w realizacji zadań zarządzania (reagowania) kryzysowego, tj. osiągnięcia gotowości oraz udziału w niezwłocznym i powszechnym reagowaniu na sytuację zagrożenia o charakterze niemilitarnym w celu zapobieżenia lub przeciwdziałania mu, minimalizacji i usuwania jego skutków, a także przywracania stanu sprzed jego wystąpienia;
- realizacji przedsięwzięć planistycznych, organizacyjnych, mobilizacyjnych i szkoleniowych, w tym szkolenia własnych pododdziałów;
- prowadzenia działań z zakresu wojskowej komunikacji społecznej mających na celu kształtowanie postaw i wartości patriotyczno-obywatelskich.

Wojska Obrony Terytorialnej, jako piąty rodzaj Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, wpisują się w podsystem obronny i mają realizować zadania w zakresie przeciwdziałania lub usuwania przyczyn i skutków zagrożeń na

¹⁴⁰ *Koncepcja utworzenia WOT...*, wyd. cyt., s. 5.

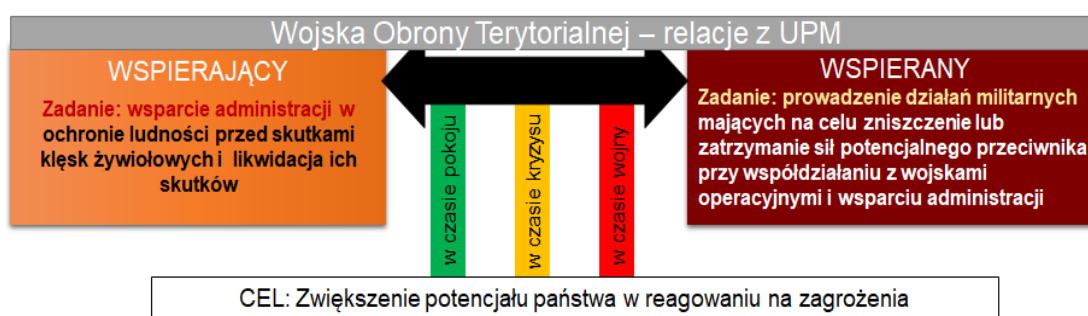
¹⁴¹ *Wojska Obrony Terytorialnej w operacji...*, wyd. cyt., pkt 0304.

terytorium kraju, wspierając podsystemy ochronne w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu.

W Polsce za przeciwdziałanie i zwalczanie klęsk żywiołowych odpowiada administracja publiczna, dla której powstały w 2017 roku nowy rodzaj wojsk, stanowi istotny element wsparcia.

Wojska Obrony Terytorialnej prowadzą działania zgodnie z ustawami i innymi regulacjami prawnymi normującymi użycie Sił Zbrojnych RP, przytoczonymi w poprzednim rozdziale. W ramach prowadzonych działań WOT mogą pozostawać w relacji WSPIERANY-WSPIERAJĄCY, tzn. wspierać elementy podsystemu niemilitarnego lub być wspierane przez pozostałe rodzaje sił zbrojnych, co przedstawia poniższy schemat.

Rys. 21. Relacje Wojsk Obrony Terytorialnej z Układem Pozamilitarnym

Źródło: opracowanie własne.

Jako Wspierający, Wojska Obrony Terytorialnej udzielają wszelkiej, określonej prawem pomocy organom administracji publicznej. Natomiast jako Wspierany, prowadzą działania militarne, będąc zabezpieczanym przez wojska operacyjne, ale także współdziałając z nimi w strefie działań bezpośrednich i na terenach zajętych przez przeciwnika.

Układ Pozamilitarny to administracja publiczna, której rola w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa, w tym obronności, została określona w dokumentach strategicznych oraz aktach prawnych i normatywnych. Organy administracji publicznej współuczestniczą w realizacji strategicznych celów polityki bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz działając na rzecz bezpieczeństwa państwa, prowadzą działalność planistyczną, organizacyjną i wykonawczą¹⁴².

¹⁴² Zob. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, wyd. cyt., s. 38.

Administracja publiczna w Polsce składa się z podmiotów i organów zorganizowanych na różnych szczeblach, które odpowiadają podziałowi terytorialnemu państwa. W myśl ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. *o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa*¹⁴³, jednostkami podziału terytorialnego w Polsce są: gminy, powiaty i województwa samorządowe. Dodatkowo na mocy tego aktu prawnego utworzono w państwie szesnaście województw z administracją rządową w osobie wojewody.

Podstawowe kompetencje organów administracji publicznej w zakresie obronności, w tym przygotowań obronnych państwa, zostały określone w „Konstytucji RP”. Ustawa zasadnicza określa również kompetencje organów władzy wykonawczej, do której zalicza się Prezydenta RP i Radę Ministrów¹⁴⁴. Zawarte w Konstytucji regulacje mają charakter bardzo ogólny i zostały doprecyzowane w ustawach.

Działając na rzecz bezpieczeństwa państwa, organy administracji publicznej prowadzą działalność planistyczną, organizacyjną i wykonawczą. Zasadniczą rolę pełnią tu wojewodowie, którzy kierują działaniami na rzecz bezpieczeństwa narodowego oraz zapewniają współdziałanie wszystkich jednostek organizacyjnych administracji rządowej i samorządowej, administracji zespolonej, niezespolonej oraz przedsiębiorców¹⁴⁵.

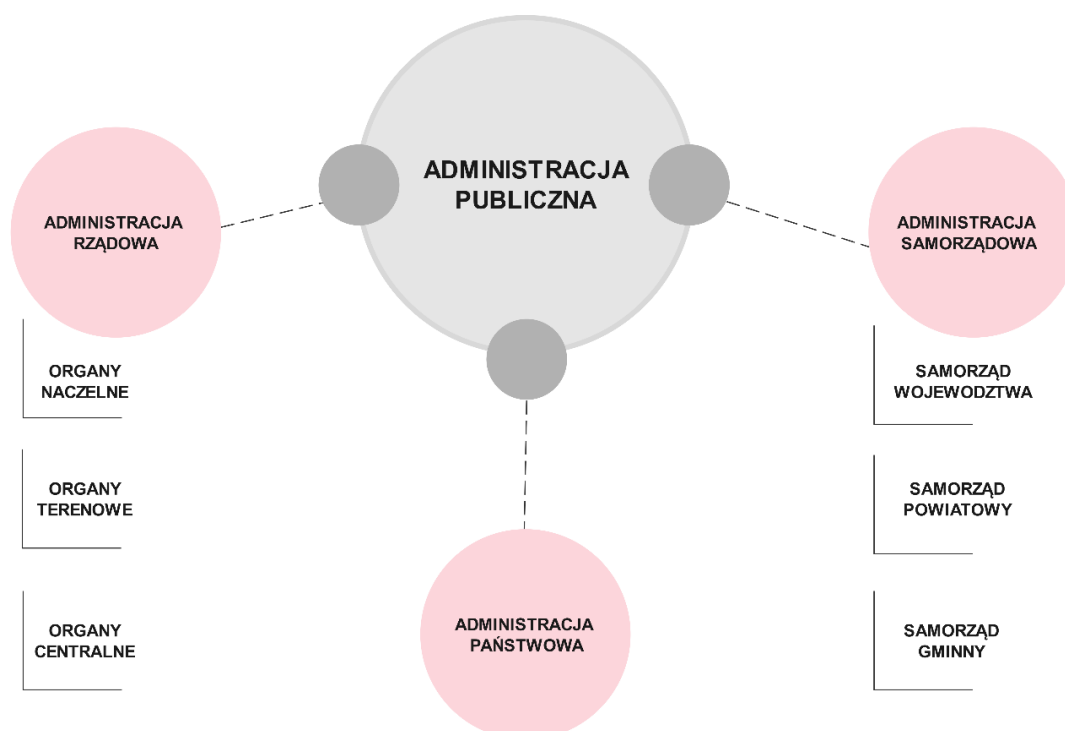
Strukturę organizacyjną administracji publicznej w ujęciu podmiotowym przedstawiono na poniższym schemacie. Z uwagi na zakres tematyczny pracy autor skupi się na bliższym scharakteryzowaniu organów administracji rządowej oraz samorządowej, jako tych, z którymi Wojska Obrony Terytorialnej najbliższej współpracują, wspierając układ pozamilitarny.

¹⁴³ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. *o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa*, Dz.U. z 1998 r. Nr 96, poz. 603.

¹⁴⁴ Zob. *Konstytucja RP*, wyd. cyt., art. 10.

¹⁴⁵ M. Kuliczkowski, *Pozamilitarne przygotowania obronne w Polsce...*, wyd. cyt., s. 188.

Rys. 22. Struktura administracji publicznej w ujęciu podmiotowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie H. Izdebski, M. Kulesza, *Administracja publiczna zagadnienia ogólne*, rozdział V.

W obowiązującym stanie prawnym **administrację rządową** w Polsce tworzą organy naczelne, centralne oraz terenowe organy administracji rządowej.

Organy naczelne to przede wszystkim Rada Ministrów, prezes Rady Ministrów oraz ministrowie i szefowie komitetów wchodzący w skład Rady Ministrów, obsługiwani przez urzędy zwane ministerstwami.

Organy centralne to organy jednoosobowe noszące najczęściej nazwy: prezes, przewodniczący, szef, główny inspektor, kierownik, dyrektor generalny, dyrektor. Należą do nich także komisje, czyli organy kolegialne kierowane przez przewodniczących.

Terenowe organy administracji rządowej opierają się na działalności wojewody, jako jedyne go przedstawiciela rządu w województwie. Terenowe organy administracji rządowej obejmują w każdym województwie urząd wojewódzki oraz **zespoloną** administrację rządową w województwie, pozostającą pod zwierzchnictwem wojewody i składającą się ze służb, inspekcji i straży, a także **niezespoloną** –

podlegającą pod bezpośrednie zwierzchnictwo ministrów lub centralnych organów administracji rządowej¹⁴⁶.

Specyficznymi jednostkami wykonującymi zadania administracji rządowej, zwłaszcza w zakresie bezpieczeństwa publicznego, są formacje uzbrojone (niektóre umundurowane), powoływane przez ustawy i pozostające w podległości poszczególnym ministrom. Część z nich stanowi aparat wykonawczy centralnych organów administracji rządowej, np. komendantów głównych (Policja), część – np. Biuro Ochrony Rządu, Żandarmeria Wojskowa, Służba Więzienna – podlega bezpośrednio ministrom i wykonuje zadania specjalistyczne w dziedzinie bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Od 1 stycznia 1999 r. organy **Policji** weszły w struktury zespolonej administracji rządowej - z wojewodą, jako jej zwierzchnikiem na stopniu wojewódzkim i starostą - na stopniu powiatu¹⁴⁷.

Komendant Główny **Straży Granicznej** jest centralnym organem administracji rządowej podległym ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych¹⁴⁸.

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz ochrony przeciwpożarowej jest Komendant Główny **Państwowej Straży Pożarnej**, podległy ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych¹⁴⁹.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, iż kluczową rolą dla sprawnego funkcjonowania WOT jest ich sprawne współdziałanie z Układem Pozamilitarnym (UPM), w tym szczególnie z organami administracji rządowej, samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi.

Administracja samorządowa występuje na szczeblu województwa (marszałek, sejmik, zarząd województwa), powiatu (starosta, zarząd powiatu, rada powiatu) oraz gminy (prezydent miasta, burmistrz lub wójt, rada gminy). Szczególnym przypadkiem są miasta na prawach powiatu, gdzie znajduje się urząd miasta (prezydent miasta i rada miasta).

¹⁴⁶ J. Zimmerman, *Prawo administracyjne*, Wyd. Oficyna, Warszawa 2010, s. 159-161

¹⁴⁷ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o *Policji*, Dz.U.2021.1882 t.j.,

¹⁴⁸ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o *Straży Granicznej*, Dz.U.2021.1486 t.j.

¹⁴⁹ Ustawa z dn. z dnia 24 sierpnia 1991 r. o *Państwowej Straży Pożarnej*, Dz. U. z 2021 r. poz. 1940, 2490, art. 9 ust. 1.

Działania **podsystemu niemilitarnego Systemu Obrony Państwa** ukierunkowane będą głównie na utrzymanie i odtwarzanie potencjału obronnego państwa. W ramach tych działań realizowane będą zadania związane z zapewnieniem skutecznego funkcjonowania administracji publicznej i gospodarki w warunkach wojny, zaspakajaniem podstawowych potrzeb ludności oraz udzielaniem wszechstronnego wsparcia siłom zbrojnym (własnym i sojuszniczym), w tym właściwe funkcjonowanie transportu i łączności.

Pozamilitarne struktury obronne tworzą: administracja rządowa, samorząd terytorialny oraz inne podmioty i instytucje państwowe, a także przedsiębiorcy, na których nałożono obowiązek realizacji zadań na rzecz obronności państwa¹⁵⁰.

Podsystem ten realizuje zadania obejmujące:

- zapewnienie sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania państwa,
- zasilanie zasobami ludzkimi i materiałowymi Sił Zbrojnych RP oraz jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, a także zadania wynikające z obowiązków państwa-gospodarza,
- zapewnienie ochrony i zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych ludności oraz tworzenie warunków do jej przetrwania.

Do zasadniczych obszarów przygotowań obronnych realizowanych w podsystemie niemilitarnym należą: rezerwy państwowe; mobilizacja gospodarki; militaryzacja; ochrona obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa; przygotowanie, wykorzystanie i ochrona transportu na potrzeby obronne państwa; przygotowanie oraz wykorzystywanie publicznej i niepublicznej służby zdrowia na potrzeby obronne państwa; przygotowanie i wykorzystanie systemów łączności na potrzeby obronne państwa; szkolenie obronne; kontrola wykonywania zadań obronnych; przygotowanie oraz funkcjonowanie systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania o skażeniach promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych na terytorium RP¹⁵¹.

Organy administracji rządowej organizują zadania na rzecz obronności państwa, realizowane przez przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz sprawują nadzór nad ich realizacją. Do

¹⁵⁰ *Strategia Obronności Sektorowa...*, wyd. cyt., pkt 66.

¹⁵¹ *Strategia Sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*, BBN, Warszawa 2009, s. 26, pkt 127.

czasu wejścia w życie ustawy *o obronie Ojczyzny*, zakres ten normowała ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. *o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców*¹⁵².

Zadania na rzecz obronności państwa są nakładane na przedsiębiorcę w drodze decyzji administracyjnej wydanej przez organ założycielski. Zakres kontroli nad realizacją zadań na rzecz Sił Zbrojnych oraz służb specjalnych wykonywanych przez przedsiębiorcę precyzuje ustawa o obronie Ojczyzny¹⁵³.

Wykonywanie tych zadań następuje na podstawie umowy zawartej z przedsiębiorcą, przez organ, który wydał decyzję nakładającą obowiązek ich realizacji, i jest finansowane z budżetu państwa oraz planowane w części budżetowej organu będącego stroną umowy. Prace związane z prowadzeniem przygotowań do realizacji zadań na rzecz obronności i bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, mające charakter planistyczny, są finansowane ze środków własnych przedsiębiorcy.

Podsumowując należy zauważyć, że każda strategia obronności opracowana na przestrzeni lat ma wspólną cechę, którą jest fakt, iż jest adresowana do wszystkich organów administracji publicznej oraz podmiotów realizujących zadania obronne. Jednocześnie żadna ze strategii nie jest wymyślona na zawsze i w myśl stwierdzenia zawartego w Strategii Sektorowej do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, każde ustalenia muszą być poddawane weryfikacji w toku planowania obronnego, a szczególnie podczas Strategicznych Przeglądów Obronnych, w czasie gier strategicznych, czy w zderzeniu z realizowanymi wszelkiego rodzaju ćwiczeniami związanymi z obronnością.

3.2. Misja, zadania i sposoby działania WOT w systemie zarządzania kryzysowego

Dokonując analizy literatury przedmiotu należy stwierdzić, że jednym z fundamentalnych zasobów, na których opiera się organizacja bezpieczeństwa narodowego jest społeczeństwo¹⁵⁴.

Fundamentem bezpieczeństwa musi być system obronny państwa dysponujący wiarygodnym potencjałem odstraszania, postrzegany jako ujęte w nowoczesne ramy organizacyjne środki obrony właściwe do skutecznego przeciwstawienia się

¹⁵² Ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. *o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców*, Dz. U. 2001, nr 122, poz. 1320.

¹⁵³ Ustawa *o obronie Ojczyzny...*, wyd. cyt., art. 662.

¹⁵⁴ T. Kośmider, K. Gąsiorek, *Powszechna Obrona Terytorialna...*, wyd. cyt., s. 40.

potencjalnemu agresorowi. Warunkiem niezbędnym dla jego zbudowania pozostaje powszechny udział obywateli w szkoleniu wojskowym i funkcjonowanie pozarządowych form zrzeszania się obywateli w lokalne organizacje obronne działające na całym terytorium państwa¹⁵⁵.

Zbudowanie właściwego poziomu bezpieczeństwa narodowego wymaga wspólnego wysiłku tak ze strony państwa, jak i społeczeństwa. Rolą państwa pozostaje tworzenie platform rozwojowych poprzez odpowiednią politykę społeczną, demograficzną czy edukacyjną. Ocena środowiska bezpieczeństwa oraz jego kierunków w wymiarze globalnym, regionalnym i krajowym pozwala na wygenerowanie prawdopodobnego scenariusza kształtowania się strategicznych warunków bezpieczeństwa w nadchodzącym czasie¹⁵⁶.

Niewątpliwie, kiedy wspominamy o bezpieczeństwie obywateli, nasuwają nam się automatycznie na myśl siły zbrojne danego państwa, które stoją na straży wolności i bezpieczeństwa wszystkich jego obywateli oraz są gwarantem niepodległości.

Armia daje społeczeństwu poczucie bezpieczeństwa. Jest instytucją, poprzez którą obywatele identyfikują się (utożsamiają) z państwem. To właśnie powszechny obowiązek wojskowy, będący główną formą realizacji konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny – obejmujący szkolenie wojskowe młodzieży i służbę w rezerwie – jest podstawowym, obok rodziny i szkoły, ogniwem wychowania patriotycznego oraz obywatelskiego. Przez powszechne wychowanie i szkolenie wojskowe młodzieży czy służbę w rezerwie, armia narodowa – kształtując postawy patriotyczne i obywatelskie społeczeństwa – nadaje mu właściwe i fundamentalne dla służby wojskowej wartości, które są zarazem konieczne dla tworzenia i funkcjonowania silnego, sprawnego państwa¹⁵⁷.

Mając na uwadze zmieniającą się charakterystykę zagrożeń militarnych spowodowanych imperialną polityką Federacji Rosyjskiej oraz wykorzystywanych środków prowadzenia działań ofensywnych, w 2015 roku w Ministerstwie Obrony Narodowej dokonano wstępnej analizy stanu obronności państwa oraz przede wszystkim zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP¹⁵⁸. W konsekwencji zainicjowano proces redefinicji treści narodowej polityki w dziedzinie bezpieczeństwa

¹⁵⁵ R. Jakubczak, J. Flis, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Warszawa 2006, s. 59–60.

¹⁵⁶ *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020...*, wyd. cyt., s. 353–359.

¹⁵⁷ T. Kośmider, K. Gąsiorek, *Powszechna...*, wyd. cyt., s. 44.

¹⁵⁸ J. Darczewska, P. Żochowski, *Środki aktywne...*, wyd. cyt., s. 67.

militarnego oraz dostosowania koncepcji obrony terytorium Polski do nowych wyzwań i zagrożeń. Za priorytet uznano między innymi przyspieszenie procesu modernizacji i transformacji SZ RP, w tym konieczność odbudowy Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT)¹⁵⁹.

Najogólniej obrona terytorialna to przygotowana zawczasu i funkcjonująca już w czasie pokoju terytorialna organizacja wojskowa podobna do organizacji działających w innych państwach demokratycznych. Już z samego faktu istnienia i przeznaczenia do ściśle określonych zadań uderzeniowych sił zbrojnych wynika automatycznie potrzeba dysponowania innym „gatunkiem” sił, które też organizuje się wszędzie pod taką czy inną wersją nazwy Terytorialnych Sił Zbrojnych¹⁶⁰. Ich celem jest powszechne wojskowe przygotowanie i wykorzystanie zasobów ludzkich oraz materialnych do prowadzenia ochrony oraz obrony miejscowej na całym terytorium państwa dla zapewnienia skutecznego odstraszenia, ochrony i obrony przed agresją, atakami grup terrorystycznych, a także do niezwłocznego, skutecznego wsparcia władz i społeczeństwa w ratowaniu oraz zabezpieczaniu ludzi, mienia czy środowiska w sytuacjach klęsk żywiołowych, katastrof technicznych itp.¹⁶¹.

Misją WOT jest realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania lub usuwania przyczyn i skutków zagrożeń na terytorium kraju. WOT utrzymują gotowość do realizacji misji Sił Zbrojnych RP, tj.:

- zagwarantowania obrony państwa i przeciwstawienia się agresji zbrojnej,
- wspierania podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu¹⁶².

W dniu 24 lutego 2017 r. Minister Obrony Narodowej wydał rozporządzenie w sprawie powołania do terytorialnej służby wojskowej i sposobu jej pełnienia¹⁶³. Precyzuje ono szczegółowy tryb powołania oraz sposób pełnienia nowego rodzaju służby. Po wejściu w życie ustawy *o obronie Ojczyzny*, nie ukazało się jeszcze nowe rozporządzenie w tej sprawie¹⁶⁴.

Na podstawie przeprowadzonych badań, należy stwierdzić, że do przeciwdziałania możliwym zagrożeniom niemilitarnym, które szczegółowo zostały

¹⁵⁹ M. Klisz, *Utworzenie...*, wyd. cyt., s. 68.

¹⁶⁰ F. Skibiński, *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1972, s. 318.

¹⁶¹ T. Kośmider, K. Gąsiorek, *Powszechna...*, wyd. cyt., s. 43.

¹⁶² *Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji...*, wyd. cyt., pkt 0301, s. 13.

¹⁶³ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lutego 2017 r. w sprawie powoływania do terytorialnej służby wojskowej i sposobu jej pełnienia, (Dz.U. 2020, poz. 1815).

¹⁶⁴ Według stanu na 01.09.2022 r.

scharakteryzowane w poprzednim rozdziale, mogą zostać skierowani żołnierze WOT. W toku przeprowadzonych badań, autor wyodrębnił w poniższej tabeli najczęstsze przypadki działań przeciwkryzysowych, w których brali udział żołnierze WOT. Przedstawione poniżej działania są rzeczywiście realizowanymi zadaniami, ale nie wszystkie z nich spełniają kategorię zadań z zakresu zarządzania kryzysowego w myśl ustawy o zarządzaniu kryzysowym.

Tab. 2. W jakiego rodzaju działaniach przeciwkryzysowych brałaś/-eś udział dotychczas?

N=401 Klasa	Liczba obserwacji	% obserwacji
Oddałam/-em honorowo krew	156	38,90
Patrolowanie przygranicznych terenów z Białorusią	130	32,42
Dystrybucja żywności, środków przeciwwirusowych	52	12,97
Praca w fabryce produkującej kanistry na płyn dezynfekujący	1	0,25
Wsparcie Straży Granicznej (na przejściach granicznych, operacja ZUMBACH w Wielkiej Brytanii)	75	18,70
Wsparcie logistyczne przedsięwzięć przeciwkryzysowych (transporty, budowa tymczasowych izb przyjęć)	56	13,97
Ewakuacja Domów Pomocy Społecznej (pomoc w DPS)	41	10,22
Udział w akcji poszukiwawczej padłych dzików w ramach walki z wirusem ASF	75	18,71
Nie brałam/-em udziału w żadnych wymienionych powyżej przedsięwzięciach	6	1,50
Koordinowanie żołnierzami, ustalanie grafików, pisanie na nich powołań, tworzenie punktów finansowych, pilnowanie aby płatności pojawiły się w rozkazie i aby żołnierze zmieniali się w miejscach służby	1	0,25
Wsparcie Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych (dawnej Agencji Rezerw Materiałowych) w składach logistycznych (transport materiałów do odbiorców końcowych)	38	9,48
Wsparcie telefonicznej linii pomocy psychologicznej	5	1,25
Wsparcie Grup Rozpoznania Obrazowego na wschodniej granicy	11	2,74
Wsparcie Urzędu Lotnictwa Cywilnego (kontrola pasażerów, ankiety, karty lokalizacyjne)	18	4,49
Wsparcie Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych K-9 (na wschodniej granicy)	4	1,00
Udział w patrolach wodnych na Bugu	15	3,74
Działania patrolowe w lasach w ramach bezpieczeństwa przeciwpożarowego	7	1,75

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Analiza wyników zawartych w tabeli 2 pozwoliła na stwierdzenie, że najczęściej badani żołnierze brali udział w akcjach dotyczących: oddawania krwi 38,9%, patrolowania przygranicznych obszarów z Białorusią 32,42% oraz 18,70% wsparcia Straży Granicznej (na przejściach granicznych, czy w operacji ZUMBACH w Wielkiej Brytanii) lub brało udział w akcjach poszukiwawczych padłych dzików w ramach walki z wirusem ASF.

Z dniem 5 kwietnia 2018 roku Minister Obrony Narodowej wprowadził do użytku w resorcie obrony narodowej główny dokument doktrynalny „Wojska Obrony Terytorialnej w operacji – DD-3.40”. Celem przedmiotowego dokumentu jest przedstawienie przeznaczenia, zasad i możliwości użycia WOT we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. Wyróżnia się: stan stałej gotowości obronnej państwa, stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu oraz stan gotowości obronnej państwa czasu wojny¹⁶⁵.

Doktryna określa również zasady współdziałania z pozostałymi komponentami Sił Zbrojnych RP i elementami podsystemu niemilitarnego¹⁶⁶ w ramach zarządzania kryzysowego. Podsystem ten realizuje zadania obejmujące: zapewnienie sprawnego oraz bezpiecznego funkcjonowania państwa, zasilanie zasobami ludzkimi i materiałowymi Sił Zbrojnych RP oraz jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, a także zadania wynikające z obowiązków państwa-gospodarza, zapewnienie ochrony i zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych ludności oraz tworzenie warunków do jej przetrwania.

Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że według definicji **zarządzanie kryzysowe** to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacją kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej¹⁶⁷.

Zgodnie z przepisami cytowanej ustawy, jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej „oddziałami Sił Zbrojnych”, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Zgodnie z § 2 pkt 1. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa (Dz.U. z 2004, nr 219, poz. 2218).

¹⁶⁶ Por. *Słownik terminologiczny z zakresu obronności*, AON, Warszawa 2015, s. 12.

¹⁶⁷ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym, wyd. cyt., art. 2.

¹⁶⁸ Tamże, art. 25 ust.1.

Do 22 kwietnia 2022 roku funkcję Centrum Zarządzania Kryzysowego MON (CZK MON) pełniło Dowództwo Operacyjne RSZ¹⁶⁹. W myśl nowej ustawy *o obronie Ojczyzny*, na podstawie nowej decyzji Ministra Obrony Narodowej¹⁷⁰, **od 23 kwietnia 2022 roku** funkcję **CZK MON** przejęło Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej.

Wojska Obrony Terytorialnej (WOT) realizują proces osiągnięcia zdolności do realizacji zadań zgodnie z przeznaczeniem. Jednym z kluczowych obszarów jest zdolność do reagowania na sytuacje kryzysowe oraz niesienie pomocy lokalnym społecznościom. System Zarządzania Kryzysowego WOT stanowi integralną część Systemu Zarządzania Kryzysowego Resortu Obrony Narodowej (SZK RON). Brygady Obrony Terytorialnej (BOT) w ramach posiadanych Stałych Rejonów Odpowiedzialności (SRO) realizują zadania ujęte w Planie Zarządzania Kryzysowego RON (PZK RON).

W myśl wytycznych, rozkazów i zarządzeń Dowódcy WOT¹⁷¹, **główną misją** jest utrzymywanie w gotowości do działania przez wszystkie BOT elementów Systemu Zarządzania Kryzysowego Wojsk Obrony Terytorialnej (SZK WOT) w celu wsparcia procesu decyzyjnego Ministra Obrony Narodowej. Osiąga się to poprzez określenie potrzeb użycia sił i środków WOT do wsparcia organów administracji publicznej na podstawie oceny sytuacji w rejonie (miejscu zdarzenia) zagrożonym sytuacją kryzysową oraz ich wydzielenie do realizacji zadań w ramach SZK RON. W skład systemu zarządzania kryzysowego wchodzi następujące elementy:

- Dyżurna Służba Operacyjna Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej (DSO DWOT), która jest wzmocniana (według potrzeb) specjalistami z komórek organizacyjnych DWOT w sytuacji kryzysowej (niemilitarnej), jako organ dowodzenia Dowódcy WOT;
- organy dowodzenia podległych Dowódcy WOT jednostek wojskowych, które stanowią służby dyżurne wzmocniane specjalistami w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej (zadań tych nie realizują Centrum Szkolenia WOT w Toruniu oraz Centrum Szkolenia Łączności Informatyki w Zegrzu),

¹⁶⁹ Zgodnie z Decyzją Nr Z-2/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 kwietnia 2019 r. w sprawie *Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej*.

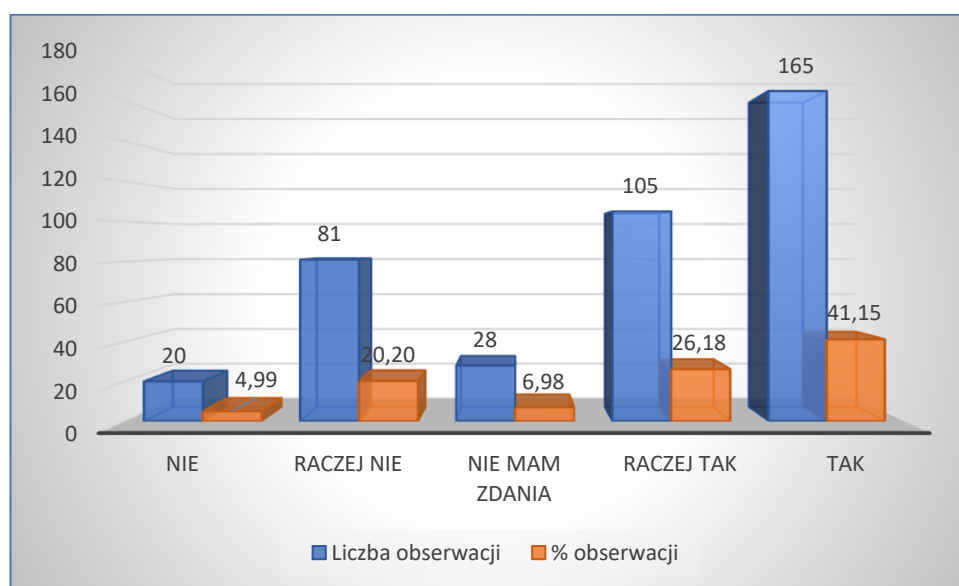
¹⁷⁰ Decyzja Nr Z-4/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie *Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej*.

¹⁷¹ Rozkaz nr Z-16 Dowódcy WOT z dn. 10 marca 2021 roku w sprawie *organizacji i funkcjonowania SZK WOT*.

- siły i środki z podległych Dowódcy jednostek wojskowych planowane i wydzielane do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

W toku przeprowadzonych badań respondenci zostali zapytani, czy widzą potrzebę, aby w jeszcze większym stopniu zaangażować się w pomoc administracji samorządowej w realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Analizę odpowiedzi przedstawia poniższy rysunek.

Rys. 23. Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Badania pozwoliły stwierdzić, że potrzebę większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego widziało 41,15% badanych. Około ¼ badanych twierdziła, że nie istnieje taka potrzeba lub raczej nie.

3.2.1. WOT w fazach SZK RON

W celu poprawnej realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego i nie tylko, naturalnym jest, iż niezbędne są właściwie zorganizowane struktury dowodzenia. Organy dowodzenia są zorganizowane, przygotowane i rozmieszczone zgodnie z decyzjami właściwych dowódców jednostek wojskowych, w sposób zapewniający sprawną realizację zadań we wszystkich fazach procesu zarządzania kryzysowego (zapobiegania, przygotowania, reagowania oraz odbudowy).

Zgodnie z „**Planem użycia sił i środków Wojsk Obrony Terytorialnej w sytuacjach kryzysowych**¹⁷²”, czynności realizowane w ramach SZK WOT w poszczególnych fazach zarządzania kryzysowego można scharakteryzować następująco:

- **Faza zapobiegania** - odnosi się do działań, które np. poprzez rozpoznanie, czy monitorowanie zagrożeń pozwalają na ich eliminowanie lub zmniejszają prawdopodobieństwo wystąpienia sytuacji kryzysowej lub/i ograniczają jej skalę.
- **Faza przygotowania** to planowanie, jak należy zareagować w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej, a także działania mające na celu powiększenie zasobów sił i środków niezbędnych do efektywnego reagowania stosownie do skali i charakteru sytuacji (w tym wydzielenie Zespoły Oceny Wsparcia).
- **Faza reagowania** następuje po wystąpieniu sytuacji kryzysowej. Jej celem jest dostarczenie pomocy poszkodowanym oraz ograniczenie wtórnych zniszczeń i strat (w tym wydzielenie ZOW lub Modułu Zadaniowego).
- **Faza odbudowy** - jest końcową fazą cyklu zarządzania kryzysowego. Odbudowę prowadzi się w celu zapewnienia niezbędnych warunków funkcjonowania ofiarom sytuacji kryzysowej, obejmuje także odtwarzanie zdolności operacyjnej sił i środków uczestniczących w reagowaniu na sytuacje oraz analizę prawną i merytoryczną zrealizowanych działań (w tym wydzielenie Zespołu Wsparcia Odbudowy).

Kolejne analizy przeprowadzone przez autora w niniejszej rozprawie dotyczyły już oceny samego zaangażowania w realizację zadań na wymienionych etapach. W tym celu obliczono podstawowe statystyki opisowe.

¹⁷² Plan zatwierdzony 10.03.2021 roku przez Dowódcę WOT stanowi załącznik do Rozkazu nr Z-16 Dowódcy WOT z dn. 10 marca 2021 roku w sprawie organizacji i funkcjonowania SZK WOT.

Tab. 3. Statystyki opisowe - W jakim stopniu, Twoim zdaniem, „Terytorialsi” powinni być zaangażowani w realizację zadań na wymienionych poniżej etapach sytuacji kryzysowej?

*(4 – w bardzo dużym stopniu, 3 – w dużym stopniu, 2 – w małym stopniu,
1 – w bardzo małym stopniu, 0 – nie powinni być zaangażowani)*

Zmienna	M	Me	Mo	N Mo	SD
ZAPOBIEGANIE: np. rozpoznanie i analiza zagrożeń (identyfikacja, określenie ich źródeł, prognozy wystąpienia)	2,76	3,00	3,00	152	1,09
ZAPOBIEGANIE: np. monitorowanie wydarzeń mogących skutkować powstaniem zagrożenia,	2,81	3,00	3,00	149	1,05
ZAPOBIEGANIE: np. przygotowanie planu działań prewencyjnych,	2,84	3,00	3,00	142	1,02
PRZYGOTOWANIE: np. udział w opracowywaniu planów ochrony, gromadzeniu danych o bazach materiałowych, o możliwościach pozyskiwania niezbędnych środków i materiałów,	2,94	3,00	3,00	172	0,93
PRZYGOTOWANIE: np. utrzymywanie systemów ostrzegania i alarmowania z wykorzystaniem wspólnego dla wszystkich służb systemu łączności i monitoringu,	3,01	3,00	3,00	163	0,98
PRZYGOTOWANIE: np. szkolenie służb ratowniczych, edukacji społeczeństwa.	3,06	3,00	3,00	153	0,96
REAGOWANIE: np. uruchomienie procedur stosownych do występujących zagrożeń, w tym zadysponowanie odpowiednich sił i środków,	3,24	3,00	3,00	170	0,82
REAGOWANIE: np. koordynacja i kierowanie prowadzonymi działaniami aż do ustania przyczyn powstania zagrożenia,	3,12	3,00	3,00	170	0,85
REAGOWANIE: np. prognozowanie rozwoju sytuacji i skutków podejmowanych działań.	2,90	3,00	3,00	153	0,97
ODBUDOWA: np. szacowanie powstałych szkód i strat oraz uruchomienie programu pomocy finansowej dla poszkodowanych,	1,88	2,00	3,00	99	1,37
ODBUDOWA: np. odbudowa i przywrócenie sprawności infrastruktury krytycznej,	2,67	3,00	3,00	128	1,18
ODBUDOWA: np. odtworzenie i uzupełnienie zasobów oraz przywrócenie gotowości podmiotów ratowniczych.	2,74	3,00	3,00	137	1,05

*M- średnia arytmetyczna, Me- mediana, Mo – modalna, N Mo- liczność modalnej,
SD – odchylenie standardowe*

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Najczęściej pojawiającym się wynikiem ocen w odpowiedzi na pytanie dotyczące zaangażowanie w realizację zadań w poszczególnych fazach sytuacji kryzysowej, była $Mo=3$ (czyli zaangażowanie w dużym stopniu). Mediana, czyli wartość środkowa również wyniosła $Me=3$ w przypadku prawie wszystkich analizowanych zmiennych oprócz zmiennej – „ODBUDOWA: np. szacowanie powstałych szkód i strat oraz uruchomienie programu pomocy finansowej dla poszkodowanych”, która została najniżej oceniona, jeśli chodzi o poziom zaangażowania, tj. na poziomie $Me=2$.

Przeprowadzone badania dowodzą zatem, iż działania żołnierzy WOT wpisują się w misję formacji, gdyż dotyczą głównie fazy przygotowania i reagowania.

Zauważyć można, że w misję odbudowy Wojska Obrony Terytorialnej nie są zaangażowane w aż tak dużym stopniu, ponieważ jest to domena administracji publicznej.

Kolejna analiza dotyczyła mogących wystąpić trudności w danej fazie sytuacji kryzysowej. Autor zamierzał wyodrębnić konkretną fazę, w której ankietowani zauważali najwięcej zakłóceń, a nie skupiał się na konkretnych trudnościach mogących mieć miejsce, ponieważ każdy z możliwych kryzysów różni się od siebie.

Tab. 4. Statystyki opisowe - W jakim stopniu, Twoim zdaniem, mogą zaistnieć przedstawione trudności w danym etapie rozwoju sytuacji kryzysowej, podczas realizowanych przez „Terytorialsów” działań?

(4 – w bardzo dużym stopniu, 3 – w dużym stopniu, 2 – w małym stopniu, 1 – w bardzo małym stopniu, 0 – niesprawiający trudności)

Zmienna	M	Me	Mo	N Mo	SD
ZAPOBIEGANIE: np. błędne decyzje związane z identyfikacją i analizą zagrożenia	2,67	3,00	2,00	133	0,99
ZAPOBIEGANIE: np. brak budżetu lub źle zaplanowany budżet do przeciwdziałania zagrożeniu (np. na szkolenia specjalistyczne pilarzy, czy KPP)	2,84	3,00	3,00	136	1,06
ZAPOBIEGANIE: np. źle ustalone priorytety i kolejność podejmowanych działań	2,69	3,00	3,00	122	1,03
PRZYGOTOWANIE: np. źle opracowane symulacje i wizualizacje potencjalnych skutków zagrożeń (m.in. przy dostawie wody, prądu, jedzenia, lekarstw, czy organizacji zakwaterowania tymczasowego)	2,43	2,00	3,00	137	1,00
PRZYGOTOWANIE: np. brak spójnego dla wszystkich podmiotów i służb ratowniczych niezależnego systemu komunikacji i łączności	2,85	3,00	3,00	128	1,02
PRZYGOTOWANIE: np. niedostateczne wyszkolenie służb ratowniczych i społeczeństwa	2,64	3,00	3,00	125	1,09
REAGOWANIE: np. brak odpowiednich sił i środków do likwidacji skutków zagrożenia	2,66	3,00	3,00	135	1,10
REAGOWANIE: np. źle skoordynowane i zarządzane akcje ratownicze, ewakuacyjne, czy logistyczne	2,53	3,00	3,00	128	1,09
REAGOWANIE: np. niedostateczna ochrona elementów infrastruktury krytycznej (ujęć wody, źródeł energii, itp.)	2,58	3,00	3,00	121	1,11
ODBUDOWA: np. niedostateczna realizacja programu pomocy dla poszkodowanych oraz niedoszacowanie powstałych szkód i strat	2,22	2,00	2,00	127	1,14
ODBUDOWA: np. niedostateczna pomoc przy odbudowie i przywracaniu obiektów infrastruktury krytycznej do stanu pierwotnego	2,22	2,00	3,00	120	1,12
ODBUDOWA: np. źle sporządzone raporty i analizy mające na celu ograniczyć zagrożenie w przyszłości	2,35	2,00	2,00	125	1,12

M- średnia arytmetyczna, Me- mediana, Mo – modalna, N Mo- liczność modalnej, SD – odchylenie standardowe

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Najczęściej pojawiającym się wynikiem ocen dotyczących nasilenia trudności była Mo=3 (czyli nasilenie trudności w dużym stopniu). W małym stopniu Mo=2

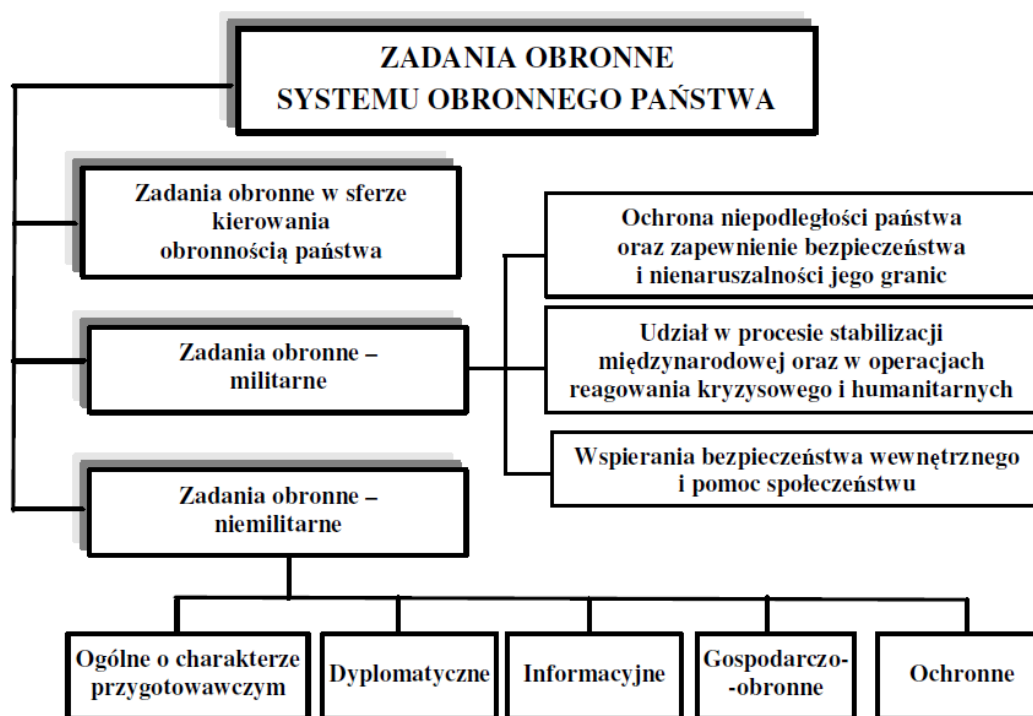
najczęściej oceniano zmienne: „ZAPOBIEGANIE: np. błędne decyzje związane z identyfikacją i analizą zagrożenia”; „ODBUDOWA: np. niedostateczna realizacja programu pomocy dla poszkodowanych oraz niedoszacowanie powstałych szkód i strat oraz „ODBUDOWA: np. źle sporządzone raporty i analizy mające na celu ograniczyć zagrożenie w przyszłości”. Powyższy wybór dotyczący czwartej fazy sytuacji kryzysowej, który respondenci ocenili jako najmniej istotny, tak jak już zauważono w poprzedniej analizie, stoi w zgodzie z misją WOT, której celem nie jest szacowanie szkód w fazie Odbudowy, ale głównie działanie w fazie Reagowania na daną sytuację kryzysową i w fazie Przygotowania do reakcji na nią.

Całokształt zadań realizowanych przez Wojska Obrony Terytorialnej można wpisać w katalog **zadań obronnych** Systemu Obrony Państwa.

Zadania obronne, jako część zadań z zakresu bezpieczeństwa narodowego, obejmują przedsięwzięcia realizowane przez organy władzy wykonawczej oraz inne organy i instytucje państwowe, przedsiębiorców oraz obywateli związanych z przygotowaniem państwa do sprawnego działania i przetrwania w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa, kryzysu i wojny, a także z realizacją określonych przedsięwzięć operacyjnych w tych warunkach, jak również usuwaniem skutków po zażegnaniu zagrożenia, zmierzających do przywrócenia stanu normalnego funkcjonowania państwa.

Realizacja zadań obronnych pozwala osiągnąć odpowiedni stan gotowości obronnej państwa oraz zapewnia reagowanie w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej.

Rys. 24. Klasyfikacja zadań Systemu Obrony Państwa wg kryterium rodzaju

Źródło: M. Kulickowski, *Przygotowania obronne w Polsce*, wyd. cyt., s. 55.

Podstawowe rodzaje zadań obronnych obejmują¹⁷³:

1. **Zadania ogólne** o charakterze przygotowawczym służące stworzeniu warunków organizacyjnych do funkcjonowania struktur pozamilitarnych w poszczególnych stanach gotowości obronnej państwa i w czasie ich podwyższania. Obejmują one głównie: planowanie obronne; szkolenie obronne; edukację obronną oraz szeroko rozumiane spełnianie powszechnego obowiązku obrony.
2. **Zadania dyplomatyczne** mające na celu minimalizowanie ryzyka zagrożenia podstawowych interesów narodowych oraz założeń polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, a także wsparcie dyplomatyczne w czasie konfliktu zbrojnego i jego wygaszania.
3. **Zadania informacyjne** służące ochronie i propagowaniu polskich interesów, informacyjnemu osłabianiu przeciwnika, umacnianiu woli, morale, determinacji obronnej i wytrwałości społeczeństwa.

¹⁷³ *Strategia Sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP...*, wyd. cyt., s. 14-16, pkt 66-73.

- 4. Zadania gospodarczo-obronne**, których celem jest zapewnienie materialnych podstaw realizacji zadań obronnych, w tym: utrzymanie mocy produkcyjnych i remontowych niezbędnych do realizacji zadań wynikających z Programu Mobilizacji Gospodarki (PMG)¹⁷⁴; przygotowanie do produkcji i usług oraz realizacja zadań ujętych w PMG; tworzenie i utrzymanie rezerw; przygotowanie transportu na potrzeby obronne państwa; przygotowanie do działania w warunkach ograniczonych dostaw; uruchomienie świadczeń osobistych i rzeczowych; ewakuacja rezerw państwowych; przyspieszenie realizacji inwestycji o znaczeniu strategicznym; wprowadzanie ograniczeń w komunikacji, łączności; odtwarzanie zniszczonej infrastruktury; zapewnienie zaopatrzenia formacji obrony cywilnej w sprzęt, materiały i środki ochrony; monitorowanie potencjału ekonomicznego w zakresie przemysłu, rolnictwa, łączności, transportu, energetyki, leśnictwa i ochrony zdrowia.
- 5. Zadania ochronne** związane z zapewnieniem sprawnego funkcjonowania państwa oraz ochronę i zapewnienie potrzeb bytowych ludności obejmują w szczególności: ochronę granicy państwowej; ochronę osób podlegających szczególnej ochronie oraz obiektów i transportu im służącego; ochronę delegacji i przedstawicielstw innych państw; zapewnienie łączności; ochronę szczególnie ważnych obiektów; ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego; ochronę przeciwpożarową oraz nadzór nad przestrzeganiem rygorów prawa w czasie stanu wojennego¹⁷⁵.

W „Załączniku B” do Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego, w Procedurach reagowania kryzysowego, określających sposób postępowania w sytuacjach kryzysowych, istnieje Katalog XIV, określający zadania Ministra Obrony Narodowej, dla którego wiodącym zadaniem jest „Zapewnienie nienaruszalności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej i wsparcie działań innych organów w przypadku wystąpienia zagrożeń pozamilitarnych”.

¹⁷⁴ Program Mobilizacji Gospodarki (PMG) opracowywany jest na podstawie z ustawy z dnia 23 sierpnia 2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa, realizowanych przez przedsiębiorców na okres dziesięciu lat (co cztery lata). Źródło: <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pmg2> [dostęp 15.06.2022].

¹⁷⁵ M. Kuliczkowski, *Przygotowanie obronne w Polsce...*, wyd. cyt., s. 55.

W ramach poprawnej realizacji tego zadania w KPZK wyszczególniono tzw. Moduły Zadaniowe, które szczegółowo określają zasadnicze przedsięwzięcia, takie jak:

- przygotowanie i wdrożenie decyzji (aktywacja wydzielonych sił) właściwych organów dotyczących użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacji kryzysowej,
- wspieranie organów administracji publicznej i poszkodowanej ludności przez wydzielone pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych RP w zakresie określonym ustawą o zarządzaniu kryzysowym,
- wspieranie organów administracji publicznej w przedsięwzięciach przywracania naruszonego porządku i bezpieczeństwa publicznego, ochrony obiektów mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, w transporcie drogowym, kolejowym, lotniczym i wodnym, w ochronie granicy RP oraz na polskich obszarach morskich,
- przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym,
- zorganizowanie, uruchomienie i monitorowanie pracy jednolitego Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania,
- wsparcie działań zmierzających do odtworzenia i zapewnienia ciągłości działania infrastruktury krytycznej znajdującej się w zakresie odpowiedzialności ministra,
- informowanie właściwych instytucji zagranicznych/międzynarodowych o sytuacji i zagrożeniach oraz podjętych działaniach, stosowanie do właściwości ministra¹⁷⁶.

Wojska Obrony Terytorialnej wpisują się również w przedsięwzięcia z poszczególnych Modułów Zadaniowych, a w szczególności we wsparcie UPM.

Głównym zadaniem w ramach SZK WOT jest wg rozkazu Dowódcy WOT utrzymywanie wydzielonych sił i środków WOT w gotowości do wsparcia lokalnych społeczności i administracji publicznej w celu neutralizacji zagrożeń i likwidacji następstw wystąpienia sytuacji kryzysowych w SRO BOT oraz niezwłoczne i powszechne reagowanie na sytuację lub zaistniały kryzys niemilitarny w celu jego zapobieżenia lub przeciwdziałania, minimalizacji i usuwania jego skutków, a także przywracania stanu sprzed jego wystąpienia.

¹⁷⁶ *Krajowy Plan..., Część „B”*, wyd. cyt., s. 45.

Ogólny Podział działań WOT charakteryzuje poniższy schemat.

Rys. 25. Podział działań Wojsk Obrony Terytorialnej

Źródło: opracowanie DWOT.

Ze względu na zakres tematyczny niniejszego rozdziału, scharakteryzowane zostaną tu głównie działania dotyczące wsparcia społeczeństwa i układu pozamilitarnego.

3.2.2. Wydzielane elementy w ramach SZK WOT

W ramach utrzymania zdolności na potrzeby zarządzania kryzysowego o charakterze niemilitarnym w WOT planowane i wydzielane są do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego następujące siły i środki:

- **Zespół Oceny Wsparcia (ZOW),**
- **Zespół Wsparcia Odbudowy (ZWO),**
- **Moduły Zadaniowe,**
- **Naziemne Zespoły Poszukiwawczo Ratownicze.**

Zespoły Oceny Wsparcia są nieetatowym podmiotem wykonawczym Dowódcy BOT, stanowiącym element Systemu Zarządzania Kryzysowego Wojsk

Obrony Terytorialnej (WOT). Przeznaczone są do prowadzenia rozpoznania i oceny poziomu zagrożenia w Stałych Rejonach Odpowiedzialności każdej z Brygad Obrony Terytorialnej (SRO BOT) w związku z wystąpieniem lub prawdopodobieństwem zaistnienia sytuacji kryzysowej oraz określenia potrzeby i zasadności użycia sił i środków z zasobów resortu obrony narodowej (RON) do wsparcia organów administracji publicznej. Zespoły przeznaczone są do wsparcia procesu decyzyjnego Ministerstwa Obrony Narodowej poprzez określenie potrzeb użycia sił i środków z zasobów RON do wsparcia organów administracji publicznej na podstawie oceny sytuacji w rejonie objętym/zagrożonym sytuacją kryzysową. Obszarem działania ZOW jest obszar danego województwa, które stanowi SRO BOT (dopuszcza się użycie ZOW w rejonach przyległych do granic województwa, jeżeli następuje eskalacja zagrożenia poza jego granice).

Z analizy dokumentów normatywnych można stwierdzić, że do głównych zadań ZOW należy:

- rozpoznanie (rekonesans) rejonu (miejsca zdarzenia) objętego/zagrożonego sytuacją kryzysową oraz ocena sytuacji;
- nawiązanie współpracy w rejonie z terenowymi (wojewódzkimi, powiatowymi, gminnymi) organami administracji publicznej (TOAP), do których zakresu działania należą sprawy związane z zarządzaniem kryzysowym;
- nawiązanie współpracy z właściwym terytorialnie dla zdarzenia TOAW;
- opracowanie meldunku z oceną sytuacji z oszacowaniem potrzeb w zakresie użycia sił i środków RON niezbędnych do wsparcia organów administracji publicznej;
- koordynacja i ustalenie (w przypadku podjęcia decyzji przez Ministra Obrony Narodowej o użyciu sił i środków z zasobów RON - spoza WOT) z kierującym akcją (funkcjonariuszem wydzielanym najczęściej z zasobów MSWiA) w rejonie (miejscu zdarzenia) zagrożonym/objętym sytuacją kryzysową:
 - miejsca rozmieszczenia oraz zasad wejścia sił i środków RON w rejon zagrożony/objęty sytuacją kryzysową;
 - podziału kompetencji pomiędzy podmiotami realizującymi zadania zapobiegania/usuwania skutków kryzysu;

- sposobu organizacji współdziałania oraz wymiany informacji;
- formy oraz zakresu wsparcia logistycznego sił środków RON przez administrację publiczną.

Analiza dokumentów normatywnych pozwala określić zasady zaangażowania Zespołów Oceny Wsparcia:

- ZOW realizuje zadania korzyść na społeczności lokalnej i władz samorządowych, lecz nie udziela bezpośredniego wsparcia służbom ratowniczym i porządkowym realizującym zadania w rejonie (miejscu zdarzenia) zagrożonym/objętym sytuacją kryzysową (wyjątek stanowią sytuacje zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego oraz stany wyższej konieczności);
- ZOW za zgodą właściwych władz samorządowych bierze udział w posiedzeniach Zespołów Zarządzania Kryzysowego (powiatu, gminy), lecz nie składa deklaracji w zakresie użycia sił i środków z zasobów RON;
- ZOW na wniosek właściwych władz samorządowych (powiatu, gminy) może udzielić informacji o zakresie możliwego wsparcia przez siły i środki WOT zadeklarowane w PZK RON dla danego SRO z jednoczesnym wskazaniem procedury występowania o wsparcie na podstawie obowiązujących przepisów;
- ZOW może poinformować właściwy TOAP o rekomendacjach w zakresie podniesienia gotowości sił i środków WOT do działania z zastrzeżeniem, że nie jest to równoznaczne z ich aktywacją;
- ZOW szacuje ewentualne potrzeby użycia sił i środków RON wyłącznie na podstawie oceny sytuacji oraz informacji uzyskanych od służb prowadzących działania w rejonie (miejscu zdarzenia) zagrożonym/objętym sytuacją kryzysową oraz przedstawicieli władz samorządowych;
- ZOW w obecności przedstawicieli władz cywilnych służb kierujących akcją lub samodzielnie (za zgodą wymienionych organów) może prowadzić rozpoznanie (rekonesans) rejonu zagrożonego/objętego sytuacją kryzysową, lecz swoim działaniem nie może zakłócić (dezorganizować) działań organów oraz służb ratowniczych i porządkowych w rejonie (miejscu zdarzenia);

- ZOW realizując samodzielnie rozpoznanie (rekonesans) rejonu zagrożonego/ objętego sytuacją kryzysową stosuje się do wszelkich zasad oraz poleceń porządkowych wydanych przez właściwe służby (organy) kierujące akcją w rejonie (miejscu zdarzenia);
- ZOW może nawiązywać kontakty z lokalną społecznością w celu pozyskania dodatkowych informacji o sytuacji (mogących mieć wpływ na podjęcie decyzji przez Ministra Obrony Narodowej o użyciu siły środków RON), lecz czyni to zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i za zgodą tych osób (np. wejścia na posesje);
- ZOW uwzględnia w swoich kalkulacjach prośby i potrzeby zgłaszane przez lokalną społeczność w rejonie (miejscu zdarzenia);
- ZOW kończy działanie w rejonie (miejscu zdarzenia) zagrożonym/objętym sytuacją kryzysową, jeżeli:
 - przedstawiciele właściwych TOAP nie deklarują potrzeb udzielenia pomocy, przez siły i środki RON,
 - sytuacja w rejonie jest opanowana i stabilna,
 - przyjął siły i środki RON skierowane do realizacji zadań zapobiegania/usuwania skutków sytuacji kryzysowej, wskazał im miejsce rozmieszczenia oraz przekazał wszelkie ustalenia w przedmiotowym zakresie ich Dowódcy.

Po wejściu w życie ustawy o obronie Ojczyzny, WOT jako CZK MON nie współpracuje już z TOAW w celu oszacowania sił i środków z zasobów RON, niezbędnych do wsparcia organów administracji publicznej, tylko uzgadnia to bezpośrednio z jednostkami posiadającymi adekwatne do zaistniałej sytuacji zasoby i w razie potrzeb angażuje je do akcji przeciwkryzysowej.

Zespół Wsparcia Odbudowy stanowi nieetatowy podmiot wykonawczy Dowódcy BOT, złożony z żołnierzy oraz pracowników resortu obrony narodowej - głównie inżynierów architektury, budownictwa i logistyki, ukierunkowany na doradztwo i ocenę możliwości wsparcia w usuwaniu skutków kataklizmów po zakończeniu pracy Wojskowych Zgrupowań Zadaniowych (WZZ) w perspektywie długofalowej.

ZWO przeznaczone są do świadczenia doradztwa i udzielania pomocy w zakresie przywracania niezbędnych warunków funkcjonowania uszkodzonej

ludności oraz infrastruktury po wystąpieniu sytuacji kryzysowej (katastrofy naturalnej lub cywilizacyjnej) w Stałych Rejonach Odpowiedzialności Brygad Obrony Terytorialnej (SRO BOT) oraz ocenę możliwości wsparcia organów administracji publicznej przez wydzielone siły i środki z zasobów resortu obrony narodowej (RON) po zakończeniu działania Wojskowego Zgrupowania Zadaniowego (WZZ). Obszarem działania ZWO jest województwo, które stanowi SRO BOT.

Z analizy dokumentów normatywnych można stwierdzić, że do głównych zadań ZWO należy:

- kontynuacja współpracy w rejonie dotkniętym sytuacją kryzysową terenowymi (wojewódzkimi, powiatowymi, gminnymi) organami administracji publicznej (TOAP), do których zakresu działania należą sprawy związane z zarządzaniem kryzysowym;
- nawiązanie współpracy z właściwymi terytorialnie do zdarzenia Ośrodkami Pomocy Społecznej (w tym z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie) w celu uzyskania informacji o rozmiarze poniesionych szkód, liczbie uszkodzonych domostw i osób (w szczególności osób starszych i dzieci), liczbie uszkodzonych budynków oraz zakresie formy oczekiwanego wsparcia;
- nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi województwa zajmującymi się niesieniem pomocy humanitarnej (np. PCK, Caritas, itp.) w celu uzyskania informacji o przygotowywanych formach pomocy humanitarnej i oczekiwanych formach wsparcia (np. transport darów, pomoc w dystrybucji darów);
- bezpłatne doradztwo i pomoc uszkodzonej ludności w przywracaniu niezbędnych warunków funkcjonowania:
 - *doradztwo specjalistyczne* - doradztwo w zakresie przywracania infrastruktury do prawidłowego funkcjonowania np. doradztwo budowlane, techniczne i inne (wg. posiadanych zdolności w tym zakresie);
 - *doradztwo prawne* doradztwo w zakresie informacji prawnych i przygotowania pism (wniosków) dotyczących zgłaszania powstałych szkód w celu uzyskania przysługującej pomocy finansowej (np. pomoc w wypełnianiu wniosków o środki finansowe, kredyty, itp.);

- *pomoc medyczną* - podstawowe czynności w procesie diagnostycznym oraz pomoc polegająca między innymi na: przeprowadzaniu wywiadu lekarskiego, pomocy w umawianiu wizyt u lekarzy specjalistów, transporcie do najbliższych placówek medycznych (przychodnia, szpital), dostarczeniu wykupionych leków, wymianie opatrunków, usuwaniu ciał obcych, iniekcji domięśniowej itp.;
 - *wsparcie psychologiczne* - wsparcie ofiar sytuacji kryzysowej (zdarzeń masowych traumatycznych) w procesie przywracania równowagi psychologicznej;
- oszacowanie potrzeb użycia sił i środków z zasobów RON niezbędnych do wsparcia organów administracji publicznej w odbudowie bezpiecznego i stabilnego środowiska oraz pomocy w przywracaniu niezbędnych warunków funkcjonowania poszkodowanej ludności;
 - opracowanie meldunku z oceną sytuacji oraz oszacowaniem potrzeb w zakresie użycia sił i środków RON niezbędnych do wsparcia organów administracji publicznej w fazie odbudowy;
 - koordynacja i ustalenie (w przypadku podjęcia decyzji przez Ministra Obrony Narodowej o użyciu sił i środków z zasobów RON na wniosek wojewody) z przedstawicielami TOAP:
 - miejsca rozmieszczenia oraz zasad wejścia sił i środków wydzielonych z RON do wsparcia odbudowy;
 - podziału kompetencji pomiędzy podmiotami realizującymi zadania wsparcia odbudowy;
 - sposobu organizacji współdziałania oraz wymiany informacji;
 - formy oraz zakres wsparcia logistycznego, administracji publicznej w fazie odbudowy przez siły i środki RON.

Analiza dokumentów normatywnych pozwala określić zasady zaangażowania Zespołów Wsparcia Odbudowy:

- ZWO realizuje zadania na korzyść lokalnej społeczności we współdziałaniu z ośrodkami (instytucjami) wskazanymi przez przedstawicieli władz samorządowych, lecz nie doradza i nie udziela pomocy firmom, przedsiębiorstwom i instytucjom, których działania nie są ukierunkowane na pomoc poszkodowanym w odbudowie;

- ZWO za zgodą właściwych władz samorządowych może brać udział w posiedzeniach Zespołów Zarządzania Kryzysowego (powiatu, gminy), lecz nie składa deklaracji w zakresie użycia sił i środków z zasobu RON;
- ZWO na wniosek właściwych władz samorządowych (powiatu, gminy) może udzielić informacji o zakresie możliwego wsparcia przez siły i środki zadeklarowane w PZK RON dla danego SRO z jednoczesnym wskazaniem procedury występowania o wsparcie na podstawie obowiązujących przepisów;
- ZWO może prowadzić działania w terenie, na którym nie są już prowadzone działania ratownicze, za zgodą właściwych TOAP lub na ich wniosek;
- ZWO szacuje ewentualne potrzeby użycia sił i środków RON do wsparcia odbudowy wyłącznie na podstawie informacji uzyskanych od właściwych TOAP oraz oceny sytuacji w rejonie;
- ZWO w obecności przedstawicieli TOAP może prowadzić rozpoznanie (rekonesans) rejonu/infrastruktury, na którym wystąpiła sytuacja kryzysowa (katastrofa naturalna lub cywilizacyjna);
- ZWO może wspierać terytorialne Ośrodki Pomocy Społecznej w organizacji świadczeń rzeczowych dla najbardziej potrzebujących, lecz nie zastępuje kadr tych ośrodków w realizacji ich statutowych zadań oraz nie rozwiązuje problemów patologii społecznej (w tym alkoholizmu, narkomanii, bezdomności i sytuacji skazanych);
- ZWO udziela informacji prawnych wyłącznie osobom poszkodowanym (gospodarstwom domowym) w celu uzyskania należnej im pomocy rzeczowej lub finansowej od samorządu lub państwa, lecz nie pełni funkcji pełnomocnika lub obrońcy w sprawach sądowych (np. karnych);
- ZWO udziela pomocy medycznej wyłącznie osobom starszym, obłożnie chorym, niepełnosprawnym, kobietom w zaawansowanej ciąży oraz dzieciom w przypadku nieprzywrócenia jeszcze sprawnie funkcjonującego systemu opieki zdrowotnej na danym terenie (wyjątek stanowią sytuacje zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego oraz stany wyższej konieczności);

- ZWO udziela wsparcia psychologicznego poszkodowanej ludności, lecz nie angażuje się i nie organizuje innych form pomocy np. zajęcia terapeutyczne lub inne;
- ZWO kończy działanie, jeżeli:
 - sytuacja w rejonie jest opanowana i stabilna,
 - przedstawiciele właściwych TOAP ośrodków i instytucji nie deklarują potrzeb udzielenia pomocy przez siły i środki RON.

Siły główne BOT (**Moduły Zadaniowe**) - konstruowane są głównie w oparciu o analizę i informacje pozyskane przez ZOW. Obejmują siły i środki adekwatnie do potrzeb i umożliwiają ich rotację. Aktywowane siły zwykle nie powinny być wydzielane z pododdziałów odpowiedzialnych za SRO dotkniętego kryzysem, ale z SRO otaczających (sąsiednich), aby uniknąć sytuacji postawienia interweniujących żołnierzy przed faktem wyboru, czy pomagać innym, czy ratować własną rodzinę i dobytek.

Istnieje możliwość połączenia wielu modułów zadaniowych, wydzielanych z poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, jako specjalistycznych elementów do konkretnych zadań związanych z zaistniałą sytuacją kryzysową. Wchodzą one wówczas w skład **Wojskowych Zgrupowań Zadaniowych**.

25 stycznia 2018 roku w ramach Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej został uruchomiony Cywilno-Wojskowy Ośrodek Koordynacji Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego (ARCC)¹⁷⁷. Jego zadaniem, zgodnie z nazwą, stała się koordynacja zadań ratowniczych, którą to pełniły wcześniej podmioty wojskowe.

Analiza dokumentów źródłowych pozwala stwierdzić, że w ramach SZK RON istnieje możliwość użycia sił i środków Wojsk Obrony Terytorialnej w celu realizacji zadań poszukiwawczo-ratowniczych do wsparcia służby Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego na obszarze lądowym. Aktywacja przeznaczonych do tego w każdej brygadzie **Naziemnych Zespołów Poszukiwawczo-Ratowniczych** następuje poprzez służbę dyżurną BOT na zarządzenie Szefa Zmiany Dyżurnej RCC w siedzibie PAŻP (ośrodek dowodzenia w ARCC). Szczegółowe zasady i czasy osiągnięcia stopni gotowości dla NZPR określa „Plan pełnienia dyżurów ratowniczych w służbie poszukiwania i ratownictwa lotniczego (ASAR) oraz systemie ratownictwa morskiego (SAR) na dany rok”.

¹⁷⁷ www.pansa.pl [dostęp 02.06.2022]

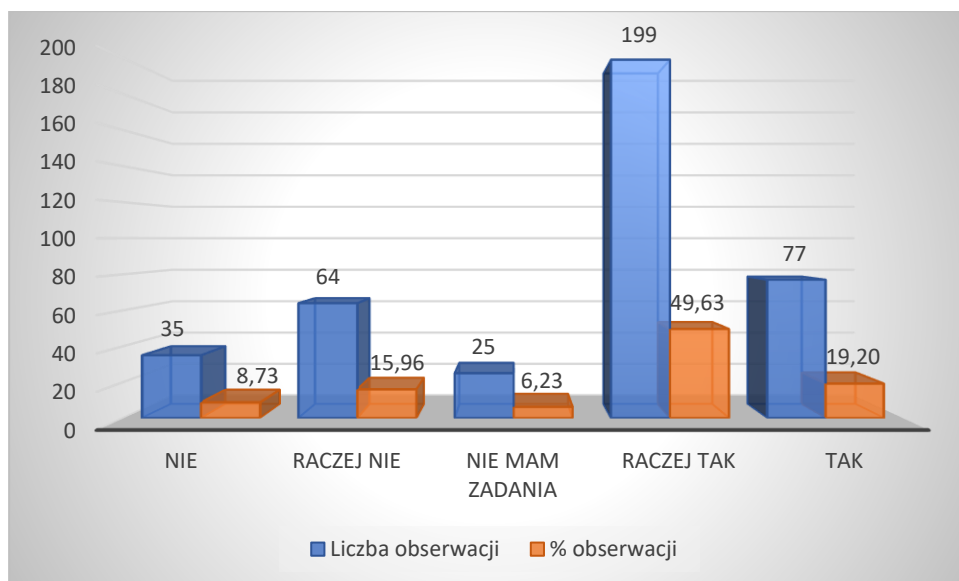
Do głównych zadań NZPR należą:

- niesienie pomocy załogom i pasażerom statków powietrznych, które uległy zdarzeniu (wypadkowi) lotniczemu, poprzez odnalezienie miejsca zdarzenia (wypadku) oraz osób zaginionych, udzielenie pierwszej pomocy załodze, pasażerom, osobom postronnym i poszkodowanym w wyniku zdarzenia (wypadku) lotniczego, zabezpieczenie śladów oraz ochrona mienia i wyposażenia statku powietrznego;
- wsparcie i działania ratunkowe w sytuacjach ratowania zdrowia i życia ludzkiego w szczególności podczas wystąpienia katastrofy o charakterze masowym i klęsk żywiołowych, realizowane w ramach wsparcia służby ASAR;
- uwalnianie (z wykorzystaniem posiadanego sprzętu) poszkodowanych (rannych) rozbitków z wraku statku powietrznego oraz podejmowanie poszkodowanych (rannych) rozbitków z rejonów trudnodostępnych;
- po odnalezieniu załóg lądujących na spadochronach w terenie zabudowanym, na drzewach lub przeszkodach wysokościowych, oznaczenie i zabezpieczenie terenu oraz poinformowanie odpowiednich służb o konieczności uwolnienia członka załogi przez służby wysokościowo-ratownicze.

W ramach przygotowania do realizacji zadań poszukiwawczo-ratowniczych żołnierze WOT biorą udział w 24-godzinnych dyżurach oraz wykonują ćwiczenia praktyczne w terenie w swoim SRO na terenie każdej z brygad.

Przeprowadzone badania dowodzą, że prawie 70% badanych żołnierzy stwierdza, że WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia (19,20% odpowiedzi tak i 49,63% odpowiedzi raczej tak), a 8,73% badanych stwierdziło, że nie i 15,96% raczej nie.

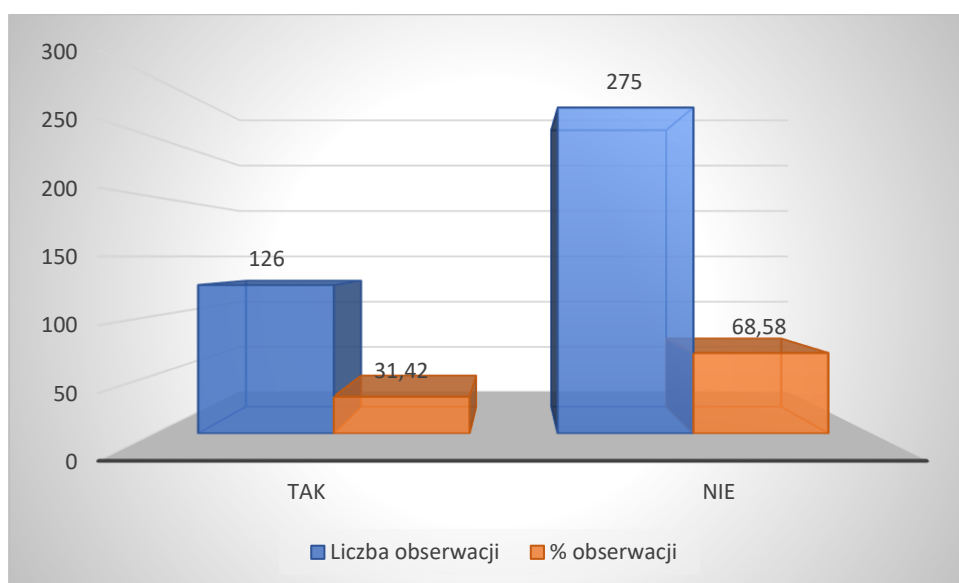
Rys. 26. Czy Twoim zdaniem WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia?

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

W toku przeprowadzonych badań na grupie badawczej, z której wszyscy żołnierze brali udział w działaniach z zakresu Systemu Zarządzania Kryzysowego WOT, wyszczególniono poniższe rodzaje działań przeciwkryzysowych. Zaprezentowane wyniki dopuszczają możliwość udziału respondentów w kilku rodzajach działań, zgodnie z ich poziomem zaangażowania.

Rys. 27. Pełnienie dyżuru w swojej BOT w ramach Naziemnego Zespołu Poszukiwawczo-Ratowniczego (NZPR)

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że 68,58% ogółu badanych deklaroowało, że nie pełniło dyżuru w swojej BOT w ramach Naziemnego Zespołu Poszukiwawczo-Ratowniczego (NZPR), natomiast 31,42% badanych twierdziło, że pełniło taki dyżur. Aktywacja żołnierzy w ramach NZPR ma polegać na wyrabianiu u nich umiejętności działania i posługiwania się przypisanym do tego działania sprzętem (GPS, bezprzewodowe środki łączności, sprzęt medyczny, piła spalinowa). Wyrabianie nawyków u żołnierzy, którzy rotacyjnie pełnią dyżury jest niezmiernie ważnym elementem wyszkolenia, który w perspektywie czasu pozwoli na automatyczne działanie. Szczegółowe wyposażenie NZPR prezentuje poniższa tabela:

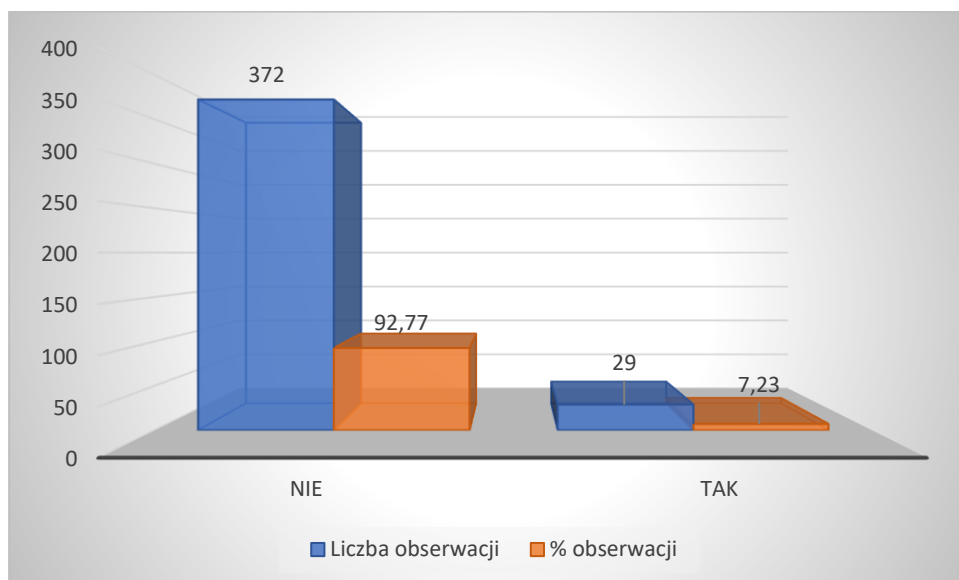
Tab. 5. Wyposażenie Naziemnego Zespołu Poszukiwawczo-Ratowniczego

lp	Sprzęt / wyposażenie NZPR	Ilość	uwagi
1	Samochód wysokiej mobilności	1	Pojazd alarmowy PST
2	Urządzenie do nawigacji GPS	1	Rockwell Collins
3	Oprzężenie do GPS		
4	Mapa SRO 12 WBOT (1:50 000)	na stan 5	
5	Radiostacja do łączności z LZPR (AN/PRC-117G/AN/PRC-152)	1	
6	Telefon satelitarny	1	NAPRAWA
7	Telefon komórkowy (z możliwością rejestracji obrazu)	1	
8	Pawer bank	1	P20000D
9	Radiotelefon	2	TETRA MTP 3550
10	Kamizelka odblaskowa (napis WOT)	Na stan 5	
11	Latarka taktyczna WS czołowa	Na stan 5	2szt. RAY-BOW XS-H-01 3szt. PETZEL ACTIC CORE 450-3
12	Plecak ratownika - sanitariusza	1	mały plecakowy
13	nosze	1	plecakowe
14	Taśma ostrzegawcza 9 Biało-czerwona 85mm)	1000mb	
15	Oświetlenie sygnalizacyjne (flara)	6	
16	Dysk świetlny z magnesem	3	
17	Sprzęt inż. Sap. 1. Łopata saperska 2. Siekiera 3. Piła do drewna 4. Piła do metalu	Zestaw 2 1 1 1	
18	Drabina składana	1	
19	Lina statyczna 50m Karabińczyk stalowy	1 10	
20	Narzędzie wielofunkcyjne WS (nóż)	Na stan 5	LEATHERMAN
21	Okulary balistyczne WS	Na stan 5	Ess ice3
22	Gaśnica proszkowa 6 kg	1	
23	Automatyczny defibrylator AED	1	
24	Piła spalinowa	1	
25	Hełm wojskowy	Na stan 5	

Źródło: opracowanie własne.

W odpowiedzi na pytanie, czy żołnierz brał udział w samej akcji poszukiwawczej statku powietrznego, 92,77% na powyższe pytania odpowiedziało, że nie, natomiast 7,23% brało udział w takim działaniu. Negatywne odpowiedzi związane są oczywiście z małą ilością incydentów w tym zakresie.

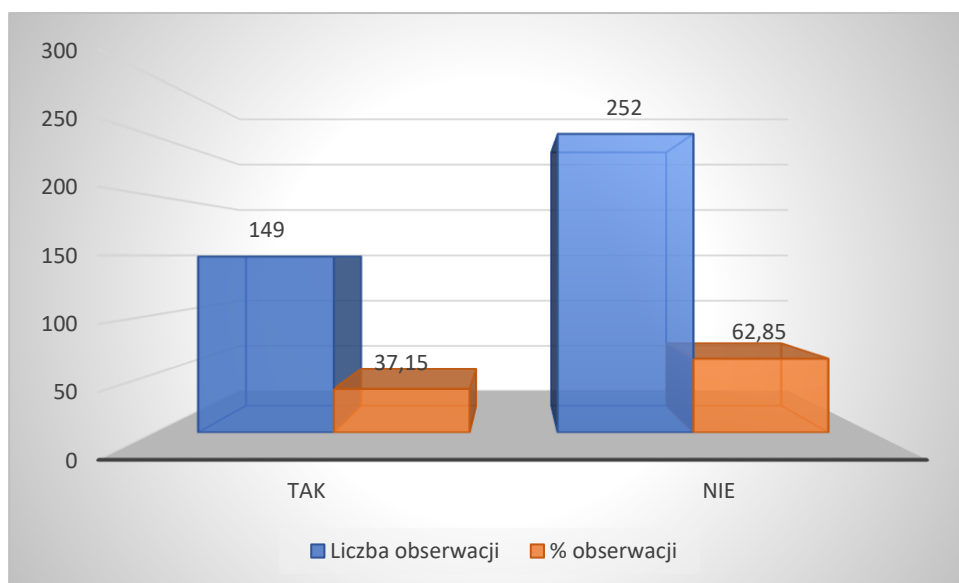
Rys. 28. Praktyczne sprawdzenie działania NZPR w SRO lub sam udział w ramach NZPR w akcji poszukiwawczej statku powietrznego (np. DRONA)

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Kolejna analiza dotyczyła udziału żołnierzy w akcjach monitorowania zagrożeń związanych z poszukiwaniem padłej zwierzyny podejrzanej o ASF.

Rys. 29. Udział w ramach akcji monitorowania zagrożeń związanych z wirusem Afrykańskiego Pomoru Świń (ASF) /m.in. akcje poszukiwawcze padłej zwierzyny

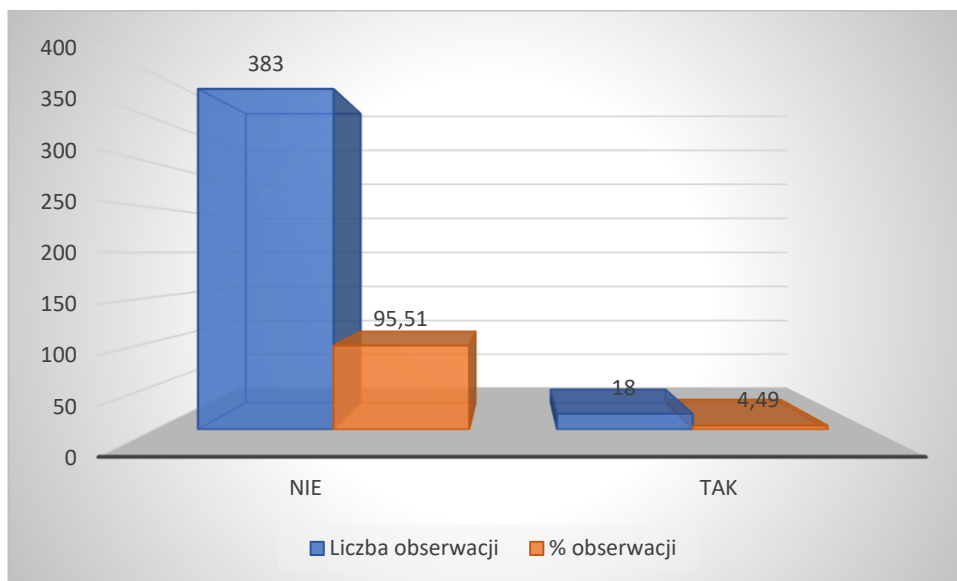

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

W toku dalszych badań ustalono, że 62,85% respondentów nie brało udziału w akcji monitorowania ASF, a 37,16% brało w niej udział.

Wojska Obrony Terytorialnej rozwijają wciąż nowe zdolności. Jednym z ostatnich projektów jest tworzenie Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych K-9, które wykorzystują psy ratownicze.

Rys. 30. Udział w działaniach Grupy Poszukiwawczo-Ratowniczej K9 wykorzystującej psy ratownicze /m.in. szkolenie/

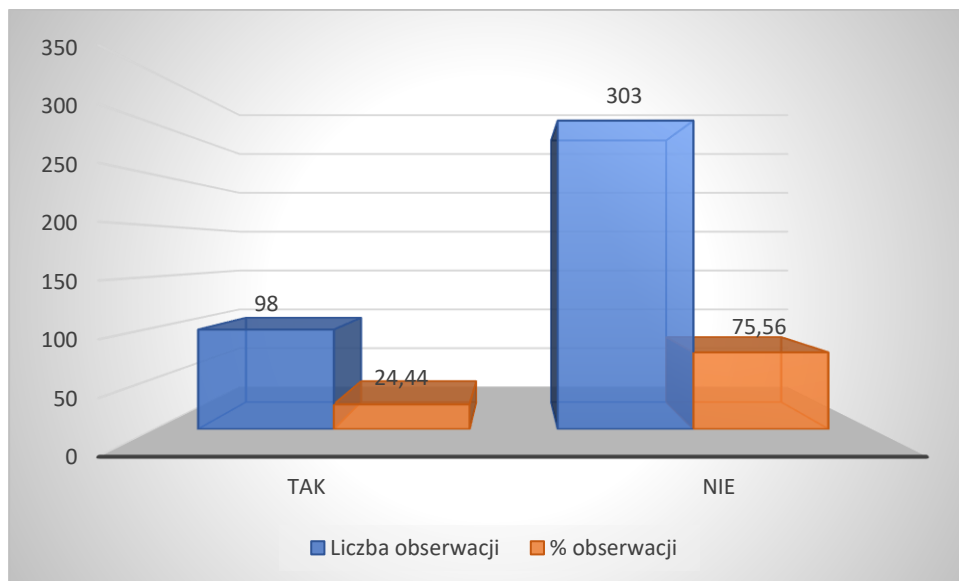

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Udziału w działaniach takiej grupy nie brało aż 95,51% badanych, a tylko 4,49% (18 respondentów) twierdziło, że brało w takiej akcji udział. Projekt ten jest w fazie rozwoju i z pewnością odsetek ten będzie z roku na rok wzrastał. Rozwijanie tej zdolności WOT zostanie szczegółowo opisane w rozdziale 5.

Przy usuwaniu skutków klęsk żywiołowych m.in. umacnianiu wałów przeciwpowodziowych, oświetlaniu rejonów w działaniach nocnych, wypompowywaniu wody z podtopionych terenów brało udział 24,44% badanych żołnierzy, a 75,56% respondentów nie uczestniczyło jeszcze w tego typu działaniach.

Rys. 31. Udział w akcjach z zakresu zwalczania skutków klęsk żywiołowych m.in. umacnianie wałów przeciwpowodziowych, oświetlanie rejonów w działaniach nocnych, wypompowywanie wody z podtopionych terenów.

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Aby właściwie realizować powyższe działania przeciwnawodowe, niezbędnym elementem składowym jest sprawne **dowodzenie** wydzielonymi do tego siłami i środkami SZ RP w ramach CZK RON.

Dowodzenie siłami i środkami SZ RP skierowanymi do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego (jako WZZ) realizuje Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej po ich przyjęciu w podporządkowanie w zakresie dowodzenia operacyjnego (uprawnienia dowodzenia **OPCOM**¹⁷⁸).

Dowódca WOT przyjmuje w podporządkowanie siły i środki SZ RP (jako WZZ) wydzielone do wsparcia organów administracji publicznej z chwilą otrzymania meldunku o osiągnięciu przez te siły rejonu wskazanego we wniosku wojewody, gdzie wystąpił kryzys.

Dowódcy poszczególnych RSZ wydzielając siły i środki do wykonywania zadań zarządzania kryzysowego zachowują uprawnienia administrowania (**ADCON**¹⁷⁹) w stosunku do wydzielanych sił.

¹⁷⁸ OPCOM – ang. Operational Command - Dowodzenie operacyjne, definiowane jest jako „władza dowódcy uprawniona do określania zadań podwładnym dowódcom”. Źródło: *Słownik terminów i definicji NATO, AAP-6 (2014) NATO Glossary of Terms and Definitions, Brussels 2014, s.2-F-7.*

¹⁷⁹ ADCON – ang. Administrative Control - Kontrola administracyjna, definiowana, jako kierowanie lub sprawowanie władzy nad podwładnym lub strukturami w sprawach administracyjnych, Źródło: *Słownik terminów i definicji NATO, AAP-6 (2014) NATO Glossary of Terms and Definitions, Brussels 2014, s. 2-A-3.*

Po ustąpieniu kryzysu, Dowódca WOT przekazuje siły i środki poszczególnych RSZ, które zostały uprzednio wydzielone w ramach WZZ do wsparcia organów administracji publicznej – z powrotem właściwym Dowódcem RSZ, z chwilą otrzymania meldunku przez DSO DWOT o powrocie tych sił do MSD.

Realizacja zadań z zakresu **monitorowania i oceny zagrożeń niemilitarnych** realizowana jest w trybie ciągłym przez dyżurne służby operacyjne (DSO) oraz służby dyżurne w BOT.

Zgodnie z przyjętymi w WOT rozwiązaniami w zakresie monitorowania zagrożeń niemilitarnych, polega ono na pozyskiwaniu, gromadzeniu, przetwarzaniu oraz dystrybuowaniu bieżących danych i informacji o wszelkich czynnikach mogących prowadzić do wystąpienia sytuacji kryzysowych. W tym celu, służby wymieniają - stosownie do kompetencji - informacje z instytucjami układu pozamilitarnego, w szczególności z Centrami Zarządzania Kryzysowego (województwa/ powiatu/gminy) oraz TOAW w rejonach odpowiedzialności poszczególnych brygad.

W ramach powyższych zadań, DSO DWOT/służba dyżurna, BOT dokonują bieżących analiz i ocen sytuacji kryzysowych i uruchamiają - stosownie do potrzeb wydzielone elementy SZK WOT, a także koordynują użycie sił i środków WOT w początkowej fazie kryzysu.

W zakresie wymiany informacji o zagrożeniach niemilitarnych DSO DWOT, jako CZK MON, współdziała z dyżurnymi służbami operacyjnymi, służbami dyżurnymi oraz instytucjami układu pozamilitarnego.

3.2.3. Rodzaje wsparcia administracji publicznej

Przeprowadzone badania pozwoliły zidentyfikować różne rodzaje i intensywność udzielonego wsparcia administracji publicznej przez Wojska Obrony Terytorialnej.

Z badań wynika, iż siły i środki WOT mogą być wykorzystane m.in. do wsparcia administracji publicznej w ramach przygotowania warunków do czasowego przebywania **napływających cudzoziemców**. Miejsca przebywania (ośrodki, obozowiska) dla napływających cudzoziemców opiera się o rejony wyznaczone w wojewódzkich planach reagowania kryzysowego.

W zależności od skali napływu ludności, na obozowiska (ośrodki) wyznacza się miejsca posiadające infrastrukturę logistyczną i techniczną (szkoły, internaty, hotele, hale sportowe lub inne obiekty użyteczności publicznej wyposażone w odpowiednią ilość węzłów sanitarnych), bądź też organizuje się miejsca doraźne (np. Ośrodki Szkolenia Poligonowego) z wykorzystaniem namiotów polowych.

Działania związane z przewozem cudzoziemców realizowane są transportem kołowym z placówek Straży Granicznej do Centralnych Punktów Recepcyjnych (CPR) lub do ośrodków dla cudzoziemców wskazanych przez organy administracji publicznej. Centralny Punkt Recepcyjny należy rozumieć jako obiekt/ośrodek utworzony w sytuacji nagłego napływu cudzoziemców do Polski w infrastrukturze wskazanej przez właściwego terytorialnie wojewodę, w przypadku braku możliwości zapewnienia zakwaterowania w ośrodku dla cudzoziemców. Ośrodek dla cudzoziemców natomiast, to obiekt przeznaczony na funkcjonowanie w celach zapewnienia zakwaterowania, wyżywienia i opieki medycznej do czasu zakończenia procedury o nadanie statusu uchodźcy, będący aktualnie w dyspozycji Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców, bądź utworzony na te potrzeby w obiektach wskazanych przez wojewodów lub przez inne organy administracji samorządowej/rządowej. Za zakwaterowanie dla cudzoziemców w powyższych obiektach uważa się również stałe zakwaterowanie w hotelach, hostelach i innych obiektach komercyjnych. Pierwszeństwo w transporcie uchodźców powinno obejmować: matki z dziećmi, kobiety ciężarne oraz osoby starsze i niepełnosprawne.

Użycie sił i środków WOT jest również możliwe do **wzmocnienia ochrony i izolacji obiektów**, w tym obiektów mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa.

W ramach obowiązującego prawa pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych RP (w tym WOT) mogą być użyte w przypadku zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego, w tym spowodowanymi działaniami terrorystycznymi, które nie mogą być usunięte przez użycie zwykłych środków.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że Wojska Obrony Terytorialnej z racji posiadanego potencjału ludzkiego, zdolne są do wparcia Policji i innych organów administracji publicznej w przeciwdziałaniu, zwalczaniu i usuwaniu skutków ewentualnych ataków terrorystycznych oraz utrzymaniu, przywracaniu bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Zasadnicze obszary zadaniowe WOT to:

- wsparcie działań ZW;
- wsparcie organów administracji publicznej;
- wsparcie działań Straży Granicznej;
- udzielenie pomocy Policji.

Do głównych działań, które siły i środki WOT mogą realizować w **zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych** należą:

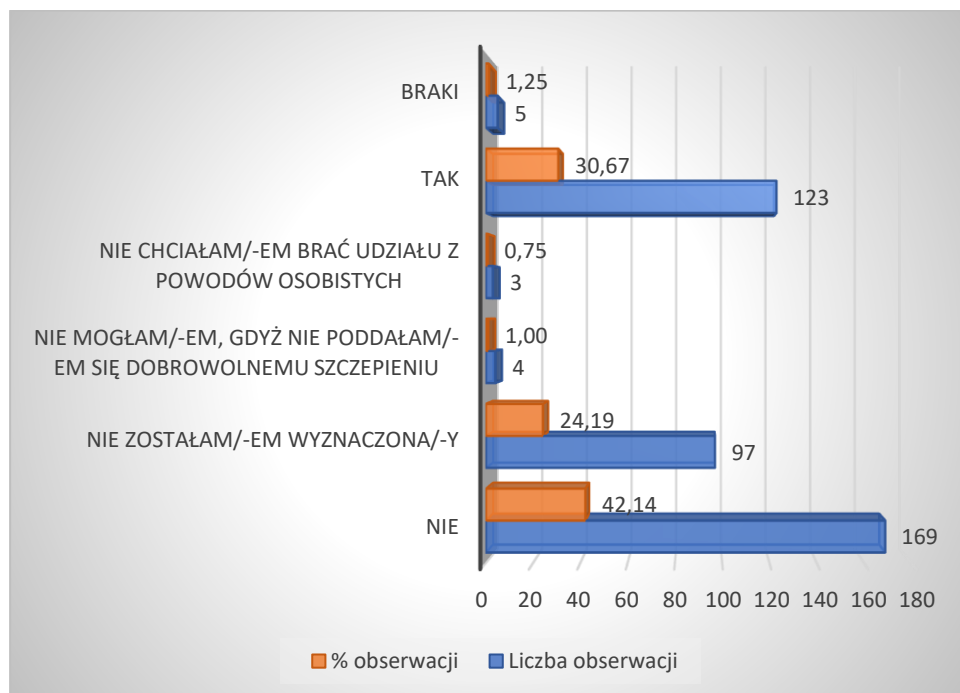
- wsparcie jednostek ochrony przeciwpożarowej (PSP, OSP) oraz specjalistycznych pododdziałów SZ RP w ochronie mostów, śluz, urządzeń piętrzących wodę i innych budowli hydrotechnicznych na rzekach;
- utrzymanie przejezdności szlaków komunikacyjnych (ciecie, rozpieranie, podnoszenie lub przenoszenie konstrukcji, przeszkód naturalnych np. drzew i sztucznych np. słupów);
- oświetlenie miejsca prowadzonych działań.

W ostatnim czasie Rządowe Centrum Bezpieczeństwa ostrzega poprzez wysyłanie wiadomości SMS do ludności znajdującej się na danym terenie, przed mogącą nastąpić sytuacją kryzysową związaną z nawałnicami, wichurami, czy śnieżycami.

Alerty o możliwych skutkach i prawdopodobnej konieczności działania otrzymują także żołnierze WOT w wewnętrznym systemie powiadamiania poprzez Portal Informacyjny WOT. Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, iż 30,67% badanych otrzymało taki sygnał do działania, a 42,15% deklarowało, że nie otrzymało takiego sygnału.

Narzędzie to jest istotnym elementem w systemie powiadamiania wykorzystywanym przez kadrę dowódczą w stosunku do swoich podwładnych. Wielokrotnie zdarzało się, że potrzebna była dana grupa krwi, której w konkretnym momencie nie było w banku krwi. Wystarczyła tylko informacja przesłana lub zamieszczona w PI WOT i w ten sposób można było zaradzić kryzysowi.

Rys. 32. Czy w ramach podwyższonych alertów gotowości do działań kryzysowych WOT, (np. w czasie nawałnic) – otrzymałaś/-eś SYGNAŁ i brałaś/-eś bezpośredni udział we wsparciu lokalnych społeczności?

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Autor w czasie prowadzonych badań przeprowadził analizę w celu zweryfikowania czy dane jakościowe związane z wykorzystaniem PI WOT są ze sobą powiązane. Zastosował w tym celu do weryfikacji powiązań **testy niezależności χ^2 Pearsona** lub χ^2 Pearsona z poprawką NW na niewielkie licznosci w przedziałach ($N < 5$).

Tab. 6. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy korzystasz z Portalu Informacyjnego WOT (PI WOT), który może być wykorzystywany m.in. do powiadamiania i alarmowania żołnierzy WOT?	Czy wykorzystałaś/-eś PI WOT do innych celów niż edukacyjny, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przełożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych?							Wiersz Razem
	Nie	Nigdy nie wykorzystałam/-em	Nie mam zdania, gdyż nie interesuje mnie ten kanał informacyjny	Tak, wykorzystałam/-em 1 raz	Tak, wykorzystuję regularnie	Tak, wykorzystuję sporadycznie	Raczej tak	
Tak, otrzymałem przynajmniej 1 raz informację o natychmiastowym stawiennictwie	1	0	0	0	0	0	1	2
%kolumny	100%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	
Tak, korzystam regularnie	0	82	3	14	103	78	0	280
%kolumny	0%	60%	27%	47%	94%	70%	0%	
Tak, korzystam sporadycznie	0	29	4	14	5	32	0	84

%kolumny	0%	21%	36%	47%	5%	29%	0%	
Tak, skorzystałam/-em raz przy pierwszym logowaniu	0	20	1	2	0	2	0	25
%kolumny	0%	15%	9%	7%	0%	2%	0%	
Nie mam zdania, gdyż nie interesuje mnie ten kanał informacyjny	0	3	3	0	0	0	0	6
%kolumny	0%	2%	27%	0%	0%	0%	0%	
Nigdy nie skorzystałam/-em	0	2	0	0	1	0	0	3
%kolumny	0%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	
Ogół	1	136	11	30	109	112	1	400
$\chi^2=125,85$; $df=30$; $p<0,0001$; $VC=0,51$								

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli dała podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych i przyjęcia alternatywnej, że **zmienne są zależne**. Można zatem stwierdzić, że odpowiedzi na pytanie „Czy korzystasz z Portalu Informacyjnego WOT (PI WOT), który może być wykorzystywany m.in. do powiadamiania i alarmowania żołnierzy WOT?” były **istotnie statystycznie $p<0,0001$ silnie $V_c=0,51$ powiązane** z odpowiedziami na pytanie „Czy wykorzystałaś/-eś PI WOT do innych celów niż edukacyjny, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przełożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych?”. Można zauważyć, że żołnierze, którzy odpowiadali w jednym pytaniu tak lub raczej tak również dużo częściej w drugim pytaniu odpowiadali również tak regularnie (94%) lub tak sporadycznie (70%). Świadczy to o tym, że żołnierze, którzy korzystają z tego kanału komunikacji wykorzystują go we wszelki możliwy sposób. Należy jednak pamiętać, że wielu żołnierzy wykorzystuje PI WOT tylko do celów edukacyjnych i nie reaguje na zamieszczane tam informacje.

Działania **ewakuacyjne ludności i mienia** oraz ochrona terenu i pozostawionego mienia podczas zagrożeń niemilitarnych polegają na przemieszczeniu się ludności, zwierząt oraz na transporcie mienia z rejonów, w których występują zagrożenia do miejsc bezpiecznych.

Ewakuacji z zasady podlegają wszyscy, którzy znajdują się w rejonie (miejscu zagrożenia). Pierwszeństwo ewakuacji powinno objąć m.in.: matki i dzieci, kobiety ciężarne, osoby starsze, osoby niepełnosprawne, osoby przebywające w zakładach opiekuńczych, domach dziecka, szpitalach dla przewlekle i nieuleczalnie chorych, podopiecznych opieki społecznej itp.

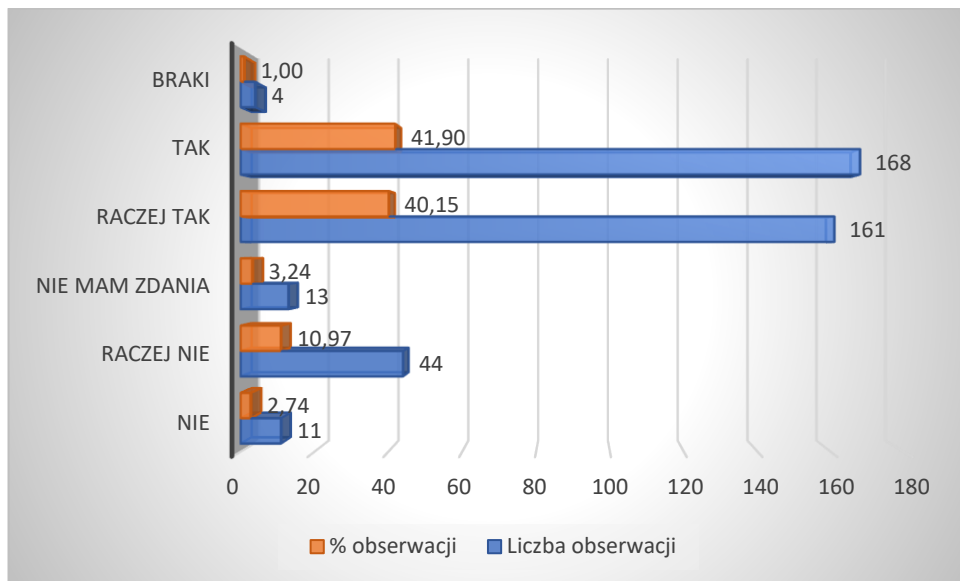
Podczas ochrony terenu oraz pozostawionego mienia, siły i środki WOT mogą być użyte do wsparcia etatowych organów porządkowych lub też do samodzielnego działania. W takich przypadkach właściwa straż, służba lub inspekcja powinna określić zakres ochrony terenu oraz pozostawionego mienia na obszarze występowania zagrożeń, sposób postępowania podczas zatrzymywania osób nieprawnie przebywających w ochranianym rejonie, miejsce odsyłania ludzi zatrzymanych oraz sposób postępowania w przypadku odmowy podporządkowania się zakazowi wejścia w strefę objętą ochroną.

Zgodnie z Modułem Zadaniowym zawartym w Planie Zarządzania Kryzysowego RON dotyczącym wsparcia działań zmierzających do odtworzenia i zapewnienia ciągłości działania i **ochrony infrastruktury krytycznej**, istnieje możliwość użycia do tego celu sił i środków WOT. Wówczas wskazana w planie brygada, która wydziela siły dla operatora IK, po otrzymaniu polecenia/informacji o wprowadzeniu danego stopnia alarmowego doprecyzowuje z operatorem IK ewentualne (niezbędne) przedsięwzięcia, nieujęte w dokumentach (porozumieniach) regulujących przedmiotową problematykę. Następnie personel i sprzęt danej brygady kierowany jest do wzmocnienia ochrony fizycznej IK i zostaje skoncentrowany w obiektach i na terenie przynależnych do infrastruktury krytycznej.

Siły i środki wydzielone z pododdziałów WOT do wzmocnienia obiektu IK wchodzą (na czas wydzielenia), w zarządzanie danego operatora IK.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że ponad 80% badanych żołnierzy uważa, że istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej (odpowiedzi tak bądź raczej tak), co przedstawia poniższy rysunek.

Rys. 33. Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?

Źródło: opracowanie na podstawie własnych badań.

Wsparcie działań antyterrorystycznych pododdziałów Policji, Straży Granicznej i przeciwdziałanie zagrożeniom typu RENEGADE w ramach obowiązującego prawa, gdzie pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych RP (w tym WOT) mogą być użyte w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, a zwłaszcza w czasie sprowadzenia:

- niebezpieczeństwa powszechnego dla życia, zdrowia lub wolności obywateli,
- bezpośredniego zagrożenia dla mienia w znacznych rozmiarach.
- bezpośredniego zagrożenia obiektów lub urządzeń,
- zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego dokonania w stosunku do obiektów mających
- szczególnego zagrożenia dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, mogącego skutkować niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego.

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają stwierdzić, że Wojska Obrony Terytorialnej z racji posiadanego potencjału ludzkiego, zdolne są do wsparcia Policji, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej i innych organów administracji publicznej w przeciwdziałaniu, zwalczaniu usuwaniu skutków ewentualnych ataków terrorystycznych oraz utrzymaniu oraz przywracaniu bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W ramach likwidacji skutków **powodzi, zjawisk lodowych** oraz w **akcjach odśnieżania** siły i środki WOT pozostają w gotowości do realizacji następujących zadań:

- rozpoznanie, monitorowanie oraz ocena skutków zagrożeń powodziowych i lodowych;
- izolowanie wskazanego odcinka obszaru/rejonu objętego powodzią;
- umacnianie wałów przeciwpowodziowych;
- ewakuacja ludności, zwierząt hodowlanych i mienia, dowóz i dystrybucja wody pitnej, żywności i środków higieny;
- przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- współudział w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- wypompowywanie wody z zalanych budynków;
- zapewnienie przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- zabezpieczenie przegrupowania sił i środków wydzielonych do wsparcia układu pozamilitarnego.

Na potrzeby realizacji **działań przeciwpizootycznych**, mających zminimalizować skutki chorób zakaźnych u zwierząt, WOT są w stanie wydzielić siły i środki zgodnie z posiadanymi zdolnościami. Głównymi zadaniami w tej dziedzinie są:

- współudział w monitoringu biernym dotyczącym poszukiwania i zgłaszania do badań laboratoryjnych padłych zwierząt wolno żyjących w rejonach objętych restrykcjami w związku z wystąpieniem epizootii;
- wsparcie służb leśnych w szacowaniu populacji zwierząt wolno żyjących w rejonach objętych restrykcjami w związku z wystąpieniem epizootii - siły i środki (ilość uzależniona od decyzji Ministra Obrony Narodowej);
- pomoc w usuwaniu uśmierconych zwierząt gospodarskich z ferm w ognisku choroby zakaźnej zwierząt - siły i środki (ilość uzależniona od decyzji Ministra Obrony Narodowej);
- wsparcie służb/inspekcji podczas izolowania wskazanego odcinka terenu/obszaru.

Analizując literaturę przedmiotu należy zauważyć, że aby powyższe działania WOT odniosły jak największy pozytywny skutek i były pożyteczne dla społeczeństwa, musi istnieć efektywny **tryb uruchamiania niezbędnych sił i środków**, uczestniczących w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej.

Zgodnie z *art. 21 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym* (Dz. U. z 2017 r. poz. 209), w sytuacji kryzysowej obowiązek podjęcia działań spoczywa na organie właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego, który pierwszy otrzymał informację o wystąpieniu zagrożenia. Organ ten niezwłocznie informuje o zaistniałym zdarzeniu organy odpowiednio wyższego i niższego szczebla, przedstawiając jednocześnie swoją ocenę sytuacji oraz informację o zamierzonych działaniach.

W przypadku gdy lokalne zdarzenie na terenie powiatu nabiera znamion kryzysu, a więc istnieje potrzeba skierowania dodatkowych sił wsparcia lub gdy działania obejmują teren kilku powiatów, wojewoda będący *organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie województwa*, na podstawie art. 14 ustawy *kieruje (...) reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie województwa (poziom „1”)*.

Eskalacja zagrożenia i narastające potrzeby wojewody są głównymi przesłankami do reakcji ministra kierującego określonym działem administracji rządowej (zgodnie z postanowieniami *art. 12 ustawy ministrowie (...) realizują, zgodnie z zakresem swojej właściwości, zadania dotyczące zarządzania kryzysowego*), wskazanego w siatce bezpieczeństwa jako wiodący dla danego rodzaju zagrożenia. Jego główną rolą jest zorganizowanie i skierowanie do dyspozycji wojewody specjalistycznych sił i środków wsparcia oraz uruchomienie dodatkowych narzędzi (prawnych, finansowych, itp.), umożliwiających szybkie i skuteczne opanowanie sytuacji kryzysowej (działania na **poziomie „2”**).

Szczególne role centralnych organów administracji rządowej ma miejsce w przypadku zdarzenia, którego skutki odczuwalne są na terenie kilku województw, a zagrożenie wymaga działań interdyscyplinarnych. Konieczne staje się uruchomienie procedur reagowania przez Radę Ministrów (zgodnie z art. 7 *Rada Ministrów sprawuje zarządzanie kryzysowe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*), w tym przy pomocy Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego. Wskazany przez Prezesa Rady Ministrów minister wiodący dla danej sytuacji kryzysowej, korzystając ze wsparcia

innych ministrów i kierowników urzędów centralnych koordynuje działania w zakresie usuwania skutków zdarzenia (**poziom „3”**).

Przeciwdziałanie zagrożeniom na najwyższym „4” **poziomie** wymaga podjęcia szczególnych środków w drodze wprowadzenia jednego ze stanów nadzwyczajnych: klęski żywiołowej, wyjątkowego lub wojennego. Reguły działania organów administracji publicznej oraz możliwe do zastosowania narzędzia prawne, określają stosowne ustawy.

Przyjęty w ustawie o zarządzaniu kryzysowym podział zadań i kompetencji jest skorelowany z organizacją administracji publicznej. Wskazane cztery poziomy zagrożenia, wraz z zawartymi w nich procedurami reagowania, porządkują sferę odpowiedzialności właściwych organów administracji za działanie w sytuacjach kryzysowych. Szczegółowe zasady działania zawarte są w planach zarządzania kryzysowego wojewodów, ministrów i kierowników urzędów centralnych. Wymienione poziomy zagrożenia przyjęto na potrzeby Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego, wychodząc z założenia, że uruchomienie procedur zawartych w tym planie może nastąpić w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej na poziomie 1.

Zdarzenia i odpowiednie dla nich działania organów administracji publicznej w powiecie i gminie winny znaleźć swoje odniesienie w poziomach zagrożenia zdefiniowanych w wojewódzkim planie zarządzania kryzysowego¹⁸⁰.

Tryb uruchamiania niezbędnych sił i środków uczestniczących w sytuacjach kryzysowych przedstawia poniższy rysunek.

¹⁸⁰ *Krajowy Plan..., Część B*, wyd. cyt., s. 67.

Rys. 34. Tryb uruchamiania niezbędnych sił i środków, uczestniczących w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej

POZIOM ZAGROŻENIA	ORGAN ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ ODPOWIEDZIALNY ZA ROZWIĄZANIE SYTUACJI KRYZYSOWEJ	PODSTAWA DZIAŁANIA
"1"	WOJEWODA (sytuacja kryzysowa na poziomie wojewódzkim)	<ul style="list-style-type: none"> wojewódzki plan zarządzania kryzysowego plany wojewódzkich zespolonych służb, inspekcji i straży
"2"	MINISTER wiodący zgodnie z siatką bezpieczeństwa, przy rutynowym wsparciu innych ministrów (sytuacja kryzysowa w obszarze odpowiedzialności jednego ministra)	<ul style="list-style-type: none"> plan zarządzania kryzysowego ministra
"3"	RADA MINISTRÓW/Minister wiodący zgodnie z siatką bezpieczeństwa (sytuacja kryzysowa w obszarze odpowiedzialności kilku ministrów)	<ul style="list-style-type: none"> Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego plany zarządzania kryzysowego ministrów
"4"	<ul style="list-style-type: none"> stan klęski żywiołowej – organ wiodący (w zależności od obszaru): wójt, starosta, wojewoda, właściwy minister stan wyjątkowy – Prezes Rady Ministrów lub wojewoda stan wojenny – Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej we współdziałaniu z Radą Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego Plan Reagowania Obronnego RP

Źródło: Część „B” Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego, str. 68.

Należy zauważyć, że w aktualnie obowiązującym PZK RON, Wojska Obrony Terytorialnej pełnią wyłącznie funkcję wspierającą. Po wprowadzeniu nowej ustawy o obronie Ojczyzny i przejęciu funkcji CZK MON przez WOT, należy się spodziewać, że w zaktualizowanym PZK RON przejmą one rolę wiodącą od Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych.

3.3. Organizacja, struktura i poziomy zarządzania kryzysowego

Jednym z najważniejszych elementów bezpieczeństwa państwa (a więc i administracji publicznej) jest zdolność do skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom. Zarządzanie bezpieczeństwem, będące podstawą zarządzania w sytuacjach kryzysowych, jest jednym z najistotniejszych działań państwa, mających na celu zapewnienie jego bytu i rozwoju w zmieniających się uwarunkowaniach środowiska bezpieczeństwa. System zdolny do reagowania oraz usuwania skutków takich zdarzeń nazywamy systemem zarządzania kryzysowego lub też systemem zarządzania w sytuacjach kryzysowych. Taki system musi być

elastyczny i dawać możliwość określenia i analizowania nowych zagrożeń, które dotychczas nie były definiowane¹⁸¹.

Organy władzy odgrywają zasadniczą rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa, z uwagi na posiadany formalny mandat do stanowienia prawa, zarządzania państwem, kontroli przestrzegania reguł prawnych oraz egzekwowania przymusu państwowego w stosunku do wszystkich podmiotów systemu politycznego¹⁸².

Można przyjąć, że na wszystkich poziomach (szczeblach) administracji rządowej i samorządowej przygotowane są siły i środki, które mogą być użyte w ramach zarządzania kryzysowego, co prezentuje poniższa tabela. Struktura zarządzania kryzysowego w tym przypadku została skonstruowana w taki sposób, aby zapewnić sprawność funkcjonowania i zdolność reagowania na zaistniałe zdarzenia.

Rys. 35. Poziomy Systemu Zarządzania Kryzysowego

System zarządzania kryzysowego			
Poziom administracyjny	Organ zarządzania kryzysowego	Organ opiniotawczo - doradczy	Centrum Zarządzania Kryzysowego
Krajowy	Rada Ministrów, Prezes Rady Ministrów	Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego	Rządowe Centrum Bezpieczeństwa
Resortowy	Minister kierujący działem administracji rządowej, Kierownik organu Centralnego	Zespół Zarządzania Kryzysowego (ministerstwa, urzędu centralnego)	Centrum Zarządzania Kryzysowego (ministerstwa, urzędu centralnego)
Wojewódzki	Wojewoda	Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego	Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego
Powiatowy	Starosta powiatu	Powiatowy Zespół Zarządzania Kryzysowego	Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego
Gminny	Wójt, Burmistrz, Prezydent miasta	Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego	(nie ma obowiązku utworzenia) gminne (miejskie) centra zarządzania kryzysowego

Źródło: G. Pietrek, *Poziomy, struktura i zadania systemu zarządzania kryzysowego administracji rządowej*, [w:] Zeszyty Naukowe WSOWL, Nr 3/2011 s. 375.

¹⁸¹ A. Kurkiewicz, *Zarządzanie sytuacjami kryzysowymi w polskim systemie prawnym*, [w:] Zarządzanie kryzysowe w Polsce, pod red. M. Jabłonowski, L. Smolak, Akademia Humanistyczna w Pułtusk, Pułtusk 2007, s. 151.

¹⁸² W. Kitler, *Zarządzanie kryzysowe jako element zarządzania bezpieczeństwem narodowym*, [w:] System reagowania kryzysowego, pod red. J. Gryz, W. Kitler, Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 2001, s. 43.

Wspomnieć można, że w zakresie reagowania kryzysowego powtarzającą się zasadą jest podejmowanie działań na najniższym szczeblu administracji publicznej, zdolnym poradzić sobie z niewielkimi zagrożeniami oraz przenoszenie reagowania na wyższe poziomy zarządzania w administracji w sytuacjach nieradzenia sobie ze skutkami zdarzeń czy zagrożeń o większej intensywności¹⁸³.

Procedury działania organów administracji rządowej podczas sytuacji kryzysowych są swoistym cyklem decyzyjnym, obejmującym: fazy decyzyjne, etapy i czynności związane z pozyskiwaniem, przetwarzaniem i wykorzystaniem informacji. Rezultatem tego procesu powinno być podjęcie decyzji, wypracowanie zamiaru, opracowanie planu zarządzania kryzysowego oraz zadań dla podmiotów wykonawczych znajdujących się w dyspozycji danego organu administracji.

Cykl decyzyjny przebiega w **czterech podstawowych**, łączących się i przenikających **fazach**¹⁸⁴, z których pierwsza, określana jako **ustalenie położenia**, jest procesem stałego pozyskiwania, gromadzenia, porządkowania oraz przetwarzania wszelkiego rodzaju informacji, dotyczących stanu posiadanych sił i środków, źródła i rodzaju zagrożenia oraz warunków prowadzenia działań zapobiegawczych, ratowniczych oraz odbudowy.

Z fazy ustalenia położenia organ uczestniczący w procesie reagowania kryzysowego powinien płynnie przejść do fazy **planowania**, która składa się z czterech następujących po sobie etapów.

Pierwszy z nich, to *ocena sytuacji kryzysowej*, ukierunkowana na zrozumienie zadania wynikającego z sytuacji kryzysowej lub zadania otrzymanego od organu nadrzędnego, szczegółową ocenę czynników wpływających na wykonanie zadania oraz opracowanie, rozważenie i porównanie wariantów działania. Drugi etap tej fazy to *podjęcie decyzji i sprecyzowanie zamiaru* przez decydenta. Odbywa się to na tzw. odprawie decyzyjnej, a zwykle polega na przyjęciu jednego z zaproponowanych wariantów działania, na podstawie którego wypracowywana jest decyzja, pozwalająca organowi na sprecyzowanie swojego zamiaru działania. Zamiar działania jest to opis sposobu wykonania zadań i tego, co w rezultacie ma być osiągnięte. Etap trzeci, określany jest jako *opracowanie planu zarządzania kryzysowego* (zazwyczaj jest to tylko jego korekta). Czwartym etapem fazy planowania jest *opracowanie dokumentów*

¹⁸³ G. Pietrek, *Poziomy, struktura i zadania systemu zarządzania kryzysowego administracji rządowej*, [w:] Zeszyty Naukowe WSOWL Nr 3 (161)/2011, Wrocław 2011, s. 377.

¹⁸⁴ Tamże, s. 386.

dyrektywnych dla podporządkowanych podmiotów wykonawczych, który polega na pisemnym opracowaniu zadań dla poszczególnych zaangażowanych w reagowanie kryzysowe podmiotów.

Z fazy planowania przechodzi się do fazy kolejnej, czyli **stawiania zadań**, której celem jest postawienie wykonawcom zadań wynikających z przyjętego zamiaru działania. Najskuteczniejszym sposobem postawienia zadań jest osobiste ich przekazanie szefom, komendantom podległych służb, inspekcji i straży.

Fazą końcową procesu decyzyjnego jest **kontrola**, która, najogólniej ujmując, ma na celu sprawdzenie efektów, jakie osiągnięto w fazach poprzednich, jak też sposobu ich wdrożenia do działania¹⁸⁵.

Po przeanalizowaniu wyżej opisanego procesu, można założyć, że powinien on doprowadzić do zminimalizowania skutków sytuacji kryzysowej. Nadto warto dodać, że dodatkowo osiągnięte w nim rezultaty mogą stanowić dobrą podstawę do uaktualnienia posiadanych danych o zaistniałej sytuacji i realizacji związanych z nią zadań zarządzania kryzysowego.

W przypadku, kiedy wszystkie siły i środki administracji rządowej i samorządowej, które miały być użyte w ramach zarządzania kryzysowego, nie spowodowały zażegnania sytuacji kryzysowej i okazały się niewystarczające, wojewoda może wnioskować do Ministra Obrony Narodowej o użycie pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP¹⁸⁶, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego. Na poziomie wojewódzkim, Plan Zarządzania Kryzysowego zakłada dla Sił Zbrojnych następujące zadania:

- współdziałanie w monitorowaniu zagrożeń;
- wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;
- wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;

¹⁸⁵ Tamże s. 387.

¹⁸⁶ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym, wyd. cyt., art. 25.

- współdziałal w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;
- wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;
- prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach Sił Zbrojnych RP;
- usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie, z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych;
- usuwanie skażeń promieniotwórczych;
- wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej;
- współdziałal w zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarnohigienicznych i przeciwepidemicznych¹⁸⁷.

Wojska Obrony Terytorialnej wpisują się w powyższy katalog zadań. Ze względu na swoją terytorialność zbieżną z podziałem administracyjnym kraju i masowość występowania w każdym województwie, przejawiają daleko idącą użyteczność w działaniach niemilitarnych oraz stanowią istotne wsparcie dla systemu zarządzania kryzysowego, zgodnie z misją wspierania lokalnych społeczności.

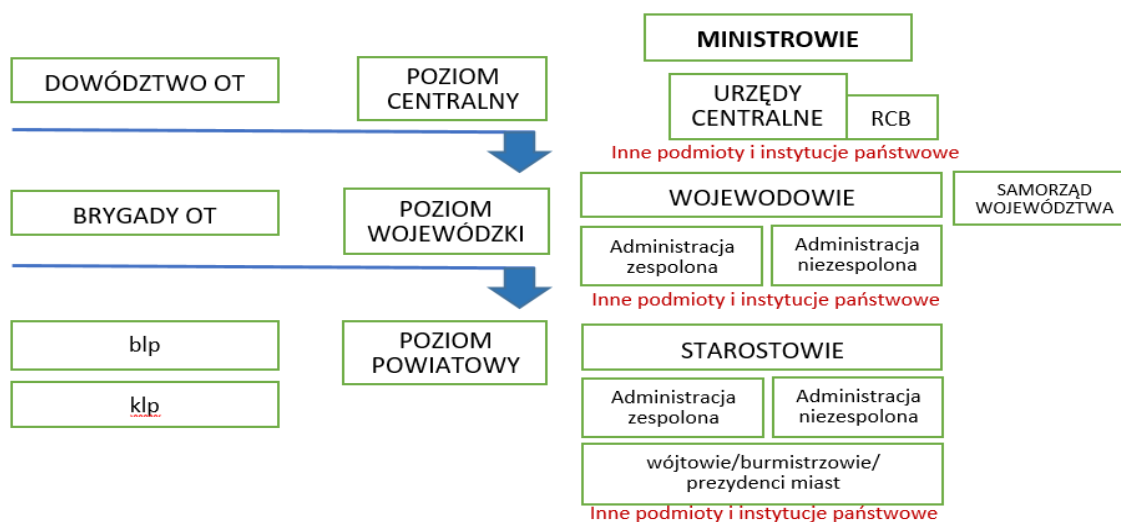
Jednym z problemów badawczych niniejszej dysertacji jest wskazanie zakresu, w jakim Wojska Obrony Terytorialnej wspierają UPM w czasie realizacji zadań w ramach zarządzania kryzysowego. Po wybuchu pandemii i w czasie kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią rząd zdecydował się na zmianę ustawy o powszechnym obowiązku obrony na nową ustawę o obronie ojczyzny, gdzie funkcję CKZ MON powierzono Wojskom Obrony Terytorialnej. Posiadają one bowiem unikatowe zdolności w zakresie reagowania kryzysowego takie jak:

¹⁸⁷ Tamże, art. 25 ust.3.

- możliwość szybkiego wydzielenia sił i środków (potencjał osobowy w każdym województwie SRO BOT);
- skrócony łańcuch dowodzenia;
- wiedza o własnym SRO (znajomość środowiska przez żołnierzy OT);
- szybkość analizy zagrożeń;
- elastyczność w działaniach;
- optymalne wykorzystanie sił i środków z możliwością ich narastania w sytuacji wzrostu zagrożenia;
- relacje z samorządami (żołnierze OT pracujący w urzędach);
- posiadanie instrumentów do komunikacji ze społeczeństwem (CIMIC, Sekcje Komunikacji Społecznej).

Jako wyznacznik wiarygodności i skuteczności Obrony Terytorialnej przyjęto dostosowanie jej struktury organizacyjnej do podziału administracyjnego państwa. Funkcjonowanie Wojsk Obrony Terytorialnej **na trzech poziomach**, ściśle powiązane jest z podziałem administracyjnym państwa, czyli z poziomem centralnym (krajowym), wojewódzkim i powiatowym, co obrazuje poniższy rysunek.

Rys. 36. Poziomy współdziałania WOT z Układem Pozamilitarnym.

Źródło: opracowanie Oddziału Współpracy Cywilno-Wojskowej (T-9) DWOT.

Na poziomie centralnym umiejscowione jest Dowództwo WOT, które ściśle współpracuje z instytucjami i urzędami centralnymi, a w zakresie wsparcia przeciwnikrystosowego z Rządowym Centrum Bezpieczeństwa.

Na poziomie wojewódzkim znajdują się brygady (obecnie jest 18 BOT, docelowo ma być 20 BOT). W myśl nowej ustawy o obronie Ojczyzny dowódcy brygad stają się doradcami wojewodów z zakresu użycia SZ RP na terenie województwa. W swoim SRO współpracują oni ściśle z wojewodami, marszałkami województw, prezydentami miast i szefem Oddziału Zamiejscowego CWCR (dawniej Szefem WSzW).

Na poziomie powiatu znajduje się batalion lekkiej piechoty, który w swoim SRO ma od 3 do 5 powiatów. Dowódcy blp współpracują ze starostami powiatów, burmistrzami miast, wójtami oraz komendantami WCR (dawniej WKU). Rejon odpowiedzialności kompanii lekkiej piechoty obejmuje kilka gmin. Na tym poziomie taktycznym zakres współpracy wygląda jak w blp.

Przeprowadzone przez autora badania zaangażowania żołnierzy WOT w działania przeciwkryzysowe pozwoliły ustalić, że przez okres 6 miesięcy (od 27.09.2021 r. do 27.03.2022 r.) zadania takie realizowało średnio **codziennie 1662 żołnierzy**. Działania te obejmowały wiele obszarów: od walki z pandemią COVID-19, poprzez wsparcie Straży Granicznej na granicy z Białorusią, aż do okresu 1 miesiąca po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, gdzie żołnierze WOT wspierali uchodźców.

Wojska Obrony Terytorialnej nawiązały w przeprowadzanych operacjach między innymi współpracę z elementami podsystemu niemilitarnego w zakresie realizacji zadań:

- wsparcia ochrony granicy państwowej (porozumienie ze Strażą Graniczną¹⁸⁸);
- wsparcia zadań w zakresie utrzymania bezpieczeństwa publicznego (porozumienie z Policją¹⁸⁹);
- wsparcia ochrony lokalnych społeczności (nawiązanie współpracy z PSP¹⁹⁰).

¹⁸⁸ Porozumienie Komendanta Głównego Straży Granicznej i Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 27 września 2018 roku w sprawie współdziałania Straży Granicznej i Wojsk Obrony Terytorialnej.

¹⁸⁹ Porozumienie Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej i Komendanta Głównego Policji z dnia 5 lutego 2020 roku w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Policji.

¹⁹⁰ Porozumienie między Dowódcą Wojsk Obrony Terytorialnej, a Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej z dnia 5 lutego 2020 roku.

Celem współpracy jest przede wszystkim zintegrowane działanie z układem pozamilitarnym, sprawny system reagowania na zagrożenia oraz efektywna realizacja zadań na rzecz lokalnych społeczności.

Wyniki przeprowadzonych badań świadczą, że wspólne szkolenia, warsztaty, ćwiczenia, spotkania robocze, czy analiza obowiązujących dokumentów pozwalają na oszacowanie aktualnych możliwości i identyfikację luk i braków w zasobach, możliwościach, wyszkoleniu, a także umożliwiają wypracowanie procedur współpracy i wzajemnego zaangażowania. Ogólne ramy współpracy zawarte są w porozumieniach przygotowanych z odpowiednimi służbami na szczeblu krajowym. Natomiast poszczególne brygady obrony terytorialnej (BOT) w swoich rejonach mają kompetencje, aby nawiązać współpracę z podmiotami na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

Zasady korzystania z pomocy Wojsk Obrony Terytorialnej mają przybliżyć samorządom oraz lokalnym służbom, inspekcjom, czy strażom autorskie warsztaty, m.in. taki, który odbywa się pk. „**PARASOL**”, gdzie WOT zapoznaje funkcjonariuszy i pracowników z posiadanymi możliwościami, kompetencjami i sprzętem. Natomiast żołnierze i pracownicy WOT dzięki takim szkoleniom zostają zapoznani z potrzebami oraz specyfiką innych służb i podmiotów, poznając m.in. zasady działania Zespołów Zarządzania Kryzysowego i Centrów Zarządzania Kryzysowego.

Istotą działania jednostek WOT jest użycie ich w stałych rejonach odpowiedzialności (SRO). Zgodnie z doktryną, rejon odpowiedzialności jest tożsamy z podziałem administracyjnym państwa i dla BOT obejmuje rejon województwa, dla batalionu rejon 3-5 powiatów, dla kompanii docelowo obszar powiatu. W zależności od stanu gotowości obronnej państwa zmienia się charakter przedsięwzięć oraz priorytety działań WOT. Nie wyklucza się użycia wydzielonych sił jednostek WOT poza SRO, będą to jednak głównie obszary bezpośrednio przyległe do macierzystych rejonów, a działania będą miały charakter doraźny i wspierający właściwe terytorialnie jednostki WOT¹⁹¹.

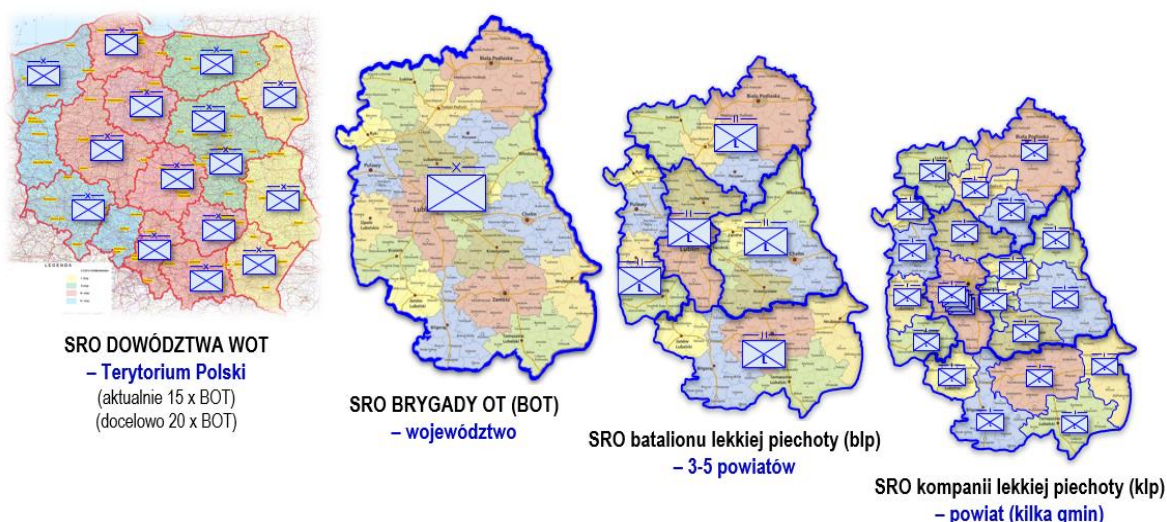
W ramach bezpieczeństwa samorządu terytorialnego obserwujemy znaczny wzrost znaczenia zarządzania kryzysowego. System zarządzania w sytuacjach kryzysowych stanowi integralną część systemu zarządzania bezpieczeństwem państwa. W kontekście licznych tragedii w ramach kryzysu niemilitarnego, katastrof

¹⁹¹ *Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji...*, wyd. cyt., pkt 0303, s. 14.

naturalnych czy terroryzmu działania te wymagają przeciwdziałania i reagowania wielu podmiotów, zarówno cywilnych, jak i militarnych, połączonych wspólnym planem działania, a co najważniejsze wspólnym celem. Są one określone metodami, procedurami prowadzącymi do obniżenia stopnia ryzyka dla funkcjonowania społeczeństwa. Władze cywilne nie są w stanie realizować zadań z zakresu bezpieczeństwa bez pomocy wojskowej. Klęska, katastrofa, czy też potencjalny stan zagrożenia możemy określić pojęciem sytuacji kryzysowej, bez względu na przyczynę powstania, dezorganizuje struktury społeczne.

Rys. 37 Podział rejonów odpowiedzialności brygad i pododdziałów podległych do realizacji zadań w granicach administracyjnych.

STAŁE REJONY ODPOWIEDZIALNOŚCI (SRO)

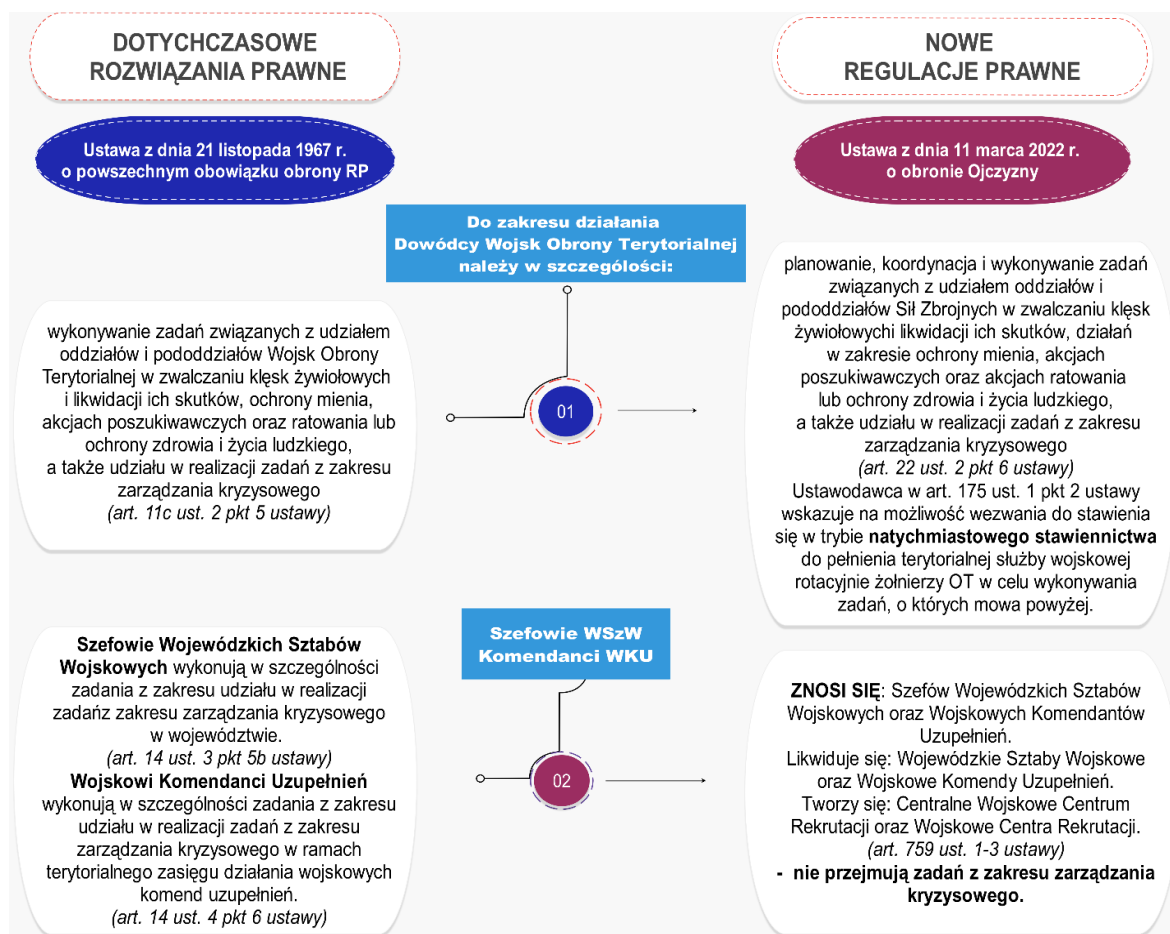

Źródło: opracowanie DWOT.

Współpraca pomiędzy samorządem terytorialnym, a organami militarnymi w ramach zarządzania kryzysowego w czasie kryzysu niemilitarnego, stanowi istotny element pomocy w rozwiązywaniu problemów ochrony ludności i ich mienia, głównie przed zagrożeniami naturalnymi.

W związku z wejściem w życie ustawy o obronie Ojczyzny, która zastąpiła ustawę o powszechnym obowiązku obrony RP, nastąpiła zmiana regulacji prawnych w zakresie zarządzania kryzysowego resortu obrony narodowej. Zasadnicze różnice między tymi dokumentami przedstawia poniższa tabela.

Rys. 38. Dotychczasowe i nowe regulacje prawne w zakresie Systemu Zarządzania Kryzysowego RON

Źródło: opracowanie własne.

Aby dokładnie zrozumieć wprowadzone zmiany, autor porównał **stary i nowy sposób aktywacji sił** w ramach CZK MON.

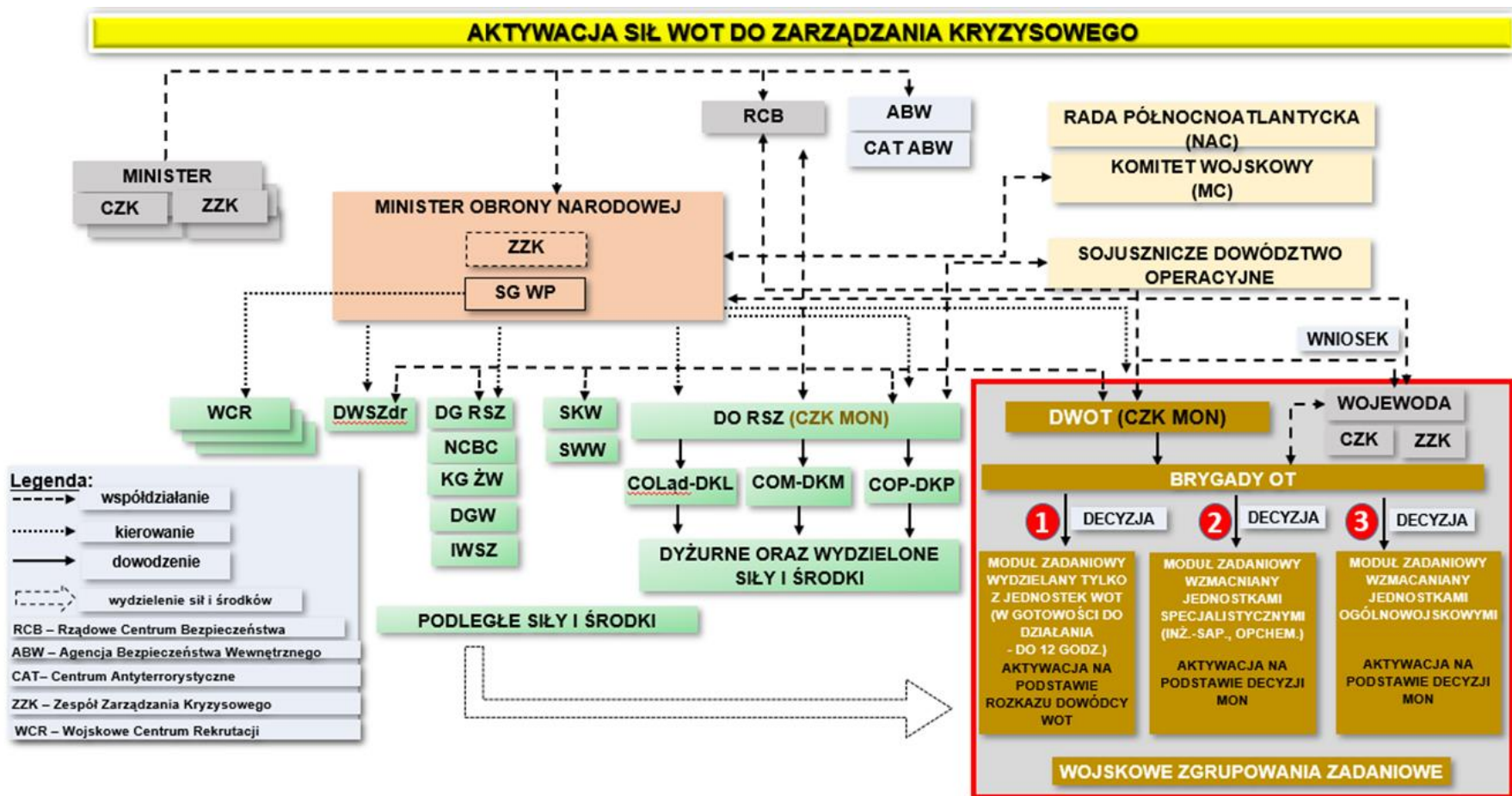
Dotychczasowy algorytm aktywacji sił i środków WOT w sytuacji kryzysowej w SRO danej BOT, gdzie CZK MON pełniło **Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych**, przedstawiał się według następujących kroków:

1. Dowódca BOT w porozumieniu z Szefem WSzW oraz władzami samorządowymi współdziała w zakresie organizacji i przeprowadzenia rekonesansu w rejonach objętych sytuacją kryzysową na terenie województwa oraz kieruje w ten rejon grupę rekonesansową (Zespół Oceny Wsparcia) w ramach SRO. ZOW należy skierować do oceny sytuacji oraz zasadności i możliwości wydzielenia sił i środków.

2. Po wpłynięciu wniosku Wojewody do MON w sprawie udzielenia pomocy organom administracji publicznej przez oddziały i pododdziały SZ RP w sytuacji kryzysowej.
3. Wniosek kierowany jest również do WSzW w celu zaopiniowania i skoordynowania działań.
4. W celu przyśpieszenia czasu reakcji, DO RSZ przekazuje poprzez PCO DO RSZ w systemie służb dyżurnych planowane ilości sił i środków, rejon działania, czas gotowości i charakter działań.
5. Przesłanie wniosku z MON do DO RSZ. Na tym etapie MON akceptuje lub nie zadanie do realizacji. (Jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, MON, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały SZ RP).
6. Przesłanie Projektu Decyzji MON do podpisu.
7. Decyzja MON wraca do DO RSZ.
8. Przesłanie Decyzji MON wraz z Rozkazem DO RSZ do DWOT.
9. Opracowanie i przesłanie Rozkazu DWOT do BOT.
10. Rozkaz Dowódcy BOT, aktywacja sił i środków (jeśli nie dokonano wcześniej).
11. Przekazanie Modułu Zadaniowego w podporządkowanie DO RSZ.
12. Działanie WZZ.
13. Skierowanie ZWO.

Obecnie, tj. od 23.04.2022 roku, (zmiany precyzyjnie ilustruje zielona tabela), kiedy to funkcję CZK MON przejęły Wojska Obrony Terytorialnej, sposób aktywacji sił i środków WOT realizowany jest w „**trzech liniach wysiłku**”, wyszczególnionych w prawym dolnym narożniku poniższego rysunku:

Rys. 39. Algorytm dotychczasowego i „nowego” sposobu aktywacji sił WOT do realizacji zadań z zakresu Zarządzania Kryzysowego

Źródło: opracowanie Taktycznego Centrum Operacyjnego DWOT.

1. Pierwsza linia wysiłku uruchamiania WOT (na podstawie rozkazu).

Dowódca BOT w porozumieniu z władzami samorządowymi współdziała w zakresie reagowania na sytuację kryzysową. W celu aktywacji sił (jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków administracji publicznej jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające), wojewoda kieruje wnioskiem do Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej upoważnionego przez ministra obrony narodowej. Po jego pozytywnym rozpatrzeniu, wydawany jest rozkaz Dowódcy WOT i przesyłany do wyznaczonej Brygady OT w celu aktywacji Modułu Zadaniowego (sił i środków wydzielonych zgodnie z Rozkazem Dowódcy WOT w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego WOT), który będzie realizować określone zadania w wyznaczonym miejscu i czasie jako Wojskowe Zgrupowanie Zadaniowe. Koordynatorem tych działań jest Dowództwo WOT pełniące funkcję Centrum Zarządzania Kryzysowego MON (CZK MON).

2. Druga linia wysiłku uruchamiania JEDNOSTEK SPECJALISTYCZNYCH (na podstawie decyzji).

W przypadku sytuacji kryzysowej w wyniku której celowe jest użycie sprzętu specjalistycznego (np. inżynieryjno-saperskiego, przeciwchemicznego), wniosek wojewody kierowany jest do ministra obrony narodowej oraz do wiadomości Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej. Po jego analizie, wydawana jest przez ministra obrony narodowej decyzja (projekt przygotowuje DWOT), która po jego akceptacji przesyłana jest oficjalnie do CZK MON (DWOT). Na jej podstawie CZK MON wydaje rozkaz dla sił i środków realizujących zadania. Następnie uruchamiany jest Moduł Zadaniowy wyznaczonej Brygady OT oraz siły i środki ze specjalistycznych jednostek wojskowych w ramach WZZ.

3. Trzecia linia wysiłku uruchamiania JEDNOSTEK OGÓLNOWOJSKOWYCH (na podstawie decyzji).

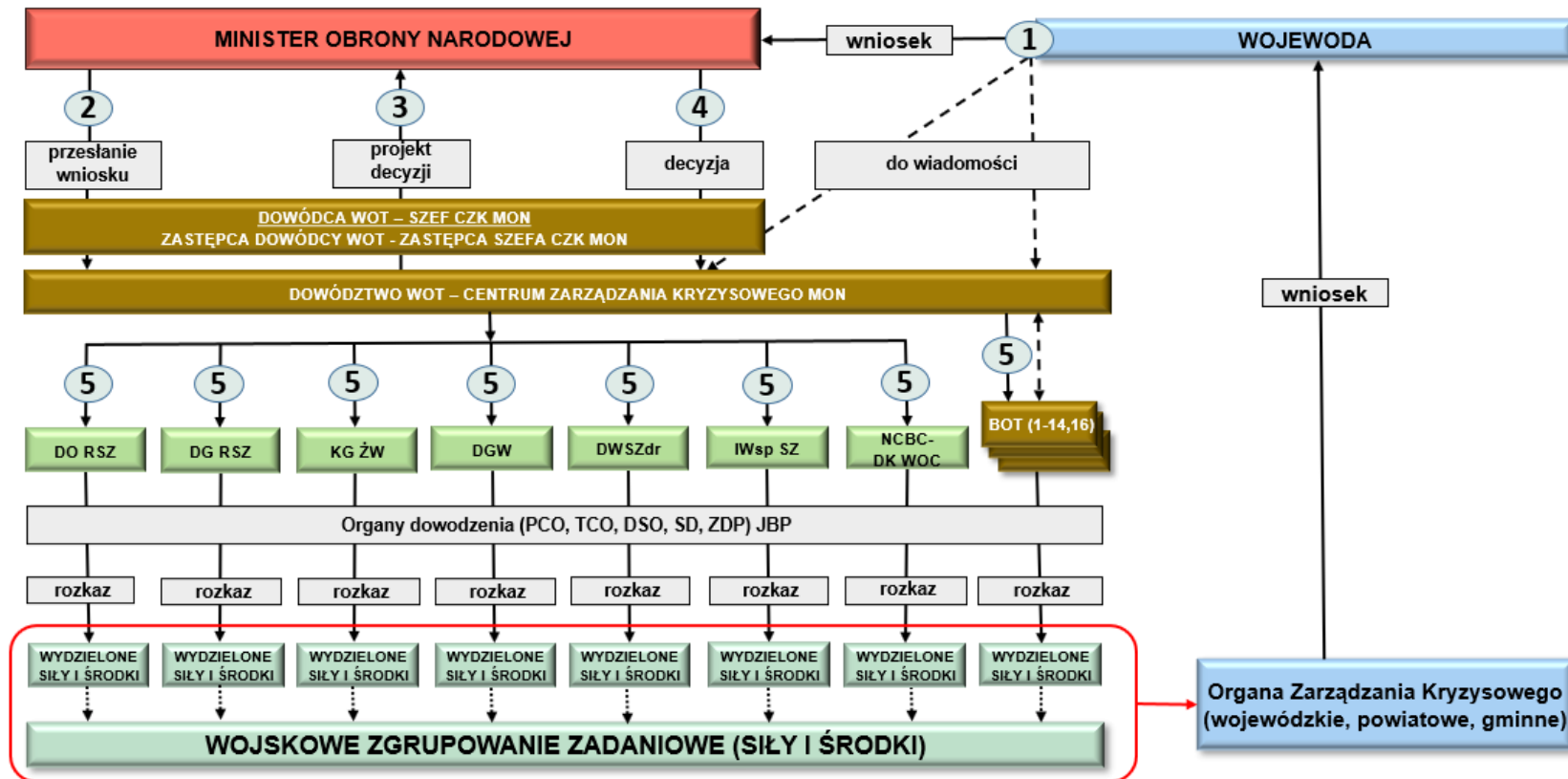
W przypadku sytuacji kryzysowej w wyniku której, celowe jest użycie sił i środków z jednostek ogólnowojskowych, wniosek Wojewody kierowany jest również do Ministra Obrony Narodowej (także do wiadomości Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej). Po jego akceptacji, wydawana jest Decyzja Ministra ON, która przesyłana jest do Dowództwa WOT i wspierającego Dowództwa Rodzaju SZ RP (instytucji). Na jej podstawie CZK MON wydaje Rozkaz dla sił i środków realizujących zadania. Następnie uruchamiany jest Moduł Zadaniowy wyznaczonej Brygady OT oraz siły i środki z jednostek

ogólnowojskowych w ramach WZZ. W sytuacjach nagłych, w celu skrócenia czasu niezbędnego do szybszego uruchomienia sił i środków procedura może odbywać się drogą telefoniczną poprzez elementy SZK WOT. Nie powinno to powodować pominięcia niezwłocznego przekazywania wymaganych dokumentów w formie pisemnej.

Procedura aktywacji sił i środków na poziomie SZ RP w sytuacji kryzysowej do wsparcia organów administracji publicznej w myśl nowej ustawy o obronie Ojczyzny przedstawia się następująco:

1. Wpłynięcie wniosku od wojewody do Ministra Obrony Narodowej w sprawie udzielenia pomocy organom administracji publicznej przez oddziały i pododdziały SZ RP w sytuacji kryzysowej.
2. Rozpatrzenie i akceptacja przez Ministra Obrony Narodowej wniosku wojewody o udzielenie pomocy organom administracji publicznej przez oddziały i pododdziały SZ RP oraz przesłanie przedmiotowego wniosku do Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej.
3. Stosownie do potrzeb wojewody ujętych we wniosku, realizacja przez DWOT (przy współdziałaniu DO RSZ, DG RSZ, KG ŻW, DGW, DWSZdr, IWsp SZ i NCBC – DK WOC) procesu planowania operacyjnego, w tym, dokonanie oceny sytuacji kryzysowej, wydanie zarządzenia przygotowawczego, opracowanie wariantów działania oraz wskazanie z Planu Zarządzania Kryzysowego RON sił i środków niezbędnych do wykonania zadań zarządzania kryzysowego, ujętych we wniosku wojewody. Opracowanie projektu decyzji Ministra Obrony Narodowej w sprawie wydzielenia oddziałów i pododdziałów SZ RP do wsparcia organów administracji publicznej w sytuacji kryzysowej. Przedstawienie Ministrowi Obrony Narodowej do akceptacji wypracowanego wariantu użycia sił i środków resortu obrony narodowej do reagowania na zaistniałą sytuację kryzysową oraz projektu decyzji Ministra Obrony Narodowej w sprawie wydzielenia oddziałów i pododdziałów SZ RP do wsparcia organów administracji publicznej w sytuacji kryzysowej.

Rys. 40. Procedura aktywacji Sił Zbrojnych RP do wsparcia organów administracji publicznej na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny

Źródło: opracowanie Taktycznego Centrum Operacyjnego DWOT.

4. Wydanie i przesłanie decyzji Ministra Obrony Narodowej w sprawie wydzielenia oddziałów i pododdziałów SZ RP do wsparcia organów administracji publicznej w sytuacji kryzysowej do Dowódcy Operacyjnego RSZ, Dowódcy Generalnego RSZ, Komendanta Głównego ŻW, Dowódcy Garnizonu Warszawa, Szefa Inspektoratu Wsparcia SZ oraz Dyrektora Departamentu Wojskowej Służby Dyrektora Narodowego Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni - Dowódcy Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni.
5. Opracowanie i przesłanie rozkazu poprzez Dowódcę WOT do Dowódcy Operacyjnego RSZ, Dowódcy Generalnego RSZ, Komendanta Głównego ŻW, Dowódcy Garnizonu Warszawa, Dyrektora Departamentu Wojskowej Służby Zdrowia, Szefa Inspektoratu Wsparcia SZ, Dyrektora Narodowego Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni - Dowódcę Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni, Dowódców BOT w sprawie wydzielenia sił i środków (do Wojskowego Zgrupowania Zadaniowego) w celu udzielenia pomocy organom administracji publicznej w reagowaniu na sytuacje kryzysowe.

Minister Obrony Narodowej podpisał 6 maja 2022 roku Decyzję nr Z-4 w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej¹⁹². Decyzja określa strukturę organizacyjną i zasady funkcjonowania elementów Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej, ich funkcjonalne powiązania oraz organizację współpracy i wymiany informacji w zakresie zarządzania kryzysowego na szczeblu krajowym i resortowym. W szczególności tworzy Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Obrony Narodowej, zgodnie z dyspozycją art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, którego funkcję pełni Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej, a jego szefem jest Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej. Ponadto decyzja zakłada, że do składu Wojewódzkich Zespołów Zarządzania Kryzysowego kierowani będą przedstawiciele Wojsk Obrony Terytorialnej.

Inne istotne założenia niniejszej decyzji zakładają, że Dowództwo WOT pełniące funkcję Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Obrony Narodowej (CZK

¹⁹² Zastąpiła ona Decyzję Nr Z-2/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 kwietnia 2019 roku w sprawie *Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej* (niepublikowana).

MON) realizuje zadania określone w art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym oraz dodatkowo:

- pełni funkcję zapasowego punktu kontaktowego na zasadach określonych w odrębnych przepisach (po uzyskaniu zdolności i przejęciu zadań od DO RSZ najpóźniej do końca 2023 roku) i zapewnia wymianę informacji w zakresie zarządzania kryzysowego z Rządowym Centrum Bezpieczeństwa oraz wojskowymi strukturami dowodzenia i zarządzania kryzysowego Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej;
- zapewnia w systemie dyżurnych służb operacyjnych i służb dyżurnych przekazywanie decyzji, rozkazów i sygnałów dotyczących zadań zarządzania kryzysowego resortu obrony narodowej do wszystkich elementów Systemu;
- uruchamia procedury w zakresie aktywowania sił i środków wydzielanych z Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w sytuacjach kryzysowych.

W związku z nowymi regulacjami sprecyzowanymi w ustawie o obronie Ojczyzny, **Dowódca WOT**, jako **Szef CZK MON**, przejął nowe kompetencje, takie jak:

- opracowanie, aktualizowanie i przedkładanie do zatwierdzenia Ministrowi Obrony Narodowej projektu Planu Zarządzania Kryzysowego Resortu Obrony Narodowej, zwanego dalej: „PZK RON”;
- przedkładanie rekomendacji oraz projektów decyzji Ministrowi Obrony Narodowej w sprawie użycia sił i środków do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym lub usuwania ich skutków;
- utrzymywanie w gotowości do działania podległych sił i środków przeznaczonych do użycia zgodnie z PZK RON;
- aktywowanie sił i środków określonych w PZK RON do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- dowodzenie w sytuacjach kryzysowych siłami i środkami resortu obrony narodowej wydzielonymi do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- monitorowanie oraz koordynowanie działań sił i środków resortu obrony narodowej wydzielonych do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- zapewnienie wymiany informacji w resorcie obrony narodowej w zakresie realizacji zadań wynikających z zarządzenia Prezesa Rady Ministrów

w sprawie wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego;

- koordynowanie zabezpieczenia logistycznego wydzielonych sił i środków do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- identyfikowanie i zgłaszanie potrzeb w celu osiągnięcia i rozwijania zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- kierowanie przedstawicieli Wojsk Obrony Terytorialnej do składów wojewódzkich zespołów zarządzania kryzysowego;
- uczestniczenie w procesie analizy i oceny zagrożeń z zakresu zarządzania kryzysowego.

Do zadań BOT w związku z nowym systemem zarządzania kryzysowego należy:

- znajomość zasadniczych zagrożeń kryzysowych występujących w SRO BOT;
- znajomość zadań realizowanych w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej przez SZ RP (w tym wojska operacyjne) w SRO BOT;
- konieczność przeprowadzenia spotkania roboczego z WCZK i omówienia zagadnień dotyczących zarządzania kryzysowego;
- zaktualizowanie danych dotyczących wystąpienia możliwych sytuacji kryzysowych w województwie;
- udział w aktualizacji PZK RON;
- utrzymywanie w gotowości do działania podległych sił i środków przeznaczonych do użycia w sytuacjach kryzysowych zgodnie z PZK RON;
- aktualizacja dokumentacji z zakresu zarządzania kryzysowego BOT;
- udział w posiedzeniach Wojewódzkich Zespołów Zarządzania Kryzysowego (dowódca BOT lub wyznaczona osoba);
- uzgadnianie wniosków Wojewodów w sprawie wydzielania sił i środków SZ RP do wsparcia administracji publicznej w sytuacji kryzysowej.

Wnioski

Wnioski dotyczące miejsca i roli WOT w Systemu Zarządzania Kryzysowego:

1. Nowe zmiany związane z wprowadzeniem ustawy o obronie Ojczyzny likwidują Wojewódzkie Sztaby Wojskowe, a posiadane przez nie kompetencje kierują

w stronę Brygad Obrony Terytorialnej, których to dowódcy stają się doradcami wojewodów w sprawach zarządzania kryzysowego. Należy zauważyć, że do tej pory szefowie WSzW pełnili rolę planistyczną i sztabową w reagowaniu kryzysowym nie dysponując własnymi siłami i środkami zdolnymi bezpośrednio użyć do zminimalizowania powstałego kryzysu. Zawsze konieczne było zwrócenie się poprzez oficjalny wniosek od wojewody do Ministra Obrony Narodowej o użycie pododdziałów i oddziałów SZ RP. Zaletą nowego rozwiązania jest przekazanie kompetencji Dowództwu WOT, które posiada w bezpośrednim podporządkowaniu oddziały i pododdziały zdolne do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Zdecydowanie skraca to ścieżkę interwencji, bo daje dowódcom brygad możliwość natychmiastowego użycia własnych sił i środków w danym SRO do rozwiązania sytuacji kryzysowej, a dopiero w kolejnym etapie (jako CZK MON), istnieje ewentualność zwrócenia się o wsparcie specjalistycznych jednostek wojsk operacyjnych.

Należy zauważyć, że powyższa zmiana legislacyjna usankcjonowała już faktycznie zaistniały stan rzeczy, bowiem delegowanie uprawnień na dowódców Brygad OT w czasie pandemii COVID-19 skutkowało sprawnym nawiązaniem współdziałania z lokalnymi organami administracji publicznej, służbami mundurowymi oraz innymi podmiotami realizującymi działania przeciwkryzysowe.

2. Dowódcy BOT w składzie Wojewódzkich Zespołów Zarządzania Kryzysowego (WZZK) stają się doradcami w zakresie użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych. Znają oni doskonale środowisko operacyjne na poziomie województwa, powiatów oraz gmin, co umożliwia szybkie i efektywne uruchamianie sił i środków SZ RP oraz zapewnia odpowiedni stopień narastania zaangażowania w zależności od zaistniałej sytuacji.
3. Wprowadzone rozwiązania spowodują znaczne odciążenie wojsk operacyjnych na poszczególnych liniach wysiłku w danej sytuacji kryzysowej:
 - a) pierwsza linia wysiłku powoduje uruchomienie tylko sił i środków WOT,
 - b) druga linia wysiłku powoduje uruchomienie jednostek specjalistycznych,
 - c) trzecia linia wysiłku powoduje uruchomienie jednostek ogólnowojskowych.Precyzyjne i jasne określenie OGRANICZEŃ OPERACYJNYCH jednostek WOT umożliwi ich efektywne wykorzystanie w czasie działań bojowych i nie będzie kolidowało z kompetencjami wojsk operacyjnych. Nie należy zakładać, że

dowódca wojsk operacyjnych, z góry wie, jak wykorzystać zdolności jednostek WOT. Ograniczenia mogą wynikać z braków w ukompletowaniu personelem, sprzętem wojskowym, uzbrojeniem, czy w ramach posiadanych zdolności operacyjnych. Dowódcy jednostek WOT na każdym szczeblu (BOT, blp, klp) muszą skupić się na doradzaniu dowódcom jednostek operacyjnych w stawianiu dla siebie właściwych zadań bojowych - osobiście lub poprzez oficerów łącznikowych/zespoły łącznikowe, np. Zespół Planowania i Koordynacji (ZPiK), czy Zespół Dowodzenia i Koordynacji (ZDiK).

4. Poziom dowództw brygad OT stanowi kluczowy element w koordynacji działań jednostek WOT (batalionów, kompanii) z wojskami operacyjnymi oraz efektywnym wsparciu i zabezpieczeniu ich działań.
5. Jednostki WOT czerpią swoją siłę z walki w doskonale znanym środowisku operacyjnym (SRO), zarówno w aspekcie geograficznym (fizycznym), jak i socjalnym, demograficznym, organizacyjnym czy społecznym. Struktura funkcjonalna oraz rozmieszczenie Wojsk Obrony Terytorialnej na terenie całego kraju pozwoliło w pandemii COVID-19 na płynne, szybkie i skuteczne wspieranie samorządów i lokalnej społeczności.
6. Analizując siatkę bezpieczeństwa z KPZK, w dobie zagrożenia bezpieczeństwa związanego z trwającym konfliktem zbrojnym za naszą wschodnią granicą oraz w czasie masowego rozprzestrzeniania się terroryzmu w świecie, należy stwierdzić, że brak jest w państwie ośrodka sprawującego funkcję kierowniczo-koordynacyjną działań na poziomie ponadresortowym. Ustawa o zarządzaniu kryzysowym nie przewiduje posiadania efektywnych instrumentów do koordynowania procesu reagowania kryzysowego na szczeblu państwa. W praktyce, koordynacja działań spoczywa na ministrze, w gestii którego znajduje się dana sytuacja kryzysowa i podległym mu CZK.

W związku z powyższym zasadnym wydawać by się mogło, aby wypracować kompleksowe rozwiązania dotyczące zarządzania informacją oraz przygotować ujednoczone analizy i oceny zagrożeń, sytuacji kryzysowych i poziomu bezpieczeństwa w danym resorcie. Rozwiązania takie generują potrzebę utworzenia bądź powierzenia funkcjonującej już instytucji, roli „Ponadresortowego Centrum Koordynacyjnego”, które byłoby odpowiedzialne między innymi za koordynację działań wywiadowczych i rozpoznawczych oraz wymianę informacji z RCB, MSW, MSZ, służbami specjalnymi, a także za

bieżące przekazywanie informacji do elementów resortowego i krajowego SZK oraz NATO, informacji o symptomach bądź wystąpieniu sytuacji kryzysowej.

W związku z tym, dodatkowym zaleceniem w tej kwestii byłoby zaktualizowanie ustawy o zarządzaniu kryzysowym, w ten sposób, aby obejmowała ona całe możliwe spektrum sytuacji kryzysowych, w tym o charakterze polityczno-militarnym.

Nieocenioną pomocą w tym zakresie byłby katalog scenariuszy możliwych sytuacji kryzysowych o charakterze polityczno-militarnym wraz z określeniem opcji reagowania kryzysowego i szczegółowego użycia instrumentów militarnego i niemilitarnego oddziaływania w ramach rozwiązywania sytuacji kryzysowej. Zasadnym wydawałoby się również określenie kompetencji w zakresie podejmowania decyzji o wprowadzaniu „stanów kryzysowych”, a także przygotowaniu szczegółowych procedur ich wprowadzania, obejmujących m.in. przedsięwzięcia realizowane przez poszczególne elementy resortowego systemu zarządzania kryzysowego, w tym przez kluczowy personel MON i SZ RP.

7. Zadania zarządzania kryzysowego określone dla Sił Zbrojnych RP w art. 25 ustawy odnoszą się wyłącznie do reagowania na zagrożenia niemilitarne na obszarze kraju. Inne zadania wojska, dotyczące m.in. pomocy Policji i wsparcia Straży Granicznej w działaniach antyterrorystycznych oraz ewakuacji obywateli z rejonów zagrożonych, ujęte są w szeregu innych aktów prawnych, co wskazuje na brak ich powiązania z zarządzaniem kryzysowym. Przykładem jest wsparcie Policji przez żołnierzy WOT np. do poszukiwania osób zaginionych, które nie jest zadaniem wymienionym z zakresu zarządzania kryzysowego, tylko wynika z wzajemnych porozumień o wsparciu i zgod na współpracę odpowiednich ministrów lub z innych dokumentów normatywnych. Podkreślenia wymaga fakt, że działania wydzielonych Sił Zbrojnych RP podejmowane w ramach realizacji przedsięwzięć innych niż określone w ustawie o zarządzaniu kryzysowym we wsparciu Policji lub Straży Granicznej, koordynuje w dalszym ciągu Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych, a nie Dowódca WOT, jako CZK MON.

Biorąc pod uwagę powyższe, zasadnym byłoby podjęcie działań zapewniających utworzenie na szczeblu krajowym podmiotu o randze wspomnianego już „Ponadresortowego Centrum Koordynacyjnego”, który zapewniałby funkcję

integrująco-koordynacyjną wszystkie resorty zaangażowane w rozwiązywanie sytuacji kryzysowej.

8. Planowanie wykorzystania SZRP do wsparcia układu pozamilitarnego przez RCB w czasie rozwiązywania sytuacji kryzysowych realizowane jest na tym szczeblu w ograniczonym zakresie ze względu na brak specjalistów z dziedziny planowania użycia SZ RP i delegowane jest na niższy szczebel wojewódzki. Rozwiązaniem tej sytuacji mogłoby być utworzenie w strukturze RCB pionu wojskowego, który zajmowałby się planowaniem wykorzystania SZRP do wykonywania zadań w czasie wystąpienia sytuacji kryzysowych, zarówno o charakterze niemilitarnym, jak i polityczno-militarnym lub całkowitą jego likwidację i utworzenie w to miejsce nowej, wydolniejszej struktury.
9. Siły główne BOT (Moduły Zadaniowe) do zminimalizowania skutków sytuacji kryzysowej we własnym SRO, muszą być zawsze wyznaczane z SRO sąsiednich brygad ze względu na zaangażowanie żołnierzy z danego terenu dotkniętego klęską żywiołową w ratowanie własnych rodzin i własnego dobytku. Sytuację taką ukazało zaangażowanie żołnierzy Gwardii Narodowej USA podczas huraganu KATRINA w 2005 roku, gdzie nieśli pomoc we własnym rejonie odpowiedzialności, w którym zamieszkiwali i zostali poddani próbie obiektywnego wyboru, kogo i co najpierw ewakuować. Dlatego też siły i środki wydzielone do działań muszą być adekwatne do potrzeb i umożliwiać ich rotację dopuszczając do udziału żołnierzy WOT z rejonu dotkniętego klęską dopiero po opanowaniu sytuacji kryzysowej. Zatem aktywowane siły zwykle nie powinny być wydzielane z pododdziałów odpowiedzialnych za SRO dotkniętego kryzysem, ale z SRO otaczających (sąsiednich).
10. Powołując się na Strategię Sektorową do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej¹⁹³, która kierowana jest do wszystkich organów administracji publicznej i podmiotów realizujących zadania obronne, należy zgodnie stwierdzić, że zaproponowane tam ustalenia i rekomendacje muszą być systematycznie poddawane analizom i weryfikacjom w ten sposób, aby wciąż zachować ich aktualność. Odnosi się to zarówno do niniejszej strategii, ale również do wszelkich innych dyrektyw, planów strategicznych i operacyjnych oraz obowiązujących programów rozwoju przyjętych w planowaniu krótko

¹⁹³ *Strategia sektorowa...*, wyd. cyt., art. 159-160.

i długofalowym. Wszelkie zmiany w niniejszych dokumentach do aktualnej rzeczywistości, powodują elastyczność i możliwość zaimplementowania adekwatnych procedur do danej sytuacji kryzysowych, czy pojawiającego się zagrożenia.

11. Stosownie do zapisów zawartych w ustawie z 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym, tak jak już zaznaczono wyżej, cały system zarządzania kryzysowego w naszym państwie jest ograniczony do sytuacji kryzysowych o charakterze niemilitarnym. W ustawie pominięto natomiast całkowicie problematykę zagrożeń o charakterze polityczno-militarnym. Oznacza to, że krajowy System Zarządzania Kryzysowego nie jest spójny z Systemem Zarządzania Kryzysowego NATO. Przejęcie przez DWOT zadań od DORSZ wynikających z zarządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego NATO Crisis Response System (NCRS)¹⁹⁴ nastąpi dopiero po uzyskaniu zdolności do wymiany informacji z wykorzystaniem dedykowanych systemów teleinformatycznych przez CZK MON, tj. najwcześniej na koniec 2023 roku. W celu zapewnienia spójności Krajowego Systemu Zarządzania Kryzysowego z Systemem Zarządzania Kryzysowego NATO, celowym jest kompleksowe zaimplementowanie na grunt krajowy NCRS Manual oraz dokonywanie cyklicznej aktualizacji środków reagowania kryzysowego.

¹⁹⁴ Zadania realizowane w ramach poszczególnych komponentów określono szczegółowo w Instrukcji Systemu Reagowania Kryzysowego NATO (NATO Crisis Response System Manual, NCRSM). W Polsce zadania wynikające z Instrukcji NATO są ujęte w odpowiednim okresowo nowelizowanym Zarządzeniu Prezesa Rady Ministrów (sporządzanym zgodnie z art. 7 ust. 4 ustawy o zarządzaniu kryzysowym) i na jego podstawie realizowane. Prezes Rady Ministrów – z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych – określa w drodze zarządzenia wykaz przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego z uwzględnieniem zobowiązań wynikających z członkostwa RP w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego a ponadto wskazuje organa odpowiedzialne za ich uruchamianie.

ROZDZIAŁ 4.

FORMY I METODY ZAANGAŻOWANIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ WE WSPARCIE UKŁADU POZAMILITARNEGO

W niniejszym rozdziale przedstawione zostaną rodzaje wsparcia udzielonego przez Wojska Obrony Terytorialnej administracji rządowej i samorządowej oraz innym podmiotom układu pozamilitarnego, a także poruszone zostaną zasadnicze problemy organizacji współdziałania i koordynacji wspólnych działań w systemie zarządzania kryzysowego.

Badania miały na celu wyjaśnienie i rozszyfrowanie **szczegółowego problemu badawczego** zawartego w pytaniu: *„Jakie formy i metody zaangażowania w przeciwdziałaniu zagrożeniom stosują Wojska Obrony Terytorialnej w celu wsparcia układu pozamilitarnego na różnych poziomach współpracy (wojewódzkim, powiatowym i gminnym)?”* oraz **zweryfikowanie przyjętej hipotezy badawczej**, która stanowi przypuszczenie, że w związku z przeciwdziałaniem wciąż rosnącym rodzajom zagrożeń, jak pokazała pandemia COVID-19, kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, czy gwałtowny napływ fali uchodźców po wybuchu wojny Rosji z Ukrainą, musi ulec zmianie model wsparcia Wojsk Obrony Terytorialnej dla układu pozamilitarnego. Zakłada się również, że modyfikacji ulec muszą także formy i metody dotychczasowej współpracy z administracją publiczną na wszystkich szczeblach (wojewódzkim, powiatowym i gminnym), aby elastycznie dopasować się w potrzeby społeczeństwa. Wojska Obrony Terytorialnej wspierają poszczególne elementy układu pozamilitarnego i realizują zadania wspierające działanie systemu zarządzania kryzysowego i ochrony społeczności lokalnych zarówno w czasie pandemii, jak i w czasie innych sytuacji kryzysowych realizując zadania w formie wspierania wojewodów, samorządów, innych służb i formacji, a także instytucji pomocowych. Szacuje się, że w obliczu zaistniałych ostatnio sytuacji kryzysowych, w których niezbędne stało się użycie oddziałów i pododdziałów wojska, działania musiały zostać zintensyfikowane i zostać zrealizowane w jak najkrótszym czasie.

Autor przedstawi główne operacje, które WOT realizował w czasie walki z pandemią („Odporna Wiosna” i „Trwała Odporność”), przedstawi również operację związaną z kryzysem migracyjnym na granicy z Białorusią pk. „Silne Wsparcie”, a także opíše operację „Niezawodna Pomoc”, związaną ze wsparciem ukraińskich uchodźców po rosyjskiej inwazji. Oprócz tego szczegółowo zostaną ukazane inne metody i formy

zaangażowania WOT realizowane na rzecz lokalnych społeczności, które w sposób pośredni wpływały na bezpieczeństwo państwa i obywateli.

Autor skupi się również na zaprezentowaniu wyników badań realizowanych wśród żołnierzy biorących bezpośredni udział w wyżej wymienionych działaniach.

Autor odniesie się także do postawionej hipotezy, że WOT jako najmłodszy rodzaj SZ RP odgrywa kluczową rolę we wsparciu społeczeństwa przy przeciwdziałaniu zagrożeniom pozamilitarnym i postara się ukazać jakiej modyfikacji uległy formy i metody dotychczasowej współpracy z administracją publiczną na wszystkich szczeblach.

Przeprowadzone rozważania pozwolą wysnuć wnioski, które hipotetycznie powinny zmierzać do ukazania istoty współdziałania w systemie zarządzania kryzysowego, jako połączenia potencjału organów decyzyjnych i podmiotów wykonawczych we wspólnym działaniu. Należy sądzić, że wszystkie te podjęte przedsięwzięcia powinny być skierowane do przeciwdziałania mogącym wystąpić zagrożeniom dla zdrowia i życia ludzi oraz mienia i środowiska, a w wypadku ich fizycznego wystąpienia – do ograniczenia potencjalnych strat i przywrócenia sytuacji sprzed ich wystąpienia.

4.1. Formy i metody wspierające UPM

Jednym z ważniejszych zadań nowoczesnego państwa jest zapewnienie obywatelom poczucia bezpieczeństwa oraz ochrony przed zagrożeniami powodowanymi siłami natury lub działalnością człowieka. Wynikają one z norm zwyczajowych i prawnych, których celem jest realizacja podstawowych praw człowieka – prawa do życia i jego permanentnej ochrony. Szeroki wachlarz występujących zagrożeń naturalnych, jak i będących efektem działalności ludzkiej, wymaga ścisłej specjalizacji i profesjonalizacji całej sfery administracji publicznej i jej służb, co wymusza na rządzących konieczność weryfikowania posiadanych sił i dostępnych środków¹⁹⁵.

Kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio i długofalowej polityki gospodarczej jest „*Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*”¹⁹⁶ przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. Jest ona rozwinięciem przyjętego 16 lutego 2016 r. „*Planu na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*”,

¹⁹⁵ J. Gut, S. Mazur, B. Tworowski, *Siły Zbrojne w Systemie Zarządzania Kryzysowego*, s. 92, [w:] red. nauk. Zofia Wilk-Woś, Monika Ostrowska, *Bezpieczeństwo i Zarządzanie kryzysowe, Studia i Monografie nr 104*, Społeczna Akademia Nauk, Łódź-Warszawa, 2019.

¹⁹⁶ *Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju...*, wyd. cyt. s. 1.

który jest zestawem narzędzi dynamizujących rozwój Polski. Plan zawiera także diagnozę sytuacji, kierunkuje działania rządu na najbliższych kilkanaście lat i wskazuje konkretne zadania.

W paragrafie dotyczącym bezpieczeństwa narodowego, w kontekście zwiększenia skuteczności mechanizmów koordynacji i kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa zapisano, że *„kierowanie bezpieczeństwem narodowym należy do najważniejszych funkcji państwa, mających na celu zapewnienie jego bytu i rozwoju w zmieniających się uwarunkowaniach środowiska bezpieczeństwa”*¹⁹⁷. Miało to bezpośredni związek ze zmianami zachodzącymi w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa, w tym między innymi z konfliktami w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie Polski, coraz bardziej realnym zagrożeniem terroryzmem, przestępczością zorganizowaną czy zagrożeniami hybrydowymi i w cyberprzestrzeni. Ponadto, pochyłono się nad położeniem geopolitycznym Polski, które – jak zauważono – przekłada się na wyzwania o charakterze migracyjnym i zagrożenia z perspektywy przestępczości transgranicznej.

Zwrócono także uwagę na coraz bardziej newralgiczne wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego dotyczące zarówno zagrożeń naturalnych (powodzie, huragany itp.) oraz awarii technicznych, jak i innych zdarzeń związanych z rozwojem cywilizacji. Prognozowano, że zmiany klimatu w skali globalnej będą przyczyniać się do zwiększenia prawdopodobieństwa wystąpienia bądź nasilenia skutków katastrof naturalnych. Dlatego zwrócono uwagę na potrzebę zabezpieczenia działań zapobiegawczych oraz wczesnego reagowania w przypadku wystąpienia zagrożeń naturalnych, między innymi poprzez zarządzanie ryzykiem, skoncentrowanie się na planach ciągłości działania zarówno dla organów administracji publicznej, jak również operatorów infrastruktury krytycznej. Zauważono w związku z tym potrzebę właściwego przygotowania państwa do skutecznej ochrony ludności i zarządzania kryzysowego.

W „Strategii...” założono, że zapewnienie koordynacji systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym musi obejmować działania zmierzające do usprawnienia funkcjonowania tego systemu. Celem działań w obszarze poprawy odporności państwa na współczesne zagrożenia i zdolności przeciwdziałania im – jak założono – jest zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego, jako niezbędnego warunku rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Działania te miałyby służyć między innymi

¹⁹⁷ Tamże, s. 357.

wzmocnieniu własnego potencjału obronnego, adekwatnego do narodowych i sojuszniczych wymogów, zwiększeniu zdolności Sił Zbrojnych RP do realizacji konstytucyjnych i ustawowych zadań, czy też doskonaleniu narodowego i sojuszniczego planowania obronnego. Podkreślono przy tym, że istotnym czynnikiem realizacji celu skoncentrowanego na poprawie odporności państwa na współczesne zagrożenia i przeciwdziałanie im, jest integrowanie społeczeństwa wokół wzmacniania bezpieczeństwa.

Jednym z celów działań podjętych w „Strategii...”, a zmierzającym do usprawnienia funkcjonowania systemu bezpieczeństwa stało się „zwiększenie zdolności Sił Zbrojnych RP do wypełniania przez nie zadań wynikających z zapisów Konstytucji RP, ustaw oraz umów międzynarodowych”¹⁹⁸, poprzez między innymi zintegrowanie Wojsk Obrony Terytorialnej z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych. Projekt strategiczny zakładał, że „utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej i ich pełne zintegrowanie z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych na poziomie strategicznym i operacyjnym służyć będzie zwiększeniu narodowego potencjału odstraszania przez wzmocnienie struktur administracji samorządowej i służb państwowych, a także wykorzystanie organizacji proobronnych oraz zmotywowanego i świadomego zagrożenia społeczeństwa”¹⁹⁹. Zgodnie z założeniami, Wojska Obrony Terytorialnej miały być formacją zdolną do „prowadzenia działań militarnych i niemilitarnych o różnej intensywności, we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi i wsparcia oraz układem pozamilitarnym, zarówno w czasie pokoju, kryzysu, jak i wojny”²⁰⁰.

Współcześnie podstawowe cele, jakie stawiane są przed WOT dotyczą: wzmocnienia potencjału odstraszania SZ RP, zabezpieczenia w tylnej strefie działań, na terenach zajętych przez przeciwnika oraz wsparcie administracji publicznej w czasie pokoju z zakresu zarządzania kryzysowego. Powyższe zadania mają być wykonywane poprzez współpracę z wojskami operacyjnymi, służbami podległymi ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, administracją rządową i samorządową. Działania te mają polegać na „wsparciu działań z zakresu ochrony ludności przed skutkami klęsk żywiołowych oraz ataków w cyberprzestrzeni, ochroni społeczności lokalnej przed

¹⁹⁸ *Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju...*, wyd. cyt., s. 358.

¹⁹⁹ Tamże, s. 359.

²⁰⁰ Tamże, s. 360.

dezinformacją oraz rozwijaniu postaw patriotycznych wśród tychże społeczności”²⁰¹. Przyjęto że zadania powyższe realizowane będą zarówno w czasie pokoju, kryzysu, jak i wojny.

W Polsce za przeciwdziałanie i zwalczanie skutków klęsk żywiołowych odpowiadają organy administracji publicznej, na czele których stoi Prezes Rady Ministrów. Organy te przejawiają aktywność w postaci działań administracji publicznej, polegających na zaspokajaniu zbiorowych i indywidualnych potrzeb obywateli funkcjonujących w otoczeniu społecznym²⁰². W przypadku, gdy siły i środki są niewystarczające, wojewodowie mogą zawnieioskować o użycie wojska.

Zakres użycia sił zbrojnych w kontekście zagrożeń niemilitarnych i wsparcia UPM obejmuje szeroki wachlarz zagadnień, które szczegółowo zostały opisane w rozdziale drugim, gdzie przytoczone zostały uwarunkowania prawne wsparcia władz cywilnych przez wojsko. Do realizacji wspomnianych tam zadań realizowanych także przez WOT, wydziela się odpowiednie elementy Sił Zbrojnych, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, a biorąc pod uwagę hierarchiczny charakter organizacji wojskowej, dowodzenie oddziałami i pododdziałami wydzielonymi do działań w sytuacjach kryzysowych odbywa się na zasadach określonych w regulaminach wojskowych i według procedur obowiązujących w Siłach Zbrojnych RP, gdzie opracowano i wdrożono na wszystkich szczeblach dowodzenia Plan użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych. Ze składu Sił Zbrojnych RP wydzielono i utrzymuje się w nakazanych normach gotowości bojowej siły i środki adekwatne do zagrożenia²⁰³. Do wspomnianego „Planu...” opracowano również plany szczegółowe, precyzujące zasady użycia sił i środków.

Wprowadzenie oddziałów i pododdziałów wojska do akcji kryzysowej może odbywać się na 3 sposoby:

1. **sposób podstawowy**, gdzie procedura działania określa, że wojewoda zwraca się z wnioskiem do Ministra Obrony Narodowej o wydzielenie sił i środków do przeciwdziałania sytuacji kryzysowej. Wojewoda podczas

²⁰¹ A. Kukuła, *Działania Wojsk Obrony Terytorialnej w obliczu zagrożenia jakim jest SARS-CoV-2*, [w:] Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, Nr 36(3), 2020, s. 18.

²⁰² R. Gwardyński, *Kształtowanie zachowań funkcjonariuszy państwowych realizujących zagadnienia administracji publicznej w warunkach zagrożeń*, [w:] Administracja bezpieczeństwa. Wybrane problemy, t. II, red. B. Wiśniewski, A. Osierda, A. Babiński, Bielsko-Biała 2016, s. 132.

²⁰³ Z. Piątek, *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*, Warszawa 2011, s. 109.

przygotowywania wniosku może zasięgać opinii właściwego w danym regionie terenowego organu administracji wojskowej.

2. **sposób nakazowy**, gdzie procedura działania określa, że kierowanie do akcji sił i środków Sił Zbrojnych następuje na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej lub na rozkaz szefa Sztabu Generalnego WP. Podstawą takiej decyzji będzie wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych lub Plan użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych.
3. Skierowanie do działania **sposobem alarmowym** może nastąpić podczas gwałtownego rozwoju sytuacji kryzysowej o lokalnym zasięgu. Polega na tym, że dowódca jednostki wojskowej (w szczególnych przypadkach) samodzielnie podejmuje decyzję o przystąpieniu do akcji, następnie melduje o powyższym fakcie bezpośrednio przełożonemu²⁰⁴.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że jednym z kluczowych obszarów działania Wojsk Obrony Terytorialnej jest zdolność do reagowania na sytuacje kryzysowe oraz niesienie pomocy lokalnym społecznościom. Na podstawie wyżej cytowanych zapisów ustawy o obronie Ojczyzny²⁰⁵, zgodnie z zaleceniami Ministra Obrony Narodowej, tj. decyzją w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego Resortu Obrony Narodowej²⁰⁶ oraz zarządzeniem w sprawie organizacji, składu oraz miejsca i trybu pracy Zespołu Zarządzania Kryzysowego MON²⁰⁷, Dowództwo WOT przygotowało²⁰⁸ szczegółowy zakres organizacji i funkcjonowania Systemu Zarządzania Kryzysowego Wojsk Obrony Terytorialnej²⁰⁹. System Zarządzania Kryzysowego WOT (SZK WOT) stanowi zatem integralną część Systemu Zarządzania Kryzysowego Resortu Obrony Narodowej (SZK RON) i realizowany jest zgodnie z Planem Zarządzania Kryzysowego RON (PZK RON).

²⁰⁴ Z. Kuśmierk, *Udział wojska w sytuacjach kryzysowych*, [w:] „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, nr 10(1), Legnica 2014, s. 113.

²⁰⁵ Ustawa o obronie Ojczyzny, wyd. cyt., art. 22 ust. 2 pkt 6.

²⁰⁶ Decyzja Nr Z-4/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej.

²⁰⁷ Zarządzenie 7/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie organizacji, składu oraz miejsca i trybu pracy Zespołu Zarządzania Kryzysowego Ministra Obrony Narodowej, Dz.Urz.MON.2022.70.

²⁰⁸ W zawiązku Zarządzeniem Nr Z-2/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 22 lutego 2022 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania, siedziby i struktury organizacyjnej Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej, Załącznik Nr 1 „Szczegółowy zakres działania Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej”, § 2 pkt 2 ppkt 5.

²⁰⁹ Rozkaz Nr Z-16 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 10 marca 2021 r. w sprawie organizacji i funkcjonowania Systemu Zarządzania Kryzysowego Wojsk Obrony Terytorialnej.

Nadzór nad organizacją, funkcjonowaniem oraz utrzymaniem gotowości do działania elementów SZK WOT sprawuje Dyżurna Służba Operacyjna WOT (DSO WOT). Natomiast bezpośredni nadzór nad procesem wdrażania/aktualizacji „Planu użycia sił i środków WOT w sytuacjach kryzysowych”²¹⁰, „Instrukcji Zespołu Oceny Wsparcia”²¹¹ oraz „Instrukcji Wsparcia Zespołu Odbudowy”²¹² sprawuje Szef Taktycznego Centrum Operacyjnego WOT (TCO WOT). W przypadku realizacji zadań w sytuacji kryzysowej to Szef TCO WOT wydziela z podległych komórek żołnierzy do Wzmocnienia DSO WOT²¹³.

Zadania ujęte w PZK RON realizują Brygady OT w ramach Stałych Rejonów Odpowiedzialności (SRO). Dowódcy BOT mają obowiązek zorganizować System Zarządzania Kryzysowego BOT (SZK BOT) i w jego ramach monitorować, dokonywać analizy i oceny możliwości wystąpienia zagrożeń w SRO.

Dzięki działaniom skupionych na poziomie brygad, Wojska Obrony Terytorialnej w sytuacji kryzysu płynniej realizują zadania, których celem jest osiągnięcie i utrzymanie, w przydzielonych SRO na terenie całego kraju, niezbędnych zdolności do realizacji zadań zarządzania kryzysowego. Na podstawie oceny sytuacji w rejonie (miejscu zdarzenia) objętym/zagrożonym sytuacją kryzysową BOT, określając potrzeby użycia sił i środków do wsparcia wspierają proces decyzyjny MON. Dzięki temu WOT stanowią korzystny czynnik wpływający na skuteczność z jaką wojsko współpracuje z terenowymi organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego, odpowiedzialnymi za realizację zadań niemilitarnych, tych które są związane ze zwalczaniem katastrof czy klęsk żywiołowych.

Skuteczne wykorzystanie potencjału WOT w procesie zarządzania kryzysowego możliwe jest dzięki gotowości brygad OT. W przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej brygady wmacniają w SRO służby operacyjne/służby dyżurne specjalistami.

Wyniki przeprowadzonych badań umieszczone w poniższej tabeli pozwoliły ocenić które z podmiotów najbardziej były zaangażowane we współpracę z Brygadami Obrony Terytorialnej przy realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

²¹⁰ Załącznik nr 1 do rozkazu Nr Z-16 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 10 marca 2021 r. w sprawie organizacji i funkcjonowania Systemu Zarządzania Kryzysowego Wojsk Obrony Terytorialnej.

²¹¹ Załącznik nr 2 do rozkazu Nr Z-16..., wyd. cyt., s. 15.

²¹² Załącznik nr 3 do rozkazu Nr Z-16..., wyd. cyt., s. 18.

²¹³ Zgodnie z załącznikiem nr 4 do rozkazu Nr Z-16..., wyd. cyt., s. 21.

Tab. 7. Statystyki opisowe - W jakim stopniu, jeśli w ogóle, Twoja Brygada Obrony Terytorialnej współpracuje ze służbami i instytucjami wymienionymi poniżej?

(4 – w bardzo dużym stopniu, 3 – w dużym stopniu, 2 – w małym stopniu, 1 – w bardzo małym stopniu, 0 – nie współpracuje)

Zmienna	M	Me	Mo	N Mo	SD
Policja	3,17	3,00	4,00	164	0,88
Inne rodzaje wojsk	2,35	3,00	3,00	154	1,16
Żandarmeria Wojskowa	1,59	2,00	2,00	113	1,21
Straż Graniczna	3,17	3,00	4,00	186	1,01
Państwowa Straż Pożarna	2,54	3,00	3,00	167	1,05
Ochotnicza Straż Pożarna	2,23	2,00	2,00	127	1,20
Straże Gminne lub Miejskie	1,21	1,00	0,00	128	1,16
Gminne (Miejskie) Zespoły Zarządzania Kryzysowego	1,52	1,00	0,00	118	1,32
Wydziały urzędu gminy, miasta, powiatu	1,53	1,00	0,00	112	1,30
Obrona Cywilna	0,97	1,00	0,00	190	1,17
Firmy ochrony mienia i osób, w tym SUFO	1,04	1,00	0,00	172	1,19

M- średnia arytmetyczna, **Me**- mediana, **Mo** – modalna, **N Mo**- licznosc modalnej, **SD** – odchylenie standardowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

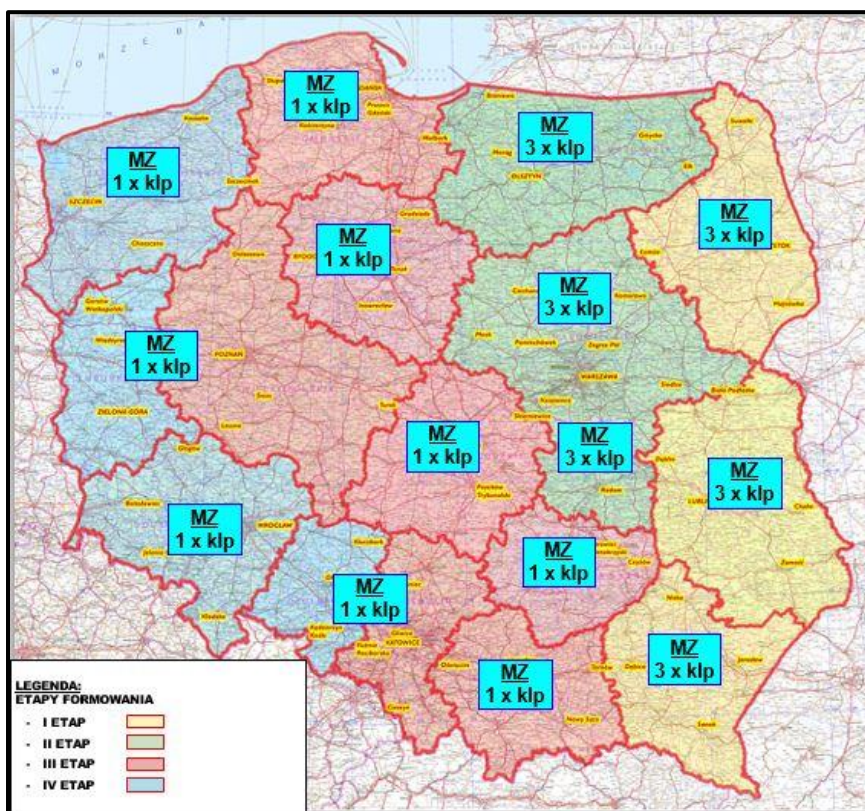
Można zauważyć, że badani deklarowali najczęściej, że w bardzo dużym stopniu współpracują z Policją oraz Strażą Graniczną (Mo=4). Najslabsza współpraca była z strażami gminnymi i miejskimi oraz obroną cywilną i firmami ochrony mienia i osób w tym SUFO (Sformowane Uzbrojone Formacje Ochronne).

Poniżej autor przytoczy systemowe rozwiązania wspierające Układ Pozamilitarny wskazując metody i sposoby działania Wojsk Obrony Terytorialnej, a następnie przedstawione zostaną konkretne formy wspierające UPM.

W przypadku wystąpienia ww. zagrożeń każda brygada OT posiada w gotowości **Moduł Zadaniowy (MZ)** w sile kompanii lekkiej piechoty, którego celem jest wspieranie społeczności lokalnej na poziomie gmin, powiatów i województw. Każdy Modułu Zadaniowy wyposażony jest w sprzęt samochodowy (m.in. samochody ciężarowo-osobowe, pojazdy czterokołowe, motocykle), sprzęt medyczny, sprzęt inżynieryjno-saperski, sprzęt łączności i informatyki oraz dodatkowy sprzęt lekki, w tym środki ochrony indywidualnej. Szczegółowe zadania Modułów Zadaniowych zostały opisane w rozdziale II.

Moduły Zadaniowe są jedynie jednym z elementów sytemu zarządzania kryzysowego WOT, i uruchamiane są w fazie reagowania. Od grudnia 2021 r. istnieje 27 Modułów Zadaniowych w 15 brygadach, gdzie do każdego z nich zaangażowanych jest od 140 do 420 żołnierzy.

Rys. 41. Elementy systemu Zarządzania kryzysowego WOT – Moduły Zadaniowe

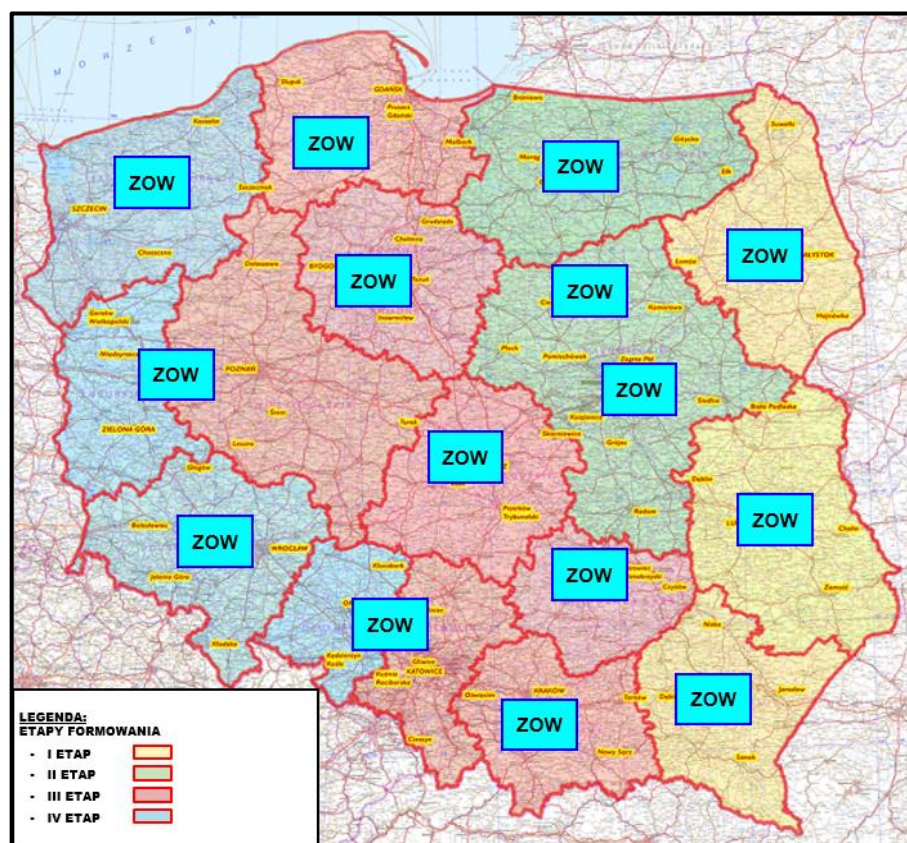

Źródło: opracowanie DWOT.

W celu podniesienia efektywności zarządzania kryzysowego, w tym wykorzystania sił i środków wojsk OT we wsparciu lokalnych społeczności w przypadku wystąpienia zagrożenia, w brygadach OT funkcjonują również **Zespoły Oceny Wsparcia (ZOW)**. Dzięki terytorialnemu charakterowi formacji zespoły te, jako jedne z pierwszych mogą dotrzeć na miejsce danego zdarzenia. Ich zadaniem jest rozpoznanie rejonu i oszacowanie potrzeb użycia sił i środków z zasobów wojska, współdziałanie z innymi organami zarządzania kryzysowego UPM (administracją publiczną, służbami, inspekcjami i strażami). Stanowią lokalne wsparcie w monitoringu i informowaniu społeczeństwa o stanie i rodzajach mogących wystąpić zagrożeń. ZOW jako organ doradczy wydzielany z BOT podlega Dowódcy BOT.

Z poziomu 15 brygad na koniec 2021 r. funkcjonowało 15 Zespołów Oceny Wsparcia, do których z poziomu brygady oddelegowanych jest 5 żołnierzy z pojazdem i wyposażeniem stosownym do potrzeb. Zadania ZOW zostały szczegółowo omówione w rozdziale II.

Rys. 42. Elementy systemu Zarządzania kryzysowego WOT – Zespoły Oceny Wsparcia

Źródło: opracowanie DWOT.

Przeprowadzone badania pozwoliły na wyszczególnienie najbardziej precyzyjnego kanału komunikacyjnego, który pozwoliłby dotrzeć do jak najszerszych rzesz społeczeństwa z ostrzeżeniem o stanie i rodzajach mogących wystąpić zagrożeń. Poniższa tabela przedstawia sposoby przekazywania przez WOT tego typu informacji do lokalnych społeczności.

Tab. 8. W jaki sposób, Twoim zdaniem, WOT powinny informować społeczność lokalną o stanie i rodzajach mogących wystąpić zagrożeń?

N=400 Klasa	Liczba obserwacji	% obserwacji
Poprzez lokalną prasę, radio i TV	269	67,25
Szkolenia urzędników	192	48,00
Lekcje z dziećmi w szkołach	219	54,75
Szkolenia z nauczycielami	190	47,50
Nie powinny prowadzić działalności informacyjnej	32	8,00
Internet	245	61,25
WOT niekoniecznie jest przeznaczone do tego typu działań - to mogłoby być dublowanie innych instytucji.	1	0,25
To nie nasze zadanie.	1	0,25

SMS	1	0,25
kontakty osobiste, sąsiedzkie, zawodowe	1	0,25
Webminary	1	0,25
Informowanie na zebraniach wiejskich w sołectwie, informowanie na walnych zebraniach OSP, informowanie na Walnych zgromadzeniach Spółdzielni Mieszkaniowych	1	0,25
Szkolenia, dla każdego czyli otwarty dzień kilka zagadnień pojawia się kto chce np. w wyznaczonym miejscu przez burmistrza	1	0,25
pikniki i działalność informacyjno-rekrutacyjna	1	0,25

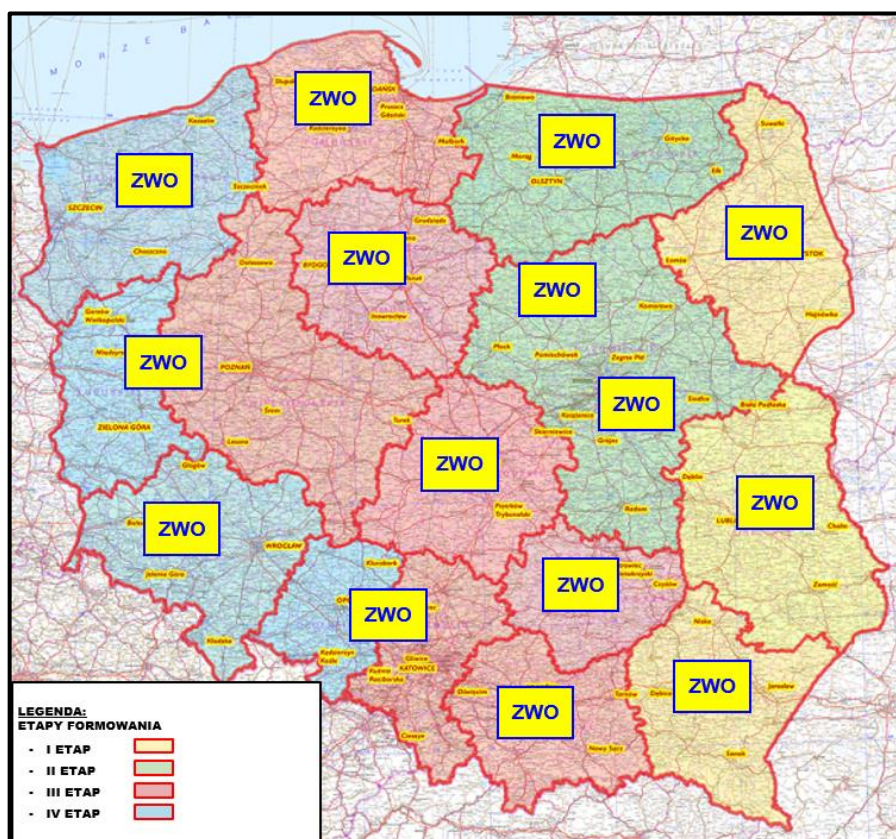
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Na podstawie przeprowadzonych badań wynika, że najczęściej deklarowaną formą, jak WOT powinien informować społeczność lokalną, były odpowiedzi: poprzez lokalną prasę, radio i TV (67,25%); Internet (61,25%) oraz lekcje z dziećmi w szkołach (54,75%). Wbrew pozorom, edukacja szkolna przekazana przez wyspecjalizowanych pedagogów, których WOT w swoich szeregach ma wielu, potrafi zmienić sposób postrzegania i reagowania na zagrożenia, co w perspektywie długofalowej odniesie bez wątpienia spodziewany efekt.

Kolejnym elementem SZK WOT są **Zespoły Wsparcia Odbudowy (ZWO)** wypełniające niszę, która powstaje po tym, jak siły i środki użyte w sytuacji kryzysowej kończą swoje działanie. ZWO, po minięciu bezpośredniego zagrożenia, mają za zadanie przywrócić normalnego funkcjonowania na terenach objętych skutkami kryzysu. Ponadto zadaniem ZWO jest przygotowanie i utrzymanie wydzielonych sił do niezwłocznego i powszechnego wsparcia społeczności lokalnych przy wystąpieniu klęsk żywiołowych. Szczegółowe zadania wspomnianych zespołów zostały opisane w rozdziale II. Na wyposażeniu ZWO znajduje się pojazd samochodowy, wydzielany stosownie do potrzeb.

Na koniec 2021 r. na poziomie każdej brygady funkcjonuje jeden ZWO, czyli łącznie w całym kraju aktywnych jest 15 tego typu zespołów. Zespoły złożone są z 3-7 żołnierzy WOT, głównie inżynierów architektury, budownictwa i logistyki, ukierunkowanych na doradztwo i ocenę możliwości wsparcia usuwania skutków klęsk żywiołowych po zakończeniu pracy zgrupowań zadaniowych w perspektywie długofalowej, we współpracy z organami zarządzania kryzysowego i organizacjami pozarządowymi.

Rys. 43. Elementy systemu zarządzania kryzysowego WOT – Zespoły Wsparcia Odbudowy

Źródło: opracowanie DWOT.

Wszystkie ww. elementy systemu zarządzania kryzysowego stanowią integralną część systemu zarządzania kryzysowego Resortu Obrony Narodowej. Procedura ich uruchomienia jest taka sama jak przypadku innych rodzajów sił zbrojnych i realizowana jest w oparciu o zapisy ustawy o zarządzaniu kryzysowym.

Dowódcy BOT, w których funkcjonują MZ muszą być stale w gotowości (utrzymywać w gotowości moduły zadaniowe) do wsparcia realizacji zadań (wg potrzeb) z zakresu zarządzania kryzysowego na polecenie Dowódcy WOT, a w przypadku ich uruchomienia – nadzorować ich użycie w reżimach czasowych i na zasadach określonych w „Planie użycia sił i środków WOT w sytuacjach kryzysowych”²¹⁴.

Priorytetem Dowódcy WOT jest przygotowanie i utrzymanie podległych elementów SZK WOT w gotowości do niezwłocznego i powszechnego reagowania na sytuację lub zaistniały kryzys niemilitarny w celu jego zapobieżenia lub przeciwdziałania, minimalizacji i usuwania jego skutków, a także przywracania stanu

²¹⁴ Rozkaz Nr Z-40 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie organizacji i funkcjonowania Systemu Zarządzania Kryzysowego Wojsk Obrony Terytorialnej, Załącznik Nr 1, Plan użycia sił i środków Wojsk Obrony Terytorialnej w sytuacjach kryzysowych.

sprzed jego wystąpienia. Główny wysiłek skupiony jest zatem na sprawnym reagowaniu na potrzeby zgłoszone przez organy administracji publicznej oraz elastycznym dostosowywaniu sił i środków adekwatnie do zmieniającej się sytuacji.

Dowódcy BOT, po otrzymaniu rozkazu DWOT, rozwijają niezbędne elementy systemu zarządzania kryzysowego i osiągają pełną gotowość sił i środków do udziału w zapobieganiu skutkom kryzysu lub ich usuwaniu oraz realizują zadania określone w rozkazie DWOT. Adekwatnie do potrzeb aktywują kolejne podległe elementy Systemu Zarządzania Kryzysowego WOT, dokonują rotacji sił i środków uczestniczących w reagowaniu kryzysowym, we współdziałaniu z właściwym lokalnie Wojskowym Oddziałem Gospodarczym (WOG) koordynują realizację zadań zabezpieczenia logistycznego, medycznego, przeciwpożarowego zaangażowanych sił i środków, współdziałają również z Szefami Wojskowych Centrów Rekrutacyjnych, a także terenowymi (wojewódzkimi, powiatowymi, gminnymi) organami administracji publicznej, do których zakresu działania należą sprawy związane z zarządzaniem kryzysowym.

Powyższe rozwiązania systemowe ukazujące sposoby i metody wsparcia UPM mają wiele form i technik. Poniżej zostały przytoczone najważniejsze formy wsparcia społeczeństwa przez WOT, które zrealizowane zostały na przestrzeni kilku lat.

Na ciągle zmieniające się zagrożenia pozamilitarne w dzisiejszym świecie należy szukać adekwatnych i elastycznych sposobów do ich niwelowania, mając wciąż na uwadze maksimum korzyści przy minimum ryzyka. Biorąc pod uwagę obecne wyposażenie i możliwości WOT, należy zauważyć, że istnieją adekwatne uregulowania prawne pozwalające powołać żołnierzy Terytorialnej Służby Wojskowej w trybie natychmiastowego stawiennictwa do działań przeciwkryzysowych. Terytorialność powołań sprawia, że proces przebiega szybko, a znajomość terenu przez żołnierzy jest atutem nie do przecenienia, przy ewentualnym zapobieganiu potencjalnym zagrożeniom.

Przeprowadzone podczas badań analizy miały na celu między innymi weryfikację, czy dane jakościowe uzyskane w toku badań są ze sobą powiązane. W tym celu do weryfikacji powiązań zastosowano **testy niezależności χ^2 Pearsona** lub χ^2 Pearsona z poprawką NW na niewielkie licznosci w przedziałach ($N < 5$).

Biorąc pod uwagę powiadamianie żołnierzy WOT o konieczności ich powołania w trybie natychmiastowego stawiennictwa do wsparcia lokalnych społeczności, zestawiono populację 31% żołnierzy, którzy otrzymali taki sygnał z pytaniem o potrzebę

wsparcia administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Korelację przedstawia poniższa tabela.

Tab. 9. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy w ramach podwyższonych alertów gotowości do działań kryzysowych WOT, (np. w czasie nawałnic) – otrzymałaś/-eś SYGNAŁ i brałaś/-eś bezpośredni udział we wsparciu lokalnych społeczności?	Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?					Wiersz Razem
	Nie	Raczej nie	Nie mam zdania	Raczej tak	Tak	
Nie	11	33	10	42	73	169
%kolumny	61%	41%	37%	40%	45%	
Nie zostałam/-em wyznaczona/-y	4	21	3	31	37	96
%kolumny	22%	26%	11%	30%	23%	
Nie mogłam/-em, gdyż nie poddałam/-em się dobrowolnemu szczepieniu	0	3	0	0	1	4
%kolumny	0%	4%	0%	0%	1%	
Nie chciałam/-em brać udziału z powodów osobistych	0	0	0	2	1	3
%kolumny	0%	0%	0%	2%	1%	
Tak	3	24	14	29	52	122
%kolumny	17%	30%	52%	28%	32%	
Ogół	18	81	27	104	164	394
$\chi^2=20,76$; $df=16$; $p=0,19$						

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli nie dała podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych. Można zatem stwierdzić, że mimo, iż 41% ankietowanych uznało, że istnieje potrzeba większego wsparcia administracji samorządowej w realizacji zadań z zarządzania kryzysowego, to w zestawieniu z tymi żołnierzami, którzy otrzymali sygnał w czasie podwyższonego alertu gotowości do działań wynika, że analizowane zmienne **nie były ze sobą istotnie statystycznie powiązane $p>0,05$.**

Zestawiono ze sobą również żołnierzy, którzy bezpośrednio działali wspierając administrację samorządową w czasie kryzysów z ich korpusami do których przynależą. Korelację przedstawia poniższa tabela.

Tab. 10. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy w ramach podwyższonych alertów gotowości do działań kryzysowych WOT, (np. w czasie nawałnic) – otrzymałaś/-eś SYGNAŁ i brałaś/-eś bezpośredni udział we wsparciu lokalnych społeczności?	Korpus			Wiersz Razem
	szeregowych	podoficerów	oficerów	
Nie	124	33	12	169
%kolumny	48%	30%	40%	
Nie zostałam/-em wyznaczona/-y	64	25	8	97
%kolumny	25%	23%	27%	
Nie mogłam/-em, gdyż nie poddałam/-em się dobrowolnemu szczepieniu	2	1	1	4
%kolumny	1%	1%	3%	
Nie chciałam/-em brać udziału z powodów osobistych	2	1	0	3
%kolumny	1%	1%	0%	
Tak	64	50	9	123
%kolumny	25%	45%	30%	
Ogół	256	110	30	396
$\chi^2=18,11$; $df=8$; $p<0,02$; $V_C=0,15$				

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w tabeli 10 dała podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych i przyjęcia alternatywnej, że **zmienne są zależne**. Można zatem stwierdzić, że przynależność do korpusu była **istotnie statystycznie $p=0,02$ słabo $V_C=0,15$ powiązana** z odpowiedziami na pytanie „Czy w ramach podwyższonych alertów gotowości do działań kryzysowych WOT, (np. w czasie nawałnic) – otrzymałaś/-eś SYGNAŁ i brałaś/-eś bezpośredni udział we wsparciu lokalnych społeczności?”. Można zauważyć, że żołnierze korpusu podoficerów częściej deklarowali tak (45%) niż żołnierze innych korpusów.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że zgodnie z ustawą o obronie Ojczyzny, Wojska Obrony Terytorialnej przejęły w znacznym stopniu zadania z resortowego obszaru zarządzania kryzysowego. Reforma administracji wojskowej polegała na przekształceniu dotychczas istniejących struktur Wojewódzkich Sztabów Wojskowych i Wojskowych Komend Uzupełnień w Wojskowe Centra Rekrutacji, podległe pod Centralne Wojskowe Centrum Rekrutacji, w kompetencji których pozostały sprawy związane z rezerwą, mobilizacją i rekrutowaniem ochotników do różnych form służby wojskowej. Natomiast kompetencje związane z zarządzaniem i reagowaniem kryzysowym, w myśl nowej ustawy, zostały podporządkowane pod WOT.

Zarządzanie kryzysowe w Siłach Zbrojnych RP jest rozumiane przez społeczeństwo, jako wspieranie organów do tego powołanych, takich jak np. Straże Pożarne, czy samorządy w czasie klęsk żywiołowych – powodzi, pożarów, czy epidemii. Dzisiaj, kiedy uświadamiamy sobie, że zmienia się klimat, że może wzrosnąć liczba klęsk żywiołowych i innych zdarzeń dotyczących społeczności, niezbędne jest wdrożenie zmian, które wzmocnią odporność państwa i zapewnią lepsze wykorzystanie jego sił.

Do chwili wejścia w życie ustawy o obronie Ojczyzny organizatorem zarządzania kryzysowego po stronie wojskowej na szczeblu województwa były Wojewódzkie Sztaby Wojskowe, które były instytucjami sztabowymi, dysponującymi planami działania, ale już nie siłami i środkami do ich realizacji. W Niemczech dowództwo obrony terytorialnej *Kommando Territoriale Aufgaben* (KTA) jest jednocześnie dowództwem operacyjnym dla całej Bundeswehry w zakresie zarządzania kryzysowego. W Polsce wprowadzona przez nową ustawę o obronie Ojczyzny zmiana, była wyczekiwana przez samych samorządowców w Polsce, którzy w dobie pandemii w większym stopniu zapoznali się z potencjałem WOT²¹⁵.

Formy wsparcia Układu Pozamilitarnego w Systemie Zarządzania Kryzysowego RON, które zostały zrealizowane dotychczas przez Wojska Obrony Terytorialnej przedstawiają statystyki umieszczone w poniższych tabelach.

Tab. 11. Akcje monitorowania zagrożeń związanych z wirusem Afrykańskiego Pomoru Świń (ASF)

LATA	ILOŚĆ AKCJI (WZZ)	ZAANGAŻOWANE SIŁY I ŚRODKI		PRZESZUKANY OBSZAR (ha)	EFEKT (znalezione sztuki padłych dzików)
		LUZIE	SPRZĘT		
2017	2	172	13	5 305	2
2018	11	1 684	105	49 649	113
2019	16	3 654	243	77 755	153
2020	25	2 968	188	94 238	187
2021	10	1 348	35	12 505	37
RAZEM	84	9 826	584	239 452	492

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TCO DWOT.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że w latach 2017-2021 żołnierze WOT uczestniczyli w ramach Wojskowych Zgrupowań Zadaniowych w 84 akcjach

²¹⁵ Wywiad z gen.dyw. Wiesławem KUKUŁĄ z dn. 15.11.2021 r. przeprowadzony przez portal www.defence24.pl, <https://edgp.gazetaprawna.pl/e-wydanie/58203,15-listopada-2021/73664,Dziennik-GazetaPrawna/770689,Bezpiecznie-juz-bylo.html> [dostęp 01.03.2022 r.]

związanych z monitorowaniem zagrożeń przeciwko ASF. Zaangażowano łącznie prawie 10 tys. żołnierzy, którzy przeszukali łącznie prawie 240 km² terenu w poszukiwaniu padłej zwierzyny. Odnaleziono i zabezpieczono dla służb weterynaryjnych prawie 500 dzików.

Tab. 12. Akcje w zakresie zwalczania skutków klęsk żywiołowych

LATA	ILOŚĆ AKCJI	ZAANGAŻOWANE SIŁY I ŚRODKI		EFEKT
		LUDZIE	SPRZĘT	
2018	3	229	12	<ul style="list-style-type: none"> - umocnienie wałów przeciwpowodziowych, - oświetlanie rejonów działań w warunkach nocnych, - wypompowywanie wody z podtopionych i zalanych obszarów i obiektów, - patrol lasów w związku z zagrożeniem pożarowym, - akcje ratowniczo – gaśnicze, - zabezpieczenie ewakuacji ludności, - przewóz i dystrybucja wody,
2019	29	3 197	285	
2020	39	2 447	559	
2021	25	1020	321	
RAZEM	96	6893	1 177	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TCO DWOT.

Z badań wynika iż do końca 2021 roku żołnierze WOT uczestniczyli w 96 akcjach związanych ze zwalczaniem skutków klęsk żywiołowych. Zaangażowanie żołnierzy i sprzętu użytego do tych akcji przedstawia powyższa tabela. Udzielane wsparcie dotyczyło między innymi umacniania wałów przeciwpowodziowych, doświetlania rejonów działań w warunkach nocnych, wypompowywania wody z podtopionych i zalanych obszarów i obiektów, patrolowania lasów w związku z zagrożeniem pożarowym, zabezpieczenie ewakuacji ludności, czy przewozu i dystrybucji wody.

Tab. 13. Akcje wsparcia służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego ASAR przez Naziemne Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze WOT

LATA	ILOŚĆ AKCJI	ZAANGAŻOWANE SIŁY I ŚRODKI		EFEKT
		LUDZIE	SPRZĘT	
2019	1	41	3	- odnalezienie i zabezpieczenie miejsca katastrofy lotniczej przez NZPR (NZPR nr 4, powiat ostródzki)
2020	1	5	zgodnie z wyposażeniem NZPR	- odnalezienie ultralekkiego samolotu po awaryjnym lądowaniu (9 ŁBOT)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TCO DWOT.

Utrzymywane w gotowości w każdym województwie Naziemne Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze uczestniczyły w dwóch akcjach ściśle związanych

z wypadkami lotniczymi. Szczegółowe zadania NZPR przedstawione zostały w rozdziale III.

Jedno ze zrealizowanych dotychczas działań miało miejsce w dniu 23 grudnia 2019 roku, gdzie około 30 żołnierzy WOT uczestniczyło w poszukiwaniu helikoptera, który wystartował z okolic Ostródy w woj. warmińsko-mazurskim i nie doleciał do miejsca docelowego. W związku z powyższym ok. godz. 22.00, na wniosek Policji, wszczęto poszukiwania 61-letniego pilota i maszyny, które trwały całą noc. W akcji uczestniczyli także policjanci i strażacy. Zaginionego mężczyznę i helikopter odnaleziono nad ranem. Pilot niestety nie przeżył. Innym przypadkiem były poszukiwania awionetki lecącej z Elbląga do Katowic w dniu 7 czerwca 2020 roku. Żołnierze 9 ŁBOT zostali aktywowani do poszukiwania maszyny i lecącego nią małżeństwa, które jak się okazało zostało zmuszone do awaryjnego lądowania na terenie woj. łódzkiego. Awarii uległ silnik i śmigło maszyny. Osobom znajdującym się na pokładzie szczęśliwie nic się nie stało.

Wyniki badań dowodzą, że w latach 2019-2021 w ramach ćwiczeń, nieustannie prowadzone były praktyczne sprawdzenia działania NZPR w SRO brygad, w celu wyeliminowania popełnianych błędów i przeszkolenia jak największej ilości żołnierzy.

Tab. 14. Wsparcie Policji w akcjach poszukiwania oraz ratowania życia osób zaginionych

LATA	ILOŚĆ AKCJI	ZAANGAŻOWANE SIŁY I ŚRODKI		PRZESZUKANY OBSZAR (ha)
		LUDZIE	SPRZĘT	
2018	3	229	12	910
2019	24	1612	110	9 561
2020	1	24	2	266
2021	18	450	73	696
RAZEM	46	2 315	197	11 433

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TCO DWOT.

Podczas 4-letniego okresu sprawozdawczego żołnierze WOT uczestniczyli w 46 akcjach wspierających Policję w poszukiwaniu i ratowaniu życia osobom zaginionym. Przeszukano ponad 11,5 km² terenu angażując łącznie ponad 2300 żołnierzy i prawie 200 jednostek sprzętu.

W celu usprawnienia procesu natychmiastowego wsparcia społeczeństwa przez WOT w okresie pandemii zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi ustawy

o zarządzaniu kryzysowym, w marcu 2020 roku powstała internetowa Platforma Wsparcia WOT o nazwie „**Pomoc WOT**”²¹⁶, dzięki której proces wnioskowania przez wojewodę o pomoc realizowaną przez WOT, został maksymalnie uproszczony i odbiurokratyzowany.

Powyższa Platforma Wsparcia WOT dla samorządów, organów sanitarnych i podmiotów leczniczych to aplikacja webowa dostępna pod adresem: www.pomocwot.ron.mil.pl, z której mogą korzystać tylko zarejestrowane podmioty. Stworzona ona została przez podchorążych Wydziału Cybernetyki Wojskowej Akademii Technicznej oddelegowanych do wsparcia WOT w pierwszej fali pandemii. System działa w ten sposób, że aby dokonać rejestracji należy wysłać email z wnioskiem o rejestrację na adres: pomocwot@mon.gov.pl. W odpowiedzi wnioskodawca otrzyma wiadomość z prośbą o przesłanie szczegółowych danych identyfikacyjnych instytucji niezbędnych do rejestracji. Po przejściu rejestracji użytkownik otrzymuje pełen dostęp do usługi.

Wśród głównych użytkowników (3 038 podmiotów) aplikacji wymienić należy: podmioty służby zdrowia (szpitale, przychodnie, centra krwiodawstwa), domy pomocy społecznej, domy dziecka, organizacje charytatywne, gminne i miejskie ośrodki pomocy społecznej, poszczególne oddziały KRUS, jednostki samorządu terytorialnego (starostwa powiatowe, urzędy miast i gmin), organizacje pozarządowe (PKC, Stowarzyszenie Brata Alberta, ZHP, ZHR, Polski Komitet Pomocy Społecznej i wiele innych).

Całkowity nadzór nad składanymi wnioskami mają wojewodowie. Oni lub wskazane przez nich osoby zobowiązani są do oceny każdego wniosku oraz ostatecznie jego zatwierdzenia bądź odrzucenia. Zatwierdzony wniosek trafia bezpośrednio do Brygady Obrony Terytorialnej właściwej dla rejonu realizacji wniosku²¹⁷.

Obsługa aplikacji ogranicza się do wypełnienia interaktywnego formularza, w którym wnioskodawca wskazuje miejsce i zakres pomocy oraz nadaje jej priorytet. Formularz ten jest widoczny dla koordynatora WOT ds. współpracy z brygadą, który pod wskazany adres kieruje żołnierzy WOT z pomocą. Co ważne – zlecający zadanie na bieżąco może śledzić postęp jego realizacji. Istotnym jest również fakt, że po zakończeniu zadania do wnioskodawcy trafią dodatkowe informacje dotyczące dalszych potrzeb lub wnioski.

²¹⁶ *Zawsze gotowi, zawsze blisko. Wojska Obrony Terytorialnej 2017-2022*, praca zbiorowa Oddziału Komunikacji Strategicznej DWOT pod red. I. Jędruszczuk, DWOT, Warszawa 2022, s.237.

²¹⁷ <https://milmag.pl/ii-fala-covid-19-platforma-wsparcia-wot/> [dostęp 11.08.2022].

Do dnia 13 marca 2022 r., czyli do dnia zakończenia operacji „Trwała odporność” spośród 23 899 wniosków pozytywnie zaopiniowano 19 345.

Kolejna operacja realizowana przez WOT to operacja **Silne Wsparcie**.

Polskie służby graniczne zanotowały od marca 2021 roku znaczny wzrost liczby nielegalnych imigrantów, przedostających się z Białorusi do UE. Dotyczy to przede wszystkim imigrantów z Iraku, Syrii i Afganistanu. Białoruś w ramach prowadzonych działań hybrydowych, wykorzystywała do tego celu imigrantów, którzy codziennie próbują przedostać się nielegalnie na teren Polski. Do Mińska utrzymywano regularne loty stanowiące kanał przerzutowy na teren Białorusi. Całość działań inicjowana była przez urzędników białoruskich i realizowana przy udziale białoruskich służb specjalnych. Prowadzone działania, związane z nielegalnym przekraczaniem granicy przez imigrantów powodowały próby przenikania na teren Polski, działających „pod przykryciem” żołnierzy białoruskich z zadaniami dotyczącymi infiltracji systemu bezpieczeństwa państwa²¹⁸.

W związku z powyższą sytuacją na podstawie decyzji ministra obrony narodowej rozpoczęto operację pk. „Silne wsparcie”²¹⁹. Działania WOT rozpoczęły się 3 września 2021 r. na podstawie rozkazu Dowódcy WOT²²⁰ w ramach Zgrupowania Zadaniowego „Silne wsparcie”. Operacja nadal prowadzona jest w rejonie przygranicznym²²¹ na terenie województw podlaskiego i lubelskiego przez 1 Podlaską Brygadę OT oraz 2 Lubelską Brygadę OT, które są wspierane w różnym zakresie specjalistycznym przez żołnierzy innych brygad WOT oraz Zespół Działań Cyberprzestrzennych.

Jak dowiodły przeprowadzone badania, WOT w ramach Zgrupowania Zadaniowego „Silne wsparcie” wydzielają siły i środki zdolne do prowadzenia w SRO działań ukierunkowanych na wzmocnienie odporności społeczności lokalnych w rejonach przygranicznych objętych kryzysem oraz wspierały Policję i inne służby w celu przeciwdziałania i zapobiegania działaniom o charakterze hybrydowym. Wydzielonymi siłami 1. PBOT, 2. LBOT oraz Zespołu Działań Cyberprzestrzennych we współdziałaniu ze Strażą Graniczną żołnierze WOT wzmocniają odporność społeczności

²¹⁸ *Zawsze gotowi, zawsze blisko...*, wyd. cyt., s.239.

²¹⁹ Decyzja nr Z-78 Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 października 2021 r. zmieniająca decyzję w sprawie wydzielenia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do pomocy Straży Granicznej.

²²⁰ Rozkaz Nr Z-75 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 6 września 2021 r. w sprawie wsparcia lokalnych społeczności oraz budowania i wzmocnienia odporności na zagrożenia o charakterze hybrydowym.

²²¹ Na dzień 31.08.2022 r.

lokalnych na działania kryzysowe, zapewniając bezpieczeństwo oraz rozwijając ich wybrane kompetencje.

Działania prowadzone były w oparciu o trzy Linie Wyśiłku (LW):

- LW1 – Bezpieczeństwo;
- LW2 – Rozwijanie kompetencji i świadomości;
- LW3 – Wsparcie informacyjne.

Początkowo działania żołnierzy WOT skupione były na bezpośrednim kontakcie z samorządowcami, przedstawicielami lokalnych społeczności, np. sołtysami, a także mieszkańcami terenów objętych stanem wyjątkowym. Stan wyjątkowy zaczął obowiązywać od 2 września 2021 r. w przygranicznym pasie granicznym z Białorusią, czyli w części województw podlaskiego i lubelskiego. Objął on 183 miejscowości w 3-kilometrowym pasie wzdłuż granicy z Białorusią. Był to pierwszy przypadek wprowadzenia w Polsce stanu nadzwyczajnego z formalnym powołaniem się na konstytucyjne przepisy o stanach nadzwyczajnych od czasu ogłoszenia stanu wojennego w 1981 roku, a tym samym pierwszy taki przypadek od czasu wejścia w życie obecnej Konstytucji z 1997 roku. Stan nadzwyczajny został wprowadzony na 30 dni na mocy rozporządzenia prezydenta²²², wydanego na wniosek Rady Ministrów²²³. Rozporządzeniem z 1 października 2021 r. prezydent RP przedłużył stan wyjątkowy na całym wprowadzonym obszarze na kolejne 60 dni²²⁴. Dzień wcześniej zgodę na przedłużenie stanu wyjątkowego wyraził Sejm²²⁵.

Pierwsze spotkania z samorządowcami i władzami lokalnymi, w trakcie którego żołnierze WOT oceniali zakres ewentualnego wsparcia i monitorowali sytuację, odbyło się już 3 września 2021 r.²²⁶ Efektem tych działań był szereg wniosków i obserwacji jakie w tym czasie spływały do dowództwa WOT. Wynikały one z nowej sytuacji z jaką przyszło się zmierzyć mieszkańcom terenów przygranicznych. Wnioski i potrzeby

²²² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego, Dz. U. z 2021 r., 1612.

²²³ W dniu 6 września 2021 r. w Sejmie odbyło się głosowanie w sprawie uchylecia rozporządzenia. Wniosek w tej sprawie został odrzucony większością głosów („za” 168 posłów, „przeciw” 247, 20 wstrzymało się od głosu).

²²⁴ Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 października 2021 r. w sprawie przedłużenia stanu wyjątkowego wprowadzonego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego, Dz. U. z 2021 r., poz. 1788.

²²⁵ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na przedłużenie stanu wyjątkowego, Dz. U. z 2021 r., poz. 1787.

²²⁶ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/691452/silnewsparcie-terytorialsow> (data publikacji: 03.09.2021, [dostęp: 09.04.2022]).

mieszkańców szybko zamieniały się w kolejne działania, które realizowali Terytorialsi. Do tych działań można zaliczyć doświetlanie terenów małych miejscowości przygranicznych oraz rozstawianie w gminie Lipsk masztu oświetleniowego, który miał poprawić stan bezpieczeństwa mieszkańców²²⁷ (w następnych dniach rozstawiano kolejne maszty). Tylko w ciągu 3. pierwszych dni operacji podlascy Terytorialsi odwiedzili 115 miejscowości objęte stanem wyjątkowym²²⁸.

W ramach LW1 Bezpieczeństwo - skierowano 28 269 patroli lądowych i 764 patroli wodnych na rzece Bug, ujawniając 1778 imigrantów, a także ustanowiono 10 565 posterunków obserwacyjnych, których głównym zadaniem było wykrywanie i identyfikacja grup imigrantów. Działania te realizowane były są na korzyść Straży Granicznej. Od 11 lutego 2019 r. 1. Podlaską Brygadę OT oraz Podlaski Oddział SG łączy porozumienie o współdziałaniu. Szczególnie intensywna współpraca miała miejsce 2020 r. Wówczas Terytorialsi i funkcjonariusze SG wspólnie patrolowali granicę RP po tymczasowym przywróceniu kontroli granicznej w związku z wybuchem pandemii koronawirusa. Dzięki porozumieniu łatwiejsze jest np. prowadzenie wspólnych działań i szkoleń, wymiana kadry instruktorskiej czy udostępnienie infrastruktury szkoleniowej. Porozumienie stało się podstawą do wypracowywania wspólnych procedur reagowania kryzysowego²²⁹.

Działania te można opisać słowami: „Lokalizuj – Izoluj – Zabezpiecz – Przekaż”. Aktywność w tym obszarze skupiała się na uszczelnieniu granicy państwowej, jej monitoringu oraz lokalizacji i pomocy imigrantom, którzy znaleźli się po polskiej stronie granicy. W tym zakresie żołnierze WOT każdego dnia realizowali kilkanaście dziennie nocnych patroli, w efekcie których odnajdywano zagubionych imigrantów, udzielano im bezpośredniego wsparcia, dostarczano żywność i wodę oraz zabezpieczano do czasu przekazania funkcjonariuszom Straży Granicznej. W skład patroli wchodził żołnierze przeszkoleni z zasad udzielania pierwszej pomocy wyposażeni w plecaki medyczne zawierające m.in. folie oraz koce termiczne przeciwdziałające skutkom wychłodzenia organizmu²³⁰. Należy w tym miejscu dodać, że od listopada większość

²²⁷ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/692248/szesty-dzien-operacji-silnewsparcie> [dostęp: 09.04.2022].

²²⁸ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/692316/silnewsparcie-kolejny-dzien-dzialan> [dostęp: 09.04.2022].

²²⁹ <https://www.wojsko-polskie.pl/1bot/articles/aktualnosc-w/2020-01-144-podsumowanie-roku-2019-w-1pbot-czyli-12-faktow-ktore-najbardziej-utkwily-w-pamieci/> [dostęp: 09.04.2022].

²³⁰ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/698416/miesiac-operacji-silnewsparcie-wot> [dostęp: 09.04.2022].

działań podejmowanych przez żołnierzy WOT polegających na poszukiwaniu nielegalnych imigrantów miała charakter ratowniczy. *„To znaczy, że warunki w lasach i na podejściach były tak krytyczne, że musieliśmy nasycać patrole personelem o zdecydowanie lepszych kwalifikacjach medycznych i wyposażeniem w taki sposób, żeby przede wszystkim ratować tych ludzi przed wyziębieniem”*²³¹.

Jako że działania patrolowe prowadzone są na odcinku granicy na rzece Bug, prowadzone były z wykorzystaniem płaskodennych łodzi patrolowych przez specjalnie wyszkolonych do tego zadania sterników²³². Łącznie do lutego 2022 r. przeprowadzono 721 patroli wodnych.

Wsparcie Straży Granicznej odbywa się także z powietrza, przy użyciu Bezzałogowych Statków Powietrznych typu FlyEye. Dlatego w ramach operacji „Silne wsparcie” bardzo intensywnie wykorzystywane zostały bezzałogowce rozpoznawcze. Grupy Rozpoznania Obrazowego, które wykorzystują bezzałogowce FlyEye zapewniały prowadzenie obserwacji w dzień i w nocy z wykorzystaniem kamer dziennych oraz termowizyjnych. Obraz z bezzałogowców umożliwiał bardzo dokładne lokalizowanie miejsc podejścia imigrantów, ich aktywności, w tym przygotowywania się do nielegalnego przejścia przez granice. Pozyskane w ten sposób informacje są przekazywane do Straży Granicznej. Jedną z akcji w ramach operacji „Silne wsparcie” z wykorzystaniem BSP miała miejsce 27-28 października 2021 r. w rejonie rozlewiska rzeki Narewka. Dzięki kamerze termowizyjnej udało się zlokalizować dwie osoby w rozlewisku rzeki Narewka, a następnie naprowadzić w to miejsce patrol. Według informacji Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej było to małżeństwo pochodzące z Iraku. Kobieta została przewieziona do szpitala, a mężczyzna do Placówki SG w Białowieży²³³.

W ramach LW1 Bezpieczeństwo zrealizowano ponad 516²³⁴ lotów Bezzałogowych Statków Powietrznych typu Fly-Eye, co dało łączny nalot na ponad 1068²³⁵ godz., z czego ponad 85% w warunkach nocnych. Te działania przyczyniły się do wykrycia kilkuset imigrantów nielegalnie przekraczających granicę państwa. „(...)

²³¹ Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Obrony Narodowej nr 57 z dnia 10 lutego 2022 r., Kancelaria Sejmu, Biuro Komisji Sejmowych, s. 12.

²³² <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/698041/silnewsparcie-wspolne-patrole-wodne-na-rzece-bug-w-pasie-objetem-stanem-wyjatkowym> [dostęp: 09.04.2022].

²³³ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/704129/akcja-ratownicza-z-silnym-wsparciem-z-powietrza> (data publikacji: 29.10.2021, [dostęp: 09.04.2022].

²³⁴ na dzień 13.04.2022

²³⁵ na dzień 13.04.2022

Drony stanowiły zasadniczy element rozpoznania, które umożliwiło nam identyfikację nielegalnych imigrantów. Tylko na skutek naszych działań byliśmy w stanie wykryć 700 takich przypadków”²³⁶ w lutym 2022 r. poinformował gen. broni Wiesław Kukula zebranych na posiedzeniu Komisji Obrony Narodowej. Bardziej szczegółowe dane dotyczące zdolności WOT do rozpoznania zostaną przedstawione w rozdziale V.

W ramach Linii Wysiłku 2 – Rozwijanie kompetencji i świadomości – powołano w 1 PBOT oraz 2 LBOT Zespoły Oceny Wsparcia, które odwiedziły kilkakrotnie wszystkie miejscowości w obszarze operacji, realizując zadania związane z pozyskiwaniem informacji od władz samorządowych (na poziomie gminy i powiatu) z zakresu sytuacji bezpieczeństwa lokalnych społeczności w pasie objętym stanem wyjątkowym. Działania ZOW skupione były przede wszystkim na bezpośrednim kontakcie z przedstawicielami samorządów i lokalnych społeczności. Zadania te realizowało ponad 100 żołnierzy dziennie w ramach 20 ZOW, nawet w 90 miejscowościach każdego dnia. Od początku operacji odwiedzono 15 433 miejscowości.

Kolejnym obszarem stał się szeroki pakiet działań bezpośrednich realizowanych na korzyść lokalnych społeczności. W ramach LW2 powołano 2 Zespoły Monitorowania Cyberprzestrzeni, które prowadziły szkolenia obejmujące bezpieczeństwo systemów teleinformatycznych, cyberbezpieczeństwo, zagrożenia hybrydowe i bezpieczeństwo operacji informacyjnych (InfoOps). Do końca 2021 r. przeprowadzono je w 19 gminach.

Szkolenia z zakresu cyberbezpieczeństwa prowadzone na rzecz lokalnych samorządów, w tym także doradztwo w zakresie zabezpieczenia systemów teleinformatycznych, wykonywali wojskowi eksperci z zakresu cyberbezpieczeństwa, którzy pełnią służbę w WOT w ramach Zespołu Działań Cyberprzestrzennych. Gdy 9 września 2021 r. urząd gminy zwrócił się do 1. Podlaskiej Brygady OT, tym razem z wnioskiem o szkolenie z zakresu cyberbezpieczeństwa, wówczas do zadania zaangażowano Zespół Działań Cyberprzestrzennych oraz Wydział Operacji Informacyjnych Dowództwa WOT²³⁷. 13 września 2021 r. rozpoczęły się szkolenia urzędników z zakresu cyberbezpieczeństwa prowadzone przez Zespół Działań Cyberprzestrzennych WOT. Podczas pierwszego w województwie podlaskim szkolenia, poza informatykami, uczestniczyła większość pracowników urzędu gminy. To pokazuje

²³⁶ Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Obrony Narodowej nr 57 z dnia 10 lutego 2022 r., Kancelaria Sejmu, Biuro Komisji Sejmowych, s. 12.

²³⁷ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/692669/siodmy-dzien-operacji-silnewsparcie-w-podlaskiem> [dostęp: 09.04.2022].

jak bardzo ta tematyka była istotna z punktu widzenia samorządów lokalnych²³⁸. Do końca 2021 r. zrealizowanych było kilka tego rodzaju szkoleń tygodniowo.

W ramach Linii Wysiłku 3 – Wsparcie informacyjne – już 10 września 2021 r. uruchomiono telefoniczną, bezpłatną Linie Wsparcia dla mieszkańców terenów objętych stanem wyjątkowym. Za pośrednictwem telefonu 800 100 115 lokalna ludność mogła zgłaszać potrzeby i wnioski o pomoc psychologiczną. Ważnym aspektem działania linii była także możliwość niwelowania niepokoju co do aktywności wojsk na terenie przygranicznym. Mieszkańcy zaniepokojeni np. nocnymi lotami, dzięki infolinii mogli upewnić się czy są to polskie statki powietrzne. Dzięki wsparciu telefonicznemu, mogli na bieżąco wyjaśniać wątpliwości²³⁹. Od początku operacji żołnierze WOT, dyżurujący całą dobę przy telefonie, odebrali 464 połączeń.

Do operacji „Silne wsparcie” włączone zostały Grupy Poszukiwawczo-Ratownicze (GRP K9) z psami, których zadaniem było dotarcie do imigrantów potrzebujących pomocy, narażonych na utratę zdrowia lub życia wskutek wychłodzenia organizmu. W skład tych grup wchodził nawigatorzy, przewodnicy oraz psy ratownicze wyszkolone do poszukiwania osób zaginionych. GPR K9 funkcjonuje w 13. Śląskiej Brygadzie OT. Mimo odległości od granicy Grupa Poszukiwawczo Ratownicza K9 WOT jest w gotowości, by nieść pomoc 24 godziny na dobę w każdej części Polski – bez względu na to czy pomoc ta niesiona jest mieszkańcom, żołnierzom czy imigrantom. Jej zadaniem jest pomagać ludziom oraz ratować ich zdrowie i życie. Widząc na Podlasiu, jak obszerne są tu tereny leśne i jak niebawem ma spaść tu temperatura, żołnierze mieli świadomość, że życie osób, które w tych lasach mogły stracić orientację jest zagrożone, a ich odnalezienie może ocalić im życie²⁴⁰.

W szczytowym okresie działań, w operację „Silne wsparcie” zaangażowanych było ponad 1,5 tys. żołnierzy WOT dziennie. W chwili największego kryzysu migracyjnego powołano nawet w trybie natychmiastowego stawiennictwa 2 bataliony lekkiej piechoty (blp w Białymstoku oraz blp w Hajnówce). Mechanizm powołania żołnierza w tym przypadku polega na wysłaniu do niego informacji przez wiarygodny kanał z podaniem czasu stawiennictwa. Żołnierze przy wcieleniu podają swoje dane

²³⁸ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/693998/szkolenia-z-cyberbezpieczenstwa> [dostęp: 09.04.2022].

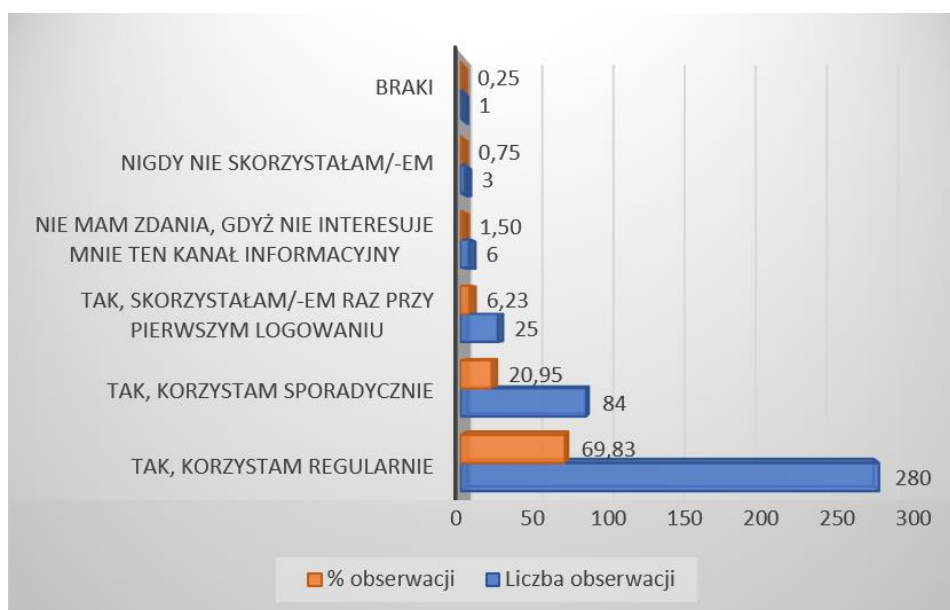
²³⁹ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/693264/ruszyla-linia-wsparcia-dla-osob-z-rejonow-przygranicznych-objetych-stanem-wyjatkowym> [dostęp: 09.04.2022].

²⁴⁰ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/699020/gpr-k9-wot-w-gotowosci-do-wsparcia-podlaskich-terytorialsow> [dostęp: 09.04.2022].

identyfikacyjne na podstawie których zakładany jest im profil na platformie informatycznej, do której mogą logować się otrzymanym loginem i hasłem. Portal wykorzystywany jest również do celów szkoleniowych w ramach tzw. e-learningu.

Na podstawie przeprowadzonych badań, które ilustruje poniżej rysunek, można stwierdzić, że blisko 70% respondentów regularnie, a 21% sporadycznie korzysta z wewnętrznego Portalu Informacyjnego WOT, który może zostać również wykorzystywany do powiadamiania i alarmowania.

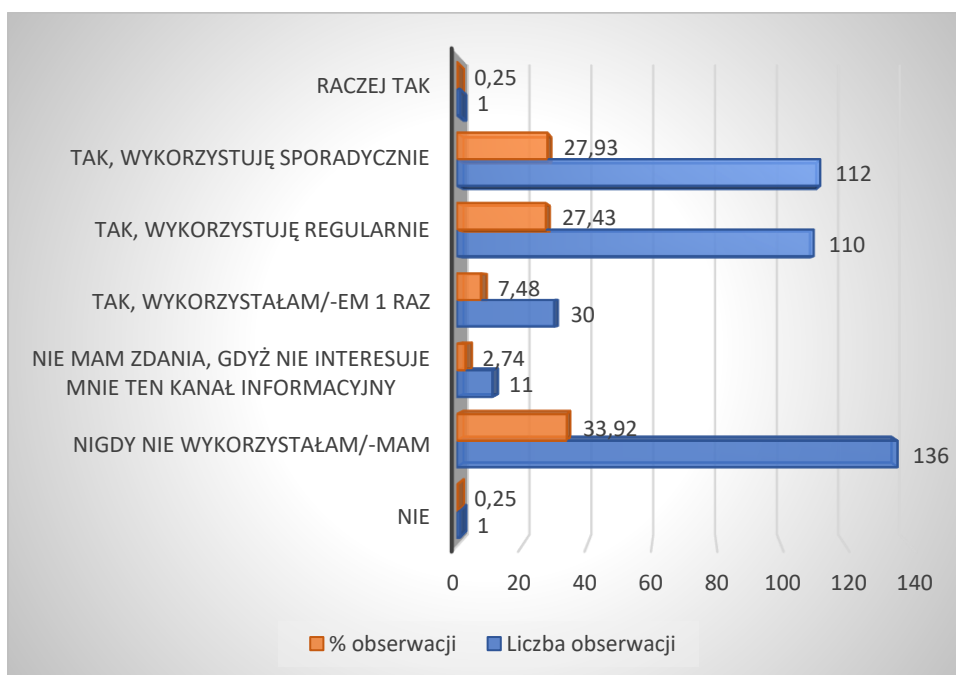
Rys. 44. Czy korzystasz z Portalu Informacyjnego WOT (PI WOT), który może być wykorzystywany m.in. do powiadamiania i alarmowania żołnierzy WOT?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Mimo, iż jest to główny kanał informacyjny i szkoleniowy dla żołnierzy, to jak wskazują badania zamieszczone na poniższej grafice, 1/3 respondentów nie wykorzystuje go jednak do przesyłania meldunków i powiadomień w łańcuchu dowodzenia. Natomiast 55% żołnierzy wykorzystuje to narzędzie do tych celów z różną częstotliwością.

Rys. 45. Czy wykorzystałaś/-eś PI WOT do innych celów niż edukacyjny, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przelożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że 33,92% badanych nigdy nie wykorzystywało PI WOT do celów innych niż edukacyjny. Po 27% respondentów stwierdziło, że wykorzystuje ten kanał do celów innych niż edukacyjny twierdząc – „tak, sporadycznie” lub „tak, regularnie”.

Z przeprowadzonych dalej badań wynika też, że żołnierze wykorzystujący portal PI WOT do celów innych niż edukacyjny reprezentują w głównej mierze korpus oficerski, a co się z tym wiąże, to należą do kardy dowódczej. Zatem można wysnuć wnioski, że przy organizacji i stawianiu zadań podległym żołnierzom wewnętrzny portal informacyjny WOT spełnia swoje zadania i dociera w łańcuchu dowodzenia do osób funkcyjnych, stanowiących niższą kadrę dowódczą.

Tab. 15. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy wykorzystałaś/-eś PI WOT do innych celów niż edukacyjny, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przelożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych?	Korpus			Wiersz Razem
	szeregowych	podoficerów	oficerów	
Nie	1	0	0	1
%kolumny	0%	0%	0%	
Nigdy nie wykorzystałam/-mam	88	38	10	136
%kolumny	34%	34%	33%	
Nie mam zdania, gdyż nie interesuje mnie ten kanał informacyjny	6	5	0	11

%kolumny	2%	4%	0%	
Tak, wykorzystałam/-em 1 raz	19	10	1	30
%kolumny	7%	9%	3%	
Tak, wykorzystuję regularnie	60	37	13	110
%kolumny	23%	33%	43%	
Tak, wykorzystuję sporadycznie	85	22	5	112
%kolumny	33%	20%	17%	
Raczej tak	0	0	1	1
%kolumny	0%	0%	3%	
Ogół	259	112	30	401
$\chi^2=22,21$; $df=12$; $p<0,02$; $VC=0,15$				

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli dała podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych i przyjęcia alternatywnej, że **zmienne są zależne**. Można zatem stwierdzić, że przynależność do korpusu była **istotnie statystycznie $p=0,02$ słabo $V_c=0,15$ powiązana** z odpowiedziami na pytanie „Czy wykorzystałaś/-eś PI WOT do innych celów niż edukacyjny, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przelożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych?”. Można zauważyć, żołnierze korpusu oficerów częściej deklarowali tak regularnie 43% niż żołnierze innych korpusów.

Dalsze analizy wykazują również zależności, iż ci oficerowie, którzy wykorzystywali portal PI WOT do celów innych niż edukacyjne, reprezentowali w delikatnej większości żołnierzy zawodowych. Zestawienie zależności przedstawia poniższa tabela.

Tab. 16. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy wykorzystałaś/-eś PI WOT do innych celów niż edukacyjny, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przelożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych?	Żołnierz		Wiersz Razem
	pełniący Terytorialną Służbę Wojskową	zawodowy	
Nie	1	0	1
%kolumny	0%	0%	
Nigdy nie wykorzystałam/-mam	127	9	136
%kolumny	34%	33%	
Nie mam zdania, gdyż nie interesuje mnie ten kanał informacyjny	9	2	11
%kolumny	2%	7%	
Tak, wykorzystałam/-em 1 raz	30	0	30
%kolumny	8%	0%	
Tak, wykorzystuję regularnie	101	9	110
%kolumny	27%	33%	

Tak, wykorzystuję sporadycznie	106	6	112
%kolumny	28%	22%	
Raczej tak	0	1	1
%kolumny	0%	4%	
Ogół	374	27	401
$\chi^2=12,04$; $df=6$; $p=0,004$; $VC=0,22$			

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli dała podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych i przyjęcia alternatywnej, że **zmienne są zależne**. Można zatem stwierdzić, że rodzaj służby wojskowej był **istotnie statystycznie $p=0,004$ słabo $V_c=0,22$ powiązany** z odpowiedziami na pytanie „Czy wykorzystowałaś/-eś PI WOT do innych celów niż edukacyjny, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przełożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych?”. Dodatkowo można również zauważyć, że żołnierze zawodowi częściej wykorzystywali regularnie PI WOT o 33% niż żołnierze WOT – o 27%.

Kolejną operacją realizowaną przez WOT była operacja **Niezawodna Pomoc**.

W związku z inwazją Rosji na Ukrainę w dniu 24 lutego 2022 roku, SZ RP opowiedziały się jednoznacznie za niepodległością najechanego państwa i zaczęły wspierać będący w potrzebie naród. Pierwsze dni konfliktu nie przyniosły Rosjanom sukcesów operacyjnych, za to w ogromnym stopniu zjednoczyły Ukraińców w oporze przeciw najeźdźcom, a opinię publiczną większości państw świata oraz rządy i organizacje międzynarodowe - w proteście przeciw inwazji.

W dniu 3 marca 2022 roku Rada ds. Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych Rady Unii Europejskiej wskazała, że masowy napływ ukraińskich wysiedleńców do państw UE daje prawo do zastosowania art. 5 dyrektywy o ochronie tymczasowej. Tym samym uchodźcy z Ukrainy zyskują prawo tymczasowego pobytu w każdym państwie członkowskim, do którego dotrą, bez konieczności wszczynania postępowania azylowego. Mają przy tym dostęp do rynku pracy, edukacji, opieki medycznej i świadczeń socjalnych²⁴¹.

Od początku swojego powstania, w 2017 roku w obszar działania WOT, jako jednego z rodzajów Sił Zbrojnych RP zostały wpisane zadania zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności granicy państwa, a także wsparcia systemu

²⁴¹ *Zawsze gotowi, zawsze blisko...*, wyd. cyt., s.243.

zarządzania kryzysowego. Zadania te znajdują się w art. 22 ustawy o obronie Ojczyzny oraz doktrynie Wojsk Obrony Terytorialnych.

Przeprowadzone badania pozwalają zaobserwować, że ze względu na doświadczenie i dyspozycyjność żołnierzy WOT-u, zostali oni w dużym stopniu obciążeni wysiłkiem pomocy uchodźcom w pierwszym etapie działań. Dlatego już w dniach 24-25 lutego 2022 roku, w odpowiedzi na wojnę na Ukrainie, dla wsparcia administracji państwowej i samorządowej realizującej zadania przyjęcia uchodźców, żołnierze WOT z Podlasia, Lubelszczyzny i Podkarpacia (trzy brygady WOT znajdujące się na wschodzie Polski), zostali powołani do służby w trybie natychmiastowym. Nigdy wcześniej w historii WOT nie odnotowano tak wysokiego współczynnika stawianictwa (ponad 90%). Powyższy fakt jest potwierdzeniem wysokiego morale żołnierzy WOT oraz świadomego podejścia do spraw obronności.

Mając na uwadze rozwijający się kryzys humanitarny, Wojska Obrony Terytorialnej rozpoczęły niesienie pomocy dla fali uchodźców z Ukrainy . W dniu 14 marca 2022 roku, Minister Obrony Narodowej, Mariusz Błaszczak, poinformował o zwiększeniu wsparcia, do sześciu tysięcy żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej dla wojewodów, samorządów i innych instytucji odpowiedzialnych za przyjęcie uchodźców. W dniu 18 marca 2022 roku została wydana decyzja Ministra Obrony Narodowej o użyciu Sił Zbrojnych w operacji NIEZAWODNA POMOC. Użycie Sił Zbrojnych do tych zadań jest realizowane na mocy ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym.

W ramach realizacji zadań, Wojska Obrony Terytorialnej w tej operacji udzielały wsparcia w zakresie:

- 1) transportu i relokacji uchodźców;
- 2) działań logistycznych przy dystrybucji środków higieny osobistej, środków czystości, żywności, leków, urządzeń i materiałów medycznych;
- 3) kontroli sanitarno- epidemiologicznej;
- 4) awaryjnego zabezpieczenia w energię;
- 5) zabezpieczenia teleinformatycznego;
- 6) zapewnienia opieki psychologicznej;
- 7) tłumaczeń;
- 8) transportu z punktów recepcyjnych do miejsc zakwaterowania;
- 9) ochrony życia i zdrowia osób przybywających z terytorium Ukrainy oraz zapobiegania popełnienia przestępstw i wykroczeń wobec tych osób.

W celu realizacji powyższych zadań WOT wydziela własne siły i środki, przeprowadza proces planowania, zapewnia rotację żołnierzy i sprzętu przy wsparciu innych podmiotów SZ.

Wraz z przemieszczaniem się uchodźców w głąb Polski bardzo szybko rosną potrzeby wsparcia wojska nie tylko na granicy polsko – ukraińskiej, ale także na terenie całego kraju. Żołnierze WOT wspierali pracę punktów recepcyjnych i punktów informacyjnych.

Na szczeblu każdego województwa żołnierze WOT działali w ramach Grup Wsparcia Relokacji Uchodźców. W skład grup wsparcia relokacji uchodźców wchodzi żołnierze WOT ze znajomością języka ukraińskiego i rosyjskiego, z kwalifikacjami pierwszej pomocy, psychologowie oraz osoby cechujące się tzw. miękkimi kompetencjami społecznymi.

W celu jak najszerszego informowania o działaniach WOT uruchomiono obsługę strony WOT w języku ukraińskim, co zdecydowanie zwiększyło zasięg komunikatów publikowanych przez WOT.

Jak wskazują przeprowadzone badania, należy stwierdzić, że głównym priorytetem Dowódcy WOT w operacji było udzielanie wsparcia napływającej ludności poprzez utrzymanie sprawności komunikacyjnej z wojewodami i samorządami oraz szybkie reagowanie na zmiany sytuacji i definiowanie doświadczenia, ale także udzielenie wsparcia w relokacji, czasowym zakwaterowaniu oraz integracji uchodźców ze społeczeństwem poprzez wydzielenie sił i środków wspierających władze samorządowe, organizacje i inne podmioty niosące pomoc uchodźcom.

Główne linie wysiłku realizowane podczas operacji „NIEZAWODNA POMOC” to:

1. Utrzymanie ciągłości funkcjonowania systemu recepcji uchodźców;
2. Wsparcie przygotowania i funkcjonowania miejsc czasowego zakwaterowania uchodźców;
3. Wsparcie procesów związanych z integracją uchodźców;
4. Wsparcie procesów związanych z łagodzeniem PTSD²⁴² oraz negatywnych skutków przebywania na uchodźctwie;
5. Wsparcie procesów przeciwepidemicznych dedykowanych uchodźcom.

²⁴² Zespół stresu pourazowego, PTSD (od ang. *post-traumatic stress disorder*).

Starania polskiego rządu są ogromnym wsparciem dla Ukrainy, jednak skala potrzeb i pomocy jakiej potrzebuje napływająca do Polski ludność (od 24 lutego 2022 roku napłynęło ponad dwa miliony osób z Ukrainy) jest ogromna. Polska otrzymuje wsparcie ze strony różnych organizacji i państw sojuszników, niemniej jednak skala wyzwań i niezbędnych działań stale rośnie.

W każdym z punktów recepcyjnych na terenie całego kraju na pomoc doraźną i perspektywiczną oczekuje wiele tysięcy ludzi. Zewnętrzne wsparcie wysiłku, jaki Polska ponosi na rzecz napływającej ludności żołnierzy, może być bardzo ważnym elementem, dzięki któremu zapobiegniemy kryzysu migracyjnego w Europie.

Przez pierwsze 3 miesiące od rozpoczęcia operacji Niezawodna Pomoc do realizacji zadań zaangażowanych było średnio ponad **900** żołnierzy i **ponad 50** jednostek sprzętu na dobę. W szczytowym momencie (23.03.2022 roku) było to prawie **1500** żołnierzy i **ponad 70** jednostek sprzętu wojskowego.

Żołnierze WOT wspierali ponad **35** punktów recepcyjnych angażując do tego zadania średnio **420** żołnierzy każdego dnia, dodatkowo żołnierze WOT byli zaangażowani średnio na **17** punktach informacyjnych, angażując do tego zadania blisko **60** żołnierzy dziennie.

Wspierano również **dwadzieścia** miejsc czasowego przebywania uchodźców. Przez pierwsze 3 miesiące od rozpoczęcia operacji „NIEZAWODNA POMOC” udzielono wsparcia blisko **1,4 miliona** uchodźcom, z czego ponad **350 tysięcy** z nich wsparto w transporcie do miejsc na terenie całego kraju i poza jego granicami. Przetransportowano również prawie **1200 ton** wszelkiego rodzaju materiałów niezbędnych do udzielenia pomocy uchodźcom z terenu Ukrainy.

Wojska Obrony Terytorialnej uczestniczyły jeszcze w **innych akcjach**²⁴³.

Jednym z takich przedsięwzięć Wojsk Obrony Terytorialnej, które służyło wspieraniu lokalnej społeczności była przeprowadzona w dobie pandemii akcja „**Łączymy na święta**”²⁴⁴. Żołnierze Wojsk Obrony Terytorialnej od 21 do 24 grudnia 2020 r. pomagali osobom niedysponującym umiejętnościami, czy odpowiednim wyposażeniem, w nawiązaniu i utrzymaniu kontaktu z rodzinami i znajomymi przy wykorzystaniu komunikatorów na tabletach i laptopach. Działania podejmowane były zarówno wśród weteranów, którzy pozostają pod opiekuńczymi skrzydłami żołnierzy WOT, ale również na wniosek zainteresowanych szpitali, domów pomocy społecznej

²⁴³ *Zawsze gotowi, zawsze blisko...*, wyd. cyt., s. 256-276.

²⁴⁴ Zarządzenie Operacyjne Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej Nr 982 z dnia 8 grudnia 2020 r.

i innych zainteresowanych osób. Pomoc niesiona była również osobom chorym, samotnym, starszym, które zgłosiły takie zapotrzebowanie osobiście (w trakcie odwiedzin żołnierzy OT w ramach wcześniejszych działań pomocowych), poprzez Infolinię 800 100 115 lub którzy przesłali wiadomości mailową na adres: pomocwot@mon.gov.pl.

Żołnierze OT po otrzymaniu zgłoszenia stawiali się pod wskazany adres, gdzie zachowując wszystkie formy ostrożności wynikające z norm sanepidu – poprzez łącza internetowe łączyli pensjonariuszy domów pomocy społecznej, osoby samotne, starsze, pacjentów cierpiących na koronawirusa z ich bliskimi.

W akcję zaangażowanych było około tysiąca żołnierzy w ponad 100 placówkach.

„W tej akcji żołnierze połączyli fantastyczny pomysł z ofiarną pomocą potrzebującym” – poinformował przed akcją w TVP Info szef MON Mariusz Błaszczak. – *„(...) Dzięki tej akcji przed świętami Bożego Narodzenia każdy będzie mógł porozmawiać ze swoimi bliskimi. To jest bezcenne. Święta Bożego Narodzenia charakteryzują się tym, że są świętami, kiedy czerpiemy radość z kontaktu z drugim człowiekiem. Niestety z uwagi na epidemię nie może dochodzić do bezpośrednich kontaktów, ale przy wykorzystaniu nowoczesnej techniki żołnierze WOT taką formę pomocy oferują. Zachęcam, żeby skorzystać, żeby nikt nie czuł się osamotniony”* – mówił minister obrony narodowej²⁴⁵.

Bardzo dużym zainteresowaniem w tym trudnym czasie cieszyła się również **całodobowa Infolinia Wsparcia Psychologicznego WOT**, uruchomiona 17 marca 2020r.²⁴⁶. Od 18 marca do 31 maja 2020 r. pod bezpłatnym numerem telefonu 800 100 102 dyżurowali profesjonalni psychologowie.

Infolinia powstała w celu wspierania osób w kryzysie związanym z sytuacją epidemiologiczną COVID-19. Działalność psychologów w ramach infolinii była działalnością charytatywną pełnioną dla dobra społecznego. Psychologowie obsługujący połączenia wykonywali pracę bez wynagrodzenia.

Numer infolinii przekazany został w korespondencji mailowej do podmiotów, które logowały się na Platformie Wsparcia Samorządów, Organów Sanitarnych i Podmiotów Leczniczych, z informacją do kogo kierowana jest infolinia i dlaczego

²⁴⁵ *Zawsze gotowi, zawsze blisko...*, wyd. cyt., s. 258.

²⁴⁶ Uruchomienie infolinii odbyło się na podstawie Decyzji Nr 84/DWOT Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 marca 2020 r. w sprawie wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzeniania się wirusa Sars-CoV-2.

warto było korzystać z usług infolinii oraz przekazywać numer infolinii osobom zainteresowanym.

Z porad przeznaczonych dla osób samotnych, starszych, źle znoszących izolację, czy odczuwających stan wzmożonego zagrożenia związanego z epidemią koronawirusa skorzystało 5 815 osób. Z analizy zgłaszanych przez osoby dzwoniące problemów wynika, że większość spraw dotyczyła problemów samotności oraz trudnych warunków materialno-bytowych osób starszych, samotnych bądź chorych. Większość dzwoniących traktowała infolinię wsparcia jako telefon zaufania, gdzie mogli porozmawiać o swoich problemach. W takiej sytuacji istotne jednak było nie tylko cierpliwe wysłuchanie, ale przede wszystkim takie ukierunkowanie rozmowy, aby uzyskać wiedzę i zbadać czy osoba dzwoniąca potrzebuje wyłącznie wsparcia psychologicznego, czy konkretnej pomocy. Dzięki indywidualizacji każdego połączenia, wiele spraw które zdawały się tylko potrzebą wysłuchania, kończyło się faktyczną pomocą – chociażby pomocą w kontakcie z konkretną instytucją lub wręcz kontaktem w imieniu dzwoniącego z instytucją (dzwoniący, zazwyczaj osoby starsze, często miały problem z komunikacją oraz umiejętnością załatwienia podstawowych spraw), czy też przekazaniem do konkretnej instytucji (np. Ośrodka Pomocy Społecznej) informacji o potrzebie udzielenia pomocy. Część połączeń dotyczyła uzyskania informacji kontaktowych do instytucji świadczących pomoc czy też podmiotów leczniczych.

Mając na uwadze zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży korzystającym ze zorganizowanego wypoczynku w okresie letnim, minister obrony narodowej Mariusz Błaszczak podpisał decyzję²⁴⁷, na mocy której Wojska Obrony Terytorialnej wyznaczone zostały do udzielenia wsparcia podmiotom organizującym taki rodzaj wypoczynku²⁴⁸.

W związku z tym od 9 czerwca 2020 r. w Dowództwie WOT rozpoczęła działalność **Infolinia wsparcia zbiorowego wypoczynku**, dzięki której organizator zbiorowego wypoczynku mógł uzyskać wsparcie w zakresie organizacji bezpiecznego

²⁴⁷ Decyzja Nr 188/DWOT Ministra Obrony Narodowej z dnia 1 czerwca 2020 r., w sprawie wsparcia przez WOT działań mających na celu zapewnienie wypoczynku dla zorganizowanych grup dzieci i młodzieży w związku z występowaniem wirusa Sars-CoV-2.

²⁴⁸ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/520125/terytorialsi-wspieraja-bezpieczne-wakacje> [dostęp: 01.04.2022].

pobytu wczasowiczów. Działania ruszyły w czerwcu 2020 r., zgodnie z pierwszym rozkazem wydanym w ramach operacji „Trwała odporność”²⁴⁹.

Pod numerem 800 100 102 (poprzedni numer infolinii wsparcia psychologicznego) przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 8:00–20:00, dyżurowali żołnierze OT – przeszkoleni i doświadczeni w organizowaniu wypoczynku zbiorowego, którzy udzielali szczegółowych informacji na temat zasad, uwarunkowań prawnych i możliwości wsparcia przez Wojsko Polskie²⁵⁰.

Pomoc WOT polegała na szkoleniach dla pracowników oraz personelu podmiotów organizujących wypoczynek dzieci i młodzieży na temat zasad bezpieczeństwa i przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się koronawirusa. Ponadto żołnierze WOT w razie potrzeby udzielali pomocy medycznej i wypełniali zadania sanitarno-higieniczne oraz przeciwepidemiczne na rzecz podopiecznych, pracowników i personelu ośrodków. W razie konieczności żołnierze zapewniali niezbędne wsparcie logistyczne, psychologiczne, a także odkażanie pomieszczeń oraz sprzętu.

W dniu 5 listopada 2020 r. uruchomiono kolejną linię: Infolinię wsparcia dla ośrodków pomocy społecznej i organizacji pozarządowych.

Pod numerem 800 100 115 dzwoniący pracownicy placówek i organizacji pomocowych mogli przez całą dobę przekazać wnioski z prośbą o wsparcie ich działań w terenie i pomoc ich podopiecznym. Żołnierz obsługujący infolinię przekazywał taką informację koordynatorowi z właściwej brygady, który zajmował się realizacją zadania. Z założenia infolinia miała być narzędziem pomocniczym, wykorzystywanym wyłącznie w przypadku całkowitego braku możliwości złożenia wniosku o pomoc inną drogą (zarówno przez internetową aplikację „Platforma wsparcia WOT”, jak też w formie tradycyjnej – za pomocą pisma czy faksu)²⁵¹.

Od początku działania infolinii, zrealizowano łącznie 502 połączenia, w tym najwięcej (326) w sprawach dotyczących pomocy osobom fizycznym. Prawie 20% połączeń dotyczyło pomocy ośrodkom pomocy społecznej.

Infolinia działalność zakończyła 14 grudnia 2020 r.

²⁴⁹ Rozkaz Nr 128/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 23 czerwca 2020 r. w sprawie operacji wspierania przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk. „Trwała odporność”.

²⁵⁰ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/549519/wot-wspiera-organizatorow-wypoczynku-infolinia-800-100-102> [dostęp: 01.04.2022].

²⁵¹ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/592074/800-100-115-infolinia-wsparcia-osrodkow-pomocy-spoecznej-i-organizacji-pozarzadowych> [dostęp: 01.04.2022].

Wzrost zakażeń koronawirusem pociągnął za sobą większe zainteresowanie wykonaniem testu na obecność patogenu w organizmie. Dużo lepszy stał się również dostęp do diagnostyki oraz do punktów pobrań wymazów. W związku z powyższym, Dowódca WOT we współpracy z Narodowym Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni (NCBC) w listopadzie 2020 r. wydał rozkaz²⁵² o uruchomieniu portalu **www.odporność.wp.mil.pl**, który zawierał mapę punktów poboru wymazów (PPW) – z informacjami związanymi ze wsparciem dla ludności, w tym z czasami realizacji wymazów na poszczególnych punktach.

Jak wskazują wyniki przeprowadzonych badań, inną formą wsparcia społeczeństwa było wsparcie Regionalnych Centrów Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa. Zapotrzebowanie na krew i jej składniki nigdy nie spada. Zwłaszcza w czasie pandemii – w związku z dyskwalifikacją określonej liczby dawców krew była jeszcze bardziej potrzebna. Wsparcie opieki medycznej realizowanej w ramach operacji wsparcia działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 w ramach operacji „Odporna wiosna” oraz „Trwała odporność” realizowane było również poprzez honorowe krwiodawstwo.

W ramach operacji „Odporna wiosna” żołnierze WOT oddali około 2 364 litra krwi, co stanowi 5 295 donacji. W poszczególnych miesiącach trwania operacji „Odporna wiosna” rozkład oddanej krwi przedstawiono na wykresie poniżej. Średnia miesięczna ilość oddanej krwi w tym okresie, to 591 litrów przy 1 324 donacjach.

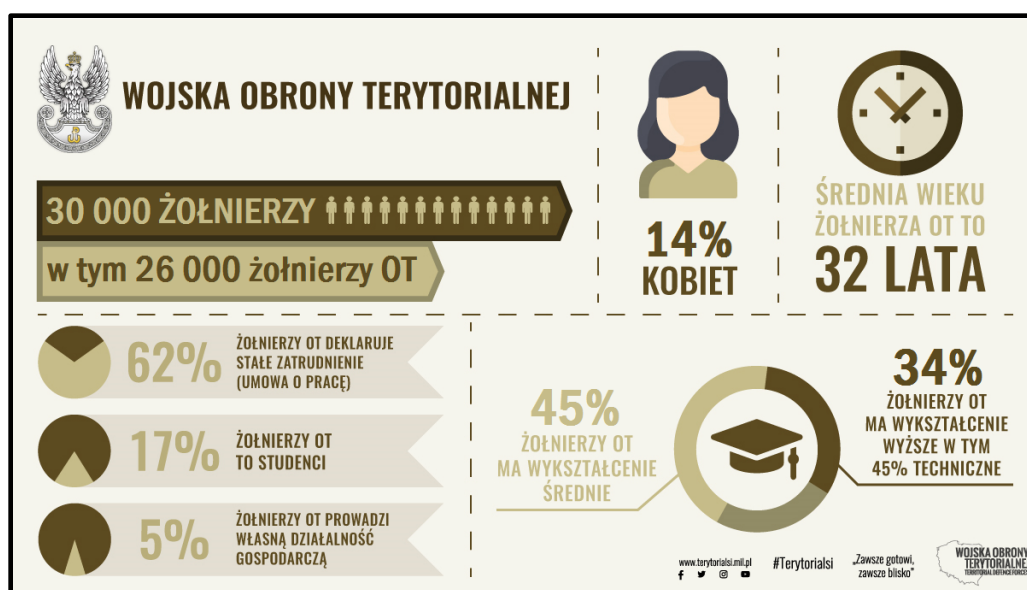
Należy również zauważyć, że Dowódca WOT w chwili krytycznego poziomu krwi w bankach na terenie całego kraju, jest w stanie zarządzić powołanie w trybie natychmiastowego stawiennictwa w ramach posiadanych przez siebie kompetencji i umożliwić honorowym krwiodawcom oddanie krwi w związku z pilną potrzebą wsparcia społeczeństwa. Jest to „narzędzie”, którego nikt nie posiada w Polsce i opiera się jednocześnie na pełnej dobrowolności bazując na świadomości żołnierzy-ochotników do reagowania w związku z powstałym kryzysem.

Jak wskazują dane zawarte w metryczce, charakteryzujące respondentów uczestniczących w badaniach, średnia wieku statystycznego Terytorialisa to 32 lata. Pochodzi on z kilkudziesięciotysięcznego lub mniejszego miasta (45% żołnierzy OT). Mieszkańcami dużych miast jest 16% żołnierzy, a z terenów wiejskich pochodzi 39%.

²⁵² Rozkaz Nr Z-68/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 1 listopada 2020 r. w sprawie wsparcia działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 realizowanych w ramach operacji pk. „Trwała odporność” na kampanię jesienną.

Graficzny obraz statystycznego „Terytorialisa” przedstawia poniższy rysunek.

Rys. 46. Statystyczny „Terytorialis”

Źródło: Opracowanie Oddziału Komunikacji Strategicznej DWOT (wg stanu na 01.09.2021 r.).

34% żołnierzy OT ma wykształcenie wyższe, blisko połowa (45%) średnie, co dziesiąty żołnierz formacji legitymuje się wykształceniem gimnazjalnym lub zawodowym.

Aż 62% żołnierzy OT deklaruje stałe zatrudnienie (umowa o pracę); blisko 5% prowadzi własną działalność gospodarczą; 3% utrzymuje się z prowadzenia gospodarstw rolnych; 17% to studenci; a kolejne 15% stanowią osoby bez stałego zatrudnienia, w grupie tej są też osoby, których dochód stanowią umowy zlecenia.

Badanie struktury wiekowej Terytorialisów dowodzi, że w znacznej większości są to ludzie młodzi, bo aż 66% jest w wieku do 35 lat, a 28% stanowią żołnierze w wieku od 36 do 45 lat, co stanowi łącznie 94% ogółu wszystkich żołnierzy pełniących TSW. Żołnierzy w wieku od 46 do 50 lat jest 4%, a ponad 50 lat jest tylko 1,9%. Średnia wieku żołnierza OT to 32 lata. Aż 14% to kobiety. Współczynnik ten jest blisko trzykrotnie wyższy niż w wojskach operacyjnych²⁵³.

Badania dowodzą, że żołnierze z wyższym wykształceniem w najwyższym stopniu zauważają dotychczasowe zaangażowanie WOT we wsparcie lokalnych

²⁵³ <https://www.wojsko-polskie.pl/dwot/statystyki/> - [dostęp: 01.09.2021].

społeczności i wykazują najmniejszy odsetek tych, którzy widzą potrzebę zwiększenia zaangażowania, co potwierdza poniższa tabela.

Tab. 17. Korelacja porządku rang Spearmana

Para zmiennych Wykształcenie &	N	R	t(N-2)	p
Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?	399	-0,14	-2,85	0,005
Czy Twoim zdaniem WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia?	400	-0,02	-0,38	0,70
Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?	397	-0,05	-0,93	0,35
Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?	398	-0,01	-0,21	0,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli pozwoliła na stwierdzenie tylko jednej istotnej statystycznie słabej ujemnej korelacji pomiędzy wykształceniem, a pytaniem „Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?” ($R=-0,14$; $p=0,005$). Można zatem stwierdzić, że wraz ze wzrostem wykształcenia malało również nasilenie opinii, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

4.2. Rodzaje i ocena wprowadzonych obostrzeń w pandemii

Zagrożenie rozprzestrzeniania się zakażeń wirusem SARS-CoV-2 spowodowało konieczność wprowadzenia szczególnych rozwiązań, umożliwiających podejmowanie działań minimalizujących zagrożenie dla zdrowia publicznego. Nowy wirus nazywany SARS-CoV-2, został zidentyfikowany pod koniec 2019 r. i jest nowym szczepem koronawirusa, który nie był wcześniej identyfikowany u ludzi. Wywołana nim choroba jest określana jako COVID-19. W związku z narastającym zagrożeniem epidemii i rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych u ludzi konieczne było wprowadzenie niezbędnych mechanizmów działania. Epidemia koronawirusa, następnie uznana przez WHO pandemią, spowodowała konieczność wprowadzenia ograniczeń niemal we wszystkich obszarach funkcjonowania społeczeństw.

Koronawirus SARS-CoV-2 wywołujący chorobę COVID-19 po raz pierwszy zdiagnozowany został w grudniu 2019 r. w chińskim mieście Wuhan²⁵⁴. Łatwość przemieszczania się oraz sposób rozprzestrzeniania się wirusa spowodowały, iż w krótkim czasie pandemia objęła swoim zasięgiem cały świat, a jej epicentrum stała się Europa²⁵⁵.

Dnia 4 marca 2020 r. w Polsce odnotowano pierwszy przypadek zakażenia wirusem SARS-CoV-2. Tydzień później dyrektor generalny Światowej Organizacji Zdrowia ogłosił, że epidemia COVID-19 wywołana wirusem z Wuhan została uznana za pandemię. Wśród wielu obostrzeń wprowadzonych również w Polsce były i takie, które zmieniły nasz codzienny sposób funkcjonowania. Koronawirus stał się wyzwaniem dla współczesnego społeczeństwa, a pandemia wpłynęła niemal na każdy element naszego życia²⁵⁶.

Zgodnie z art. 2 pkt. 9 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r., o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi²⁵⁷, epidemia to „wystąpienie na danym obszarze zakażeń lub zachorowań na chorobę zakaźną w liczbie wyraźnie większej niż we wcześniejszym okresie albo wystąpienie zakażeń lub chorób zakaźnych dotychczas niewystępujących”. Epidemia Covid-19 wywołana wirusem SARS-CoV-2 ze stanu zagrożenia epidemicznego²⁵⁸ szybko zmieniła się w epidemię²⁵⁹ na poziomie lokalnym/krajowym, i pandemię w skali globalnej²⁶⁰. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) ogłosiła 11 marca pandemię nowego koronawirusa, alarmując o rosnących zakażeniach na świecie i niezdecydowanych działaniach rządów. Dyrektor generalny WHO Tedros Adhanom Ghebreyesus oświadczył, że spowodowana koronawirusem SARS-CoV-2 choroba COVID-19 może być określana mianem pandemii.

²⁵⁴ R. Roychowdhury, S. Zaman, A. Mitra, *COVID-19: Few Facts & Figures*, “NUJS Journal of Regulatory Studies” 2020, s. 17.

²⁵⁵ P. Banaszyk, P. Deszczyński, M. Gorynia, K. Malaga, *Experience of the Covid 19 Pandemic as a Potential Catalyst of Selected Economic Concepts Modification Summary*, University of Economics and Business, Poznań 2020, s. 6.

²⁵⁶ J. Vogt-Hajder, M. Górny, *Bezrobocie a dobrostan człowieka w świetle pandemii COVID-19. Przyczynek do analizy konsekwencji społecznych pandemii COVID-19*, wyd. Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań 2020, s. 196–198.

²⁵⁷ Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych, Dz. U. z 2020, poz. 284 z późn. zm.

²⁵⁸ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, Dz. U. z 2020, poz. 433 z późn. zm.

²⁵⁹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz. U. z 2020, poz. 491 z późn. zm.

²⁶⁰ <https://pulsmedycyny.pl/who-oglosilo-pandemie-covid-19-co-to-oznacza-984790>, [dostęp: 22.03.2022].

Rozwój pandemii wymagał wprowadzenia przez państwa nadzwyczajnych środków prawnych. Przestrzeganie, kluczowej w tym procesie, zasady zachowania dystansu społecznego spowodowało ograniczenie niektórych, zagwarantowanych konstytucyjnie wolności obywatelskich. Reżim prawny w stanie wyjątkowym pozwala rządowi ograniczyć należne obywatelom prawa, takie jak swoboda przemieszczania się i wolność zgromadzeń, które to obostrzenia są zasadniczą częścią działań podejmowanych w celu zapobiegania rozprzestrzenianiu się COVID-19. Dlatego też wiele krajów europejskich ogłosiło stany nadzwyczajne.

Służby medyczne państw dotkniętych pandemią stanęły przed olbrzymim wyzwaniem. Zapewnienie chorym obywatelom opieki zdrowotnej oraz sprawnego i skutecznego funkcjonowania pomimo w większości przypadków nieprzygotowanej na rozmiar pandemii służby zdrowia nie było łatwym zadaniem.

Zbyt późne wprowadzanie restrykcji, niezastosowanie się do nich obywateli powodowały drastyczny wzrost zachorowań we Włoszech, Hiszpanii i Francji. Również w Wielkiej Brytanii wysoka liczba osób zakażonych wynikała z faktu, że początkowa strategia państwa opierała się na przekonaniu, że społeczeństwo powinno uodpornić się na wirusa (odporność populacyjna). Dopiero na skutek szybkiego wzrostu liczby zachorowań wprowadzono kwarantannę i obowiązek samoizolacji.

Brak wystarczającej liczby łóżek w szpitalach, szczególnie na oddziałach intensywnej opieki, spowodował konieczność budowy szpitali polowych oraz adaptację budynków, takich jak hale wystawowe czy stadiony. W wielu krajach chorzy z regionów bardziej dotkniętych pandemią transportowani byli do szpitali w miejscach mniej obciążonych²⁶¹.

Obowiązek zapewnienia kadry medycznej oraz wyposażenia lekarzy i personelu medycznego w podstawowy sprzęt ochronny był kolejnym problemem wielu państw zmagających się z pandemią. Na skutek braku wystarczającego zabezpieczenia kadry we Włoszech zanotowano wysoką liczbę zakażonych pracowników służby zdrowia (ponad 6 tys.), a także liczne w tej grupie przypadki śmiertelne, co stało się przyczyną zapaści systemu ochrony zdrowia.

Niedobory kadrowe w wielu krajach spowodowały, że zdecydowano o uzupełnieniu personelu poprzez zaangażowanie dodatkowych pracowników medycznych (samozatrudnionych pielęgniarek, emerytów, studentów ostatniego roku

²⁶¹ R. Miernik, *Udział Wojsk Obrony Terytorialnej...*, wyd. cyt., s. 12.

medycyny oraz innych kierunków związanych ze służbą zdrowia, takich jak pielęgniarstwo czy ratownictwo medyczne).

We wszystkich krajach olbrzymią rolę odegrały służby mundurowe, które budowały szpitale polowe, brały udział w transporcie chorych i sprzętu medycznego. Czuwały także nad przestrzeganiem przez obywateli obowiązujących ograniczeń. Wojskowe zakłady przemysłowe przystosowały linie produkcyjne do wytwarzania płynów do dezynfekcji i środków ochrony osobistej²⁶².

Misją WOT jest obrona i wspieranie lokalnych społeczności. W czasie pokoju to zadanie realizowane jest m.in. w formie przeciwdziałania i zwalczania skutków klęsk żywiołowych oraz prowadzenia działań ratowniczych w sytuacjach kryzysowych. Dlatego na czas walki z epidemią koronawirusa Wojska Obrony Terytorialnej zmieniły model funkcjonowania formacji ze szkoleniowego na przeciwkryzysowy. Jak pokazują poniższe statystyki zamieszczone w tabeli formacja OT była stale angażowana i gotowa do dalszych działań, które miały na celu zapobieganie i opóźnianie rozprzestrzeniania się koronawirusa.

Tab. 18. Rodzaje udzielonego wsparcia przez WOT w operacjach przeciwkryzysowych pk. „Odporna Wiosna” i „Trwała Odporność” - od początku wybuchu pandemii COVID-19 w Polsce - do końca 2021 roku.

WSPARCIE SYSTEMU OPIEKI ZDROWIA		
Wsparcie szpitali		989
Pobrane wymazy/DRIVE THRU and other/		3 574 583
Zorganizowane szpitale polowe		21
Donacje krwi		21 252
Linia wsparcia dla seniorów		2 017
WSPARCIE POLICJI		
Kontrola kwarantanny		5 701 522
Patrole prewencyjne		11 069
WSPARCIE WŁADZ CYWILNYCH		
Wsparcie kontroli na lotniskach		8
Sprawdzone samoloty		949
Sprawdzeni pasażerowie		49 603

²⁶² Tamże, s. 13.

WSPARCIE SYSTEMU PAŃSTWOWEGO		
Wsparcie DPS		285
Wsparcie placówek edukacyjnych		295
Transporty żywności Ilość ton		1 352 4 591
Ilość paczek żywności dla DPS		114 802
WSPARCIE NGO		
Ilość NGO		67
Transporty żywności Ilość ton		338 1 007
Ilość paczek żywności dla NGO		47 481
WSPARCIE WETERANÓW I SENIORÓW		
Wsparcie weteranów		1 467
Wsparcie seniorów		550
WSPARCIE RZĄDOWEJ AGENCJI REZERW STRATEGICZNYCH		
Ilość		1 070

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TCO DWOT.

Zgodnie z zaleceniami WHO, państwa zdecydowały się na wprowadzenie szeregu działań i środków mających na celu ograniczenie ilości zachorowań. Przestrzeganie podstawowej zasady zachowania dystansu społecznego spowodowało restrykcje w postaci zakazu zgromadzeń i przemieszczania się, zamknięcia większości placówek handlowych i usługowych, kulturalnych, restauracji, kawiarni i hoteli czy terenów rekreacyjnych (np. parków, placów zabaw). Wezwano obywateli do pozostania w domach, a pracodawców do organizowania e-pracy. Zamknięte zostały placówki edukacyjne i wprowadzono naukę zdalną. Dla osób powracających z zagranicy oraz tych, którzy mieli kontakt z osobą zakażoną, wprowadzono czternastodniową kwarantannę. W większości krajów przemieszczanie się było możliwe tylko w uzasadnionych przypadkach (świadczenie pracy, przypadki uzasadnione medycznie, wyjścia z domu w celu zakupu żywności lub leków).

Wprowadzono szereg zaleceń dotyczących zachowania higieny, a w wielu krajach obowiązek noszenia masek (lub zasłaniania nosa i ust) w przestrzeni publicznej (m.in. w Austrii, Czechach, części Francji, części landów niemieckich, Polsce i na Słowacji).

W celu sprawowania kontroli nad przestrzeganiem kwarantanny część państw zdecydowała się na skorzystanie z narzędzi gromadzenia i analizowania informacji w sprawie ludności. Należą do nich Austria, Belgia, Dania, Francja, Hiszpania, Niemcy, Szwajcaria i Włochy. Czechy wprowadziły tzw. „inteligentną kwarantannę”, która polegała na elektronicznym monitoringu kart płatniczych i telefonów komórkowych osoby zakażonej koronawirusem (za zgodą zakażonego). Aplikacje telefoniczne służące kontroli osób przebywających w kwarantannie zastosowano na Słowacji i w Polsce²⁶³.

Rozkazem Dowódcy WOT²⁶⁴ jeszcze w marcu 2020 r. rozszerzono zakres wykonywanych zadań w ramach działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2, na wzmacnianie świadomości i odporności społeczności lokalnych poprzez aktywną komunikację strategiczną oraz działania praktyczne, a następnie w czerwcu 2020 r.²⁶⁵ na działania komunikacyjne „zewnątrzne” ukierunkowane na budowanie odporności przeciwkryzysowej społeczności i rozwijanie świadomości sanitarnej oraz „wewnętrzne” związane z rozwijaniem świadomości sanitarnej personelu własnego poprzez prowadzenie akcji edukacyjnych i informacyjnych. Zadania w zakresie informowania opinii publicznej, planowania i prowadzenia działań komunikacyjnych społeczeństwa i żołnierzy OT, zlecono do realizacji Szefowi Oddziału Komunikacji Strategicznej (OKS).

Komunikaty medialne oraz aktywność w mediach tradycyjnych, lokalnych, ogólnopolskich oraz mediach społecznościowych – stały się pierwszymi kanałami, za pośrednictwem których wspierano działania przeciwkryzysowe WOT związane z zapobieganiem transmisji COVID-19.

W ramach budowania świadomości, edukowania odbiorców, w tym własnego personelu, za pośrednictwem kanałów komunikacji bezpośredniej i przez media kolportowane były edukacyjne filmy wideo, ulotki, infografiki. Specjalna linia

²⁶³ Tamże, s. 14.

²⁶⁴ Rozkaz Nr 75/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 22 marca 2020 r. w sprawie zmiany Rozkazu Nr 71/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 19 marca 2020 r. w sprawie wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk. „Odporna wiosna”.

²⁶⁵ Rozkaz Nr 128/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 23 czerwca 2020 r. w sprawie operacji wspierania przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 pk. „Trwała odporność”.

produktów edukacyjno-informacyjnych związanych była również z przygotowaniem rodzin, a w szczególności dzieci do pobierania wymazów.

Nie można zapomnieć, że polskim akcentem na arenie międzynarodowej walki z koronawirusem SARS CoV-2 było wydzielenie żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej do udziału w misji wsparcia brytyjskich służb granicznych i medycznych w m. Dover, co już zostało wspomniane we wcześniejszej części rozprawy przy okazji operacji ZUMBACH. Zadaniem polskich żołnierzy oprócz testowania kierowców na obecność koronawirusa było również wsparcie logistyczne kierowców oczekujących na odprawę graniczną. Na polecenie Ministra Obrony Narodowej w dniu 25 grudnia 2020 r. z lotniska Poznań-Krzesiny wyleciała grupa zadaniowa polskich żołnierzy. Żołnierze wydzieleni zostali z Wojsk Obrony Terytorialnej oraz wojsk operacyjnych. Wśród 30-osobowego polskiego personelu, aż 20 ochotników stanowili żołnierze Wojsk Obrony Terytorialnej. Delegowani żołnierze OT reprezentowali 12. Wielkopolską BOT. Skład grupy misyjnej tworzą ratownicy medyczni, żołnierze z kompetencjami do pobierania wymazów oraz kierowcy.

Celem misji było wsparcie brytyjskich służb granicznych i medycznych. Zadaniem polskich żołnierzy było, we współdziałaniu z polskimi służbami konsularnymi, udzielanie wsparcia brytyjskim służbom granicznym i medycznym w zakresie zabezpieczenia logistycznego w żywność i wodę oraz badań na obecność koronawirusa kierowców oczekujących na odprawę graniczną w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii. Realizacja powyższych działań została uzgodniona pomiędzy ministerstwami obrony narodowej obu państw. Misja zakończyła się 27 grudnia 2020 r. Dzięki działaniom pomocowym żołnierzy, polscy kierowcy ciężarówek zyskali możliwość szybszego opuszczenia terytorium Wielkiej Brytanii.

Jednym z podstawowych działań przeprowadzonych przez poszczególne państwa, mającym na celu przeciwdziałanie niekontrolowanemu przemieszczaniu się ludności, było **uszczelnianie granic**, w tym wprowadzanie ograniczeń w osobowym ruchu granicznym. 17 marca 2020 r. państwa strefy Schengen porozumiały się w sprawie zamknięcia na okres 30 dni granic zewnętrznych UE dla podróżujących spoza Wspólnoty. Zakaz dotyczył transportu lądowego i lotniczego, z wyłączeniem osób realizujących międzynarodowy transport towarów. Decyzje o podróżowaniu między państwami członkowskimi UE pozostawiono w gestii każdego z tych państw.

Powyższym rozwiązaniom towarzyszyły wspólne uzgodnienia dotyczące utrzymania sprawnego transportu towarów na terenie UE. W tym celu postanowiono

o wytyczeniu przez państwa osobnych pasów szybkiego ruchu dla pojazdów przewożących towary, tak by nie został przerwany łańcuch dostaw różnego rodzaju dóbr, które stanowią obecnie 75% transportu towarowego na terenie UE.

Duże ograniczenia dotyczyły również ruchu i transportu lotniczego. Co do zasady, w skali Europy doszło do znacznego zmniejszenia ruchu lotniczego na wszystkich lotniskach. Poszczególne kraje wprowadziły różnego typu ograniczenia, takie jak: wymóg kwarantanny (trwającej do 2 tygodni), całkowite zawieszenie lotów lub tylko połączeń z poszczególnymi krajami, okresowe zawieszenie lotów, ograniczanie liczby otwartych lotnisk czy dopuszczanie tylko niektórych kategorii lotów, głównie powrotnych.

Wprowadzono także ograniczenia w handlu i usługach. Placówki handlowe (z wyjątkiem sklepów spożywczych i aptek), targowiska, restauracje i bary zamknięto w większości państw Unii Europejskiej. W Niemczech i na Węgrzech skrócono czas pracy tych placówek. Również placówki usługowe, takie jak salony fryzjerskie, kosmetyczne, siłownie, baseny, solaria zawiesiły swoją działalność. Szwecja jest jedynym państwem europejskim, które nie wprowadziło żadnych ograniczeń w tym zakresie²⁶⁶.

Od połowy marca 2020 r. zostały zamknięte także placówki edukacyjne w większości państw europejskich. Zjawisko to dotyczyło wszystkich poziomów edukacji: szkół podstawowych, szkół średnich, uczelni wyższych, a nawet innych rodzajów edukacji, takich jak edukacja dorosłych, artystyczna, sportowa, językowa itp. W przypadku szkół powszechnych i uczelni wprowadzono nauczanie na odległość za pomocą Internetu. W niektórych krajach władze podjęły decyzję o przeznaczeniu środków na organizację zdalnej nauki i wyposażenie uczniów w odpowiedni sprzęt.

WHO opublikowała również zalecenia, mające na celu pomoc w opracowaniu krajowych strategii walki z pandemią. Zalecenia obejmują 9 głównych filarów, które powinny zostać uwzględnione w strategiach na szczeblu krajowym. Wyróżniono następujące filary:

- koordynacja, planowanie i monitorowanie na szczeblu krajowym,
- informowanie o zagrożeniu ryzyka i angażowanie społeczeństwa,
- nadzór, zespoły szybkiego reagowania i wykrywanie przypadków,
- kontrola przejść granicznych, podróże międzynarodowe i transport,

²⁶⁶ T. Kamiński, *Jak pandemia zmienia miasta – opowieść o trzech transformacjach*, [w:] Raport o świecie po pandemii, SAN, Łódź 2020, s. 14–16.

- laboratoria diagnostyczne,
- zapobieganie zakażeniom i ich kontrola,
- zarządzanie przypadkami,
- wsparcie operacyjne i logistyka,
- zapewnienie ciągłości świadczenia podstawowych usług zdrowotnych²⁶⁷.

W czasie epidemii wiodącymi podmiotami administracji publicznej są minister właściwy do spraw zdrowia oraz Państwowa Inspekcja Sanitarna²⁶⁸. Najwięcej wyzwań spoczywa na jednostkach wchodzących w skład systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, w tym szpitalnych oddziałach ratunkowych oraz zespołach ratownictwa medycznego (także lotniczych). Skuteczność działania tego systemu determinuje konieczność wystąpienia współdziałania z innymi podmiotami w obszarze bezpieczeństwa powszechnego, w szczególności w zakresie ujawniania nowych przypadków zakażenia, przewozu osób zakażonych lub z podejrzeniem zakażenia chorobą zakaźną, a także zapewnienia intensywnej opieki lekarskiej i stosownych warunków do jej prowadzenia. Sytuacji nie ułatwiał fakt, że służba zdrowia w Polsce od lat boryka się z problemem zagwarantowania właściwej obsady kadrowej, zarówno lekarskiej, jak i pielęgniarskiej²⁶⁹.

Zapewne między innymi z tego powodu do wsparcia systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego w połowie marca 2020 r. zaangażowano pododdziały Sił Zbrojnych RP²⁷⁰. Konsekwencją podjętego współdziałania było oddelegowanie do sztabu kryzysowego powołanego w Ministerstwie Zdrowia oficerów łącznikowych z Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych. W każdym województwie sformowano Wojskowe Zgrupowania Zadaniowe, mające do dyspozycji pojazdy sanitarne, mobilne zespoły medyczne oraz zespoły dezynfekcyjne, natomiast wojewódzkie sztaby wojskowe we współpracy z władzami samorządowymi monitorowały sytuację epidemiczną. Do działań zostały zaangażowane podmioty wojskowej służby zdrowia, zorganizowano szpital polowy we Wrocławiu, punkty poboru

²⁶⁷ *Strategic preparedness and response plan* <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/strategies-and-plans>, [dostęp: 30.09.2022].

²⁶⁸ *Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego Aktualizacja 2020 Część A*, strona internetowa Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, s. 62, <https://rcb.gov.pl/wp-content/uploads/KPZK-cz.-A-2020-1-1.pdf>, [dostęp: 20.05.2021]

²⁶⁹ R. Miernik, *Udział Wojsk Obrony Terytorialnej...*, wyd. cyt., s. 53.

²⁷⁰ Ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, wyd. cyt., art. 44a, bądź też art. 25 ustawy o zarządzaniu kryzysowym. Zastosowanie każdego z tych rozwiązań wskazywałoby, że „użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające”.

próbek do badań a nawet całodobową i bezpłatną linię telefoniczną ze wsparciem wojskowych psychologów.

Dowództwo WOT od momentu przejścia w nadzwyczajny tryb funkcjonowania formacji, w ramach operacji pod kryptonimem „Odporna Wiosna” (*Resilient Spring*), postanowiło skoncentrować na terenie całej Polski wszelkie działania żołnierzy terytorialnej służby wojskowej. Początkowo, operacja „Odporna Wiosna” miała za zadanie łagodzić skutki kryzysu. Cel operacji „Trwała Odporność” skupiał się na pięciu rodzajach działań: zapobieganie, identyfikowanie, izolowanie, wspieranie oraz przywracanie.

Żołnierze uczestniczyli w transportowaniu do placówek medycznych na terenie całej Polski odzieży ochronnej i płynu do dezynfekcji oraz zajmowali się odkażaniem miejsc, obiektów i budynków, w tym nawet całych kompleksów szpitalnych²⁷¹. Utrzymywano w gotowości 14 wojskowych szpitali i 5 ośrodków medycyny prewencyjnej, a także uruchomiono mobilne laboratorium rozpoznania biologicznego.

Innymi przykładami współdziałania była **ewakuacja pensjonariuszy domów pomocy społecznej**, w ramach której wspólne obowiązki wykonywali zarówno żołnierze, funkcjonariusze Policji, jak i personel medyczny. W dniu 23.04.2020 r. do ewakuacji Domu Opieki Długoterminowej w Kaliszu zaangażowano żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej, 2. Wojskowego Szpitala Polowego, 6 batalionu chemicznego Sił Powietrznych, Żandarmerii Wojskowej oraz policjantów. Pensjonariuszy przetransportowano do szpitala jednoimiennego w Wolicy k. Kalisza. Operacją dowodził osobiście dowódca 12. WBOT płk Rafał Miernik.

W zakresie bezpieczeństwa powszechnego należy także wspomnieć o wsparciu wojskowym dla Lotniczego Pogotowia Ratunkowego (w maju 2020 r. wydzielono do tego zadania sześć Lotniczych Zespołów Poszukiwawczo–Ratowniczych) oraz wspólnych policyjno–wojskowych czynnościach mających na celu weryfikowanie pobytu w miejscach izolacji osób przebywających na kwarantannie (np. tylko 1 kwietnia 2020 r. brało w nich udział 20 tys. policjantów oraz 1,5 tys. żołnierzy)²⁷².

Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w kraju, w tym również egzekwowanie przestrzegania wprowadzonych obostrzeń dotyczących życia społecznego oraz

²⁷¹ <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/mon-i-wojsko-zaangazowane-w-dzialania-zwiazane-z-zagrozeniem-koronawirusem>, [dostęp: 13.04.2021].

²⁷² <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/31180#>, [dostęp: 13.10.2020].
<https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/186907>, Policja-egzekwuje-przestrzeganie-zasad-w-zwiazku-z-epidemia-koronawirusa.html?search=31896, [dostęp: 13.10.2020].

gospodarczego było istotnym wyzwaniem mającym poważne znaczenie w obliczu pandemii. Zwiększona liczba tego typu czynności spadła na Policję, niestety także borykającą się z problemami kadrowymi. W przedsięwzięciach tych dochodziło do współdziałania policjantów ze strażnikami miejskimi. Funkcjonariusze Policji prowadzili również wspólne patrole z żołnierzami Żandarmerii Wojskowej oraz Wojsk Obrony Terytorialnej²⁷³. Od 1 kwietnia 2020 r. w patrolach takich uczestniczyło 400 żołnierzy Żandarmerii Wojskowej a z żołnierzami Wojsk Obrony Terytorialnej w okresie od 6 marca do 22 czerwca 2020 r. policjanci wykonali ponad 25 tys. wspólnych patroli.

Do współdziałania z pracownikami Straży Ochrony Kolei dochodziło podczas zdarzeń dotyczących podejrzeń zachorowania na COVID-19 pasażerów pociągów osobowych i konieczności przeprowadzania ewakuacji składów²⁷⁴.

Według Balcerowicza *obrona terytorialna może doskonale służyć jako platforma (osnowa) organizacji szerokich rzesz społeczeństwa do wykonania zadań obronnych i ratunkowych w rejonach zamieszkania*²⁷⁵.

Wywołane pandemią nagłe rozszerzenie liczby i zakresu zadań Państwowego Ratownictwa Medycznego, Policji oraz Straży Granicznej, przy już przecież istniejących przed stanem epidemii poważnych problemach kadrowych tych podmiotów, było jednym z powodów zaangażowania Sił Zbrojnych. Pomimo tego, że teoretycznie istnieje jeszcze możliwość przeznaczenia do niektórych zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa powszechnego oraz publicznego członków ochotniczych straży pożarnych (np. do działań ratowniczych), pracowników Inspekcji Transportu Drogowego (np. do kierowania ruchem drogowym) czy Straży Ochrony Kolei (np. do przejścia od komisariatów kolejowych Policji działań prewencyjnych), to jednak nie spowoduje to radykalnego poprawienia sytuacji²⁷⁶.

Do działań o charakterze informacyjnym ukierunkowanych na wzmocnienie odporności społecznej w dobie epidemii uruchomioną infolinię wsparcia psychologicznego adresowaną do osób, które:

- zgłaszają wzmożony lęk związany z możliwością zarażenia się;

²⁷³ <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/191193,Podsumowanie-wspolnych-dzialan-WOT-i-Policji-w-ramach-operacji-Odporna-Wiosna.html>, [dostęp: 14.10.2020].

²⁷⁴ https://epoznan.pl/news-news-107500-awantura_w_pociagu_w_lesznie_pasazer_krzyczal_ze_ma_koronawirusa, [dostęp: 14.10.2020].

²⁷⁵ B. Balcerowicz., *Obronność państwa średniego*, wyd. Bellona, Warszawa 1997, s. 140.

²⁷⁶ R. Miernik, *Udział Wojsk Obrony Terytorialnej...*, wyd. cyt., s. 56.

- przebywają w dobrowolnej lub przymusowej izolacji czy kwarantannie domowej;
- posiadają wśród bliskich osoby chore, zarażone lub z podwyższonej grupy ryzyka;
- odczuwają bezradność związaną z zaistniałą sytuacją epidemiologiczną;
- odczuwają bardzo silne nieadekwatne emocje wynikające z zaniepokojenia o swój stan zdrowia;
- odczuwają nieadekwatne obawy o zdrowie swoje i członków swojej rodziny;
- miały kontakt z osobami z grupy ryzyka COVID-19 i w związku z tym czują wysoki dyskomfort psychiczny;
- odczuwają nieustanne napięcie psychiczne;
- potrzebują wsparcia i pomocy pedagogicznej w pokonywaniu trudności pojawiających się w wyniku przebywania w kwarantannie, izolacji czy świadomym ograniczaniu kontaktów społecznych;
- potrzebują konsultacji z zakresu problematyki wychowania oraz organizacji procesów wychowawczych w sytuacji przedłużającej się izolacji społecznej rodzin²⁷⁷.

W pierwszej fazie infolinia obsługiwana była stacjonarnie przez 25 psychologów WOT (pracowników RON oraz żołnierzy TSW) w siedzibie Dowództwa WOT w Zegrzu. Następnie proces ten odbywał się zdalnie poprzez przekierowania połączeń do pełniących dyżury w całej Polsce konsultantów. W obsługę zdalną zaangażowano około 130 psychologów i pedagogów (pracowników WOT, WPP, DG RSZ oraz żołnierzy TSW)²⁷⁸.

Zadania powierzone żołnierzom WOT wynikały w głównej mierze z zapotrzebowania poszczególnych samorządów oraz innych organizacji, państwowych służb na udzielenie niezbędnego wsparcia w realizacji bieżących potrzeb. Z biegiem czasu spectrum zadań zostało rozbudowane do szerokiego wachlarza czynności wykonywanych przez komponent terytorialny Sił Zbrojnych.

W odróżnieniu od prowadzonej na dużą skalę operacji „Odporna Wiosna” – „Trwała Odporność” skupiona została głównie na gaszeniu ognisk koronawirusa, a działania ukierunkowane zostały na wsparcie opieki medycznej, służb sanitarnych, samorządów, wojewodów w taki sposób by panować nad transmisją wirusa.

²⁷⁷ Tamże, s. 57.

²⁷⁸ Odpowiedź DWOT na interpelację poselską nr 4547, <http://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=BPKJ9V>, [dostęp: 16.03.2021].

Jak potwierdzają przeprowadzone badania, należy stwierdzić, że działalność Wojsk Obrony Terytorialnej w przeciwdziałaniu epidemii, a później pandemii wirusa SARS-CoV-2, prowadzona była w ramach Wojskowych Zgrupowań Zadaniowych oraz w ramach przedsięwzięć wynikających bezpośrednio z powyższych operacji, których celem było łagodzenie skutków kryzysu oraz wzmocnienie odporności na kryzys społeczności lokalnych.

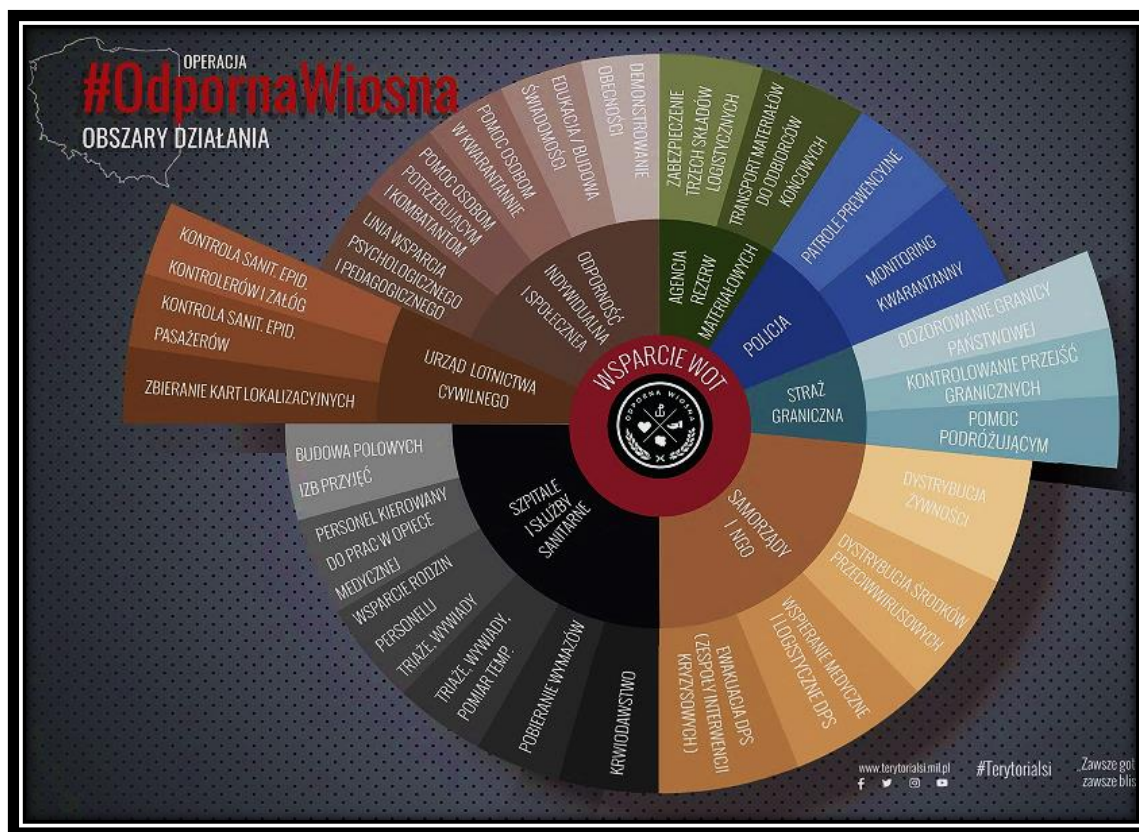
Działania były prowadzone w formie wspierania wojewodów, samorządów, instytucji pomocowych oraz bezpośredniej pomocy potrzebującym **w siedmiu głównych obszarach**, które obrazuje poniższy schemat, tj.:

1. wsparcie szpitali i służb sanitarnych,
2. wsparcie Policji,
3. wsparcie Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych,
4. wsparcie Straży Granicznej,
5. wsparcie samorządów, organizacji non-profit oraz instytucji sanitarnych,
6. wsparcie organizacji pozarządowych (NGO),
7. wsparcie Urzędu Lotnictwa Cywilnego.

Podobnie jak w przypadku „Odpornej Wiosny”, jednym z głównych obszarów operacji „Trwała Odporność” było wsparcie systemu opieki zdrowotnej – **szpitali i służb sanitarnych**. System ochrony zdrowia w Polsce przechodził jedną z najtrudniejszych prób. Do końca 2020 roku wsparcia udzielono 751 placówkom medycznym, gdzie średnio każdego dnia gotowych do działania było 3,8 tys. żołnierzy WOT (najwięcej, bo aż 122 placówki wspierała w analizowanym okresie 12. Wielkopolska Brygada Obrony Terytorialnej), a jednorazowo liczba zaangażowanych w działania na terenie kraju dochodziła nawet do 5 tys. żołnierzy.

Wyniki badań świadczą o tym, że najważniejsze zadania, były zrealizowane w obszarach takich jak: pobieranie wymazów, wsparcie działania systemu rezerwacyjnego łóżek szpitalnych ELC, odbiór butli tlenowych w ramach tworzenia „obwodów tlenowych”, dystrybucja butli tlenowych nie będących na wyposażeniu SZ RP, wsparcie Regionalnych Centrów Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa (HDK).

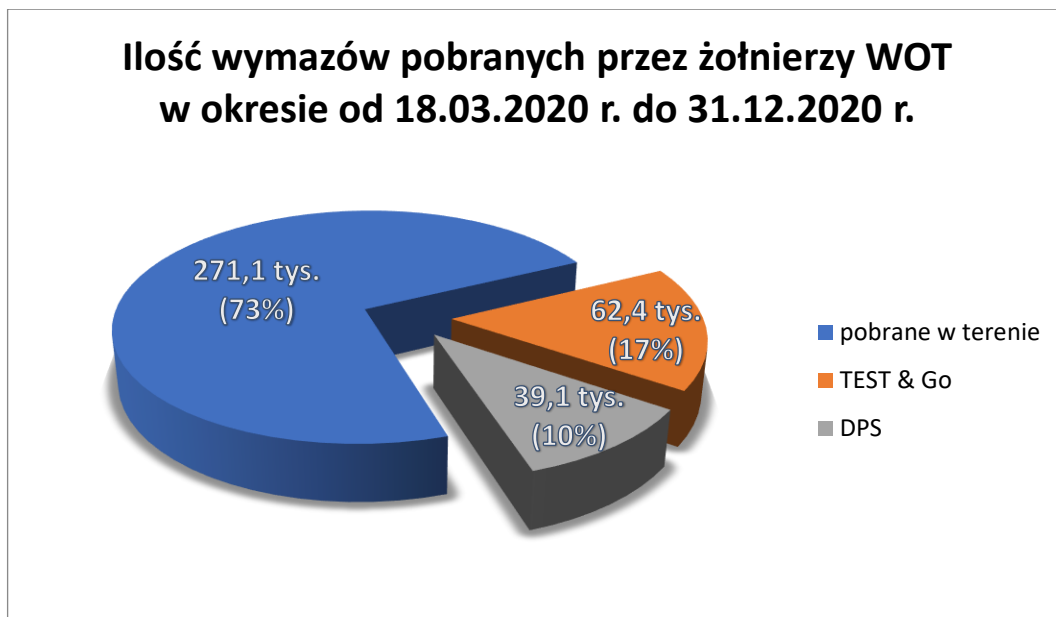
Rys. 47. Obszary zaangażowania realizowane przez WOT w pandemii COVID-19.

Źródło: opracowanie DWOT.

Jednym z głównych obszarów wsparcia realizowanym na korzyść służb sanitarnych było pobieranie wymazów. Od początku wybuchu pandemii do końca 2020 roku, 481 zespołów wymazowych pobrało łącznie 372.682 wymazów, większość z nich, bo aż 271.126 (73%) pobrano w terenie (w zakładach pracy, czy domach osób przebywających na kwarantannie), 62.392 wymazów (17%) pobrały zespoły wymazowe WOT w ramach organizowanych każdego dnia punktów „Test&Go”, czyli mobilnych punktów pobierania wymazów (w tzw. punktach Drive-Thru), 39.164 wymazów (10%) pobrano od pensjonariuszy i personelu Domów Pomocy Społecznej.

Rys. 48. Zaangażowanie WOT w pobierania wymazów

Źródło: opracowanie własne na podstawie własnych badań.

Łącznie w obu operacjach żołnierze WOT pobrali od wybuchu epidemii aż do zawieszenia działań przeciwepidemicznych, tj. do dnia 13.03.2022 roku ponad **3,5 mln wymazów**.

Wsparcie opieki medycznej przez żołnierzy OT, to również wsparcie działania systemu ewidencji łóżek szpitalnych (ELC²⁷⁹). Łącznie 371 szpitali współpracowało w zakresie baz danych ELC w całym kraju.

Z początkiem listopada 2020 r. WOT rozpoczęły działalność związaną z transportem butli z tlenem. Zdobyte kompetencje żołnierzy OT z przewozu materiałów niebezpiecznych oraz uzyskane uprawnienia umożliwiły zaangażowanie żołnierzy w tego rodzaju zadania. Kierowcy oddelegowani do przewozu butli tlenowych, łącznie przetransportowali 3.248 butli tlenowych nie będących na wyposażeniu SZ RP oraz odebrali 634 butle w ramach tworzenia „obwodów tlenowych”.

Wyniki badań wskazują na to, że żołnierze Wojsk Obrony Terytorialnej w czasie pandemii wspierali służby medyczne na wielu płaszczyznach. Najbardziej widoczni byli w szpitalach i przychodniach, gdzie między innymi mierzyli temperaturę odciążając tym samym etatowy personel medyczny. Jednak, aby cały system opieki w czasach pandemii

²⁷⁹ ELC – (aplikacja www.uw.mz.gov.pl) – tzw. moduł „Ewidencja Łóżek COVID-owych”, polegająca na bieżącym informowaniu z zakresu dostępności i rezerwacji łóżek do udzielania świadczeń finansowanych ze środków publicznych w podmiotach leczniczych (szpitalach).

mógł sprawnie funkcjonować, potrzebny jest ogrom pracy administracyjno-biurowej. Żołnierze OT, również i w tym zakresie, wspierali szpitale i inne placówki medyczne.

W ramach „Trwałej Odporności” żołnierze OT i podchorążowie licznie odpowiadali na apele regionalnych centrów krwiodawstwa. Tylko w listopadzie i grudniu 2020 r. żołnierze oddali 1.883 donacji krwi, co stanowi 765,83 litra krwi. Zapotrzebowanie na krew i jej składniki nigdy nie spada. Zwłaszcza w czasie pandemii – w związku z dyskwalifikacją określonej liczby dawców – krew jest jeszcze bardziej potrzebna.

Jednym z głównych zadań WOT jest ochrona zdrowia i życia ludności oraz udział w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Zdania te wynikają wprost z misji formacji, jaką jest obrona i wspieranie lokalnych społeczności. Jako, że misja ta wspólna jest z innymi służbami, między innymi z **Policją**, i że obie te formacje mają terytorialny charakter, naturalną sytuacją stało się współdziałanie oraz wzajemne wsparcie.

W trakcie realizacji zadań wspierających Policję, w ramach jesiennej kampanii operacji „Trwała Odporność” żołnierze OT, realizowali monitoring osób objętych kwarantanną domową oraz ocenę ich potrzeb. W kluczowym momencie, działania te pochłaniały blisko 50% sił WOT skierowanych do operacji „Odporna wiosna” i „Trwała odporność”. W trakcie realizacji zadań wspierających Policję, w ramach kontroli osób objętych kwarantanną domową, sprawdzono ponad 5,7 mln adresów. Tylko na terenie trzech województw (brygady 11,14 i 10) żołnierze OT realizowali te zadania wspólnie z funkcjonariuszami Policji. W pozostałych województwach kontrole te wykonywali samodzielnie.

Wyniki badań świadczą o tym, że w ramach jesiennej kampanii operacji „Trwała Odporność” żołnierze WOT i podchorążowie wspierali również działania **Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych**²⁸⁰. Począwszy od rozładunku przylatujących do Polski transportów z materiałami medycznymi i higienicznymi, poprzez rozmieszczenie ich w magazynach, aż po transport do szpitali, zakładów opieki zdrowotnej i urzędów wojewódzkich. Łącznie żołnierze WOT wykonali 1 745 transportów, do 6 408 miejsc przeznaczenia, w tym do: 3 562 szpitali, 935 zakładów opieki zdrowotnej, 932 transportów na rzecz urzędów wojewódzkich, 797 do innych podmiotów opieki zdrowotnej. W ramach wsparcia dostarczono do miejsc przeznaczenia 1 936 640

²⁸⁰ Rządowa Agencja Rezerw Strategicznych powstała na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o rezerwach strategicznych jest następcą prawnym Agencji Rezerw Materiałowych.

opakowań środków ochrony twarzy i dróg oddechowych, 795 515 opakowań środków ochrony pozostałych części ciała oraz 180 755 opakowań środków dezynfekcyjnych²⁸¹.

Na początku pandemii, w marcu 2020 roku ponad 1000 żołnierzy WOT wspólnie z żołnierzami wojsk operacyjnych i Żandarmerii Wojskowej wspierało wraz ze **Strażą Graniczną** ochronę granicy. Terytorialsi byli łącznie na 126 punktach kontrolnych wzdłuż wewnętrznej granicy UE oraz uczestniczyli we wspólnych patrolach ze strażnikami granicznymi na granicy zewnętrznej UE. Działania trwały od 15 marca 2020 r. do 2 kwietnia 2020 r., tj. do momentu gdy Wojska Operacyjne przejęły od WOT wsparcie SG w ramach operacji pk. „Tarcza”.

Wojska Obrony Terytorialnej wspierały także **samorządy, organizacje non-profit oraz instytucje sanitarne**. W celu łagodzenia skutków kryzysu oraz wzmocnienia odporności na kryzys społeczności lokalnych, od początku pandemii do końca 2020 roku, średnio 300 żołnierzy WOT każdego dnia wspierało niosące pomoc instytucje samorządowe. Wspólne działania z organami samorządu terytorialnego to: wsparcie ośrodków i domów pomocy społecznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych, stacji sanitarno-epidemiologicznych, jak również pomoc w transporcie środków dezynfekcji oraz maseczek, a także wsparcie w ramach aplikacji „Trwała Odporność”.

W ramach współpracy z samorządem, żołnierze OT realizowali transporty z banków żywności. Żołnierze wykonywali ponadto działania związane z dostarczaniem paczek z żywnością do podopiecznych Ośrodków Pomocy Społecznej.

Ponadto wsparciem objęto 227 domów pomocy społecznej na terenie całego kraju. Zakres wsparcia domów pomocy społecznej był szeroki i uzależniony od potrzeb placówek. Wysiłek żołnierzy koncentrował się wokół pomocy w zakresie dostaw żywności i środków ochrony osobistej, kontroli sanitarnej, wsparcia logistycznego, pobierania wymazów. Pomoc Terytorialsów realnie odciąża personel DPS-ów, a często także uzupełnia braki kadrowe. W analizowanym okresie pomoc ta rozszerzyła się o zadania związane z bezpośrednią opieką nad mieszkańcami domów pomocy społecznej. Do zadań realizowanych przez żołnierzy-ochotników należało, m.in. sprząkanie pomieszczeń, karmienie, czy ubieranie osób, które samodzielnie nie potrafią funkcjonować.

²⁸¹ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/734737/zolnierze-wot-cisi-bohaterowie-trudnego-czasu-i-wielkiej-proby-spoecznej-solidarnosci-podsumowanie-operacji-odporna-wiosna-i-trwala-odpornosc> [dostęp: 11.08.2022].

Żołnierze oddelegowani zostali do wsparcia 186 stacji sanitarno-epidemiologicznych. Codziennie do Sanepidu wpływały wyniki badań osób u których stwierdzono zakażenie SARS-CoV-2. Dane te należało jak najszybciej wpisać do systemu, aby odpowiednie służby miały możliwość podjęcia dalszych kroków wobec osób chorych. Wszyscy żołnierze zostali specjalnie przeszkoleni i poznali systemy operacyjne Sanepidu. Ich praca polegała na uzupełnianiu bazy danych, sortowaniu korespondencji, sporządzaniu notatek i zawiadomień o odbyciu kwarantanny.

Terytorialsi wspierali także samorządy dzięki aplikacji „Pomoc WOT”, która łączy żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej z pracownikami organizacji, które pomagają potrzebującym.

Na podstawie interaktywnych formularzy, w których wnioskodawcy wskazywali miejsce i zakres pomocy oraz jej priorytet, oficerowie łącznikowi z brygad kierowali do jej realizacji żołnierzy OT. Główne zadania realizowane przez WOT na podstawie złożonych wniosków, to: wsparcie personelu medycznego, pobieranie wymazów i dostarczanie ich do laboratoriów, transport, załadunek i rozładunek żywności, jak również prace administracyjne, wsparcie sprzętem, szkolenia sanitarno-epidemiologiczne, dostarczanie tlenu, transport środków ochrony osobistej, odkażanie pomieszczeń oraz transport pacjentów.

Przeprowadzone badania dowodzą również tego, że Wojska Obrony Terytorialnej wspierały **organizacje pozarządowe (NGO)**. Kluczowym dokumentem, będącym podstawą do udzielenia wsparcia merytorycznego i logistycznego dla inicjatyw partnerów społecznych jest „Plan współpracy Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej i podległych jednostek wojskowych z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi”. Zakres wsparcia przedsięwzięć zawartych w planie współpracy obejmuje między innymi pomoc organizacyjną oraz aktywne uczestnictwo przedstawicieli WOT w przedsięwzięciach partnera społecznego. Na wniosek partnera społecznego za zgodą Dowódcy WOT, od początku listopada do końca 2020 roku, dowódcy brygad OT skierowali żołnierzy do wsparcia 73 NGO. Łącznie żołnierze OT przeprowadzili 533 akcje, w ramach których, realizowali takie zadania, jak: prowadzenie triażu, czyli wstępną segregację osób, transport z banków żywności, dostarczanie paczek żywnościowych, dostarczanie posiłków dla kombatantów i dla pracowników służby zdrowia, pomoc logistyczną. Najwięcej, bo 101 akcji przeprowadzono w 5 Mazowieckiej BOT, 93 akcje w 16 Dolnośląskiej BOT, 71 akcji w 4 Warmińsko-Mazurskiej BOT i 70 akcji w 6 Mazowieckiej BOT.

Do czasu zakończenia operacji, tj. do 13.03.2022 roku na wniosek partnera społecznego oraz za zgodą Dowódcy WOT, dowódcy brygad OT skierowali żołnierzy do wsparcia 260 NGO. Ponadto na korzyść NGO z banków żywności do tych placówek trafiło 3 729 ton żywności w 679 transportach. Bezpośrednio do potrzebujących żołnierze i podchorążowie dostarczyli 203 448 paczek z żywnością, środkami higienicznymi i do dezynfekcji²⁸².

Żołnierze WOT wspierali także **Urząd Lotnictwa Cywilnego**. Zostali również skierowani na 29 lotnisk, gdzie w ramach działań przeciwepidemicznych dokonywali pomiaru temperatury pasażerów oraz gromadzili i segregowali karty lokalizacyjne wszystkich pasażerów przylatujących do Polski. Łącznie, na wniosek Urzędu Lotnictwa Cywilnego, wsparto 29 lotnisk, sprawdzono 2 319 samolotów i 165 857 pasażerów.

Żołnierze Wojsk Obrony Terytorialnej, od początku pandemii docierali także z **pomocą do kombatantów, osób starszych**, jak również innych osób, w tym: do rodzin personelu medycznego, do weteranów działań poza granicami państwa, osób niepełnosprawnych, samotnie wychowujących dzieci, poddanych kwarantannie w związku z podejrzeniem wystąpienia zarażenia wirusem SARS-CoV-2. W sumie różne formy wsparcia zostały udzielone 9 208 kombatantom oraz 10 976 osobom starszym (po 60. roku życia) oraz pozostałym osobom objętych wsparciem. Łącznie udzielono niemalże 23 tys. różnych form praktycznego wsparcia – większość stanowiły dostawy żywności, środków higieny, leków czy też innych produktów tzw. pierwszej potrzeby. Wsparcie dla kombatantów i osób starszych obejmowało ponadto umawianie wizyt domowych lekarzy, czy też transport na specjalistyczne badania. Nieoceniona dla osób starszych, zamkniętych w tym trudnym czasie w czterech ścianach swoich domów, była też rozmowa i kontakt osobisty, wyjaśnienie bieżącej sytuacji, edukowanie w zakresie podstawowych zasad higieny i szeroko pojętej profilaktyki przeciw-epidemiologicznej.

Podczas sytuacji kryzysowej wywołanej pandemią, czy w czasie kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią musiano nałożyć odpowiednie restrykcje i obostrzenia, aby móc skutecznie przeciwdziałać zagrożeniom i zapewnić bezpieczeństwo obywatelom RP.

Uprawnienia organów i instytucji władzy publicznej wobec osób fizycznych, prawnych i innych podmiotów dają możliwość ograniczenia wolności, praw

²⁸² <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/734737/zolnierze-wot-cisi-bohaterowie-trudnego-czasu-i-wielkiej-proby-spoleszcznej-solidarnosci-podsumowanie-operacji-odporna-wiosna-i-trwala-odpornosc> [dostęp 01.10.2022].

i obowiązków obywateli. Jest to o tyle ważne, że organy władzy publicznej, wypełniając swe uprawnienia (nadane im przez ustawę o stanie klęski żywiołowej²⁸³) wobec tych podmiotów, wkraczają w sferę ich wolności i praw, przysługujących każdemu obywatelowi i człowiekowi w normalnej sytuacji i gwarantowanych przez te same organy, które w przypadku obowiązywania stanu klęski żywiołowej, mogą je ograniczyć lub zawiesić ich stosowanie. Zakres podmiotowy tych ograniczeń, ustawa określa bardzo szeroko. W praktyce dotyczą każdego, kto zamieszkuje lub czasowo przebywa na obszarze, na którym został wprowadzony taki stan. Dotyczy to również osób prawnych i jednostek nieposiadających osobowości prawnej, mających na tym obszarze siedzibę lub prowadzących na nim swą działalność²⁸⁴.

Ustawa o stanie klęski żywiołowej stwierdza w art. 3, że "stan klęski żywiołowej może być wprowadzony dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych" - a katastrofą naturalną jest także "**masowe występowanie chorób zakaźnych u ludzi**". W rozdziale 3 ustawy o stanie klęski żywiołowej opisano zakres i zasady wprowadzania ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela. W art. 21 wymieniono 19 rodzajów ograniczeń, które **mogą (ale nie muszą)** być wprowadzone. Decyduje o tym rząd, wydając rozporządzenie o stanie klęski.

Zgodnie z wspomnianym wyżej artykułem przywołanej ustawy, ograniczenia te mogą polegać na:

1. zawieszeniu działalności określonych przedsiębiorców;
2. nakazie lub zakazie prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju;
3. nakazaniu pracodawcy oddelegowania pracowników do dyspozycji organu kierującego działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia;
4. całkowitej lub częściowej reglamentacji zaopatrzenia w określonego rodzaju artykuły;
 - 4a. zakazie okresowego podwyższania cen na towary lub usługi określonego rodzaju;
 - 4b. nakazie stosowania cen ustalonych na towary lub usługi mające podstawowe znaczenie dla kosztów utrzymania konsumentów;

²⁸³ Ustawa o stanie klęski żywiołowej..., wyd. cyt., art. 1.

²⁸⁴ M. Kosiński, *Zarządzanie siłami i środkami niemilitarnymi podczas likwidacji skutków klęsk żywiołowych i katastrof technicznych na przykładzie województwa pomorskiego*, Akademia Pomorska, Instytut Bezpieczeństwa Narodowego, ISBN 978-83-7467-241-2, Słupsk 2015, s. 137.

5. obowiązku poddania się badaniom lekarskim, leczeniu, szczepieniom ochronnym oraz stosowaniu innych środków profilaktycznych i zabiegów, niezbędnych do zwalczania chorób zakaźnych oraz skutków skażeń chemicznych i promieniotwórczych;
6. obowiązku poddania się kwarantannie;
7. obowiązku stosowania środków ochrony roślin lub innych środków zapobiegawczych niezbędnych do zwalczania organizmów szkodliwych dla ludzi, zwierząt lub roślin;
8. obowiązku stosowania określonych środków zapewniających ochronę środowiska;
9. obowiązku stosowania środków lub zabiegów niezbędnych do zwalczania chorób zakaźnych zwierząt;
10. obowiązku opróżnienia lub zabezpieczenia lokali mieszkalnych bądź innych pomieszczeń;
11. dokonaniu przymusowych rozbiórek i wyburzeń budynków lub innych obiektów budowlanych albo ich części;
12. nakazie ewakuacji w ustalonym czasie z określonych miejsc, obszarów i obiektów;
13. nakazie lub zakazie przebywania w określonych miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach;
14. zakazie organizowania lub przeprowadzania imprez masowych;
15. nakazie lub zakazie określonego sposobu przemieszczania się;
16. wykorzystaniu, bez zgody właściciela lub innej osoby uprawnionej, nieruchomości i rzeczy ruchomych;
17. zakazie prowadzenia strajku w odniesieniu do określonych kategorii pracowników lub w określonych dziedzinach;
18. ograniczeniu lub odstąpieniu od określonych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, jednakże niepowodującym bezpośredniego narażenia życia lub zdrowia pracownika;
19. wykonywaniu świadczeń osobistych i rzeczowych określonych²⁸⁵.

²⁸⁵ Ustawa o stanie klęski żywiołowej..., wyd. cyt., art. 21.

Tego typu ograniczenia, nakazy lub zakazy mogą wydać wójt, burmistrz lub prezydent miasta - w drodze zarządzenia albo decyzji, starosta - w drodze zarządzenia albo decyzji lub wojewoda w drodze rozporządzenia albo decyzji.

Wymienione wyżej rozporządzenia wojewody oraz zarządzenia wójta, burmistrza lub prezydenta miasta oraz starosty, podlegają ogłoszeniu przez rozplakatowanie obwieszczeń w miejscach publicznych lub w inny sposób miejscowo przyjęty, a także publikowane w lokalnej prasie²⁸⁶.

W czasie ogłoszonej klęski żywiołowej w celu usprawnienia przemieszczania się środków transportowych, niezbędnych dla prowadzenia działań ratowniczych, wprowadzić można ograniczenia w transporcie drogowym, kolejowym, lotniczym, wodnym lub morskim²⁸⁷, a także dla zapewnienia łączności na potrzeby działań ratowniczych mogą być wprowadzone ograniczenia w wykonywaniu pocztowych usług o charakterze powszechnym lub usług kurierskich²⁸⁸.

Niedostosowanie się do w/w ograniczeń lub obowiązków grozi sankcjami prawnymi: karą aresztu lub grzywną. Rozpoznanie takich spraw następuje w trybie przepisów w sprawach o wykroczenia w postępowaniu przyspieszonym. Zniesienie stanu klęski żywiołowej nie przerywa biegu prowadzonych spraw, a zasądzone kary podlegają wykonaniu.

Wszystkie usprawnienia przysługujące wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta, staroście oraz wojewodzie, dotyczą także pełnomocników, wyznaczonych w miejsce tych organów w razie ich niezdolności do kierowania lub niewłaściwego kierowania działaniami prowadzonymi w związku likwidacją skutków klęski żywiołowej lub zapobiegania im.

Spośród 19 rodzajów ograniczeń wymienionych w ustawie powyżej, jak zauważył jeden z internetowych portali informacyjnych²⁸⁹ w czasie epidemii obowiązywało 9 polegających na:

- nakazie lub zakazie prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju (np. zakaz działalności klubów fitness w strefie czerwonej);
- nakazaniu pracodawcy oddelegowania pracowników do dyspozycji organu kierującego działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia (np. wezwania lekarzy do pracy);

²⁸⁶ Ustawa o stanie klęski żywiołowej, wyd. cyt., art. 23 ust. 2.

²⁸⁷ Tamże, art. 24 ust. 1.

²⁸⁸ Tamże, art. 25 ust. 1.

²⁸⁹ www.tvn24.pl

- całkowitej lub częściowej reglamentacji zaopatrzenia w określonego rodzaju artykuły (zakaz wywozu leków i środków spożywczych specjalnego przeznaczenia bez zgody Głównego Inspektora Farmaceutycznego);
- obowiązku poddania się badaniom lekarskim, leczeniu, szczepieniom ochronnym oraz stosowaniu innych środków profilaktycznych i zabiegów, niezbędnych do zwalczania chorób zakaźnych oraz skutków skażeń chemicznych i promieniotwórczych;
- obowiązku poddania się kwarantannie;
- zakazie organizowania lub przeprowadzania imprez masowych;
- nakazie lub zakazie określonego sposobu przemieszczania się (np. zachowanie 1,5 m odległości);
- wykorzystaniu, bez zgody właściciela lub innej osoby uprawnionej, nieruchomości i rzeczy ruchomych (np. w przypadku konieczności dostępu do tzw. infrastruktury krytycznej);
- ograniczeniu lub odstąpieniu od określonych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, jednakże niepowodującym bezpośredniego narażenia życia lub zdrowia pracownika (ograniczenie kursów i szkoleń bhp)²⁹⁰.

Istnieją specjaliści, którzy uważają, że niektóre z restrykcji zostały wprowadzone, mimo iż w stanie epidemii było to niedozwolone. Jak przytacza dr Mateusz Radajewski z Wydziału Prawa Uniwersytetu SWPS we Wrocławiu (jeden z ekspertów dla Konkret24), generalny obowiązek zakrywania ust i nosa w ówczesnym stanie prawnym mógłby zostać prowadzony **wyłącznie** na podstawie art. 21 ust. 1 pkt 5 ustawy o stanie klęski żywiołowej. W stanie epidemii twierdził, że jest to dozwolone tylko w stosunku do osób chorych i podejrzanych o zachorowanie.

Ponadto jeszcze wielu innych ekspertów wyrażało swoje opinie posiłkując się przepisami prawa, że rozwiązania przyjęte w czasie epidemii nie były zgodne z przepisami i należało przyjąć inny front działania. Zarzucano między innymi, że wprowadzenie stanu klęski żywiołowej wiązałoby się z uruchomieniem mechanizmów przewidzianych w ustawie o wyrównywaniu strat majątkowych, wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela, a także że przysługujące odszkodowania powinny obejmować wyłącznie straty

²⁹⁰ <https://konkret24.tvn24.pl/polska,108/nowe-restrykcje-w-pandemii-a-stan-kleski-zywiolowej-porownujemy-ograniczenia,1034200.html> [dostęp: 08.08.2022].

rzeczywiste, a nie utracone korzyści wynikające z ograniczenia praw i wolności wprowadzonych w stanie nadzwyczajnym.

W ówczesnym okresie powstało jeszcze wiele innych tez, które nie są przedmiotem rozważań niniejszej pracy, jednakże zauważyć należy, iż każde z przyjętych rozwiązań pociągało za sobą straty w postaci kolejnych ofiar ludzi umierających na koronawirusa i żadne z państw nie posiadało idealnego rozwiązania prawnego do czasu nabycia populacyjnej odporności przez udostępnione obywatelom szczepionki.

4.3. Współpraca WOT z podmiotami UPM na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym

Współdziałanie WOT z organami administracji rządowej i samorządowej jest organizowane głównie na podstawie ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej oraz ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym.

Pojęcie „współdziałania” w znaczeniu ogólnym oznacza „przyczynianie się do czegoś”, „współpracę z kimś”, zaś w aspekcie organizacyjnym dotyczy różnego rodzaju związków tworzonych między jednostkami, które dążą w tym samym czasie do realizacji wspólnego celu lub wzajemnie umożliwiają sobie osiągnięcie celów rozbieżnych, a ich samodzielna realizacja wymagałaby zaangażowania znacznie większych sił i środków, przy czym w niektórych przypadkach byłaby niemożliwa²⁹¹. Współdziałanie, w związku z tym, rozumiane będzie, jako wspólne działanie co najmniej dwóch samodzielnych podmiotów, a jego istotą będzie dążenie do efektywnego zrealizowania połączonym wysiłkiem określonych celów, do których podmioty te zostały powołane. Cechami charakterystycznymi współdziałania są: wspólny cel uczestników, ich autonomiczność – brak stosunku podległości, dobrowolne uzgodnienie zadań do realizacji oraz realizacja własnych zadań przez podmioty współdziałające, z których część polega na udzielaniu wzajemnej pomocy dla osiągnięcia celu głównego²⁹².

W związku z zagrożeniem wirusem SARS-CoV-2, na początku marca 2020 roku wprowadzono odrębny tryb użycia pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, które decyzją Ministra Obrony Narodowej można przekazać do dyspozycji Głównego Inspektora Sanitarnego lub wojewody, celem prowadzenia działań związanych ze stanem zagrożenia epidemicznego lub stanem epidemii.

²⁹¹ D. Nowak, *Wpływ współpracy i współdziałania na wybrane obszary funkcjonowania przedsiębiorstwa – wyniki badań*, [w:] *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 2012, nr 55, s. 688.

²⁹² W. Lidwa, *Współdziałanie w walce lądowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000, s. 90.

Zgodnie z harmonogramem stanowiącym aneks 1 do przytoczonej już „Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju”, założenie utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej miało charakter kompleksowy i zaplanowany na lata 2016-2019. Warto zwrócić uwagę w kontekście analizowanego zagadnienia, że „Strategia...” kładła duży nacisk na współdziałanie na wszystkich szczeblach samorządu, a przede wszystkim na współpracę międzyinstytucjonalną, nie tylko w układzie horyzontalnym, ale także w układzie pionowym rząd – samorząd, samorząd regionalny – samorząd lokalny. Ważnym działaniem w tym zakresie jest m.in. formuła odnowionego kontaktu terytorialnego uwzględniającego lepsze dostosowanie interwencji sektorowej do potrzeb regionalnych, większa koncentracja na obszarach funkcjonalnych oraz mobilizacja i integracja. Wojewodę zaś wyznaczono, jako pomost współpracy pomiędzy stroną samorządową a rządową.

Rozkazem Dowódcy WOT²⁹³, w zakresie zapobiegania i zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych spowodowanych wirusem SARS-CoV-2, narzucono dowódcom brygad nawiązywanie i utrzymywanie w SRO stałych relacji z wojewodami, starostami, prezydentami miast, burmistrzami, wójtami i przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego oraz wydzielanie, stosowanie do potrzeb, na wniosek właściwego organu, sił i środków do wsparcia. Ponadto, w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, w wykonaniu decyzji Ministra Obrony Narodowej²⁹⁴, zgodnie z rozkazem Dowódcy WOT²⁹⁵, od 11 lutego 2021 r. wyznaczono przedstawicieli Brygad Obrony Terytorialnej do składu właściwych terytorialnie Wojewódzkich Zespołów Zarządzania Kryzysowego (WZZK), zgodnie z podziałem administracyjnym kraju. Dzięki temu dowódcy brygad OT zostali usankcjonowani do reprezentowania Dowódcy WOT w składzie właściwego terytorialnie WZZK, mogąc tym samym wspierać proces decyzyjny wojewodów w zakresie możliwości użycia sił i środków planowanych do realizacji zadań kryzysowych.

²⁹³ Rozkaz Nr 71/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 19 marca 2020 r. w sprawie operacji wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk. „Odporna wiosna”, aktualizowany Rozkazem Nr 82/2020 Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 2 kwietnia 2020 r. w sprawie operacji wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk. „Trwała odporność”.

²⁹⁴ Decyzja Nr Z-1 MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 lutego 2021 r. zmieniająca decyzję w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej; decyzja zmieniana: Decyzja Nr Z-2/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 kwietnia 2019 r. w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej.

²⁹⁵ Rozkaz Nr Z-10/2021 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 11 lutego 2021 r. w sprawie wyznaczenia i skierowania przedstawiciela BOT do składu Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego.

W związku z powyższym, zgodnie z właściwością miejscową Dowódca 1. PBOT został odpowiedzialny za województwo podlaskie, Dowódca 2. LBOT – za województwo lubelskie, Dowódca 3. PBOT – za województwo podkarpackie, Dowódca 4. WMBOT za województwo warmińsko-mazurskie, Dowódca 5. i Dowódca 6. MBOT – za województwo mazowieckie, Dowódca 7. PBOT – województwo pomorskie, Dowódca 8. KPBOT – województwo kujawsko-pomorskie, Dowódca 9. ŁBOT – województwo łódzkie, Dowódca 10. ŚBOT – województwo świętokrzyskie, Dowódca 11. MBOT – województwo małopolskie, Dowódca 12. WBOT – województwo wielkopolskie, Dowódca 13. ŚBOT – województwo śląskie, Dowódca 14. ZBOT – województwo zachodniopomorskie, Dowódca 151. blp – województwo lubuskie, Dowódca 16. DBOT – województwo dolnośląskie oraz Dowódca 171. blp – województwo opolskie.

W toku przeprowadzonych badań analizie poddano współpracę WOT z podmiotami układu pozamilitarnego na różnych szczeblach (wojewódzkim, powiatowym i gminnym) w ramach zadań, jakie powinni wykonywać żołnierze w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej.

Tab. 19. Które z podanych poniżej czynności, Twoim zdaniem, powinni wykonywać żołnierze WOT w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej na terenie Twojej gminy, miasta, powiatu?

N=399 Klasa	Liczba obserwacji	% obserwacji
Całodobowe przyjmowanie zgłoszeń	162	40,60
Zabezpieczenie logistyczne i transportowe	256	64,16
Samodzielne patrole prewencyjne	193	48,37
Przekazanie sił i środków do współpracy z wójtem, burmistrzem, prezydentem miasta	249	62,41
Ochrona obiektów infrastruktury krytycznej	282	70,68
Zabezpieczanie dróg przejazdu	305	76,44
Zabezpieczenie medyczne dla poszkodowanych	257	64,41
Prowadzenie prac inżynierskich	116	29,07
Ewakuacja osób i mienia	322	80,70
Informowanie mieszkańców o zagrożeniach	222	55,64
Ochrona mienia osób ewakuowanych	213	53,38
Sprawdzanie wodowskazów	72	18,05
Ochrona obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej	206	51,63
Zarządzanie pracą osób skierowanych na roboty publiczne i prace społecznie użyteczne	83	20,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej na terenie gminy, miasta lub powiat WOT powinien wykonywać według 80,70% badanych ewakuację osób i mienia, 76,44% zabezpieczanie dróg przejazdu oraz według 70,68% badanych ochronę obiektów infrastruktury krytycznej.

Na poziomie **województwa** odpowiedzialnym za sprawy związane z zarządzaniem kryzysowym jest wojewoda. Jest on przedstawicielem Rady Ministrów w województwie, odwołuje go i powołuje Prezes Rady Ministrów, a czyni to na wniosek ministra odpowiedzialnego za administrację publiczną. Prezes Rady Ministrów kontroluje zgodność działań wojewody z prawem oraz z polityką rządu. Weryfikuje także pracę wojewody pod kątem gospodarności i rzetelności, kontroluje też wykonanie zadań. Szczegółowe unormowania prawne dotyczące zadań i kompetencji wojewody zawiera ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o administracji rządowej w województwie.

W ramach organów administracji w województwie funkcjonuje komórka organizacyjna zajmująca się sprawami zarządzania kryzysowego. Tworzony jest Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego oraz wojewódzkie Centra Zarządzania Kryzysowego.

Zgodnie z ustawą o obronie Ojczyzny²⁹⁶, do zadań wojewody należy kierowanie sprawami obronności w województwie. Wykonuje on zadania w zakresie i na zasadach określonych w ustawach, a w szczególności:

1. określa szczegółowe kierunki działania dla kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży, organów administracji niezespolonej oraz jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji zadań obronnych;
2. kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z podwyższaniem gotowości obronnej państwa wykonywanych przez marszałków województw, starostów, wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), przedsiębiorców oraz inne jednostki organizacyjne i organizacje społeczne mające swoją siedzibę na terenie województwa;
3. koordynuje przedsięwzięcia niezbędne dla zabezpieczenia mobilizacji jednostek wojskowych i wykonywania świadczeń na rzecz obrony;
4. kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z przygotowaniem stanowisk kierowania dla organów terenowych;

²⁹⁶ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym..., wyd. cyt., art. 30.

5. organizuje wykorzystanie miejscowych sił i środków na potrzeby obronności państwa i obszaru województwa, w tym ochrony ludności oraz dóbr materialnych i kultury przed środkami rażenia, jak również niesienia pomocy poszkodowanym;
6. kontroluje i ocenia wykonywanie zadań obronnych przez organy, podmioty, przedsiębiorców, jednostki organizacyjne i organizacje, o których mowa w pkt 1 i 2;
7. organizuje edukację społeczeństwa dotyczącą przygotowania obronnego oraz prowadzi szkolenia i ćwiczenia obronne.

Zadania wojewody w dziedzinie zarządzania kryzysowego określa także art. 14 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym. Do zadań tych należą:

1. kierowanie monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie województwa;
2. realizacja zadań z zakresu planowania cywilnego, w tym:
3. wydawanie starostom zaleceń do powiatowych planów zarządzania kryzysowego;
4. zatwierdzanie powiatowych planów zarządzania kryzysowego;
5. przygotowywanie i przedkładanie do zatwierdzenia ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych wojewódzkiego planu zarządzania kryzysowego;
6. realizacja wytycznych do wojewódzkich planów zarządzania kryzysowego;
7. zarządzanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, ćwiczeń i treningów z zakresu zarządzania kryzysowego;
8. wnioskowanie o użycie pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do wykonywania zadań, o których mowa w art. 25 ust. 3;
9. wykonywanie przedsięwzięć wynikających z dokumentów planistycznych wykonywanych w ramach planowania operacyjnego realizowanego w województwie;
10. zapobieganie, przeciwdziałanie i usuwanie skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
11. współdziałanie z Szefem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie zapobiegania, przeciwdziałania i usuwania skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym;

12. organizacja wykonania zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej²⁹⁷.

Jak wskazuje ostatnie przytoczone w ustawie zadanie wojewody w dziedzinie zarządzania kryzysowego, jest on odpowiedzialny za organizację zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej. W ramach przeprowadzonych badań skorelowano ze sobą odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące większej potrzeby ochrony infrastruktury krytycznej z większą potrzebą wsparcia działań administracji samorządowej. Wyniki częstości obserwowanych odpowiedzi wśród tych zmiennych przedstawia poniższa tabela.

Tab. 20. Podsumowująca tabela dwuczłowa: częstości obserwowane

Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?	Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?					Wiersz Razem
	Nie	Raczej nie	Nie mam zdania	Raczej tak	Tak	
Nie	5	2	0	0	4	11
%kolumny	28%	2%	0%	0%	2%	
Raczej nie	6	18	3	6	11	44
%kolumny	33%	22%	11%	6%	7%	
Nie mam zdania	0	3	4	2	4	13
%kolumny	0%	4%	15%	2%	2%	
Raczej tak	5	37	10	60	47	159
%kolumny	28%	46%	37%	57%	29%	
Tak	2	21	10	37	98	168
%kolumny	11%	26%	37%	35%	60%	
Ogół	18	81	27	105	164	395
$\chi^2=86,33$; $df=16$; $p<0,0001$; $V_C=0,27$						

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli dała podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych i przyjęcia alternatywnej, że **zmienne są zależne**. Można zatem stwierdzić, że odpowiedzi na pytanie „Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?” **były istotnie statystycznie $p<0,0001$ słabo $V_C=0,27$ powiązane** z odpowiedziami na pytanie „Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?”. Można zauważyć, żołnierze którzy odpowiadali

²⁹⁷ Tamże, art. 14, ust. 2.

w jednym pytaniu tak lub raczej tak również dużo częściej w drugim pytaniu odpowiadali również tak (60%) lub raczej tak (57%). Zatem istnieje świadomość szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej i potrzeba większego zaangażowania WOT w działania na rzecz administracji samorządowej w tym czasie.

Zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym w urzędzie wojewódzkim istnieje etatowa komórka organizacyjna do spraw zarządzania kryzysowego, której główne zadania to:

1. zbieranie danych dotyczących zagrożeń i ich przetwarzanie;
2. ocena występujących na terenie województwa zagrożeń, monitorowanie tych zagrożeń, analiza i prognozowanie ich rozwoju;
3. informowanie wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego, zespołu zarządzania kryzysowego przy urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych, jak i Rządowego Centrum Bezpieczeństwa o aktualnym stanie bezpieczeństwa;
4. współpraca z zespołami zarządzania kryzysowego działającymi w powiatach;
5. umożliwienie działania wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego (także dokumentowanie jego prac);
6. stały dyżur dla zapewnienia gotowości obronnej państwa;
7. przygotowywanie oraz aktualizacja planu zarządzania kryzysowego w województwie,
8. sporządzanie zaleceń wojewody do planów powiatowych (na podstawie analizowanych zagrożeń w powiatach);
9. wyrażanie opinii na temat powiatowych planów zarządzania kryzysowego oraz przekazywanie ich do zatwierdzenia wojewodzie;
10. sporządzanie i aktualizowanie planu ochrony infrastruktury krytycznej w powiecie;
11. planowanie w zakresie wspierania innych organów;
12. działających w dziedzinie zarządzania kryzysowego;
13. zaplanowanie użycia Sił Zbrojnych do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
14. planowanie sposobu wsparcia działań Sił Zbrojnych przez organy administracji publicznej²⁹⁸.

²⁹⁸ Tamże, art. 14, ust. 6.

Pomocą w wykonywaniu zadań zarządzania kryzysowego służy wojewodzie Wojewódzki Zespół Zarządzania Kryzysowego. Zadania tego zespołu to:

1. ocena występujących i potencjalnych zagrożeń mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo publiczne i prognozowanie tych zagrożeń;
2. przygotowywanie propozycji działań i przedstawianie wojewodzie wniosków dotyczących wykonania, zmiany lub zaniechania działań ujętych w wojewódzkim planie zarządzania kryzysowego;
3. przekazywanie do wiadomości publicznej informacji związanych z zagrożeniami;
4. opiniowanie wojewódzkiego planu zarządzania kryzysowego²⁹⁹.

Na poziomie województwa tworzone są także wojewódzkie centra zarządzania kryzysowego, które mają do spełnienia szereg funkcji, a wśród nich:

1. pełnienie całodobowego dyżuru w celu zapewnienia przepływu informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego;
2. współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej;
3. nadzór nad funkcjonowaniem systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności;
4. współpraca z podmiotami realizującymi monitoring środowiska;
5. współdziałanie z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne;
6. dokumentowanie działań podejmowanych przez centrum,
7. realizacja zadań stałego dyżuru na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa;
8. pełnienie całodobowego dyżuru lekarza koordynatora ratownictwa medycznego, o którym mowa w art. 25 ust. 1 pkt 2 i art. 29 ustawy z dnia 8 września 2006r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. Nr 191, poz. 1410)³⁰⁰.

W powiecie organem odpowiedzialnym za zarządzanie kryzysowe jest starosta (przewodniczący zarządu powiatu). W wykonywaniu zadań przewidzianych w ustawie o zarządzaniu kryzysowym współdziała on z administracją powiatu oraz z jednostkami organizacyjnymi. Starosta powołuje Powiatowy Zespół Zarządzania Kryzysowego

²⁹⁹ Tamże, art. 14, ust. 8.

³⁰⁰ Tamże, art. 16.

i wykonuje zadania związane z zarządzaniem kryzysowym przy pomocy tegoż Zespołu. Starosta wypełnia swoje obowiązki w oparciu o ustawę z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, natomiast w sytuacji klęski żywiołowej działa w oparciu o odrębne przepisy.

Zadania starosty w tej dziedzinie to: nadzór nad monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem, a także usuwaniem skutków zagrożeń w powiecie, wypełnianie zadań z dziedziny planowania cywilnego (sporządzanie powiatowego planu zarządzania kryzysowego i przekazywanie go do zatwierdzenia wojewodzie, wypełnianie zaleceń do planów zarządzania kryzysowego na poziomie powiatu, przygotowywanie zaleceń dla organów gminy do gminnego planu zarządzania kryzysowego, akceptowanie planu zarządzania w gminach), przygotowywanie i przeprowadzanie szkoleń z zakresu zarządzania kryzysowego.

Starosta ma również za zadanie wykonywanie przedsięwzięć wynikających z planu operacyjnego funkcjonowania powiatów i miast na prawach powiatu³⁰¹. Kolejne zadanie starosty to zapobieganie zdarzeniom noszącym znamiona terroryzmu, usuwanie skutków tych zdarzeń a także współpraca z Szefem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w tym zakresie. Swoje zadania starosta wykonuje pomocą jednostek organizacyjnych i administracji zespolonej. Powołuje on także powiatowy zespół zarządzania kryzysowego. Zespół ten wykonuje w powiecie zadania wyznaczone dla wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego³⁰².

Zgodnie z art. 18 ust. 1 tworzy się powiatowe centra zarządzania kryzysowego. Centra te odpowiadają za obieg informacji istotnych z punktu widzenia zarządzania kryzysowego, wykonują zadania takie same jak centra wojewódzkie.

Organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie **gminy** jest wójt, burmistrz, prezydent miasta³⁰³. Mogą być też tworzone gminne (miejskie) centra zarządzania kryzysowego. Stosownie artykuły ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie powiatowym to wójt kieruje bieżącymi sprawami gminy oraz reprezentuje ją na zewnątrz³⁰⁴. Opracowuje on plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłasza i odwołuje pogotowie i alarm przeciwpowodziowy³⁰⁵. Jeżeli w inny sposób nie można usunąć bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia ludzi lub dla mienia, wójt może

³⁰¹ Tamże, art.17, ust.2, pkt.4.

³⁰² Tamże, art. 18, ust. 1.

³⁰³ Tamże, art. 15, ust. 1.

³⁰⁴ Tamże, art. 31.

³⁰⁵ Tamże, art. 31a.

zarządzić ewakuację z obszarów bezpośrednio zagrożonych³⁰⁶. W przypadku wprowadzenia stanu klęski żywiołowej wójt działa na zasadach określonych w odrębnych przepisach³⁰⁷.

W gminie wójt, burmistrz bądź prezydent miasta, odpowiada za:

1. kierowanie monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie gminy
2. realizację zadań z zakresu planowania cywilnego, w tym realizację zaleceń do gminnego planu zarządzania kryzysowego oraz opracowywanie i przedkładanie staroście do zatwierdzenia gminnego planu zarządzania kryzysowego;
3. zarządzanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, ćwiczeń i treningów z zakresu zarządzania kryzysowego;
4. wykonywanie przedsięwzięć wynikających z planu operacyjnego funkcjonowania gmin i gmin o statusie miasta;
5. zapobieganie, przeciwdziałanie i usuwanie skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
6. współdziałanie z Szefem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie przeciwdziałania, zapobiegania i usuwania skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym z zakresu ochrony
7. organizację i realizację zadań infrastruktury krytycznej³⁰⁸.

Zadania te wykonywane są za pomocą komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za zarządzanie kryzysowe. Ponadto powoływany jest organ pomocniczy w postaci gminnego zespołu reagowania kryzysowego, który wykonuje zadania takie jak te, które powierzono zespołowi wojewódzkiemu.

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta, mają obowiązek realizacji zadań takich jak: całodobowe informowanie osób tworzących gminny zespół zarządzania kryzysowego, w sytuacji kryzysowej zagwarantowanie całodobowego dyżuru dla potrzeb przepływu informacji, nadzorowanie działania systemu wykrywania i alarmowania, a także systemu wczesnego ostrzegania. Kolejne zadanie to współdziałanie z jednostkami zajmującymi się monitoringiem środowiska, czy prowadzącymi akcje ratownicze, humanitarne i poszukiwawcze. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta ma zapewnić na terenie gminy

³⁰⁶ Tamże, art. 31b.

³⁰⁷ Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1996r., nr 13, poz. 74), art. 31, 31a, 31b.

³⁰⁸ Tamże, art. 19, ust. 2.

współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej³⁰⁹, a także zapewnić stały dyżur w celu podnoszenia stopnia gotowości obronnej państwa³¹⁰.

Z powyższych artykułów wynika, iż to wójt jest odpowiedzialny za koordynację działań związanych z zaistnieniem sytuacji kryzysowej na terenie gminy. To w gestii wójta (bądź burmistrza, czy też prezydenta miasta) leży ogłaszanie i odwoływanie pogotowia lub alarmu przeciwpowodziowego. Może on także zarządzić ewakuację z obszarów niebezpiecznych.

Analiza obowiązujących obecnie unormowań prawnych pozwala na sformułowanie wniosku, że istnieją podstawy prawne do organizacji współdziałania Sił Zbrojnych RP z Państwową Strażą Pożarną, Policją Państwową, Strażą Graniczną oraz podmiotami organów administracji rządowej i samorządowej. Delegacje do organizacji współdziałania różnych aktach prawnych ujęto jednak wycinkowo, w różnym stopniu szczegółowości oraz niejednokrotnie bez czytelnego charakteru. W związku z powyższym problematyka współdziałania jest regulowana doraźnie poprzez podpisanie umów dwustronnych pomiędzy zainteresowanymi instytucjami na różnych poziomach zarządzania kryzysowego³¹¹.

Zakres porozumień obejmuje obszary realizacji wspólnych zadań, zasady wymiany informacji między współdziałającymi podmiotami oraz wsparcie działań podsystemu pozamilitarnego i organów administracji rządowej i samorządowej przez Siły Zbrojne RP i nie wykracza poza obowiązujące prawo. Podpisanie umów dwustronnych wydaje się słusznym działaniem, jednakże jest rozwiązaniem tymczasowym, niesystemowym i w niektórych przypadkach niemającym przełożenia na całe Siły Zbrojne RP. Ponadto tylko częściowo zaspokajają potrzeby podmiotów biorących udział w zarządzaniu kryzysowym i generalnie pozwala na rozwijanie współdziałania na poziomach wykonawczych. Poważnym mankamentem tej inicjatywy jest to, że ma ona ograniczony zasięg, dotyczy tylko stron porozumienia, a jednocześnie w ramach Krajowego Systemu Zarządzania Kryzysowego wiele podmiotów na różnych szczeblach zarządzania kryzysowego nie zawarło przedmiotowych porozumień. Przyjęte

³⁰⁹ Tamże, art. 20, ust.1, pkt 2.

³¹⁰ M. Koziański, *Zarządzanie siłami i środkami niemilitarnymi...*, wyd. cyt., str. 69.

³¹¹ J. Falecki, *Zarządzanie kryzysowe w teorii i praktyce. Część 3. Relacje współdziałania, koordynacja działań*, Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2014, s. 134.

w porozumieniach zasady współdziałania są rozproszone i nie stanowią jednolitych uregulowań prawnych³¹².

Niezwykle istotne dla udziału Sił Zbrojnych RP w zwalczaniu i likwidowaniu skutków zagrożeń niemilitarnych było skrócenie czasu reakcji na nagłe zagrożenia, tj. skrócenie czasu od powstania sytuacji kryzysowej do przystąpienia sił wojska do zwalczania lub usuwania skutków tej sytuacji. Na ten czas składał się czas oceny sytuacji przez władze cywilne w sytuacji, gdy możliwości innych sił i środków zostały wyczerpane lub są niewystarczające i wsparcie wojska okazało się niezbędne. Następnie sporządzano wniosek i przesyłano go od wójta poprzez starostę do wojewody, który wniosek przesyłał do Ministra Obrony Narodowej. Ten podejmował decyzję i przekazywał ją Dowódcy Generalnemu Rodzajów Sił Zbrojnych w celu wydzielenia stosownych sił i środków i przekazania ich w podporządkowanie Dowódcy Operacyjnemu Rodzajów Sił Zbrojnych, który tworzył zgrupowanie zadaniowe i dowodził nim w sytuacji kryzysowej. Równolegle Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych otrzymywał decyzję stworzenia zgrupowania zadaniowego i dowodzenia nim. Dowódca Generalny Rodzajów Sił Zbrojnych wydawał rozkaz podległym jednostkom o przekazaniu w podporządkowanie Dowódcy Operacyjnemu Rodzajów Sił Zbrojnych i dopiero wtedy dowódca jednostki wojskowej organizował udział podległych mu sił i środków w sytuacji kryzysowej w oczekiwaniu na rozkaz Dowódcy Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych do wymarszu w rejon sytuacji kryzysowej.

Do niedawna poważnym mankamentem współdziałania WOT z organami administracji rządowej i samorządowej był sposób uruchamiania i wprowadzenia pododdziałów do działania w sytuacji kryzysowej. Istotnym ograniczeniem w zakresie użycia Terytorialsów do wsparcia władz cywilnych w sytuacjach kryzysowych był sposób podejmowania decyzji o użyciu sił i środków SZ RP, co odbywało się na wysokich szczeblach władzy. Od czasu wejścia w życie ustawy *o obronie Ojczyzny* czas ten diametralnie się skrócił.

Taka idea przyświecała pomysłodawcom nowych rozwiązań. Do skrócenia czasu reakcji należało dążyć poprzez ograniczenie ilości ogniw pośrednich w procesie decyzyjnym o użyciu zasobów wojska w sytuacji kryzysowej oraz uruchamianie i przygotowywanie sił i środków wojska do realizacji zadań równoległe ze wspomnianym procesem.

³¹² Tamże, s. 135.

Ograniczenie ilości ogniw pośrednich w łańcuchu decyzyjnym o użyciu sił i środków wojska w sytuacjach kryzysowych należało osiągnąć m.in. poprzez nadanie uprawnień wójtowi i staroście do bezpośredniego wnioskowania o użycie oddziałów Sił Zbrojnych RP do dowódcy brygady WOT (np. przez aplikację POMOC WOT). Natomiast dowódcy BOT po otrzymaniu wniosku dotyczącego użycia Sił Zbrojnych RP od organów administracji państwowej i samorządowej powinni przystąpić siłami podległej brygady do działań przeciwkryzysowych lub informować dowódców innych jednostek, które są umieszczone w planach zarządzania kryzysowego o potrzebie ich użycia zgodnie z przeznaczeniem.

Przeprowadzone badania³¹³ dotyczące procesu udzielenia pomocy wojskowej władzom cywilnym i społeczeństwu, obejmujące doświadczenia historyczne i obecne rozwiązania, a także doświadczenia innych państw oraz poglądy teoretyczne w tej materii, pozwalają na sprecyzowanie reguł (zasad), którym powinien podlegać ten proces. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- a) zadania wsparcia wojskowego władz cywilnych i społeczeństwa realizuje się, gdy nie ma sprzeczności z zasadami funkcjonowania demokratycznego państwa (przestrzeganie porządku konstytucyjnego, praw człowieka i obywatela, cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi),
- b) użycie sił wojskowych realizowane jest w interesie publicznym, który trzeba rozumieć jako obszar wspólny między uzgodnionymi interesami prywatnymi obywateli, a racją stanu państwa, która też jest efektem uzgodnień dokonanych w wolnej debacie³¹⁴,
- c) pomoc wojskowa udzielana jest udzielana wtedy gdy zachodzi obiektywna konieczność,
- d) użycie sił wojskowych nie może stanowić sposobu na zastąpienie nieudolności instytucji cywilnych,
- e) działanie wojska nie może stanowić konkurencji dla instytucji cywilnych,
- f) wydzielane jednostki sił zbrojnych stanowią uzupełnienie sił zaangażowanych w reagowanie na sytuację kryzysową,

³¹³ W. Kitler, K. Gąsior, *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, Warszawa 2005, s. 198 oraz G. Sobolewski, M. Kubiński, Z. Mazurek, *Zadania wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych*, Warszawa 2008, s. 84.

³¹⁴ Zob. W. Lamentowicz, *Państwo współczesne*, Warszawa 1996, s. 42.

- g) użycie wojska następuje według wcześniej uzgodnionych planów zarządzania kryzysowego lub w trybie doraźnym – na wezwanie o pomoc zgodnie z istniejącymi rozwiązaniami prawnymi,
- h) o użyciu sił wojskowych decyduje pilna potrzeba, zwłaszcza gdy: działanie przekracza możliwości władz cywilnych, życie ludzkie jest zagrożone, a sytuacja ma charakter kryzysowy,
- i) uzasadnione przypadki doraźnego użycia wojska mają miejsce wtedy, gdy dochodzi do: zagrożenia porządku prawnego, zdrowia, życia ludzkiego, dóbr, ważnych dokumentów lub cennych elementów środowiska, łamania praw człowieka i obywatela,
- j) działania wojska w ramach wsparcia nie mogą być organizowane pochopnie i narażać go na negatywną opinię społeczną³¹⁵.

Przestrzeganie wyżej wymienionych reguł (zasad) pozwoli na wypełnianie zasadniczej misji SZ RP i często będzie decydowało o powodzeniu współpracy władz cywilnych oraz sił zbrojnych w zakresie zarządzania kryzysowego.

Wnioski

1. Opisane w rozdziale działania przeciwkryzysowe obejmowały różne dziedziny wsparcia. Na mocy decyzji ministra obrony narodowej do wsparcia działań WOT związanych z przeciwdziałaniem rozprzestrzeniania się wirusa, przydzieleni zostali nawet podchorążowie Akademii Wojskowych, zaś do działań wymagających specjalistycznego wyposażenia delegowani byli wojskowi chemicy oraz personel szpitali polowych podległych Dowództwu Generalnemu RSZ. Zaangażowani zostali także żandarmi oraz żołnierze Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych. Należy zatem zauważyć, że wsparcie każdego rodzaju SZ RP nie wyłączając nawet uczelni wojskowych było niezbędne do zabezpieczenia poprawnego bytu państwa w czasie pandemii.
2. Wojska Obrony Terytorialnej dzięki swojemu zaangażowaniu we wsparcie samorządów i innych podmiotów z pewnością spowodowały spowolnienie transmisji Sars-CoV-2 oraz zwiększyły obszar opieki zdrowotnej poprzez bezpośrednie wsparcie jednostek organizacyjnych publicznej Służby Zdrowia,

³¹⁵ D. Majchrzak, *Zarządzanie kryzysowe w wymiarze lokalnym*. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2014, s. 407-408.

służb sanitarnych, Policji oraz jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto WOT stale utrzymywał gotowość do wsparcia UMP w obszarze działań kryzysowych o charakterze niemilitarnym.

3. Mimo przyjętego przez rząd programu szczepień ochronnych, a także mimo tak wielkiego zaangażowania Sił Zbrojnych RP, jak w czasie pandemii COVID-19, należy się liczyć z hipotetyczną możliwością powstania kolejnych fal różnych innych epidemii w Polsce. Mogą one mieć duży wpływ na pogorszenie sytuacji gospodarczej i społecznej w kraju. Wpływ na to ma ciągle utrzymująca się duża asymetria rzeczywistego stanu epidemii do percepcji społecznej tego zagrożenia oraz stale pogłębiająca się erozja dyscypliny stosowania zaleceń przeciwepidemicznych przez społeczeństwo. Stąd też niezbędna wydaje się edukacja ludzi we wszystkich przedziałach wiekowych poprzez dostępne kanały informacyjne, począwszy od wizyt osobistych w szkołach, po infolinię, komunikatory i aplikacje internetowe.
4. Czynnikiem, który miał realny wpływ na zmianę sytuacji epidemicznej w kraju i za granicą była zatwierdzona do użytku w UE szczepionka ochronna, której podawanie przyniosło spodziewane efekty i doprowadziło do obniżenia krzywej zachorowań oraz w perspektywie - do uzyskania zbiorowej odporności społeczeństwa. Jednakże trudności w pozyskaniu szczepionek i opóźnienia ich dostaw wydłużały cały proces szczepień. Wymagał on zapewnienia sprawnego łańcucha zaopatrywania oraz efektywnego systemu szczepień zbiorowych populacji. Biorąc pod uwagę, że w najgorszym możliwym wariantcie proces przyszłych szczepień by się opóźnił i musiałby być realizowany w czasie kolejnej epidemii przy ograniczonych zasobach medycznych, to jak pokazała pandemia koronawirusa, zaangażowanie Sił Zbrojnych w tym zakresie, jest kluczowe, a wsparcie podmiotów medycznych przez wojsko wręcz niezbędne.
5. Wojska Obrony Terytorialnej, wraz z przydzielonymi siłami i środkami, w celu spowolnienia transmisji SARS-CoV-2 i budowania trwałej odporności społeczeństwa, w ramach prowadzonych operacji stale utrzymywały gotowość do wsparcia systemu obronnego państwa w obszarze działań przeciwkryzysowych o charakterze niemilitarnym.
6. Wojska Obrony Terytorialnej mimo realizowanych przedsięwzięć przeciwkryzysowych nie zaprzestały działań zmierzających do powołań oraz szkoleń żołnierzy, jak również pozostałych niemilitarnych zadań związanych

z misją WOT. Poprzez podejmowaną aktywność i wykorzystanie żołnierzy terytorialnej służby wojskowej do realizacji zadań, zweryfikowana została efektywność systemu komunikacji używana przez WOT, dzięki czemu stale monitorowana była dyspozycyjność ochotników i ich gotowość do niesienia pomocy społeczeństwu.

7. Należy zwrócić uwagę, że sprawdził się wypracowany weekendowy model szkoleniowy oraz stworzony unikalny system prawny w ramach ustawy o obronie Ojczyzny i rozporządzeń regulujących tok służby żołnierzy OT, który pozwolił im na godzenie obowiązków pracowniczych i rodzinnych ze służbą wojskową. Oprócz comiesięcznych, obowiązkowych ćwiczeń rotacyjnych (min. 2 dni w miesiącu) i szkoleń zintegrowanych (14 dni w roku), powołanie żołnierzy OT na dodatkowe ćwiczenia rotacyjne w ramach ich dyspozycyjności lub w trybie natychmiastowego stawiennictwa, gdzie wykonywać oni mogli niezbędne zadania zapobiegające sytuacji kryzysowej w danej chwili, przyniosły wymierne korzyści. Sytuacja kryzysowa przy granicy z Białorusią, czy zapewnienie pomocy dla uchodźców z Ukrainy, pokazały ewidentnie, że wypracowany system prawny pozwalający na tryb natychmiastowego stawiennictwa żołnierzy WOT zdał egzamin i stał się realnym wsparciem dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa. To właśnie ten szeroko zastosowany, innowacyjny model powoływania żołnierzy do służby rotacyjnej, połączony z ich zaangażowaniem, pozwolił na codzienną pomoc społeczeństwu. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w ramach operacji połączonych (z innymi rodzajami SZ RP), równie wielkie zaangażowanie we wsparcie operacji „Odporna Wiosna” i „Trwała Odporność” nieśli żołnierze zawodowi wojsk operacyjnych ze swoim wysoce specjalistycznym sprzętem i doświadczeniem.
8. Bardzo precyzyjnie zaplanowana oraz efektywnie prowadzona kampania medialna Wojsk Obrony Terytorialnej pozwoliła na informowanie społeczeństwa o wysiłku żołnierzy WOT w operację walki z wirusem, a także dała bodziec nowym kandydatom-ochotnikom do służby, którzy w potrzebie chcieli również nieść pomoc i tym samym być wsparciem dla swoich lokalnych „małych Ojczyzn”. Należy tutaj wspomnieć, że przy rodzących się sytuacjach kryzysowych zainteresowanie „WOT-em” wzrastało zawsze kilkunastokrotnie, zarówno na początku pandemii, w pierwszej fazie kryzysu migracyjnego na

granicy z Białorusią, czy w czasie pomocy dla napływających ukraińskich uchodźców.

9. Wczesne i zdecydowane działania WOT pozwoliły na złagodzenie skutków kryzysu migracyjnego będącego efektem agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Proaktywna postawa Dowództwa WOT i dowództw BOT pozwoliła wojskom operacyjnym skoncentrować wysiłek na zadaniach związanych z zapewnieniem nienaruszalności granic RP, odstraszeniem oraz zapewnieniem swobody działania wojsk własnych i wojsk sojusznicznych.
10. W celu wsparcia procesu relokacji uchodźców, w ramach współpracy międzynarodowej WOT oraz Sił Zbrojnych Kanady, podjęto działania mające na celu ułatwienie procesu migracyjnego poza granice Polski. W tym celu uruchomiono na bazie punktu recepcyjnego w Warszawie, kanadyjski punkt wizowy (ang. Visa Application Centre – VAC) umożliwiający uchodźcom osiedlenie w Kanadzie. Dodatkowo działania WOT na punktach recepcyjnych wspierali specjaliści (ang. Subject Matter Experts – SME) z Sił Zbrojnych Kanady.
11. W świetle coraz większej gamy zagrożeń niemilitarnych i potrzeby szybkiego reagowania w systemie zarządzania kryzysowego WOT, istotną rolę ma wykorzystywanie przez żołnierzy dostępnych narzędzi komunikacyjnych do realizacji postawionych zadań w jak najkrótszym czasie od wystąpienia kryzysu. Istotnym zatem wydaje się, aby żołnierze częściej wykorzystywali Platformę Informacyjną WOT do przesyłania meldunków, informacji i sprawozdań.
12. Brak systemowych rozwiązań wspierających pracodawców, jak również rozwiązań wspierających uczniów/studentów, którzy działają w operacjach przeciwkryzysowych spowodował wykruszenia z szeregów WOT wielu żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową. Niejednokrotnie żołnierze ci musieli rezygnować ze służby w związku z koniecznością zapewnienia bytu własnej rodzinie poprzez pracę u pierwszego pracodawcy, tym samym rezygnując z aktualnej potrzeby uczestnictwa w działaniach przeciwkryzysowych w wojsku.

ROZDZIAŁ 5.

KIERUNKI I PERSPEKTYWY ROZWOJU WOT W ASPEKCIE ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

Mimo, iż Wojska Obrony Terytorialnej stanowią najmłodszy rodzaj Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, to pod względem liczebności znajdują się zaraz za Wojskami Lądowymi przekraczając we wrześniu 2022 roku liczbę 33 tys. żołnierzy. Szeregi WOT zasilają ochotnicy, którzy oprócz pracy zawodowej poświęcają swój prywatny czas na służbę dla Ojczyzny, biorąc udział nie tylko w szkoleniu, ale również niosąc pomoc lokalnej społeczności poprzez działania przeciwkryzysowe. Służba w WOT kształtuje również takie wartości jak odpowiedzialność i bezinteresowność oraz uczy szacunku dla państwa i symboli narodowych.

Badania miały na celu wyjaśnienie i rozwiązanie **szczegółowego problemu badawczego** zawartego w pytaniu: *Jakie mogą być kierunki rozwoju i rozbudowy Wojsk Obrony Terytorialnej w perspektywie mogących wystąpić zagrożeń związanych z bezpieczeństwem?* oraz **zweryfikowanie przyjętej hipotezy**, która stanowi przypuszczenie, że *sytuacje kryzysowe, które wystąpiły na świecie w ciągu ostatnich kilku lat pozwalają sądzić, że powstanie Wojsk Obrony Terytorialnej w 2017 roku stało się idealnym rozwiązaniem do wsparcia społeczeństwa polskiego. Założono, że katalog zagrożeń może wciąż generować nowe i nieprzewidywalne dotąd nawet przez wybitnych analityków zdarzenia, wpływające bezpośrednio na bezpieczeństwo państwa i obywateli. Należy sądzić, że jednymi z najbardziej prawdopodobnych mogą być wszelakie działania destabilizujące lub militarne ze strony Federacji Rosyjskiej. W związku z powyższym zasadnym jest sprostanie nowym wyzwaniom i ciągła optymalizacja struktur i wyposażenia WOT. Jednym z takich działań było utworzenie 3 nowych Brygad Obrony Terytorialnej (w tym 2 na wschodnim obszarze kraju) oraz wzmocnienie już istniejących w tamtym regionie brygad dodatkowymi pododdziałami. Założono również, że równie ważnym zadaniem jest profilowanie kompanii lekkiej piechoty do wykonywania zadań dostosowanych do środowiska geograficznego i demograficznego m.in. o profilach miejskich, górskich, czy wodnych. Należy również sądzić, że nie bez znaczenia przy realizacji tak różnorodnych zadań, pozostawać będzie również budowa nowych zdolności i wyposażenie pododdziałów WOT w nowy sprzęt.*

Mimo naturalnych „wykruszeń” i rezygnacji, stan osobowy formacji stale się powiększa. Zakładany wskaźnik retencji, czyli zdolności do utrzymania żołnierzy w czasie pokoju kształtuje się na poziomie 85%, zatem nawet 15% ochotników może

opuścić formację. Jednakże spora liczba tych żołnierzy zmienia też rodzaj służby i zasila szeregi żołnierzy zawodowych. Jednocześnie odchodzący żołnierze zasilają zasoby rezerw osobowych, które systematycznie kurczyły się po zawieszeniu powszechnego poboru w 2009 roku. Dowodzi to tezy, że Wojska Obrony Terytorialnej stają się jedną z podstawowych formacji, której funkcjonowanie ma wpływ na zwiększenie zasobów rezerw osobowych SZ RP.

Poprzez wciąż zwiększające się we współczesnym świecie nowe zagrożenia o charakterze militarnym i niemilitarnym istnieje ciągła potrzeba implementacji nowych koncepcji szkoleniowych oraz wytrenowania żołnierzy-specjalistów do danych typów zadań realizowanych w różnych środowiskach. Niniejszy rozdział ma na celu zaprezentować koncepcję profilowania pododdziałów i stworzenia ośrodka szkoleniowego dla grupy poszukiwawczo-ratowniczej. Autor przybliży również rozwój struktury organizacyjnej dostosowującej formację do współczesnych uwarunkowań geopolitycznych. Ukazane zostaną także plany budowania nowych zdolności oraz perspektywy modernizacji wyposażenia i uzbrojenia będącego na wyposażeniu WOT.

5.1. Rozwój struktury organizacyjnej

Pierwszym sygnałem i zarazem początkiem całego procesu formowania struktur WOT było zatwierdzenie i podpisanie przez ministra obrony narodowej Koncepcji utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej, co miało miejsce 25 kwietnia 2016 r., na długo jeszcze przed formalnym ukonstytuowaniem wojsk obrony terytorialnej, jako kolejnego rodzaju Sił Zbrojnych RP w formie ustawowej. Już 12 maja 2016 r. minister obrony narodowej podjął decyzję³¹⁶ by od dnia 24 maja 2016 r. rozpoczęto proces formowania obrony terytorialnej rozpoczynając budowę jej struktur od zapowiedzianych w koncepcji 3 brygad na ścianie wschodniej.

Początkowe etapy tworzenia WOT zakładały docelowo powstanie w każdym województwie po jednej Brygadzie Obrony Terytorialnej (BOT), z wyjątkiem województwa mazowieckiego, gdzie zaplanowano powstanie dwóch brygad. Cały proces rozłożono na okres 5 lat (od 2016 do 2021 roku) i podzielono na cztery etapy. Zgodnie

³¹⁶ Decyzja Nr Z-7/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 maja 2016 r. w sprawie sformowania Brygad Obrony Terytorialnej oraz Decyzja Nr PF-32/Org./SSG/ZOiU-P1 z dnia 24 maja 2016 r. Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 maja 2016 r. w sprawie realizacji przedsięwzięć umożliwiających sformowanie Brygad Obrony Terytorialnej.

z decyzją ministra obrony narodowej³¹⁷, w 2022 roku, oprócz istniejących już 15 brygad, powstały dodatkowe trzy brygady, dyslokowane na terenie województw: mazowieckiego (18 Stołeczna BOT), lubelskiego (19 Nadbużańska BOT) oraz podkarpackiego (20 Przemyska BOT) oraz stworzonych zostało dodatkowych 5 batalionów lekkiej piechoty, które wzmocnią obecnie już funkcjonujące BOT w ich SRO.

Dotychczas sformowanych jest 18 Brygad Obrony Terytorialnej³¹⁸, a w województwie lubuskim i opolskim, gdzie nie zawiązały się jeszcze dowództwa brygad, stworzono po 2 bataliony lekkiej piechoty, podporządkowane odpowiednio pod 12 Wielkopolską BOT i 13 Śląską BOT. Po sformowaniu sztabów ww. brygad oraz jeszcze kilku batalionów lekkiej piechoty, zakłada się, że do 2024 roku w skład Wojsk Obrony Terytorialnej, będzie wchodziło co najmniej 20 BOT złożonych łącznie z 70 batalionów.

Na podstawie przeprowadzonych badań, autor podjął próbę znalezienia korelacji pomiędzy odległością od miejsca stacjonowania macierzystego batalionu w którym żołnierz pełni służbę, a opinią, że zasadna jest dalsza rozbudowa WOT. Zdarza się bowiem tak, że żołnierze zamieszkujący kilkadziesiąt kilometrów od swojej jednostki wojskowej, muszą dojeżdżać na ćwiczenia rotacyjne kilka lub kilkanaście razy w miesiącu. Wydawać by się mogło zatem, że grupa mieszkająca najdalej, będzie w największym stopniu zainteresowana, aby utworzyć batalion lekkiej piechoty w tej części województwa, gdzie miałyby najbliżej do stawiennictwa. Wyniki korelacji przedstawia tabela poniżej.

Tab. 21. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?	Odległość pododdziału (błp) od miejsca zamieszkania			Wiersz Razem
	do 10 km	powyżej 10 km do 50 km	powyżej 50 km	
Nie	4	1	0	5
%kolumny	3,96%	0,70%	0,00%	
Raczej nie	5	3	4	12
%kolumny	4,95%	2,11%	2,58%	
Nie mam zdania	3	1	4	8
%kolumny	2,97%	0,70%	2,58%	
Raczej tak	26	37	39	102
%kolumny	25,74%	26,06%	25,16%	
Tak	63	100	108	271

³¹⁷ Decyzja nr Z-17/DWOT Ministra Obrony Narodowej z 18 marca 2021 roku w sprawie zmian organizacyjnych w jednostkach Wojsk Obrony Terytorialnej.

³¹⁸ wg stanu na dzień 01.09.2021 r.

%kolumny	62,38%	70,42%	69,68%	
Ogół	101	142	155	398
$\chi^2=12,54$; $df=8$; $p<0,13$				

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w tabeli nie dała podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych. Można zatem stwierdzić, że odległość pododdziału od miejsca zamieszkania nie była istotnie statystycznie powiązana z odpowiedziami na pytanie „Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?”. Należy sądzić zatem, że odległość do pokonania na ćwiczenia rotacyjne nie stanowi dla żołnierzy istotnego znaczenia.

Z badań wynika, że największy odsetek żołnierzy, bo aż 39%, mieszka powyżej 50 km od miejsca stacjonowania jednostki. Badając zmienną odległości, autor zestawiał ją w korelacji porządku rang Spearmana z pytaniami w poniższej tabeli:

Tab. 22. Korelacja porządku rang Spearmana

Para zmiennych Odległość pododdziału (blp) od miejsca zamieszkania	N	R	t(N-2)	p
Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?	399	0,001	0,0	0,99
Czy Twoim zdaniem WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia?	400	-0,10	-2,0	0,042
Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?	397	0,05	1,0	0,30
Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?	398	0,07	1,3	0,19

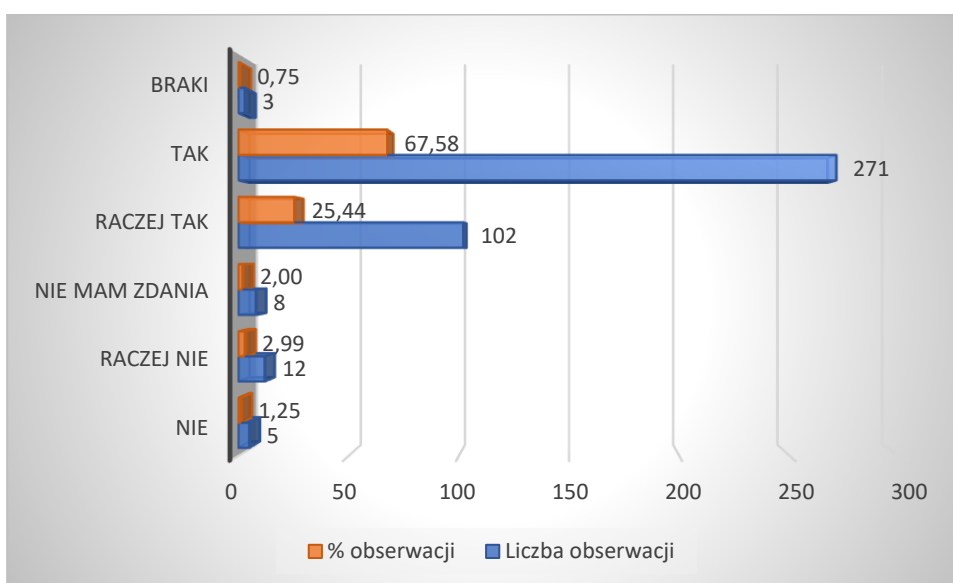
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli pozwoliła na stwierdzenie tylko jednej istotnej statystycznie słabej ujemnej korelacji pomiędzy odległością pododdziału od miejsca zamieszkania, a pytaniem „Czy Twoim zdaniem WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia?” ($R=-0,1$; $p=0,042$). Można zatem stwierdzić, że wraz ze wzrostem odległości od miejsca zamieszkania malało również nasilenie opinii, że WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia.

Docelowy model struktury etatowej Brygad Obrony Terytorialnej zakłada optymalną proporcję ukończenia na poziomie ok. 10% żołnierzy zawodowych i ok. 90% żołnierzy Terytorialnej Służby Wojskowej.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że ankietowani żołnierze w przeważającej części widzą potrzebę dalszej rozbudowy WOT o kolejne pododdziały w nowych lokalizacjach.

Rys. 49. Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Przeprowadzone badania świadczą, że 67,58% respondentów odpowiedziało tak oraz 25,44% raczej tak, na pytanie o zasadność rozbudowy formacji WOT.

Kolejne analizy miały na celu weryfikację czy dane jakościowe są ze sobą powiązane. W tym celu do weryfikacji powiązań zastosowano **testy niezależności χ^2 Pearsona** lub χ^2 Pearsona z poprawką NW na niewielkie licznosci w przedziałach ($N < 5$).

Analiza wyników zawartych w poniżej zamieszczonej tabeli dała podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych i przyjęcia alternatywnej, że **zmienne są zależne**. Można zatem stwierdzić, że odpowiedzi na pytanie „Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?” były **istotnie statystycznie $p=0,004$ słabo $V_c=0,19$ powiązane** z odpowiedziami na pytanie „Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu

zarządzania kryzysowego?”. Można zauważyć, że żołnierze, którzy odpowiadali w jednym pytaniu tak lub raczej tak, również dużo częściej w drugim pytaniu odpowiadali również tak (76%) lub raczej tak (67%).

Tab. 23. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?	Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?					Wiersz Razem
	Nie	Raczej nie	Nie mam zdania	Raczej tak	Tak	
Nie	0	3	0	1	1	5
%kolumny	0%	4%	0%	1%	1%	
Raczej nie	1	3	2	1	5	12
%kolumny	5%	4%	7%	1%	3%	
Nie mam zdania	0	0	5	1	2	8
%kolumny	0%	0%	19%	1%	1%	
Raczej tak	6	27	5	31	32	101
%kolumny	30%	33%	19%	30%	20%	
Tak	13	48	15	70	124	270
%kolumny	65%	59%	56%	67%	76%	
Ogół	20	81	27	104	164	396
$\chi^2=35,36$; $df=16$; $p=0,004$; $VC=0,19$						

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Ankietowani zatem na podstawie akcji przeciwkryzysowych, w których brali udział, zauważają w znacznej większości zasadność dalszej rozbudowy formacji. Należy zauważyć, że autor do badań wybrał populację, która uczestniczyła aktywnie w takich działaniach, natomiast inaczej z pewnością wyglądałby wynik badań wśród żołnierzy, którzy nie brali udziału w zabezpieczeniu tego typu akcji, bo nie zauważaliby aż w takim stopniu potrzeby wsparcia administracji samorządowej, ale to nie stanowi przedmiotu rozważań, dlatego to pominięto.

W toku przeprowadzonych badań zestawiono ze sobą także pytania związane z zasadnością dalszej rozbudowy WOT i stawiennictwa się do działania na podstawie otrzymanego sygnału. Autor zakładał, że zmienne będą zależne i że żołnierze, którzy chcą dalszego rozwoju WOT, otrzymywali częściej sygnał do stawiennictwa i działania w akcjach przeciwkryzysowych.

Tab. 24. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy w ramach podwyższonych alertów gotowości do działań kryzysowych WOT, (np. w czasie nawałnic) – otrzymałaś/-eś SYGNAŁ i brałaś/-eś bezpośredni udział we wsparciu lokalnych społeczności?	Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?					Wiersz Razem
	Nie	Raczej nie	Nie mam zdania	Raczej tak	Tak	
Nie	1	6	4	51	107	169
%kolumny	20%	55%	50%	50%	40%	
Nie zostałam/-em wyznaczona/-y	2	4	2	19	69	96
%kolumny	40%	36%	25%	19%	26%	
Nie mogłam/-em, gdyż nie poddałam/-em się dobrowolnemu szczepieniu	0	0	0	0	4	4
%kolumny	0%	0%	0%	0%	1%	
Nie chciałam/-em brać udziału z powodów osobistych	0	0	0	2	1	3
%kolumny	0%	0%	0%	2%	0%	
Tak	2	1	2	29	87	121
%kolumny	40%	9%	25%	29%	32%	
Ogół	5	11	8	101	268	393
$\chi^2=13,98$; $df=16$; $p<0,60$						

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli nie dała jednak podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych. Można zatem stwierdzić, że analizowane zmienne **nie były ze sobą istotnie statystycznie powiązane $p>0,05$** .

Jednakże na postawione pytanie o zasadność dalszego rozwoju WOT w zestawieniu z pytaniem o potrzebę szerszego zaangażowania żołnierzy w ochronę infrastruktury krytycznej zaobserwowano już pewien związek.

Tab. 25. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?	Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?					Wiersz Razem
	Nie	Raczej nie	Nie mam zdania	Raczej tak	Tak	
Nie	0	0	0	1	10	11
%kolumny	0%	0%	0%	1%	4%	
Raczej nie	2	1	0	16	25	44
%kolumny	40%	9%	0%	16%	9%	
Nie mam zdania	0	1	2	5	5	13
%kolumny	0%	9%	25%	5%	2%	
Raczej tak	2	3	4	53	97	159
%kolumny	40%	27%	50%	52%	36%	
Tak	1	6	2	27	131	167
%kolumny	20%	55%	25%	26%	49%	
Ogół	5	11	8	102	268	394
$\chi^2=35,01$; $df=16$; $p=0,004$; $VC=0,16$						

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli dała podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych i przyjęcia alternatywnej, **że zmienne są zależne**. Można zatem stwierdzić, że odpowiedzi na pytanie „Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?” były **istotnie statystycznie $p=0,004$ słabo $Vc=0,16$ powiązane** z odpowiedziami na pytanie „Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?”. Można zauważyć, że żołnierze, którzy odpowiadali w jednym pytaniu tak lub raczej tak również dużo częściej w drugim pytaniu odpowiadali również tak (49%) lub raczej tak (52%).

W kolejnej analizie weryfikacji poddano, czy zmienne mierzone w skalach porządkowych są istotnie statystycznie skorelowane z danymi rangowymi z metryczki. W tym celu obliczono współczynniki korelacji **rang Spearmana**.

W zestawieniach wyników badań szukano powiązania pomiędzy wiekiem ankietowanych żołnierzy a zmiennymi wynikającymi z poszczególnych pytań zamieszczonych w poniższej tabeli.

Tab. 26. Korelacja porządku rang Spearmana

Para zmiennych Wiek &	N	R	t(N-2)	p
Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?	399	0,02	0,41	0,68
Czy Twoim zdaniem WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia?	400	0,04	0,71	0,48
Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?	397	0,11	2,10	0,036
Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?	398	0,08	1,56	0,12

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli pozwoliła na stwierdzenie tylko jednej istotnej statystycznie słabej dodatniej korelacji pomiędzy wiekiem, a pytaniem „Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?” ($R=0,11$; $p=0,036$). Można zatem stwierdzić, że wraz ze wzrostem wieku wzrastało również nasilenie opinii, aby rozbudowywać formację WOT.

W pracy podjęta została także próba wykazania korelacji pomiędzy stażem służby badanych, a zmiennymi wynikającymi z poszczególnych pytań zamieszczonych w tabeli poniżej.

Tab. 27. Korelacja porządku rang Spearmana

Para zmiennych Staż służby wojskowej &	N	R	t(N-2)	p
Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?	399	-0,05	-0,98	0,33
Czy Twoim zdaniem WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia?	400	-0,01	-0,29	0,77
Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?	397	0,02	0,44	0,66
Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?	398	0,01	0,12	0,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w niniejszej tabeli nie dała jednak podstaw do stwierdzenia istotnych statystycznie korelacji $p>0,05$. Należy również zauważyć, że

ponad 50% badanych to żołnierze poniżej 3 lat służby, zatem dlatego też nie zaszły istotne statystyczne korelacje.

O przyjęcie w szeregi Wojsk Obrony Terytorialnej mogą ubiegać się byli żołnierze oraz osoby, które do tej pory nie pełniły żadnej formy służby wojskowej. Dzięki temu, że szkolenia odbywają się głównie w dni wolne od pracy (w weekendy), służba w WOT daje możliwość pogodzenia życia rodzinnego i zawodowego ze służbą Ojczyźnie.

Spośród wszystkich stanowisk etatowych żołnierzy pełniących TSW ukończonych jest na chwilę obecną ponad 67% stanowisk, a cała formacja WOT, nie wliczając w to pracowników resortu obrony narodowej, liczy już ponad 33 tys. żołnierzy (wg stanu na 01.09.2022 roku).

Najnowsze prace koncepcyjne i sytuacja militarna związana z kryzysem migracyjnym przy granicy z Białorusią, czy agresją Rosji na Ukrainę pokazały, że brygady przy wschodniej flance muszą pełnić rolę przedwojennego Korpusu Ochrony Pogranicza³¹⁹. Jak podkreślał dowódca WOT gen. broni Wiesław KUKUŁA w jednej ze swoich wypowiedzi³²⁰, formacja wdraża wnioski uzyskane z operacji na granicy. Na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej rozpoczęto formowanie dwóch nowych brygad OT o charakterze stricte granicznym (19 Nadbużańską BOT i 20 Przemyską BOT), które są zbliżone do odpowiednika przedwojennego Korpusu Ochrony Pogranicza. Mają się one specjalizować we wsparciu Straży Granicznej w działaniach przeciwinfiltracyjnych i przeciwdywersyjnych, zabezpieczających granicę na wschodzie. Nie jest wykluczona też budowa kolejnej brygady, która będzie miała takie same zadania na odcinku Podlasia i województwa warmińsko-mazurskiego, ponieważ najważniejsze jest wdrożenie filozofii połączenia biologii i technologii, czyli połączenia działań odpowiednio wyszkolonych żołnierzy wyposażonych z jednej strony w nowoczesną technologię np. bezzałogowych statków powietrznych, a z drugiej strony korzystających z koni, czy psów poszukiwawczo-ratowniczych³²¹.

Ostatecznie zgodnie z założeniami ustawy o obronie ojczyzny, w WOT będzie służyć 50 tys. żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową i ok. 7,5 tys. żołnierzy zawodowych.

³¹⁹ <https://www.rp.pl/wojsko/art35744712-wiecej-wot-przy-granicy-z-ukraina-nowa-brygada-bedzie-tez-w-warszawie>, [dostęp: 10.10.2022].

³²⁰ Tamże.

³²¹ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/758464/potencjal-ochotniczy-wot-uzupelnia-zdolnosc-wojsk-operacyjnych-wywiad>, [dostęp: 01.10.2022].

W toku przeprowadzonych badań szukano powiązania między wiekiem badanych, a odpowiedzią na pytanie o zasadność dalszej rozbudowy formacji WOT. Autor podjął próbę wyselekcjonowania grupy wiekowej, która była najbardziej temu przychylna.

Tab. 28. Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane

Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?	Wiek					Wiersz Razem
	do 20 lat	21-30	31-40	41-50	51 i więcej lat	
Nie	0	5	0	0	0	5
% kolumny	0%	4%	0%	0%	0%	
Raczej nie	2	2	5	3	0	12
% kolumny	9%	1%	4%	3%	0%	
Nie mam zdania	0	4	3	1	0	8
% kolumny	0%	3%	2%	1%	0%	
Raczej tak	7	36	32	21	6	102
% kolumny	32%	26%	25%	24%	26%	
Tak	13	90	88	63	17	271
% kolumny	59%	66%	69%	72%	74%	
Ogół	22	137	128	88	23	398
$\chi^2=19,39$; $df=16$; $p<0,24$						

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analiza wyników zawartych w powyższej tabeli nie dała podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej o niezależności analizowanych zmiennych. Można zatem stwierdzić, że analizowane zmienne **nie były ze sobą istotnie statystycznie powiązane $p>0,05$** .

Dalszy rozwój struktury organizacyjnej Wojsk Obrony Terytorialnej wiąże się nierozzerwalnie z rozwijanymi zdolnościami, które szerzej zostaną opisane w kolejnym podrozdziale.

Jedną z grup, które mają wzmocnić potencjał bojowy WOT, mają być zadaniowe grupy przeciwpancerne, jakimi będą Grupy Niszczycieli Czołgów (GNCz) uzbrojone w przeciwpancerne pociski kierowane typu JAVELIN oraz dysponować też systemem amunicji krążącej Warmate. Na wyposażeniu GNCz mają być również drony, a w skład każdej z grup wchodzić mają między innymi saperzy. Taki skład ze wspomnianym wyposażeniem znacząco zwiększy możliwości zwalczania środków opancerzonych nieprzyjaciela. Pociski Javelin mogą razić cele oddalone nawet o 5 kilometrów i przebić

pancerz o grubości 800 mm RHA³²². Pierwszą jednostką, w której ma zostać utworzona Grupa Niszczycieli Czołgów ma być 4 Warmińsko-Mazurska BOT.

Struktury organizacyjne WOT mają wzmocnić także Grupy Poszukiwawczo Ratownicze K9, które w swoich kompetencjach mają mieć poszukiwanie osób zaginionych w gruzowiskach i terenach zielonych.

Utrzymanie wysokich standardów szkoleniowych jest jednym z priorytetów Wojsk Obrony Terytorialnej. Istotnym elementem w podsystemie zabezpieczenia szkolenia jest Centrum Szkolenia WOT (CS WOT) oraz Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki (CSŁiI).

W Centrum Szkolenia WOT w Toruniu realizowany ma być także kurs przygotowujący instruktorów brygad OT odpowiedzialnych za szkolenia wysuniętych obserwatorów ognia, którzy będą obecni na tym etapie od szczebla plutonu lekkiej piechoty. Szerzej zakres ten zostanie przybliżony w następnym podrozdziale.

Domeną CS WOT stało się przygotowanie instruktora, dowódcy i lidera, a przywództwo jest jednym z priorytetów działania placówki³²³. W dzisiejszym kształcie CS WOT w swojej strukturze posiada komórki do realizacji szkolenia stacjonarnego, do szkolenia i kształcenia na odległość, mobilne zespoły szkoleniowe oraz personel wychowania fizycznego i sportu.

W Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki w Zegrzu natomiast, zaplanowano uruchomienie nowego modelu szkolenia, który ma być w przyszłości implementowany w pozostałych centrach szkolenia sił zbrojnych. Wprowadzane w CSŁiI zmiany mają zapewnić wysokie standardy szkoleniowe i pozwolić na zbudowanie efektywnego systemu przygotowania kadr. Centrum będzie rozwijać kompetencje podoficerów, oficerów młodszych (kadry dowódczej) oraz instruktorów. Ciężar kształcenia kompetencji podstawowych będą miały przejmować jednostki wojskowe. Działalność CSŁiI zostanie rozszerzona na cyberobronę oraz operacje informacyjne. W Centrum wdrażane są nowe formy kształcenia, a kandydaci na podoficerów zdobywają kompetencje nie tylko na kursach stacjonarnych, ale i zaocznych, ponadto wszystkie kursy są otwarte dla żołnierzy zawodowych, OT i rezerwistów w ten sposób, aby wszystkich obowiązywał jeden standard kształcenia. Centrum będzie aktywnie działało w ramach międzynarodowej wymiany doświadczeń. W tym obszarze centrum będzie

³²² RHA - równoważnik grubości jednorodnej stali pancernej; (ang. Rolled Homogeneous Armour).

³²³ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/445424/centrum-szkolenia-wot-zainaugurowalo-dzialalnosc-w-toruniu> [dostęp: 01.09.2022].

adaptowało sprawdzone rozwiązania sojusznicze. Już zaplanowane są wizyty przedstawicieli Gwardii Narodowej Stanu Illinois w ramach tzw. Staff Assistance Visit”.

W perspektywie kolejnych lat na bazie centrum planowane jest utworzenie *Center of Excellence* o regionalnym charakterze, w którym nauka i nowatorskie rozwiązania opracowane przez środowisko cywilne będą zaimplementowane do wojska”. Centrum będzie również bazą do utworzenia nowych form szkolenia tzw. „*direct comisioning*”, czyli kursów dla oficerów bez kompetencji przywódczych³²⁴.

Integralnym elementem struktury organizacyjnej WOT jest również Szkoła Podoficerska SONDA, która kształci niższą kadre dowódczą w ramach kursu podoficerskiego budując tym samym potencjał osobowy formacji. Sprawna budowa korpusu podoficerskiego WOT jest kluczowym wyzwaniem dla formacji. Podoficerowie odgrywają kluczową rolę we wszystkich pododdziałach od szczebla sekcji do szczebla drużyny. Są spoiwem pomiędzy szeregowymi, a oficerami. Zajmują wiele ważnych stanowisk specjalistycznych. Kurs podoficerski „SONDA” pozwala na rozwój kompetencji dowódczych i umożliwia szybszą ścieżkę awansu.

Na mocy podpisanej 18 marca 2021 r. w Zegrzu Decyzji nr Z-17/DWOT ministra obrony narodowej w sprawie utworzenia kolejnych jednostek WOT rozpoczęto formowanie batalionu dowodzenia – pododdziału zabezpieczającego dowództwo WOT. Batalion dowodzenia WOT, ma zabezpieczać system dowodzenia Wojsk Obrony Terytorialnej na wypadek prowadzenia działań wojennych. W swoim założeniu ma być ukompletowany w przybliżonym stosunku 50/50 żołnierzy zawodowych i terytorialnej służby wojskowej i ukierunkowany na realizację ściśle określonych działań z zakresu między innymi łączności i logistyki.

W perspektywie najbliższych lat, zaplanowano również rozpoczęcie formowania Jednostki Działań Niekonwencjonalnych. Obecnie funkcjonuje przy Dowództwie Wojsk Obrony Terytorialnej - Zespół Działań Niekonwencjonalnych. Nowopowstała jednostka ma być wyspecjalizowana w prowadzeniu działań niekonwencjonalnych, w przygotowaniu potencjalnych struktur oporu wzmacniających tym samym odporność społeczności lokalnych. Działania te są wspierane przez siły specjalnych Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii³²⁵.

³²⁴ <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/535247/pulkownik-robot-kasperczuk-nowym-komendantem-cslii-w-zegrzu> [dostęp: 06.04.2022].

³²⁵ Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Obrony Narodowej Nr 57 z dnia 10 lutego 2022 r., Kancelaria Sejmu, Biuro Komisji Sejmowych, Warszawa 2022, s. 7.

5.2. Perspektywa rozwoju nowych zdolności WOT

Wojska Obrony Terytorialnej od początku funkcjonowania rozwijają realne zdolności bojowe poprzez wprowadzony innowacyjny system szkolenia, o czym była już mowa w rozdziale II. W aspekcie nowych zagrożeń płynących z wschodniej granicy państwa, formacja płynnie zaczęła zmieniać swój model przygotowań do działań, co Dowódca WOT sprowadził zasadniczo do trzech aspektów³²⁶.

Pierwszy z nich dotyczy zwiększenia nasycenia **kompetencjami z zakresu systemu rażenia**. Zwiększenie zdolności do rażenia WOT zamierza osiągnąć poprzez zbudowanie własnych ośrodków szkolenia z Javelin i Warmate w Centrum Szkolenia WOT w Toruniu. Tam też będzie realizowany kurs przygotowujący instruktorów brygad OT odpowiedzialnych za szkolenia wysuniętych obserwatorów ognia, którzy będą obecni na tym etapie od szczebla plutonu lekkiej piechoty. Rozpoczęto również prace koncepcyjne nad utworzeniem pododdziałów haubic w brygadach obrony terytorialnej. Ich zadaniem będzie wypełnienie pewnej luki w systemie rażenia formacji. Będą to najprawdopodobniej wysoce mobilne haubice o zasięgu około 20 km, zapewniające precyzyjne rażenie.

Drugi aspekt obejmuje organizację i budowę **kompetencji ratowniczych**. Systemy antydostępowe w konflikcie symetrycznym poważnie ograniczają możliwość powietrznej ewakuacji medycznej. W praktyce oznacza to, że rośnie potrzeba rozwijania kompetencji ratowniczych na najniższych szczeblach działań oraz konieczność budowy efektywnej ewakuacji medycznej drogą kołową i niekonwencjonalną. Równie ważne jest przygotowanie potencjału cywilnej służby zdrowia, która lokalnie powinna być przygotowana do roli zaawansowanej ewakuacji medycznej. Ten fakt oraz obowiązujące przepisy dotyczące sposobu i zakresu udzielania pomocy przez ratowników pola walki stanowią spore wyzwanie. Wnioski płynące z obecnego konfliktu na Ukrainie nie pozostawiają jednak złudzeń, że ten aspekt działań jest jednym z kluczowych. Kompetencje medyczne to nie jedyne zdolności ratownicze, którymi żołnierze pełniący służbę w WOT powinni się powszechnie posługiwać. Poszukiwanie i ratownictwo miejskie - w tym odnajdywanie i wydobywanie ludzi i sprzętu z gruzowisk - jest również jednym z realizowanych w WOT projektów, co zostanie przytoczone w dalszej części rozdziału.

³²⁶ <https://media.terytorialsil.wp.mil.pl/informacje/758464/potencjal-ochotniczy-wot-uzupelnia-zdolnosc-wojsk-operacyjnych-wywiad>, [dostęp: 01.10.2022].

Na polu walki należy liczyć się z tym, że nie będzie można dokonać ewakuacji powietrznej. Należy zatem zwiększyć skalę ewakuacji lądowej, dlatego trzeba zwiększyć ilość kompetencji w zakresie udzielania pomocy medycznej na najniższych szczeblach - w sekcjach. Wiąże się to z odpowiednim doбором wyposażenia dla etatowych medyków oraz ze zwiększeniem stanowisk o tej specjalności wojskowej w plutonach.

Trzeci z aspektów modelowych działań WOT sprowadza się do **rozwijania świadomości obronnej** poprzez objęcie programem przysposobienia wojskowego instytucji krytycznych dla systemu odporności państwa. W perspektywie potencjalnej wojny obronnej krytyczne jest rozwijanie odporności państwa, zapewnienie jego funkcjonowania oraz wsparcie ludności. Jak zauważa dowódca WOT, w państwach skandynawskich, rola formacji takich jak WOT w procesach budowy odporności jest kluczowa. Żołnierze, którzy na co dzień są pracownikami różnych instytucji, są nie tylko „białkowym” interfejsem łączącym Siły Zbrojne z nimi, ale również liderami spraw obronnych w miejscu pracy i lokalnej społeczności. Właśnie dlatego gen. Kukuła podkreśla, że celem działania WOT ma być sformalizowanie i wsparcie procesów, które rozwijają świadomość obronną w kluczowych instytucjach, ale również budują kompetencje wojskowe obywateli³²⁷.

Modelowe działania WOT nierozzerwalnie wiążą się z rozwijaniem nowych zdolności i kompetencji. Na współczesnym polu walki można zauważyć, że konflikt zbrojny już nie obędzie się bez wsparcia zaawansowanych technologii. Jak zaznaczano we wcześniejszych rozdziałach, jedną z zasadniczych zdolności rozwijaną w WOT jest **zdolność rozpoznania obrazowego**.

W sierpniu 2019 roku w WOT wykonano pierwszy lot Bezzałogowych Statków Powietrznych typu Fly Eye 3.0. W związku z inwazją Rosji na Ukrainę, obecny czas jest okresem intensywnego szkolenia lotniczego oraz realizacji zadań lotniczych w Wojskach Obrony Terytorialnej. W samym 2021 roku bezzałogowce rozpoznawcze WOT spędziły w powietrzu ponad 2000 godzin. To dwukrotny wzrost aktywności rozpoznawczej w stosunku do roku poprzedniego. Aż jedna trzecia nalotu to wynik działań na granicy z Białorusią, gdzie ponad 70% zadań była prowadzona w nocy.

W ciągu dwóch kolejnych lat, dzięki ogromnemu wysiłkowi organizacyjnemu, zdolności operacyjne uzyskały wszystkie 12 brygad OT wyposażonych w przedmiotowe BSP. Z zachowaniem wysokich standardów bezpieczeństwa lotów, przez niecałe 3 lata

³²⁷ Tamże.

funkcjonowania Grup Rozpoznania Obrazowego, wykonano łączny nalot ogólny ponad 3000 godzin (w tym w 2019 r. - 119 h, 2020 r. - 952 h, 2021 – ponad 2000 h).

Drony nie były angażowane w żadne działania i szkolenie z taką intensywnością jak w czasie kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią. Przyniosło to szereg efektów. Po pierwsze, umożliwiała rozpoznanie i kontrolę sytuacji taktycznej w czasie rzeczywistym. Po drugie, zapewniło nam zgromadzenie obszernego materiału dowodowego dla odpowiednich służb. Po trzecie, wspierało działania ratownicze, jakie prowadziły Straż Graniczna, Policja i Wojsko Polskie w celu ratowania życia nielegalnych imigrantów. Wreszcie część materiału była udostępniana opinii publicznej celem informowania medialnego³²⁸.

Podczas realizacji zadań lotniczych realizowano szereg przedsięwzięć, z których najważniejsze to:

- wsparcie działań wojsk operacyjnych podczas krajowych i międzynarodowych ćwiczeń z wojskami,
- wsparcie straży pożarnej w akcjach przeciwpożarowych oraz w zakresie monitorowania rejonów Biebrzańskiego, Narwiańskiego i Białowieskiego Parku Narodowego, a także podczas realizacji dwóch edycji ćwiczeń „Fire View”,
- wsparcie działań przeciwkryzysowych w czasie akcji przeciwpowodziowych w województwie małopolskim,
- wsparcie Oddziałów Straży Granicznej w ramach operacji „Odporna wiosna” poprzez monitorowanie granic państwowych z Ukrainą, Białorusią i Litwą oraz w ramach działań związanych z ochroną granicy państwowej z Ukrainą w celu zapobiegania przestępczości zorganizowanej,
- wsparcie działań w ramach operacji „Silne Wsparcie” oraz „Niezawodna Pomoc” poprzez wykorzystanie operatorów z umiejętnościami monitorowania sytuacji na granicy państwowej z Republiką Białorusi i z Ukrainą.

Jak pokazały zatem realnie wykonane zadania, rozwijanie tych zdolności pozwoliło na wykrycie licznych przygranicznych obozowisk po stronie białoruskiej, grup nielegalnych imigrantów po obu stronach granicy, prób nielegalnego przekroczenia granicy, wykrycia niezidentyfikowanych statków powietrznych przemieszczających się

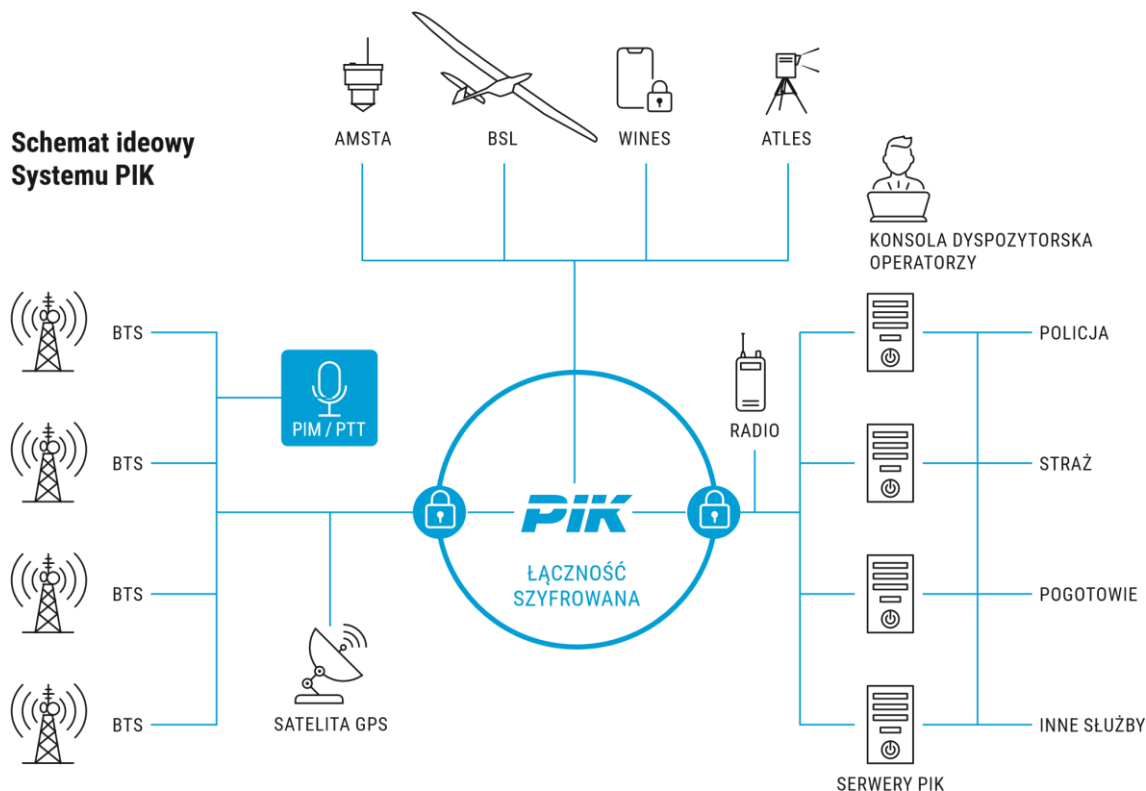
³²⁸ Tamże.

w strefie przygranicznej. Dane te były niezwłocznie przekazywane lokalnym placówkom Straży Granicznej, które podejmowały stosowne działania.

Docelowo zasadnym byłoby wyposażenie Grup Rozpoznania Obrazowego w Platformę Integracji Komunikacji (PIK), czyli system teleinformatyczny zapewniający zarządzanie bezpieczną komunikacją. Zaletą PIK jest integracja różnych systemów radiołączności i urządzeń pracujących w sieciach IP (np. kamer i szerokiego spektrum innych sensorów) w jedną spójną i przejrzystą sieć łączności. PIK to zabezpieczona, ale i transparentna (z punktu widzenia niezależnych systemów bezpieczeństwa), mobilna sieć IP. Obok połączenia kamer i sensorów zapewnia również komunikację dla szyfrowanych telefonów IP, komputerów przenośnych i innych urządzeń dysponujących własnymi, niezależnymi mechanizmami kryptograficznymi. Wyposażenie tych specjalistycznych grup w zestawy do transmisji obrazu na stanowisku dowodzenia pozwoli to na przekazywanie informacji w czasie rzeczywistym oraz przyspieszy podejmowanie konkretnych decyzji przez dowódców lub koordynatorów w punktach kierowania akcjami kryzysowymi.

Najważniejszą jednak zaletą PIK jest to, że pracuje ona bazując na obecnie istniejącej infrastrukturze GSM w zaszyfrowanym środowisku (bez konieczności budowy w nowych stacji BTS) i potrafi zintegrować ze sobą niekompatybilne systemy komunikacyjne (Radio i GSM). Ponadto pozwala na transmisję na żywo obrazów z kamer załóg mobilnych i stacjonarnych oraz zapewnia szerokopasmowy dostęp do Internetu. Ideowy schemat systemu PIK przedstawia poniższa grafika.

Rys. 50. Schemat działania Platformy Integracji Komunikacji (PIK)

Źródło: <https://www.wbgroup.pl/produkt/pik-platforma-integracji-komunikacji/> [dostęp: 01.09.2022].

Jak możemy zauważyć na schemacie system PIK potrafi zintegrować wszystkie służby w jeden system łączności, co do tej pory było największą bolączką przeprowadzanych ćwiczeń i realnie prowadzonych akcji przeciwkryzysowych.

Ponadto w sieci znaleźć się może również między innymi system monitoringu AMSTA, pasywny system bezpieczeństwa podsłuchowego WINES, czy zaawansowany system monitoringu ruchu drogowego ATLES. Zastosowanie tego systemu okazuje się nieograniczone.

W ramach rozwijania zdolności rozpoznania obrazowego Wojska Obrony Terytorialnej dążą także do wyposażenia Grup Rozpoznania Obrazowego w Bezzałogowe Statki Powietrzne klasy NANO (do 600 g), takie jak np. quadrokoptery. Przykładem może być NANO 1A UAV Quadcopter BUK opracowany przez BAE Systems we współpracy z UAVTEK. Brytyjskie Ministerstwo Obrony wybrało ten typ do wspierania brytyjskich sił zbrojnych w lipcu 2020 r. Rozwiązanie takie zwiększy wielokrotnie możliwości rozpoznawcze grupy. Wymieniony sprzęt będzie można wykorzystywać do rozpoznania w budynkach, miejscach zalesionych, zurbanizowanych oraz wszędzie tam gdzie nie ma wystarczającego miejsca na lądowisko dla zestawu

FlyEye. Tego typu Dron może być używany do szeregu misji, w tym rozpoznania, nadzoru i pozyskiwania celów. W pełni autonomiczny dron można łatwo wystrzelić z ręki, ziemi lub pojazdu. Jego niewielkie rozmiary utrudniają odróżnienie od ptaków podczas pracy na określonej wysokości. Dron jest wyposażony w kamerę o wysokiej rozdzielczości i może być wyposażony w system wykrywania podczerwieni.

Argumentem do przyjęcia na wyposażenie właśnie tej klasy sprzętu jest brak konieczności posiadania przez użytkowników systemu sformalizowanych i czasochłonnych do zdobycia uprawnień operatora BSP typu FlyEye oraz oczywiście dużo niższa cena zestawów typu NANO.

Celem tego typu rozwiązań miałyby być zapewnienie żołnierzom szczegółowego rozpoznania na dystansie oddziaływania broni strzeleckiej oraz zasilenie obrazowe w czasie rzeczywistym wskazanych obszarów i obiektów zainteresowania dla sekcji, czy plutonu.

Poprzez napiętą obecnie sytuację militarną oraz dzięki staraniom Wojsk Obrony Terytorialnej, obszar rozpoznania obrazowego został dostrzeżony, jako jeden z priorytetów w Planie Modernizacji Technicznej SZ RP opracowanym na lata 2019-2035, a BSP klasy nano i typu FlyEye zostały uwzględnione w planie zakupów wyposażenia dla WOT. W programie pilotażowym ujęto potrzebę pozyskania 1 x BSP klasy NANO dla każdej kompanii BOT, co zgodne z przyjętą strukturą rozwoju generując ogólną ilość rzędu 228 kompletów.

Kolejną zdolnością rozwijaną przez Wojska Obrony Terytorialnej jest **zdolność rażenia przeciwnika** poprzez wdrażanie Inteligentnego Systemu Kierowania do Rażenia Celów WARMATE (ISKdRC Warmate). W dniu 13.01.2021 roku system amunicji krążącej został wprowadzony do użytku do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, a w dniu 17.06.2021 roku odbyło się pierwsze strzelanie bojowe na poligonie CS WOT w Toruniu. Aktualnie Siły Zbrojne posiadają dziesięć zestawów WARMATE 1. W ramach umowy producent systemu uzbrojenia – polska firma WB Electronics, przeszkoliła 20 operatorów w zakresie obsługi zestawu.

System amunicji krążącej Warmate jest jednym z najpopularniejszych produktów Grupy WB. Poza Polską cały czas zyskuje rosnącą popularność i ma na swoim koncie wykorzystanie w warunkach bojowych. Dostępne w przestrzeni publicznej zdjęcia

wskazują, że broń była wykorzystywana na terenie Libii, a obecnie także na Ukrainie. Ze względu na specyfikę, producent nie ujawnia listy odbiorców systemu³²⁹.

Aktualny stan posiadanych systemów WARMATE 1 umożliwia ukończenie dziesięć BOT, ale wobec zagrożenia płynącego ze wschodu, Plan Modernizacji Technicznej jest systematycznie uaktualniany, pozwalając na systematyczną reakcję i doposażanie armii wobec nowych wyzwań. Pierwsze systemy amunicji krążącej trafiają do brygad rozlokowanych wzdłuż wschodniej i północno-wschodniej granicy kraju.

Do końca 2022 roku planowane jest opracowanie „Koncepcji utworzenia (certyfikowanego) centrum kompetencyjnego/zespołu szkolenia obsługi ISKdRC WARMATE w CSWOT”, który **do końca 2026** roku będzie miał za zadanie osiągnąć zdolność do samodzielnego prowadzenia szkolenia oraz certyfikowania operatorów i instruktorów.

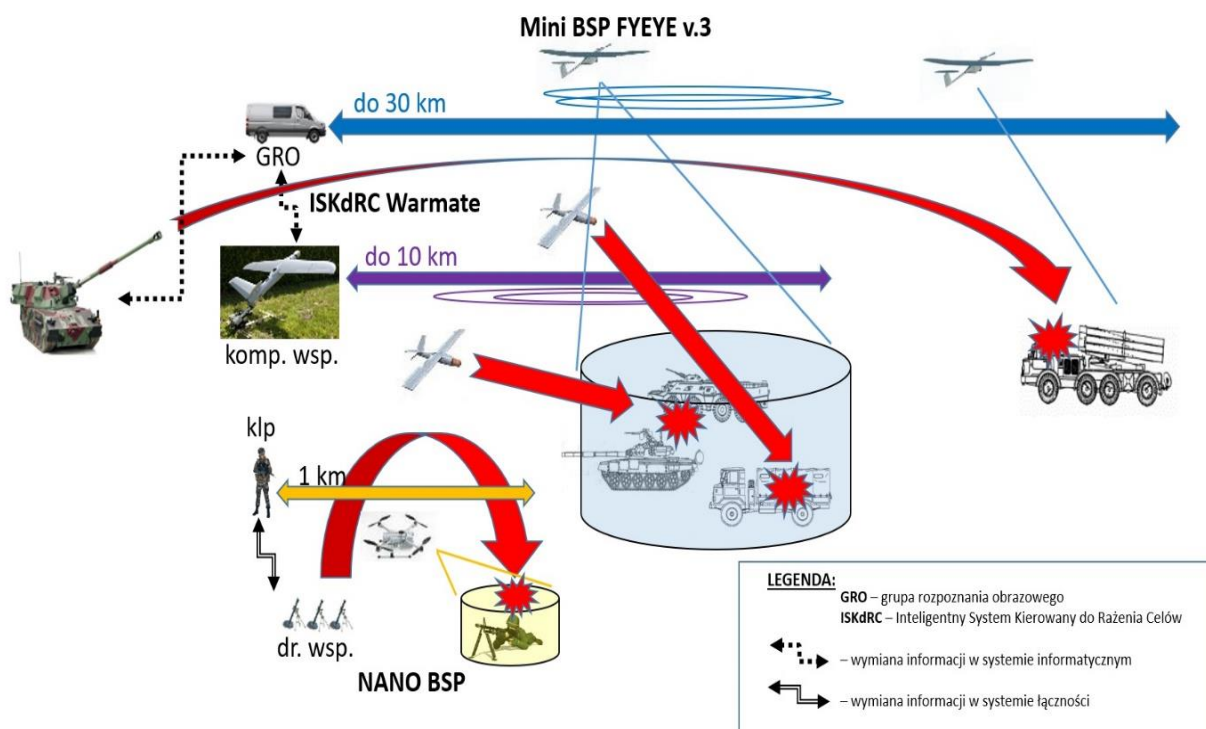
Wybiegając w przód i analizując dalsze perspektywy rozwoju zdolności WOT do rozpoznania i rażenia, należy zauważyć, że warunki współczesnego, jak również przyszłego pola walki, rozwój technologiczny oraz taktyka przyszłych działań potencjalnego przeciwnika wymagają, aby w zakresie rozpoznania i rażenia Wojska Obrony Terytorialnej wdrażały rozwiązania pozwalające na działanie z wykorzystaniem inteligentnych systemów uzbrojenia, które są przystosowane do działania w środowisku sieciocentrycznym i scentralizowanym. Przykładem takiego systemu może być **Wielowarstwowy Wielozadaniowy Misyjny Powietrzny Inteligentny Rój (W2MPIR)** prezentowany przez WB Electornics. W2MPIR jest zintegrowany z narodowym systemem zarządzania polem walki TOPAZ. Dzięki temu możliwy jest natychmiastowy wybór środka rażenia. Może to być amunicja krążąca, lotnictwo, artyleria lufowa bądź raketowa.

Poniższy schemat pozwala zademonstrować ideę zarządzania wszystkimi zdolnościami WOT wspomnianymi dotychczas w niniejszym podrozdziale, tj. ISdRC Warmate, BSP typu FlyEye, BSP typu NANO, gdzie zintegrowany system rozpoznawczo-uderzeniowy potrafi skutecznie zarządzać połączonymi w sieć środkami i wykonać uderzenie na siły przeciwnika lub przekazać informacje poprzez Grupę Rozpoznania Obrazowego wojskom operacyjnym do wykonania takiego uderzenia. Nawet kompania lekkiej piechoty po otrzymaniu danych z Bezzałogowego Statku Powietrznego klasy NANO o rozmieszczeniu sił przeciwnika, jest w stanie dokonać

³²⁹ <https://zbiarn.pl/kolejne-zestawy-warmate-dla-wojska-polskiego/>, [dostęp: 10.10.2022].

samodzielnego ataku za pomocą moździerza, będącego na etatowym wyposażeniu drużyny wsparcia.

Rys. 51. Wykorzystanie BSP WOT w działaniach bojowych

Źródło: opracowanie T-2 DWOT.

Tab. 29. Jaki sprzęt znajdujący się na wyposażeniu Twojej jednostki był wykorzystywany do akcji przeciwniebezpiecznych, w których brałeś udział?

N=387 Klasa	Liczba obserwacji	% obserwacji
Samochody osobowe lub ciężarowe	356	91,99
Noktowizory	127	32,82
Żadne z powyższych	1	0,26
Łączność bezprzewodowa	180	46,51
Motocykle, Quady	190	49,10
Defibrylatory	26	6,72
Zestawy oświetleniowe	142	36,69
Pompy wodne	39	10,08
Agregaty prądotwórcze	116	29,97
Łodzie, pontony	84	21,71
Kuchnie polowe	60	15,50
Lornetki	2	0,52

Namioty, kontenery	1	0,26
Sprzęt medyczny	1	0,26
Liny i zestawy ratunkowe	46	11,89
Termowizja	12	3,10
Łopaty, myjki ciśnieniowe, okablowanie	1	0,26
broń palna	1	0,26
Celowniki	1	0,26
Narzędzia ręczne	1	0,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Najczęściej deklarowanym używanym sprzętem w akcjach przeciwkryzysowych były: Samochody osobowe lub ciężarowe 91,99%; Motocykle, Quady 49,10% oraz Łączność bezprzewodowa 46,51% odpowiedzi.

Analizując zwiększenie nowych zdolności WOT należy również zastanowić się nad zakresem działania **w obszarze urzędowania przepraw przez przeszkody wodne**. Pomijając cały katalog zasad związanych z pokonywaniem przeszkód wodnych w działaniach taktycznych, możemy w bardzo transparenty sposób podzielić przeszkody wodne na:

1. **łatwe do pokonania**, gdy: szerokość jest do 100 m, głębokość do 1,5 m, dno twarde, teren w dolinie przeszkody wodnej przejezdny także poza drogami;
2. **trudne do pokonania**, gdy: szerokość jest do 300 m, głębokość do 2,5 m, dno muliste, teren w dolinie przeszkody wodnej jest podmokły lub w 50% zatopiony, utrudniający dostęp do przeszkody wodnej;
3. **bardzo trudne do pokonania**, gdy: szerokość jest powyżej 300 m, głębokość ponad 2,5 m, dno muliste, teren w dolinie przeszkody wodnej jest podmokły lub zabagniony, pochylenie brzegów przy wejściu ponad 20% i ponad 15% przy wyjściu³³⁰.

Analiza przeprowadzonych wielu ćwiczeń z wojskami doprowadziła do konkluzji, iż bardziej opłacalne jest zrezygnowanie z wysokiego tempa manewrowości wodnej pojazdów bojowych i transportowych na rzecz wyposażenia wojsk inżynieryjnych w specjalistyczne pojazdy i mosty, które będą stanowić dopełnienie szerokiego spektrum możliwości taktycznych wojsk. Dlatego też duże znaczenie w działaniach militarnych przypada wojskom inżynieryjnym, które poprzez budowę przepraw mogą stworzyć dowódcom pododdziałów liniowych

³³⁰ J. Szelka, *Pokonywanie przeszkód wodnych według standardów NATO*, [w:] *Czasopismo Inżynierii Lądowej*, t. XXXIV, z. 64 (3/I/17), lipiec-wrzesień 2017, s. 166.

i dużych związków taktycznych możliwości wyboru dogodnego miejsca do prowadzenia działań – niezależnie od przeszkód – aby utrzymać lub stworzyć siłę uderzeniową i manewrowość wojsk własnych³³¹.

Analizując literaturę przedmiotu, zgodnie z Regulaminem działań Wojsk Lądowych³³², możemy stwierdzić, że od wielu lat istnieją niezmiennie sposoby pokonywania przeszkód wodnych:

1. przeprawa mostowa;
2. przeprawa promowa;
3. przeprawa desantowa;
4. przeprawa w bród;
5. przeprawa pod wodą (po dnie);
6. przeprawa w pław;
7. przeprawa po lodzie.

Dla specyfiki sprzętowej i metod działań Wojsk Obrony Terytorialnej należy jasno zauważyć, że do realizacji przepraw formacja musi wykorzystywać dwa pierwsze sposoby.

Przeprawy promowe mają przydatność dla potrzeb wojskowych tylko w znaczeniu lokalnym. Są wykorzystywane głównie w sezonie letnim oraz zabezpieczają zasadniczo ruch pieszy i dla samochodów osobowych. W Polsce jest w ciągłym ruchu ok. 60 przepraw promowych. Przeprawami promowymi zarządzają Zarządy Dróg Wojewódzkich lub Samorządy Powiatowe.

Analizując literaturę przedmiotu, należy zauważyć, że istnieje również możliwość przeprawy przy wykorzystaniu barek. W strukturze rodzajowej taboru barkowego dominują jednostki wykorzystywane w systemie pchanym. W Polsce liczba pchaczy oraz holowników stanowiących tabor holowniczy żeglugi śródlądowej szacuje się na poziomie 118 sztuk. Liczba barek: z własnym napędem – około 70 sztuk oraz bez własnego napędu (barki do pchania) – około 180 sztuk. Jednakże z punktu widzenia militarnej przydatności wymagają one dużego nakładu sił i środków, aby przystosować je do przepraw promowych i mostowych dla wojska. Czas jaki jest potrzebny do dostosowania taboru do potrzeb wojskowych to kilka lub kilkanaście godzin. Ponadto, do wykonania konstrukcji jezdni promu lub mostu najlepiej nadają się barki odkryte z zestawów do popychania, ze względu na równą powierzchnię podłogi (dna) i małą liczbę urządzeń powyżej burt, które

³³¹ Tamże, s. 168.

³³² *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, DWLąd sygn. wew. 115/2008, Warszawa 2008, s. 75.

należy usunąć. Niestety militarna przydatność tego typu przepraw jest mało efektywna ze względu na ograniczony czas ewakuacji barek a niejednokrotnie nawet na brak takiej możliwości przez zastosowaną blokadę rzeki lub oddziaływanie ogniowe przeciwnika.

Mając na uwagę specyfikę wojsk inżynieryjnych odpowiedzialnych stricte za przeprawy sił zbrojnych w czasie działań taktycznych, należy zwrócić uwagę, iż Wojska Obrony Terytorialnej tworzą głównie pododdziały lekkiej piechoty, które z powodzeniem mogłyby wykorzystać zdolności przeprawowe do realizacji założonych celów militarnych przy wykorzystaniu lekkiego sprzętu przeprawowego.

Idealnym wydawałoby się w takim przypadku rozwiązanie lekkie, możliwe do wykorzystania przez WOT do zapewnienia ciągłości ruchu przez wąskie lub średnie i łatwe do pokonania przeszkody wodne. Zatem, aby zbudować kolejną – przeprawową zdolność Wojsk Obrony Terytorialnej, zasadnym wydawałoby się rozważenie wykorzystanie przykładowego sprzętu poniższej klasy:

1. **kładka piechoty MAMBA** pozwalająca na pokonywanie przeszkód wodnych i terenowych, również w górach i w rejonach zurbanizowanych;
2. **lekki most VIPER** służący do przeprawy pojazdów kołowych.

Zestaw kładki piechoty typu MAMBA składa się z siedmiu modułów o długości od 2,7 do 4,4 m i szerokości 0,6 m. Masa jednego przęsła to max. 55 kg. Przedmiotowa kładka ma zastosowanie do pokonywania różnorodnych przeszkód wodnych lub niewypełnionych wodą zagłębień terenowych. W terenie miejskim może być również przerzucona między dachami budynków, albo nad niebezpiecznym terenem, jak np. pole minowe i służyć jako trap. Może także być niezastąpionym sprzętem podczas niesienia pomocy ofiarom klęsk żywiołowych w ramach działań kryzysowych. Z jednego zestawu uzyskuje się: most o długości do 30 metrów na przeszkodzie wodnej lub o długości do 20 metrów na suchodole. Zestaw może być bez problemu transportowany przez samochody ciężarowe. W skład zestawu wchodzi również m. in. adapter z rolkami do transportu noszy z rannymi żołnierzami lub ładunków logistycznych, a także kontener transportowy.

Fot. 1. Kładka piechoty MAMBA

Źródło: materiały DWOT

VIPER to lekki rodzaj modułowego mostu szturmowego i uniwersalnego mostu przeprawowego, który pozwala na przerzucanie pojazdów kołowych o łącznej masie rzędu 36 ton. Możliwe jest wykorzystanie mostu przez pojazdy różnych typów np. niosących pomoc humanitarną lub do ewakuacji ludności cywilnej w czasie występowania klęsk żywiołowych. Viper może mieć od 5 do 9 m długości i pozwala na przekraczanie przeszkód drogowych/terenowych o szerokości od 4 do 8 m. Elementy mostu można przewozić na zwykłym samochodzie transportowym, wozie specjalistycznym lub przyczepie. Konstrukcja przeszła umożliwia jego szybki (ok. 10-minutowy) montaż lub demontaż przez cztery osoby wykorzystujące do tego celu sworznie oraz wbudowane w konstrukcję przeszła otwory i zatrzaski, więc bez użycia dodatkowych narzędzi. Przesła składa się z lekkich modułów aluminiowych.

Fot. 2. Lekki most VIPER

Źródło: materiały DWOT

5.3. Charakterystyka szkolenia i koncepcja profilowania pododdziałów

Wojska Obrony Terytorialnej od samego początku stawiały na nieszablonowość i nowoczesność w znaczeniu wykorzystania innowacyjnych metod i narzędzi do szkolenia. Dlatego między innymi misję tworzenia formacji powierzono oficerom związanym z wojskami specjalnymi, gdzie takie działanie gwarantuje największe prawdopodobieństwo powodzenia akcji. Nowatorskim podejściem WOT do szkolenia jest wykorzystanie potencjału byłych żołnierzy Wojsk Specjalnych oraz funkcjonariuszy jednostek antyterrorystycznych w ramach Mobilnych Zespołów Szkoleniowych (MZSz), które szkolą instruktorów w WOT.

Na potrzeby szkolenia żołnierzy pełniących Terytorialną Służbę Wojskową wdrożono innowacyjny trzyletni system szkolenia, umożliwiający połączenie życia rodzinnego i zawodowego ze służbą wojskową. Tworzy on pierwszy cykl szkoleniowy

żołnierza WOT, co zasygnalizowano we wcześniejszych rozdziałach pracy. Formacja stawia na nowoczesność, w szkoleniu stosowane są innowacyjne metody i narzędzia.

Rys. 52. System szkolenia Wojsk Obrony Terytorialnej w I cyklu.

Źródło: opracowanie DWOT.

Szkolenie podstawowe, skierowane do osób, które nie miały do czynienia ze służbą wojskową, nazywane popularnie w WOT „szesnastką” ma charakter szkolenia wstępnego, którego celem jest wdrożenie ochotnika do służby w komponentie terytorialnym SZ RP. W praktyce szkolenie to będzie obejmowało zakres podstawowych umiejętności taktycznych i strzeleckich. Zanim jednak ochotnik rozpocznie praktyczne ćwiczenia, zobowiązany jest do zaliczenia podstaw teoretycznych kursu podstawowego. Materiały do tego kursu otrzyma podczas rekrutacji.

Szkolenie wyrównawcze skierowane jest do rezerwistów. Jest ono odpowiednikiem szkolenia podstawowego dla ochotników, lecz w założeniu przeznaczone jest dla żołnierzy rezerwy, którzy zgłoszą chęć podjęcia służby w WOT i mają już za sobą szkolenie podstawowe. Może być realizowane ciągiem przez 8 dni lub w trybie weekendowym, obejmując cztery 2-dniowe szkolenia (łącznie 8 dni). Szkolenie wyrównawcze jest nowatorskim projektem WOT i nie występuje w innych rodzajach sił zbrojnych RP. Nie jest to rozwiązanie odosobnione w siłach zbrojnych NATO, przykładem może być kurs "Ranger Assessment and Selection Program II" (RASP) stosowany w amerykańskich jednostkach US Rangers.

Pierwszy cykl szkoleniowy odbywa się w trzyletnich okresach podzielonych na etapy:

- 1 rok – szkolenie indywidualne (m. in. kurs Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy, SERE³³³, taktyka, terenoznawstwo, czy szkolenie ogniowe);
- 2 rok – szkolenie specjalisty (kursy specjalistyczne – kursy pilarzy, ratowników medycznych, kierowców czy ratowników wodnych);
- 3 rok – szkolenie w zespole, budowa zespołów (sekcja, pluton).

Oprócz tego, w ciągu całego cyklu szkoleniowego, niezależnie działają instruktorzy z Mobilnych Zespołów Szkoleniowych (Mobile Training Team).

Rys. 53. System szkolenia Wojsk Obrony Terytorialnej w II cyklu.

Źródło: opracowanie DWOT

Drugi cykl szkoleniowy odbywający się od 4 do 6 roku służby obejmuje szkolenie zgrywające na szczeblu kompanii, które to są na tym etapie profilowane zgodnie z przeznaczeniem. Poprzez szkolenia specjalistyczne żołnierzy deleguje się im kompetencje do wykonywania ściśle określonych zadań przedzielonych danej brygadzie.

³³³ SERE (ang. Survival, Evasion, Resistance, Escape – Przetrwanie, Unikanie, Opór w niewoli oraz Ucieczka). SERE jest szkoleniem, którego celem jest nauczenie żołnierza przetrwania, w każdych warunkach. Szkolenie SERE realizowane jest na trzech poziomach zaawansowania – A, B i C. Szkolenia realizowane są jako kontynuacje szkoleń niższego poziomu ze wzrostem ich złożoności i poziomu trudności. Żołnierze WOT będą przechodzić szkolenie SERE według zasad:

- 1) poziom A – 100% żołnierzy WOT w I roku szkolenia,
- 2) poziom B – 100% żołnierzy kompanii lekkich piechoty WOT w III roku szkolenia,
- 3) poziom C – snajperzy w III roku szkolenia.

Wyróżniają się żołnierze pełniący terytorialną służbę wojskową we wszystkich korpusach mogą także aplikować w ramach programu AGRYKOLA na kursy oficerskie realizowane w oparciu o wyższe uczelnie wojskowe.

Cały system szkolenia cechuje się indywidualnym podejściem do szkolonego, a także unikalnym systemem wsparcia szkolenia. Wykorzystanie nowoczesnych technologii, w tym m.in. portalu internetowego zbudowanego na potrzeby żołnierzy TSW (tzw. PI WOT, tj. Portal Informacyjny Wojsk Obrony Terytorialnej), zawierającego niezbędne materiały szkoleniowe pozwalające na przyswajanie wiedzy teoretycznej w systemie zdalnym, pozwoliło zdecydowanie skrócić czas poświęcony teorii, a ukierunkować szkolenia na praktykę (w tym przede wszystkim zintegrowane szkolenie taktyczne oraz szkolenie strzeleckie)³³⁴. Na tej wirtualnej platformie żołnierze mogą również wymieniać się doświadczeniami i znajdować odpowiedzi na swoje pytania bez obawy o anonimowy hejt. Dostęp do serwisu jest spersonalizowany i każdy ponosi odpowiedzialność za swoją aktywność, a szeregowy żołnierz może bezpośrednio zwrócić się do samego Dowódcy WOT, co nierzadko ma miejsce.

Tab. 30. Jakie specjalistyczne szkolenia, Twoim zdaniem, powinni dodatkowo przechodzić żołnierze WOT, by móc profesjonalnie wykonywać zadania z zarządzania kryzysowego?

N=401 Klasa	Liczba obserwacji	% obserwacji
Ratownictwo medyczne	327	82,16
Organizacja i wykonywanie ochrony obiektów	244	61,31
Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym	214	53,77
Osiąganie stanów gotowości mobilizacyjnej i bojowej oraz zasady alarmowania	211	53,02
Obsługa ciężkiego sprzętu budowlanego	148	37,19
Cyberbezpieczeństwo	1	0,25
Kierowanie samochodem ciężarowym	182	45,73
Systemy wsparcia dowodzenia	173	43,47
Taktyka działań na rzecz porządku publicznego	217	54,52
Magazynowanie i logistyka	160	40,20
Pedagogika	90	22,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Najczęściej padającymi odpowiedziami na powyższe pytanie był ratownictwo medyczne 82,16%; Organizacja i wykonywanie ochrony obiektów 61,31%; Taktyka działań na rzecz porządku publicznego 54,52%; Przeciwdziałanie zagrożeniom

³³⁴ M. Klisz, *Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej, jako odpowiedź na nowe zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, BTiP, 2017 nr 3, s. 74-75.

terrorystycznym 53,77% oraz Osiąganie stanów gotowości mobilizacyjnej i bojowej oraz zasady alarmowania 52,02%.

Zasadniczo wojskowy system szkolenia kursowego zakłada kursy kwalifikacyjne (na wyższy stopień wojskowy) oraz kursy specjalistyczne i doskonalące w danych specjalności wojskowych. Ankietowani żołnierze mają możliwość kształcenia się zarówno w ramach komercyjnych kursów niezbędnych do realizacji zadań na danym stanowisku, jak również w ramach szkolnictwa wojskowego w ośrodkach i centrach szkolenia. Kursy prowadzone w Centrum Szkolenia WOT w Toruniu można podzielić na cztery grupy.

Pierwsza, to szkolenia które mają przygotowywać Terytorialsów do zadań dowódczych, np. kursy doskonalące – dla dowódców batalionów/kompanii (Leonidas), instruktorów grupy dowódczej wojsk obrony terytorialnej czy dowódców drużyn/sekcji żołnierzy WOT.

Druga grupa szkoleń związana jest ze sprzętem wojskowym użytkowanym przez ten rodzaj sił zbrojnych. Prowadzone są między innymi: kurs przeszkolenia operatorów do poziomu instruktora moździerzy LMP-2017 m, instruktora UKM-2000 czy instruktora RPG-7.

Trzecią grupą szkoleń są kursy poszerzające specjalistyczną wiedzę wojskową. Do nich można zaliczyć m.in.: zajęcia z walki i bezpiecznego posługiwania się bronią w WOT – *Dynamic Safety Firearms* (DSF), kursy naziemnych zespołów poszukiwawczo-ratowniczych (NZPR), szkolenia dla ratowników pola walki czy dotyczące ochrony i obrony obiektów.

Ostatnią – czwartą grupę szkoleń można nazwać prorozwojowymi, gdyż są to kursy dość luźno związane z wojskiem, np.: kurs wspinaczki skalnej czy szkolenie specjalistyczne z wychowania fizycznego i sportu w resorcie obrony narodowej.

Współczesne warunki i wymagania związane z działalnością Wojsk Obrony Terytorialnej w Stałych Rejonach Odpowiedzialności (SRO), pomimo że w sposób zasadniczy określają kierunki szkolenia wojsk w tym zakresie, powinny uwzględniać zagadnienia związane z działaniem w terenie trudno dostępnym lub niedostępnym dla sprzętu zmechanizowanego w różnych rodzajach działań taktycznych.

Wymagania współczesnego pola walki w zakresie prowadzenia działań bojowych narzucają nawet pojedynczemu żołnierzowi konieczność nabycia wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznej realizacji zadań. Ponadto, zwiększona manewrowość, dynamika oraz zasięg działań wojsk wymuszają potrzebę zastosowania elastycznych

struktur kompanii lekkiej piechoty, co zapewni możliwość dowodzenia i kierowania w całym spektrum prowadzonych działań w zależności od specyfiki terenu. Dlatego też formacja wychodząc naprzeciw stawianym przed nią nowym wyzwaniom wprowadził **koncepcję profilowania pododdziałów** nadając kompaniom lekkiej piechoty specyfikację do działań w **terenie wodnym** - TW, **terenie górskim** – TG oraz **terenie zurbanizowanym** – TZ). Będzie to uzależnione między innymi od właściwego doboru odpowiednich sił i środków oraz ustanowienia właściwych relacji i struktur elementów w ramach współdziałania, zapewniając uzyskanie najlepszych efektów w trakcie prowadzenia działań bojowych oraz przedsięwzięć zarządzania kryzysowego³³⁵.

Ideą utworzenia profilowanych pododdziałów lekkiej piechoty jest chęć zwiększenia mobilności i swobody manewru pododdziałów WOT w specyficznych warunkach terenowych oraz wyeliminowanie funkcjonujących ograniczeń w realizacji zadań bojowych, zabezpieczających, kryzysowych i ratowniczo-poszukiwawczych. Ponadto, profilowanie umożliwi jednostkom WOT współdziałanie z elementami systemu obronnego państwa w zakresie prowadzenia akcji humanitarnych i ratunkowych oraz przeciwdziałania zagrożeniom o charakterze hybrydowym.

Profilowane kompanie lekkiej piechoty zapewnią autonomiczność działań w przydzielonych SRO oraz umożliwią wykorzystanie walorów bojowych do przeciwdziałania konfliktom o małej i średniej intensywności, a także nowym zagrożeniom o znamionach hybrydowych, które w ostatnim czasie coraz bardziej możemy dostrzec i zidentyfikować.

Według (Mini)słownika Biura Bezpieczeństwa Narodowego, wojnę hybrydową możemy zdefiniować jako wojnę łączącą w sobie jednocześnie różne możliwe środki i metody przemocy, w tym zwłaszcza zbrojne działania regularne i nieregularne, operacje w cyberprzestrzeni oraz działania ekonomiczne, psychologiczne, kampanie informacyjne (propagandę), itp.³³⁶.

Przykładem działań hybrydowych był ewidentnie pierwszy etap inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, gdzie postsowieccy najeźdźcy dokonali aneksji wschodniej części obcego kraju pod pozorem obrony mniejszości narodowej. Wówczas Rosja rozpoczęła zbrojne działania regularne i nieregularne przez swoich żołnierzy pozbawionych

³³⁵ Na podstawie projektu *Założeń profilowania pododdziałów Wojsk Obrony Terytorialnej do realizacji zadań w terenie zurbanizowanym i górskim oraz w środowisku wodnym*, opracowanego przez Zespół Zadaniowy DWOT w 2020 roku.

³³⁶ Źródło: <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy>, [dostęp: 01.09.2021]

dystynkcji wojskowych, które nie pozwoliły w sposób jednoznaczny określić ich narodowości (tzw. „zielone ludziki”³³⁷). Jest to strategia dokładnie przemyślana, która w perspektywie może prowadzić nawet do trudności w interpretacji Artykułu V Traktatu Północnoatlantyckiego³³⁸, mówiącego o wzajemnej pomocy wszystkich sprzymierzonych państw, w przypadku zbrojnej napaści na któreś z nich. Problem bowiem mogą stanowić okoliczności niesprzyjającego klimatu politycznego, które przy umiejętnym stosowaniu przez potencjalnego agresora takich taktyk, uniemożliwią społeczności międzynarodowej jednoznaczne stwierdzenie, czy rzeczywiście ma już do czynienia z wojną, czy tylko incydem. A jeśli byłaby to wojna hybrydowa, to przeciwko jakiemu państwu, skoro osoby prowadzące zbrojne działania nieregularne nie utożsamiają się z żadnym z państw i są pozbawione wyróżników identyfikacyjnych? Niestety dziś w perspektywie 8 lat od początku konfliktu w 2014 roku i braku większej reakcji państw zachodnich na taki stan rzeczy, doprowadziło to do regularnej wojny między dwoma państwami.

Realizacja działań zaczepnych i ofensywnych w konflikcie hybrydowym zdaje się możliwa w sytuacji spełnienia określonych warunków, np. dużego zróżnicowania etnicznego, niedoskonałej kontroli terytorialnej, czy kontroli ruchu granicznego. Za przykład mogą posłużyć wydarzenia kojarzone z reżimem na Białorusi. Od drugiej połowy 2021 roku na granicach Białorusi z Unią Europejską gwałtownie wzrosła liczba nielegalnych migrantów z Iraku, Syrii, Afganistanu i innych krajów. Początkowo najwięcej osób trafiało na Litwę, która zarzuciła Białorusi zorganizowanie przetrzutu imigrantów na jej terytorium w ramach wojny hybrydowej. Później wzrosła liczba nielegalnych migrantów na granicach Łotwy i Polski³³⁹.

Analiza dokumentów doktrynalnych³⁴⁰ pozwala stwierdzić, że pododdziały WOT będą realizowały zadania w swoich Stałych Rejonach Odpowiedzialności w oparciu o znajdującą się w nich infrastrukturę. Natomiast elementem szczególnego znaczenia w obecnej dobie konfliktów o charakterze hybrydowym jest znajomość terenu i lokalnego środowiska przez żołnierzy WOT oraz wyposażenie ich w lekki sprzęt podczas prowadzenia działań bojowych.

³³⁷ Tamże.

³³⁸ http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=pl, [dostęp 01.09.2021 r.]

³³⁹ <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8230253,lukaszenka-oskarza-polske-konflikty-graniczny.html> [dostęp 01.09.2021].

³⁴⁰ *Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji...*, wyd. cyt., s. 12.

Dostosowanie sił i środków odpowiednio zintegrowanych z siłami wojsk operacyjnych i elementami układu pozamilitarnego (UPM), pozwoli jednostkom WOT skutecznie realizować swoje zadania w zakresie:

- a) prowadzenia działań z użyciem środków militarnych lub niemilitarnych przy aktywnym wykorzystaniu zasobów lokalnych;
- b) współdziałania i koordynacji zadań z siłami specjalistycznymi wojsk operacyjnych oraz z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i ochronne;
- c) udziału w likwidacji skutków zagrożeń oraz budowy lokalnej i przestrzennej gotowości obronnej państwa na całym jego terytorium;
- d) prowadzenia działań ukierunkowanych na osiągnięcie celu operacji określonego w dokumentach planowania operacyjnego oraz zarządzania (reagowania) kryzysowego;
- e) dostosowania sił i środków stosownie do realizowanych zadań oraz specyfiki obszaru chronionego;
- f) wsparcia ochrony lokalnej społeczności³⁴¹.

Celem profilowania pododdziałów jest przygotowanie w jednostkach WOT, sił i środków z przeznaczeniem do skutecznej realizacji zadań prewencyjnych, kryzysowych i bojowych w terenie **zurbanizowanym** oraz w środowisku **wodnym i górskim**.

Poprzez pojęcie teren zurbanizowany (TZ) należy rozumieć te obszary w których ponad 50% całej powierzchni stanowią miasta, osiedla typu miejskiego (posiadające charakter miejski), obiekty przemysłowe oraz występująca w nich infrastruktura. Teren ten rozrasta się i tym samym zwiększa się jego znaczenie w prowadzeniu działań³⁴². Tworzą one olbrzymie makroregiony, w których trudno doszukać się granic pomiędzy miastami czy osadami. Przykładem takiego makroregionu jest konurbacja górnośląska, do której zalicza się następujące miasta: Katowice, Zabrze, Bytom, Chorzów, Gliwice, Rudę, Śląską, Sosnowiec, Siemianowice, Świętochłowice, Dąbrowę Górniczą, Mysłowice, Będzin i Czeladź. Zabudowa miast i miasteczek, w większości z cegły, kamienia i betonu, może być wykorzystywana do naturalnych ukryć dla walczących wojsk, jednocześnie stwarza warunki do rozbudowy punktów oporu na rubieży opartej o teren zurbanizowany. Skuteczność ognia nacierających wojsk oraz obserwacja będą ograniczone przez naturalne zasłony i zabudowę terenu. W związku z tym, w terenie

³⁴¹ Tamże, s. 13-14.

³⁴² *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, wyd. cyt., pkt. 9001, s. 174.

zurbanizowanym nie mogą być w pełni wykorzystane walory manewrowe i możliwości techniczne (zasięg ognia, system kierowania ogniem na dużą odległość) czołgów i środków przeciwpancernych. Ze względu na różnorodne funkcje, jakie spełniają wielkie ośrodki miejskie: administracyjno-polityczne, gospodarcze, komunikacyjne - stanowią one na terenie działań wojennych obiekty operacyjne, a nawet strategiczne. Walka w takim terenie będzie więc wymagała zgrania wielu elementów - umiejętności dowodzenia, współdziałania, stosowania manewru i odpowiedniego wykorzystania posiadanych środków ogniowych. W planowaniu i prowadzeniu walki w TZ należy rozważyć oddziaływanie na ludność cywilną uwzględniając postanowienia Protokołu Genewskiego, szczególnie te jego aspekty, które dotyczą ochrony ludności cywilnej i odpowiedzialności za ochronę dóbr kultury narodowej. Protokół genewski (o zakazie używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz wszelkich cieczy, materiałów lub analogicznych sposobów a także środków bakteriologicznych) został podpisany 17 czerwca 1926 roku przez 44 państwa, w tym Polskę, która ratyfikowała go 4 lutego 1929 roku.

Zasady prowadzenia działań w TZ przez lekkie, mobilne pododdziały zostały przedstawione w opracowaniu „O obronie militarnej Polski przełomu XX/XXI wieku”³⁴³, w którym autorzy wskazują, że charakter obrony miast, w oparciu o istniejącą zabudowę i rozbudowę inżynierską ogranicza lub całkowicie uniemożliwia wykorzystanie przewagi technicznej oraz zastosowania środków i sposobów natarcia „typowych” dla otwartego terenu. Innymi słowy, miasto samo w sobie stanowi skuteczną barierę dla ognia i ruchu – dwóch podstawowych elementów natarcia. Ponieważ walka w miejscowości jest domeną spieszonych piechoty, większość albo całość zadań obrony miasta mogą pełnić zmobilizowani w jednostkach obrony terytorialnej mieszkańcy miast, przy wsparciu pozamilitarnych ogniw obrony i całego społeczeństwa. We współczesnej obronie przestrzennej obrona miejscowości stanowić będzie jej podstawę, tworząc trwałe i skuteczne elementy ugrupowania bojowego.

Wojska Obrony Terytorialnej realizują swoje zadania we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa³⁴⁴ co powoduje, że w stanie gotowości obronnej państwa czasu wojny, zadania WOT będą rozszerzone o bezpośrednie zwalczanie przeciwnika

³⁴³ J. Marczak, J. Pawłowski, *O obronie militarnej Polski przełomu XX/XXI wieku*, Warszawa, 1995, s. 178.

³⁴⁴ Zgodnie z §2 pkt 1. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 roku w sprawie gotowości obronnej państwa (Dz. U. z 2004, nr 219, poz. 2218) wyróżnia się: stan stałej gotowości obronnej państwa (stała GOP), stan gotowości państwa czasu kryzysu (GOP cz. K) oraz stan gotowości obronnej państwa czasu wojny (GOP cz. W).

w Stałych Rejonach Odpowiedzialności (SRO). Biorąc pod uwagę charakterystykę oraz ograniczenia w prowadzeniu działań w terenie zurbanizowanym³⁴⁵, jak również doskonałą znajomość terenu, żołnierze WOT stanowią istotny element w budowaniu przewagi w systemie obrony TZ, który służy wsparciu wojsk operacyjnych.

Z analizy literatury przedmiotu oraz wniosków ze współczesnych konfliktów zbrojnych wynika, że podstawowym taktycznym modułem bojowym do prowadzenia działań w TZ jest pluton lub sekcja lekkiej piechoty, oparta na strukturach zadaniowych o „łżejszym” i mieszanym uzbrojeniu, posiadających zdolność do samodzielnego działania w rozproszeniu mniejszymi siłami z odpowiednim wsparciem bojowym, wykorzystywanym głównie na wezwanie³⁴⁶. Efektywne prowadzenie działań w rejonie zurbanizowanym wymaga odpowiedniego poziomu wyszkolenia i wyposażenia.

W Wojskach Obrony Terytorialnej podstawowym elementem realizującym zadania w TZ będzie kompania lekkiej piechoty. Spośród obecnie funkcjonujących 18 BOT, planuje się wytypować ponad 30 kompanii, które podczas szkolenia w drugim cyklu szkoleniowym specjalizować się będą w walce w TZ.

Struktura kompanii lekkiej piechoty przeznaczonej do realizacji zadań w terenie zurbanizowanym nie ulegnie zmianie, jednakże pododdział w zależności od specyfiki zagrożenia i realizowanych zadań będzie dodatkowo wyposażany w sprzęt specjalistyczny.

W celu zabezpieczenia realizacji zadań oraz procesu szkolenia w TZ kompanie lekkiej piechoty, będą wyposażane w:

- a) sprzęt wspinaczkowy stosowany w środowisku miejskim;
- b) sprzęt inżynieryjno-saperski do wykonania stanowisk ogniowych, pokonywania zawał i wejścia na obiekty (drabinki, liny z kotwiczkami, bloczkami do wciągania ładunków, czy ewakuacji rannych);
- c) środki minersko-zaporowe do wykonywania pułapek minowych, wyłomów w ścianach, wykonywania zawałów, barykad itp.;
- d) bezpilotowe statki powietrzne (BSP).

Proces szkolenia w poszczególnych cyklach i etapach szkoleniowych stanów osobowych wytypowanych kompanii lekkiej piechoty do wykorzystania

³⁴⁵ Zob. *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, wyd.cyt., Rozdz. 9.1. Działanie w terenie zurbanizowanym.

³⁴⁶ S. Cieśliewicz, R. Reczkowski, *Współczesne aspekty prowadzenia działań w terenie zurbanizowanym na poziomie taktycznym*, CDiSSZ, Bydgoszcz 2017, s. 50.

specjalistycznego sprzętu i działania w środowisku miejskim będzie uwzględniał tematykę z zakresu:

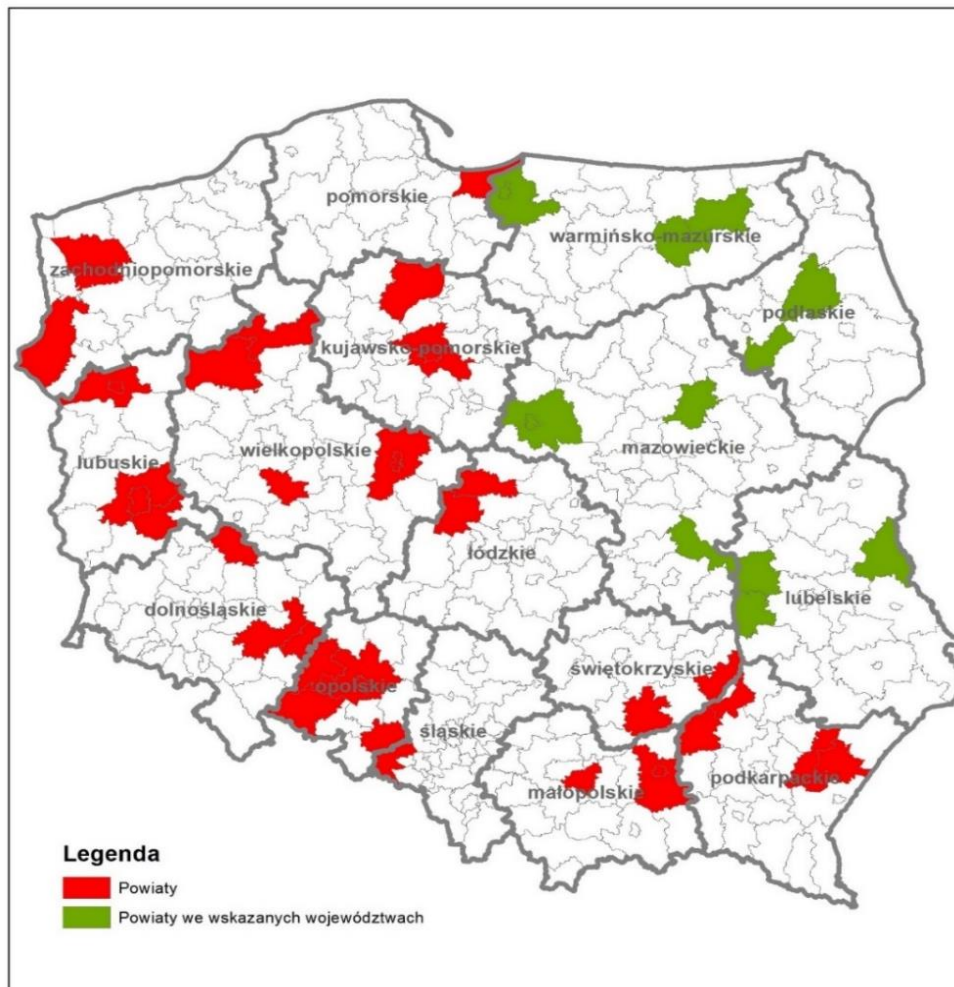
- a) przygotowania dowódców do planowania, organizacji i realizacji zadań w terenie miejskim;
- b) organizacji i wykonania zasadzek, wypadów;
- c) tematykę z zakresu budowy zapór inżynieryjnych, blokad dróg i wykonywania przejść.
- d) przemieszczania się żołnierza w terenie zurbanizowanym (np. pokonywanie przeszkód terenowych, zapór inżynieryjnych itp.);
- e) działania żołnierza w budynku (np. opanowanie, zabezpieczenie, przeszukanie);
- f) wyboru i przygotowania miejsca do prowadzenia obserwacji/ognia.
- g) poruszania się sekcji/plutonu w terenie zurbanizowanym (np. wzajemne ubezpieczanie się żołnierzy, ubezpieczenie sektorów, pokonywanie przeszkód terenowych, zapór inżynieryjnych itp.);
- h) reakcji sekcji/plutonu na ostrzał przeciwnika – zasadzkę;
- i) wsparcia sekcji/plutonu przez strzelców wyborowych;
- j) wykorzystania sekcji/plutonu w działaniach niekonwencjonalnych (np. zasadzka, napad);
- k) współdziałania z wojskami operacyjnymi (np. zasady wezwania wsparcia QRF - *Quick Reaction Force*).

Potencjalne zagrożenie wystąpienia zatopień spowodowanych powodziami, zatorami lodowymi lub awariami obiektów hydrotechnicznych definiuje obszar działania dla pododdziałów lekkiej piechoty jako środowisko wodne.

Obszar wodny stwarza dogodne walory obronne, a w szczególności do prowadzenia działań opóźniających oraz nieregularnych. W zawiązku z powyższym jednostki WOT powinny posiadać odpowiednio przygotowane pododdziały lekkiej piechoty do eskalacji sytuacji kryzysowych oraz do realizacji zadań bojowych w tym środowisku.

Przeprowadzona analiza geograficzna zamieszczona w poniższym rysunku nr 3 wyznacza obszary narażone na znaczące ryzyko powodziowe. Zawiera ona powódzie, które miały miejsce w przeszłości, jak również powódzie, które mogą wystąpić w przyszłości.

Rys. 54. Mapa powiatów, w których występowały w przeszłości powodzie i podtopienia

Źródło: Opracowanie Oddziału Rozpoznania T-2 DWOT.

Z punktu widzenia taktycznego obszary zaznaczone na kolor zielony dzięki dużej ilości cieków i zbiorników wodnych mogą zostać efektywnie wykorzystane przez środki pływające pododdziałów lekkiej piechoty zarówno w zakresie wsparcia społeczności lokalnych w czasie powodzi, jak i w czasie prowadzenia działań zbrojnych. W pozostałych województwach zaznaczonych kolorem czerwonym położenie geograficzne ogranicza możliwości prowadzenia działań tylko do wsparcia lokalnych społeczności.

Profil wodny należy przyjąć dla ok. 30 kompanii lekkiej piechoty. Biorąc pod uwagę ograniczenia w prowadzeniu działań w środowisku wodnym, żołnierze WOT stanowią istotny element wsparcia specjalistycznych wojsk operacyjnych ze względu na doskonałą znajomość terenu.

W krajowym systemie zarządzania kryzysowego ważną rolę odgrywają WOT, dla których wspieranie organów administracji publicznej w zapewnianiu bezpieczeństwa

wewnętrznego oraz udzielanie niezbędnej pomocy społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia jest jedną z podstawowych misji.

Dotychczasowe użycie pododdziałów WOT w zakresie reagowania kryzysowego wskazuje, że siły i środki pododdziałów lekkiej piechoty mogą być użyte do usuwania skutków powodzi i innych katastrof naturalnych lub awarii technicznych.

Priorytetowymi zadaniami dowódców w przedmiotowym obszarze będzie utrzymywanie podległych sił i środków w gotowości do realizacji zadań, ich wydzielenie do wsparcia organów administracji publicznej oraz zabezpieczenie skutecznego działania.

Zadania ratownicze³⁴⁷ realizowane przez pododdziały lekkiej piechoty specjalizujących się w działaniach w TW obejmują:

- a) usuwanie i likwidację skutków powodzi;
- b) pomoc w likwidacji zatorów lodowych;
- c) zaopatrywanie w energię elektryczną;
- d) prowadzenie prac wymagających użycia sprzętu inżynierskiego lub wojskowych materiałów wybuchowych;
- e) pomoc w naprawie i odbudowie infrastruktury drogowej.

W celu zabezpieczenia realizacji zadań oraz procesu szkolenia w TW, wyposażenie kompanie lekkiej piechoty przedstawiać się będzie następująco:

- a) bezpilotowe statki powietrzne – klasy nano BSP (pionowego startu i lądowania);
- b) łodzie różnych typów (łódź patrolowa, łódź desantowa/łódź saperska, łódź rozpoznawcza, łódź jednoosobowa);
- c) kamizelki ratunkowe dla przewożonych żołnierzy/poszkodowanych;
- d) sprzęt do rozpoznania gruntu i przejezdności (dla potrzeb organizacji przepraw i brodów);
- e) liny z pływakami transportowymi umożliwiającymi holowanie wyposażenia/mienia;
- f) zestaw sprzętu do działań ratowniczych;
- g) urządzenie do napełniania worków piaskiem;
- h) rękawy wodne wraz ze złączem do napełniania;
- i) walce z tworzyw sztucznych;

³⁴⁷ *Regulamin działań wojsk inżynierskich wojsk lądowych (tymczasowy)*, DWLąd. 40/2011, Rozdz. 2.5 Użycie wojsk inżynierskich w ramach reagowania kryzysowego.

j) drabiny, sprzęt i środki techniczne do ratownictwa wodnego w zakresie podstawowych czynności ratowniczych;

k) ubrania nieprzepuszczalne, peleryny, rękawice i kalosze.

W procesie szkolenia pododdziałów lekkiej piechoty do działania w środowisku wodnym należy uwzględnić:

a) etapowe przygotowanie pododdziału lekkiej piechoty w zakresie osiągnięcia zdolności do działania oraz realizacji zadań w środowisku wodnym;

b) doskonalenie podstawowej wiedzy w wykonywaniu indywidualnych oraz zespołowych zadań specjalistycznych w środowisku wodnym;

c) pomoc w organizowaniu i prowadzeniu ewakuacji ludzi z terenów zagrożonych i zalanych;

d) tematykę z zakresu rozpoznania mostów i obiektów hydrotechnicznych oraz przeszkody wodnej wraz z przyległym terenem w celu określenia odcinków (punktów) dogodnych do forsowania i przeprawy wojsk;

e) tematykę z zakresie umiejętności prowadzenia akcji ratunkowych na przeszkodach i zbiornikach wodnych.

W czasie prowadzenia akcji związanej z przeciwdziałaniem skutkom powodzi, czy innych klęsk żywiołowych nie należy zapominać, iż nieodzowna jest współpraca z WOT z wojskami operacyjnymi, czy współdziałanie z UPM, które dysponują wysoce specjalistycznym sprzętem i możliwościami.

Kolejną formą terenu, w której działać będą pododdziały WOT jest teren górzisty. Jest to obszar o bardzo wyraźnych formach rzeźby terenu ze stromymi zboczami, bardzo wyraźnie rysującymi się liniami grzbietowymi i ściekowymi oraz dużą ilością głębokich dolin. Różnice wysokości względnych często przekraczają 200 m na 1 km. Natomiast teren wysokogórski charakteryzuje się ostro rysującymi się grzbietami, bardzo zawiłymi liniami ściekowymi, dużą stromością zboczy, dochodzącą do 90 stopni i dużą ilością skalnych urwisk. Różnice wysokości względnych sięgają tutaj 1000 m na 1 km. Wysokości bezwzględne (liczone się od poziomu morza) są zwykle około i ponad 2000 m. Charakteryzując środowisko górskie należy również zaznaczyć, że ciek wodne są o powolnym nurcie, a po opadach przeradzają się w rwące potoki. Występuje uboga sieć dróg, która w okresie zimowym po opadach jest trudna do pokonania. Występują także duże różnice temperatur dobowych, szczególnie zimą.

Działanie wojsk w terenie górzistym ze względu na dużą liczbę naturalnych przeszkód terenowych, słabą sieć dróg i niesprzyjającego klimatu jest dość trudne. Duża

liczba dolin, kotlin i innych zagłębień terenowych stwarza dogodne warunki do ukrycia ludzi i sprzętu bojowego. Natomiast zbocza grzbietów górskich ułatwiają wybór dogodnej rubieży obronnej, tym samym teren górzysty umożliwia broniącemu się, niwelowanie znacznej przewagi liczebnej nacierającego przeciwnika. Ze względu na dużą ilość zasłon terenowych na niektórych odcinkach/kierunkach może wystąpić ograniczenie obserwacji i zmniejszone pole ostrzału. Przełęcze mogą być zablokowane, a obejście ich jest najczęściej bardzo trudne lub niemożliwe, ponadto liczne przeszkody terenowe w postaci stromych zboczy, głęboko wciętych dolin mogą utrudniać lub całkowicie uniemożliwiać pokonywanie terenu na przełaj.

Przeprowadzona analiza terenów górzystych pod kątem umiejscowienia pododdziałów WOT wskazuje, że powiaty spełniające kryteria terenów górskich występują w SRO brygad leżących w województwach: podkarpackim, świętokrzyskim, dolnośląskim, małopolskim i śląskim. W dyslokowanych właśnie tam BOT istniałaby potrzeba utworzenia ok. 5 kompanii lekkiej piechoty, profilowanej do działań w terenie górskim.

Program szkolenia górskiego zakłada trzy poziomy zaawansowania (podstawowy, zaawansowany i doskonalący). Każdy z poziomów obejmuje szkolenie letnie i zimowe.

Poziom I (podstawowy) stanowi etap określenia predyspozycji indywidualnej żołnierzy przewidywanych do działań w warunkach górskich. Umożliwia wykorzystanie technik linowych w różnych rodzajach działań. Obejmuje podstawowe problemy związane z działalnością górską w warunkach letnich i zimowych. Każda część szkolenia (lato, zima) kończy się teoretycznym i praktycznym testem sprawdzającym.

Poziom II (zaawansowany) umożliwia działanie w ramach sekcji i plutonu w górskich warunkach terenowych i klimatycznych, użycie sprzętu i wyposażenia etatowego oraz doskonalenie umiejętności wykorzystania sprzętu improwizowanego w sytuacjach awaryjnych. Każdy cykl szkolenia rozpoczyna się testem sprawności fizycznej i umiejętności technicznych, a kończy egzaminem teoretycznym i praktycznym. Obok szkolenia na tym etapie prowadzona jest obserwacja pod kątem przydatności żołnierzy, jako przyszłych instruktorów działalności górskiej.

Poziom III (doskonalący) realizowany jest w ramach kursów specjalistycznych organizowanych przez TOPR i GOPR. Szkolenie odbywa się wg odrębnych programów opracowanych przez instytucje organizujące w/w kursy. Szkolenie sekcji zadaniowych przewidzianych do działań w terenie górskim i wysokogórskim realizowane jest

wg zasady „min. 1 tydzień w terenie górskim i wysokogórskim”. Zapewnia to sprawdzenie i przystosowanie organizmów poszczególnych żołnierzy do przebywania w terenie eksponowanym górskim i wysokogórskim.

Kolejną innowacyjną zdolnością, nie wykorzystywaną przez inne rodzaje sił zbrojnych, którą budują Wojska Obrony Terytorialnej jest pilotażowy program **wykorzystania koni**, realizowany w 2. Lubelskiej BOT. U podstaw programu leżała zidentyfikowana potrzeba poszukiwania alternatywnych środków transportu (zabezpieczenia logistycznego działań), możliwych do wykorzystania w trudnych warunkach terenowych występujących w SRO³⁴⁸.

Konie ułatwiają przemieszczanie się na duże odległości. Są wytrzymałe i szybkie. Sprawdzają się doskonale w gęstych lasach, w terenie górzystym i podmokłym. Ale przede wszystkim są ciche. To pozwala pododdziałom przemieszczać się w sposób praktycznie niezauważony³⁴⁹.

Od czasu wprowadzenia programu, tj. od 2019 roku, konie były wykorzystywane zarówno w szkoleniu programowym Terytorialsów, jak również podczas różnego rodzaju ćwiczeń. Doskonałym przykładem jest ćwiczenie pk. „Huzar” organizowane corocznie przez Stowarzyszenie Bitwa pod Komarowem w SRO 25. batalionu lekkiej piechoty. Jest to ćwiczenie taktyczne z wojskami i organizacjami pozarządowymi, w trakcie którego ćwiczące elementy Sił Zbrojnych³⁵⁰ wraz z organizacjami pozarządowymi³⁵¹ wypracowują doświadczenia w zakresie wykorzystania pododdziałów konnych w działaniach bojowych.

W ramach programu pilotażowego, główny wysiłek skupiony był na realizacji zadań dostarczania środków zaopatrzenia do UMS (ukrytych miejsc składowania), przy pomocy koni z wykorzystaniem sprzętu jucznego, w szczególności w trakcie prowadzenia działań nieregularnych. Żołnierze 25. zamojskiego blp poznają techniki juczenia zwierząt, czyli transportowania na końskim grzbiecie środków zaopatrzenia i różnego rodzaju sprzętu wojskowego oraz przewozu osób w trudnych warunkach terenowych i pogodowych. Ćwiczą się również w dostarczaniu zaopatrzenia w trakcie działań o charakterze niekonwencjonalnym oraz szkolą się z jazdy konnej.

³⁴⁸ *Zawsze gotowi, zawsze blisko...*, wyd. cyt., s.243.

³⁴⁹ M. Kowalska-Sendek, *Terytorials w siodle*, [w:] *Polska Zbrojna*, Nr 3 (911), 2022, s. 51.

³⁵⁰ Uczestniczą m. in: 25. Brygada Kawalerii Powietrznej, 2. Hrubieszowski Pułk Rozpoznawczy, 2. Lubelska Brygada Obrony Terytorialnej.

³⁵¹ Grupy Kawalerii Ochotniczej.

Nowe możliwości dotyczące użycia koni pojawiły się także w czasie kryzysu migracyjnego na granicy polsko-białoruskiej. Terytorialsi w ramach operacji pk. „Silne wsparcie” zaangażowali się w pomoc mieszkańcom powiatów dotkniętych kryzysem oraz prowadzili działania ukierunkowane na uszczelnianie granicy państwa. Konne patrole WOT realizowały zadania na polsko-białoruskiej granicy od połowy października 2021 r., wykonując głównie zadania wsparcia ochrony i obrony granicy państwowej oraz prowadzenia obserwacji w pasie nadgranicznym w dzień i w nocy we współpracy ze Strażą Graniczną.

Wspólnie z żołnierzami WOT służbę na granicy pełniło 9 koni, a do najdzielniejszych z nich należy zaliczyć konie rasy małopolskiej oraz araby. Niejednokrotnie żołnierze spędzali w siodłach nawet do 6 godzin, starając się przy tym nie przekraczać czasu pracy ważnego dla dobrostanu koni. Trasy patroli sięgały nawet do 40 kilometrów, jednak najczęściej skupiano się na trasach 10-15 kilometrowego odcinka pasa granicznego. Czas pokonania trudnego terenu, niezwykła manewrowość, możliwość udzielenia szybkiego wsparcia na innym odcinku oraz dodatkowy sensor w postaci zmysłów wierzchowca, to cały zestaw zalet, jakie wykorzystano w ramach działań operacji pk. „Silne Wsparcie”³⁵².

Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej planuje kontynuować w innych jednostkach projekt zapoczątkowany przez 2. Lubelską BOT, a szkolenia z jeździectwa oraz juczania koni będą realizowane w kolejnych brygadach Obrony Terytorialnej, tj. w 13. BOT na Śląsku oraz w dwóch nowotworzonych brygadach: 19. Nadbużańskiej i 20. Przemyskiej BOT. Brygady te będą różniły się pod względem przeznaczenia i uzbrojenia od pozostałych jednostek WOT. W ich strukturach pojawią się pododdziały konne oraz Grupy Poszukiwawczo-Ratownicze K9 z psami. Żołnierze będą korzystać przy tym z bezzałogowców i nowoczesnego sprzętu do obserwacji³⁵³. W dalszych planach założono przygotowanie podobnych jednostek na Mazurach i Podlasiu.

Proces tworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej jest długotrwały i rozłożony na kilka etapów oraz podlega modernizacjom, aby zoptymalizowana struktura była przygotowana do wciąż zmieniających czynników zewnętrznych i stojących przed formacją wyzwań.

Jednym z kolejnych projektów oprócz wykorzystania koni w WOT, który buduje nową zdolność formacji, będzie wspomniane już wyżej utworzenie **Grupy**

³⁵² Opracowanie *Zawsze gotowi, zawsze blisko...*, wyd. cyt., s.244.

³⁵³ M. Kowalska-Sendek, *Terytorials w siodle...*, wyd. cyt., s. 53.

Poszukiwawczo-Ratowniczej K9, która w swoich kompetencjach ma poszukiwanie osób zaginionych w gruzowiskach i terenach zielonych.

W chwili obecnej WOT nie posiada własnego Ośrodka Szkolenia Grup Poszukiwawczo–Ratowniczych K9, a szkolenie żołnierzy odbywa się w 13 Śląskiej Brygadzie Obrony Terytorialnej oraz w oparciu o istniejące ośrodki poza MON. Z przeprowadzonych analiz i kalkulacji w zakresie planowanych ilości szkolonych w aspekcie zdefiniowanej zdolności WOT oraz specyfiki zadań, jednoznacznie wynika, że utworzenia takiego ośrodka szkoleniowego jest w pełni zasadne.

Realizację programu K9 rozpoczęto 22 czerwca 2019 r., kiedy 20 żołnierzy zostało wyszkolonych na kursach nawigatorskich wg Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Jednocześnie należy podkreślić, że koncepcja utworzenia GPR K9 WOT zakłada, że grupa będzie wykorzystywana nie tylko w czasie pokoju w akcjach poszukiwawczo–ratowniczych, ale i w czasie wojny do zadań militarnych. Obecnie brak jest wojskowej jednostki organizacyjnej dedykowanej do szkolenia psów poszukiwawczo–ratowniczych, których zadaniem jest odnajdywanie żywych ludzi. Koncepcja zakłada wykorzystanie istniejących zasobów środowiska cywilnego, a tym samym wdrożenie nowych rozwiązań szkoleniowych psów służbowych w specjalności poszukiwawczo-ratowniczej na potrzeby wojska i innych podmiotów. Utworzenie takich grup i włączenie ich w system zarządzania kryzysowego umożliwi jednostkom WOT współdziałanie z elementami systemu obronnego państwa (SOP) w zakresie działań ratowniczych oraz stworzy dogodne warunki do efektywnej współpracy i wymiany informacji z organizacjami, stowarzyszeniami i ośrodkami szkolenia w kontekście wystąpienia potencjalnych sytuacji kryzysowych. Oczywistym jest fakt, że zamiarem utworzenia takiej grupy nie jest wchodzenie w kompetencje Państwowej Straży Pożarnej ani innych organów odpowiedzialnych za przeprowadzanie akcji ratowniczych, ale ich wsparcie na zasadzie współpracy z UPM.

W kwietniu 2020 r. do Wojsk Obrony Terytorialnej został oficjalnie „wcielony” Ares – owczarek belgijski groenendael, pierwszy pies poszukiwawczo-ratowniczy w Wojsku Polskim. Ten certyfikowany pies ratowniczy rozpoczął służbę w 13 ŚBOT. Umowę podpisano z przewodnikiem psa, i jednocześnie żołnierzem OT. Umowa ta, zgodnie z podpisaną przez Ministerstwo Obrony Narodowej instrukcją o gospodarce psami służbowymi w Siłach Zbrojnych RP, była niezbędna do wcielenia psa do WOT³⁵⁴.

³⁵⁴ Opracowanie *Zawsze gotowi, zawsze blisko...*, wyd. cyt., s. 246.

Koncepcja utworzenia GPR K9 WOT zakłada stworzenie na bazie obiektu wojskowego 13 ŚBOT całej infrastruktury oraz zaplecza dostosowanego do szkolenia i egzaminowania psów ratowniczych (sale wykładowe, sale treningowe dla psów, pomieszczenia do detekcji zapachowej, tory przeszkód, pola szkoleniowe, sztuczne gruzowisko). Należy również podkreślić, że województwo śląskie jest jednym z najbardziej dotkniętych różnego rodzaju katastrofami budowlanymi i choć znajduje się tu specjalistyczna grupa poszukiwawczo-ratownicza wyszkolona do działań na gruzowiskach to brakuje jej zarówno psów, jak i obiektu szkoleniowego (sztucznego gruzowiska). W całej Polsce stworzone są tylko dwa tego typu obiekty (w Nowym Sączu i Gdańsku). Infrastruktura WOT daje takie możliwości, aby stworzyć także taki obiekt w województwie śląskim. Przeprowadzona analiza dowodzi, że na taki plan pozytywnie zapatrują się nie tylko Państwowa Straż Pożarna, czy Policja, ale także władze regionu w tym przede wszystkim Śląski Urząd Wojewódzki, czy też Śląski Urząd Marszałkowski³⁵⁵.

Przyjęte rozwiązania organizacyjne i szkoleniowe oraz wypracowane schematy współdziałania w realizacji zadań poszukiwawczo-ratowniczych pozwolą nie tylko na ich samodzielną realizację zadań, ale także wspólnie ze specjalistycznymi pododdziałami wojsk operacyjnych i elementami UPM. W dalszej perspektywie Ośrodek Szkoleniowy GPR K9 WOT ma prowadzić szkolenia i certyfikację psów (nadawanie im klas specjalisty). Obecnie certyfikacja leży w kompetencjach Państwowej Straży Pożarnej.

System szkolenia zakłada 3-letni okres szkolenia podzielony na 3 etapy. W pierwszym roku szkoleni byłiby wytypowani żołnierze OT do funkcji operatorów/nawigatorów, planistów/analityków, dowódców GPR oraz przewodników psów. Warunkiem zakwalifikowania się na stanowisko przewodnika będzie posiadanie własnego psa, który będzie w trakcie zawansowanego szkolenia lub posiadania uprawnień (atestu) o specjalności ratowniczej minimum klasy 0, wydanego już przez certyfikowanego organizatora egzaminów.

Drugi etap szkolenia (w drugim roku szkolenia) obejmowałby doskonalenie umiejętności szkolenia nawigatorów/operatorów, planistów/analityków oraz dowódców z działania na gruzowiskach i podczas katastrof budowlanych, a także szkolenie

³⁵⁵ M. Krasieńska-Ligiejka, *Koncepcja i program szkolenia Grupy Poszukiwawczo-Ratowniczej K9 WOT*, Katowice, 2020, s. 16.

z podstaw USAR³⁵⁶. Równocześnie odbywałoby się szkolenie przedników z psami, a także szkolenie zgrywające wszystkie moduły.

Trzeci rok szkoleniowy obejmowałby szkolenie zgrywające z innymi służbami, szkolenie militarne przygotowujące przewodników i psy do działań w czasie wojny oraz szkolenie zgrywające przewodników z psami i nawigatorów/operatorów z różnymi plutonami. Wtedy także odbywała się będzie certyfikacja poszczególnych GPR.

W chwili obecnej projekt pod pierwotną nazwą „K9” przechodzi kolejne etapy rozwoju i zakłada zbudowanie 18. GPR K9, we wszystkich województwach. GPR WOT będą znaczącym wsparciem dla służb państwowych w zakresie poszukiwania i ratownictwa osób zaginionych, również poszkodowanych w katastrofach budowlanych. *W kraju mamy wyspecjalizowane służby do niesienia pomocy, ale w przypadku pojawienia się kryzysów wielkoskalowych wsparcie żołnierzy OT może okazać się niezbędne*³⁵⁷. Oczywiście rolą Wojsk Obrony Terytorialnej nie jest zastępowanie sił powołanych do niesienia pomocy w takich sytuacjach służb, ale ważne jest ich wsparcie i uzupełnienie.

Służba psów w WOT oparta jest o istniejące przepisy – rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji w sprawie zwierząt wykorzystywanych w akcjach ratowniczych³⁵⁸.

Wnioski

1. Z uwagi na 5-letni okres czasu, jaki minął od powstania Wojsk Obrony Terytorialnej, brygady I-III etapu formowania zaczęły drugi cykl szkolenia żołnierzy TSW (4-6 rok). Przyjęte zatem założenia profilowania pododdziałów kompanii lekkiej piechoty wchodzi dopiero w życie i są modyfikowane w ten sposób, aby stworzyć jak najlepsze środowisko do szkolenia, które z kolei ma być jak najbardziej efektywne. Wdrożenie zaproponowanych rozwiązań pozwoli na zwiększenie skuteczności prowadzonych działań oraz zapewni możliwość stworzenia efektu synergii poprzez właściwe przygotowanie pod względem umiejętności i wyposażenia w odniesieniu do ukształtowania terenu. Stanowiąc też

³⁵⁶ USAR – ang. Urban Search And Rescue - grupa poszukiwawczo-ratownicza.

³⁵⁷ *W służbie lokalnej społeczności*, [w:] Terytorials, Nr 1, 2020, s. 23.

³⁵⁸ Rozporządzenie z dnia 13 grudnia 2012 r. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zwierząt wykorzystywanych w akcjach ratowniczych, Dz. U. z 2012 r., poz. 1444.

- będzie znaczący wkład w realizację zadań przez pododdziały lekkiej piechoty w ramach działań militarnych i niemilitarnych w SRO poszczególnych brygad.
2. Niezbędny jest dalszy rozwój koncepcji wsparcia obrony wschodniej granicy państwa. Sformowano już w tym celu dwie brygady dedykowane do współpracy ze Strażą Graniczną w województwie lubelskim (19NBOT) oraz podkarpackim (20 PBOT). Rozwijana będzie w przyszłości koncepcja odbudowy Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP) ze względu na doświadczenia w przeciwdziałaniu kryzysu migracyjnego z lat 2021-2022.
 3. Koncepcja budowy profilowanych pododdziałów oraz stworzenia GPR K9 w WOT wzmocni potencjał wojsk operacyjnych, a także zapewni zdolność do skutecznej realizacji zadań ratowniczych, zabezpieczających, ewakuacyjnych i bojowych określonych m.in. w dokumencie doktrynalnym DD-3.40, stosownie do wyzwań środowiska bezpieczeństwa, w tym na potrzeby układu pozamilitarnego.
 4. Realizację zadań szkolenia lotniczego przez operatorów BSP w obecnej sytuacji na wschodniej granicy kraju, należy traktować jako najbardziej priorytetowe zadanie w stosunku do innych przedsięwzięć stawianych przed nimi. Dlatego stanowiska te powinni zajmować już wyszkoleni żołnierze w dziedzinie ogólnowojskowej. Wyszkolenie operatorów jest kosztowne, ale za to umożliwi zachowanie rytmiki, nabywania powtarzalności nawyków oraz wysoki poziom wyszkolenia lotniczego, co w perspektywie pozwoli uzyskać zdolność operacyjną systemu BSP do wykorzystania w sytuacjach bojowych i kryzysowych. Aby uniknąć fluktuacji żołnierzy na tych stanowiskach można zastanowić się nad stałym finansowym dodatkiem specjalnym, co zachowa ich w służbie. Natomiast utrzymywanie jak największej intensywności szkolenia lotniczego operatorów BSP, bez wątplenia umożliwi ich lepsze przygotowanie do realizacji lotów w przypadku realizacji zadań bojowych, gdzie potrzeba precyzyjności działania jest o wiele wyższa niż przy lotach rozpoznawczych.
 5. W celu zwiększenia zdolności brygad OT do wsparcia i zabezpieczenia rejonów pokonywania przeszkód wodnych, w tym zapewnienia kanału przerzutu sił i środków walki oraz realizacji przedsięwzięć ratowniczych i ewakuacyjnych w działaniach taktycznych, a także w niezwłocznym i powszechnym reagowaniu na sytuację kryzysową, zasadnym byłoby doposażenie kompanii saperów lub

wyznaczonych kompanii lekkiej piechoty o profilu wodnym w sprzęt wojskowy typu most lekki (np. typu VIPER) i kładki dla pieszych (np. typu MAMBA).

6. Należy rozważyć współdziałanie (wsparcie) BOT z elementami układu pozamilitarnego (zarządy dróg wojewódzkich i powiatowych) w zakresie przyjętych rozwiązań odbudowy zniszczonych stałych przepraw przez przeszkody wodne w oparciu o składowane elementy konstrukcji mostów stalowych oraz przepraw tymczasowych (promy, barki).
7. W ramach dalszego zwiększenia liczby jednostek oraz „nasylenia” przestrzeni operacyjnej Polski jednostkami WOT, należy zakończyć realizację koncepcji „brygada w każdym województwie”, a co się z tym wiąże należy utworzyć sztaby brygad w województwie lubuskim (15 LBOT) oraz opolskim (17 OBOT). W każdym z wymienionych województw istnieją już po 2 bataliony lekkiej piechoty podporządkowane pod sąsiadujące brygady, co z pewnością ułatwi tworzenie brygadowych sztabów.
8. Doświadczenia i wnioski wojsk ukraińskich z wojny z Rosją muszą zostać zaimplementowane do pododdziałów lekkiej piechoty WOT w celu zwiększenia zdolności rażenia (artyleria) oraz w zakresie zwalczania środków pancernych oraz powietrznych. Do osiągnięcia tego celu pierwszorzędym zadaniem będzie zwiększenie stopnia uzawodowienia pododdziałów specjalistycznych i taki właśnie kierunek należałoby obrać, aby zapobiec kosztownemu szkoleniu ochotników, którzy w każdej chwili mogą zrezygnować z pełnienia terytorialnej służby wojskowej.
9. Pozyskiwane elementy bezzałogowych systemów rozpoznawczo–uderzeniowych powinny umożliwiać wykorzystanie tanich, a zarazem precyzyjnych środków rażenia, cechujących się prostotą obsługi, krótkim czasem szkolenia (uzyskania zdolności oraz ich podtrzymywania) oraz minimalnym zabezpieczeniem logistycznym. Ponadto BSP powinny zostać wykorzystane na najniższych szczeblach batalion/kompania lub nawet pluton/sekcja. Umożliwiłoby to m.in. jednoczesny atak wielu platform na ten sam cel/cele (atak saturacyjny), co daje większe prawdopodobieństwo zlikwidowania obiektu.

ZAKOŃCZENIE

Niniejsza rozprawa doktorska stanowi efekt ponad dwuletnich dociekań autora związanych z poszukiwaniem najbardziej efektywnych form i metod wsparcia układu pozamilitarnego przez Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach przeciwkryzysowych. Zrealizowane badania utwierdziły go w przekonaniu, że katalog zagrożeń militarnych i niemilitarnych w dzisiejszym świecie wciąż się powiększa i nie sposób jest trafnie prognozować w perspektywie długofalowej czekających nas w przyszłości wyzwań. Taka teza została też potwierdzona przez ekspertów w przytoczonych przez autora wynikach ich badań. Niewątpliwie kierunki rozwoju obrane przez Wojska Obrony Terytorialnej dotyczące nowych zdolności, ukazują jak ważna jest elastyczność w działaniach i asymilacja do nowych zagrożeń, które wciąż przybierają na sile i występują w coraz to nowszej formie.

Jak zostało to ukazane w dysertacji, poprzez doświadczenia i wnioski płynące z walki wojsk ukraińskich w wojnie z Rosją, zauważono potrzebę wzrostu pozycji bezzałogowych i precyzyjnych systemów rażenia oraz zwalczania środków pancernych, a także powietrznych. Z przytoczonych przez autora analiz wynika również, że niezbędny jest dalszy rozwój koncepcji wsparcia obrony wschodniej granicy państwa. Fakty te potwierdza sformowanie już w tym celu dwóch brygad WOT, dedykowanych do współpracy ze Strażą Graniczną, a w także perspektywa rozwijania koncepcji odbudowy Korpusu Ochrony Pogranicza, co ma zapobiec w przyszłości przykrym doświadczeniom związanym z przeciwdziałaniem kryzysowi migracyjnemu z lat 2021-2022.

Uwagę zwraca również obszar legislacyjnych aktów prawnych, które jak przytaczał autor, nie są ze sobą do końca kompatybilne, co daje pole do dalszych badań i generuje potrzebę głębszych analiz, aby w perspektywie czasu uniknąć przykładowej sytuacji, w której współpraca WOT z Policją we wspólnych patrolach generowałaby formalne problemy. Rozwiązaniem koncepcyjnym w tym przypadku byłoby stworzenie spójności różnorodnych aktów prawnych, aby ich interpretacja stała się transparentna szczególnie dla współdziałających ze sobą podmiotów. Jak pokazała pandemia koronawirusa, zaangażowanie Sił Zbrojnych w tym zakresie było kluczowe, a wsparcie podmiotów medycznych przez wojsko wręcz niezbędne. Pochodną tego była zmiana przepisów, dotycząca powierzenia kompetencji doradczych w zakresie zarządzania kryzysowego dowódcom BOT, zamiast szefom WSzW, którzy pełnili do tej pory głównie

rolę planistyczną, nie posiadając sił i środków do bezpośredniego działania. Takie rozwiązania, a także perspektywa wspomnianej unifikacji przepisów, przyczyniłyby się z pewnością do stworzenia optymalnych warunków prawnych i organizacyjnych do elastycznego działania różnych podmiotów w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Podsumowując swoje badania autor wskazał również, iż nie istnieje ośrodek sprawujący funkcję kierowniczo-koordynacyjną działań przeciwkryzysowych na poziomie ponadresortowym. Koordynacją działań zajmuje się w praktyce minister, w gestii którego znajduje się dana sytuacja kryzysowa i podległe mu Centrum Zarządzania Kryzysowego. W związku z powyższym zasadnym wydawać by się mogło, aby stworzyć „Ponadresortowe Centrum Koordynacyjne” lub powierzyć taką misję funkcjonującej już instytucji. MSWiA zapowiada likwidację Rządowego Centrum Bezpieczeństwa i zastąpienie go Służbą Dyżurną Państwa, co może tworzyć przesłanki do rozwiązania problemu dotyczącego kompleksowego zarządzania informacją na wszystkich poziomach. Wskazany obszar nie stanowił jednak przedmiotu niniejszej dysertacji, ale obszar ten otwiera możliwość dalszego odkrywania zagadnienia dotyczącego ponadresortowej współpracy w sytuacji kryzysowej.

Z przytoczonych natomiast przez autora analiz Najwyższej Izby Kontroli wynika, że stan przygotowania Obrony Cywilnej, w tym ich wyposażenie, praktycznie uniemożliwiało w czasie wojny wsparcie przez te formacje realizacji zadań ochrony ludności, a w przypadku wystąpienia klęski żywiołowej, ich udziału w usuwaniu jej skutków. Obecny stan prawny zlikwidował OC, gdyż jej kompetencje określone były w nieobowiązującej już ustawie *o powszechnym obowiązku obrony RP*, a nowa ustawa *o obronie Ojczyzny* nie definiuje żadnej tego typu formacji. Pozwala to zatem wysnuć wniosek, że należy upatrywać tu ogromnej roli Wojsk Obrony Terytorialnej, które w sposób zasadniczy wypełniły wraz z wojskami operacyjnymi lukę w całym obszarze kompetencyjnym OCK, mającym na celu ochronę ludności i zapewnienie jej bezpieczeństwa, choć to nie statutowe zadanie dla WOT. Nawet Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP³⁵⁹, zwraca uwagę na potrzebę skupienia się na obronie powszechnej oraz znacznego rozszerzenia aktywności społeczeństwa w sferze bezpieczeństwa. Należy zatem oceniać, że nastąpić to powinno poprzez formacje komplementarne w stosunku do Wojsk Obrony Terytorialnej poprzez wolontaryjny

³⁵⁹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r.*

udział w nich osób, które wcześniej nie były związane z realizacją zadań ochrony ludności.

Celem rozprawy doktorskiej było wskazanie najbardziej efektywnych i przydatnych dla społeczeństwa form oraz metod wsparcia, a także zaproponowanie kierunków rozwoju WOT, które w perspektywie pozwolą na większą specjalizację formacji pod kątem mogących wystąpić w przyszłości zagrożeń.

Rozwiązanie problemów szczegółowych wraz z pozytywną weryfikacją hipotez szczegółowych umożliwiło **rozwiązanie głównego problemu badawczego** zawartego w poniższym pytaniu: *Jakie główne obszary zaangażowania Wojsk Obrony Terytorialnej we współpracę z układem pozamilitarnym są najbardziej efektywne i przynoszące najwięcej korzyści na rzecz bezpieczeństwa państwa?, co dało podstawę do potwierdzenia hipotezy głównej, że: Wojska Obrony Terytorialnej, jako najmłodszy rodzaj SZRP, odgrywają kluczową rolę w pomocy społeczeństwu w przypadku przeciwdziałania skutkom zagrożeń pozamilitarnych. Zaangażowanie we współpracę z administracją publiczną na wszystkich poziomach (centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym) pozwala na wsparcie układu pozamilitarnego poprzez realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, które przekraczają możliwości władz cywilnych. Żaden z dotychczasowych rodzajów sił zbrojnych nie był zaangażowany w działania przeciwkryzysowe w takim stopniu jak Wojska Obrony Terytorialnej. Zaangażowanie WOT szczególnie wyraźnie zauważalne było po zaistnieniu sytuacji kryzysowych, po których wojewodowie wnioskowali o uzyskanie pomocy pododdziałów wojskowych.*

Uzyskane wyniki badań potwierdzają, iż cel rozprawy został osiągnięty, a sformułowane problemy badawcze rozwiązane. Potwierdzona została również trafność przyjętych hipotez roboczych.

Założono, że wsparcie dla UPM przez WOT w czasie kryzysu zostało udzielone na jasno określonych przepisach prawnych, a okres pandemii COVID-19, a także kryzys migracyjny na granicy z Białorusią oraz pomoc fali uchodźców na początku inwazji Rosji na Ukrainę, uwydatnił niewydolność systemu, w związku z czym niejednokrotnie główny ciężar pomocy społeczeństwu musiał spocząć na SZRP, a nie na administracji publicznej.

Założono, iż Wojska Obrony Terytorialnej w czasie realizacji zadań w ramach zarządzania kryzysowego stały się filarem wsparcia organów władzy i społeczeństwa. Wzrost zakresu zadań z obszaru zarządzania kryzysowego wynikał w głównej mierze z przestrzennej lokalizacji WOT na obszarze każdego z województw w kraju, co było

jednym z czynników powierzenia Wojskom Obrony Terytorialnej roli resortowego Centrum Zarządzania Kryzysowego MON.

Założono również, że modyfikacji ulec muszą także formy i metody dotychczasowej współpracy z administracją publiczną na wszystkich szczeblach (wojewódzkim, powiatowym i gminnym), aby elastycznie dopasować się w potrzeby społeczeństwa. W obliczu zaistniałych ostatnio sytuacji kryzysowych, w których niezbędne stało się użycie oddziałów i pododdziałów WOT, działania musiały zostać zintensyfikowane oraz ukierunkowane na najważniejsze obszary wsparcia UPM w jak najkrótszym czasie.

Założono także, że katalog zagrożeń może wciąż generować nowe i nieprzewidywalne dotąd, nawet przez wybitnych analityków zdarzenia, wpływające bezpośrednio na bezpieczeństwo państwa i obywateli, a najbardziej prawdopodobnymi mogą być wszelakie działania destabilizujące lub militarne ze strony Federacji Rosyjskiej. Niezbędna jest ciągła optymalizacja struktur i wyposażenia WOT, a także budowa nowych zdolności.

Według autora cel poznawczy prowadzonych badań: *zbadanie i zidentyfikowanie głównych kierunków zaangażowania Wojsk Obrony Terytorialnej we współpracę z układem pozamilitarnym*, został osiągnięty. Autor antycypuje również, że cel pragmatyczny związany z kierunkami rozwoju nowych zdolności WOT pozwalającymi na większą specjalizację formacji pod kątem mogących wystąpić w przyszłości zagrożeń, zostanie w perspektywie czasu również osiągnięty. Jest to uwarunkowane wieloma czynnikami zewnętrznymi i mogącymi wystąpić w perspektywie czasu zakłóceniami, które na czas aktualnej analizy nie występują lub nie są jeszcze znane, jednakże założony cel pragmatyczny jest realny i możliwy do osiągnięcia.

W trakcie procesu badawczego dokonano również krytycznej oceny literatury, bezpośrednio lub pośrednio związanej z przedmiotem badań. Ze względu na nowe zjawisko, jakim były sytuacje nigdy nie występujące na taką skalę oraz stosunkowo „młody wiek” formacji Wojsk Obrony Terytorialnej, można stwierdzić, że nie ma zwartych opracowań przedstawiających w sposób syntetyczny prezentowaną tu problematykę w operacjach reagowania kryzysowego. Dostępne publikacje nawiązują z reguły do szczegółowych problemów badawczych, stanowiąc zarazem podstawę do skompletowania wartościowego i miarodajnego materiału badawczego, ułatwiającego rozwiązanie problemu głównego niniejszej rozprawy.

W podsumowaniu oceniam, że użyte w trakcie procesu badawczego metody teoretyczne i empiryczne były adekwatne do wygenerowanych problemów badawczych, a przyjęty warsztat metodologiczny umożliwił mi przeprowadzenie rzetelnej weryfikacji hipotez oraz uzyskanie wiarygodnych wyników badań i tym samym osiągnięcie założonego na wstępie celu badań.

Niniejsza rozprawa kończy kilkuletni okres rozważań i badań autora. Jednak obok poczucia spełnienia naukowego, pojawiła się potrzeba dalszego zgłębiania wiedzy dotyczącej udziału Wojsk Obrony Terytorialnej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa. Wynika to przede wszystkim ze świadomości własnej niedoskonałości, a co za tym idzie potrzeby weryfikacji zaproponowanych rozwiązań w toku dalszych badań naukowych.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte:

1. *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*.
2. *The Global Risk Report 2021*, World Economic Forum 2021.
3. *Zawsze gotowi, zawsze blisko. Wojska Obrony Terytorialnej 2017-2022*, praca zbiorowa Oddziału Komunikacji Strategicznej DWOT pod red. I. Jędruszczuk, Warszawa 2022.
4. Apanowicz J., *Metodologia nauk*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności Dom Organizatora, Toruń 2003.
5. Balcerowicz B., *Obronność państwa średniego*, wyd. Bellona, Warszawa 1997.
6. Banasik M., *Zarządzanie kryzysowe na szczeblu krajowym i resortu obrony narodowej – Nowe wyzwania i zagrożenia*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, 2016.
7. Banaszyk P., Deszczyński P., Gorynia M., Malaga K., *Experience of the Covid 19 Pandemic as a Potential Catalyst of Selected Economic Concepts Modification Summary*, University of Economics and Business, Poznań 2020.
8. Cieślewicz S., Reczkowski R., *Współczesne aspekty prowadzenia działań w terenie zurbanizowanym na poziomie taktycznym*, Bydgoszcz, 2017.
9. Daniluk P., *Analiza źródeł i rodzajów zagrożeń dla bezpieczeństwa, Bezpieczeństwo i zagrożenie kryzysowe. Źródła i rodzaje zagrożeń bezpieczeństwa publicznego*, red. Zofia Wilk-Woś i Andrzej Marjański, Przedsiębiorczość i Zarządzanie, Łódź-Warszawa 2018, Wydawnictwo SAN, Tom XIX, Zeszyt 8, Część II.
10. Darczewska J., Żochowski P., *Środki aktywne. Rosyjski towar eksportowy*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2017.
11. Doktryna DD-3.40 *Wojska Obrony Terytorialnej w operacji*, MON, sygn. DWOT 1/2018, Warszawa 2018.
12. Dworecki S., *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa.
13. Falecki J., *Zarządzanie kryzysowe w teorii i praktyce. Część 3. Relacje współdziałania, koordynacja działań*, Oficyn Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2014.
14. Ficoń K., *Inżynieria zarządzania kryzysowego. Podejście systemowe*, BEL Studio, Warszawa 2007.
15. Grot L., Konecki T., Nalepa E., *Pokojowe dzieje Wojska Polskiego*, Warszawa 1988.
16. Gut J., Mazur S., Tworkowski B., *Sily Zbrojne w Systemie Zarządzania Kryzysowego*, red. nauk. Zofia Wilk-Woś, Monika Ostrowska, Bezpieczeństwo i Zarządzanie kryzysowe, Studia i Monografie nr 104, Społeczna Akademia Nauk, Łódź-Warszawa, 2019.
17. Guziuk-Tkacz M., Siegień-Matyjewicz A. J., *Leksykon terminów metodologicznych*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2012.
18. Gwardyński R., *Kształtowanie zachowań funkcjonariuszy państwowych realizujących zadania administracji publicznej w warunkach zagrożeń*, [w:] Administracja bezpieczeństwa. Wybrane problemy, t. II, red. B. Wiśniewski, A. Osierda, A. Babiński, Bielsko-Biała 2016.

19. Hac P., *Formalne podstawy współdziałania SZ RP z Policją w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i porządku prawnego*, Kwartalnik Policyjny Nr 1/2017.
20. Hołyst B. (1997), *Wiktymologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
21. Informator WOT, Współpraca WOT z administracją publiczną, MON Biuro ds. spraw utworzenia OT, s. 57, Warszawa 2018.
22. Jakubczak R., Flis J., *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Warszawa 2006.
23. J. Grzebielucha, *Bezpieczeństwo Polski a członkostwo w NATO 1989 – 1999*, PWSZ, Piła 2008.
24. Kamiński T., *Jak pandemia zmienia miasta – opowieść o trzech transformacjach*, [w:] Raport o świecie po pandemii, Łódź 2020.
25. Kitler W., Gąsiorek K., *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, Warszawa 2005.
26. Kitler W., *Zarządzanie kryzysowe jako element zarządzania bezpieczeństwem narodowym*, [w:] *System reagowania kryzysowego*, pod red. J. Gryz, W. Kitler, Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 2001.
27. Klisz M., *Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej, jako odpowiedź na nowe zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, BTiP, 2017 nr 3.
28. *Koncepcja utworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej (Etap I 2016–2017)*, Warszawa, 25.04.2016.
29. *Koncepcja użycia SZ RP w przeciwdziałaniu zagrożeniom hybrydowym*, CDiS SZ, Bydgoszcz 2017.
30. Kośmider T., Gąsiorek K., *Powszechna Obrona Terytorialna podstawą bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BTiP 2017 nr 3, s. 40.
31. Kowalska-Sendek M., *Terytorials w siodle*, „Polska Zbrojna” Nr 3 (911), 2022.
32. Kosiński M., *Zarządzanie siłami i środkami niemilitarnymi podczas likwidacji skutków klęsk żywiołowych i katastrof technicznych na przykładzie województwa pomorskiego*, Akademia Pomorska, Instytut Bezpieczeństwa Narodowego, ISBN 978-83-7467-241-2, Słupsk 2015.
33. Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego, Część A i B, <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego/>.
34. Krasieńska-Ligiejka M., *Koncepcja i program szkolenia Grupy Poszukiwawczo-Ratowniczej K9 WOT*, Katowice, 2020.
35. Krynojewski F.R., *Obrona cywilna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2012
36. Kukuła A., *Działania Wojsk Obrony Terytorialnej w obliczu zagrożenia jakim jest SARS-CoV-2*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” Nr 36(3), 2020.
37. Kulickowski M., Sawicki L.– *Pozamilitarne przygotowania obronne w Polsce*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2020.
38. Kurkiewicz A., *Zarządzanie sytuacjami kryzysowymi w polskim systemie prawnym*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe w Polsce*, pod red. M. Jabłonowski, L. Smolak, Akademia Humanistyczna w Pułtusk, Pułtusk 2007.
39. Kuśmierk Z. (2014), *Udział wojska w sytuacjach kryzysowych*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, nr 10(1).
40. *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979.
41. Lidwa W., Krzeszowski W., Więcek W., *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, AON, Warszawa 2010.

42. Lidwa W., *Współdziałanie w walce lądowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000.
43. Majchrzak D., *Zarządzanie kryzysowe w wymiarze lokalnym*. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2014.
44. Majewski T., *Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych*, AON, Warszawa 2002.
45. Marczak J., Pawłowski J., *O obronie militarnej Polski przełomu XX/XXI wieku*, Warszawa 1995.
46. Mazur A., Gołaś A., *Zasady, metody i techniki wykorzystywane w zarządzaniu jakością*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2010.
47. Miernik R., Praca końcowa PSPO pod kier. płk. dr. hab. Juliusza Tyma, *Udział Wojsk Obrony Terytorialnej w realizacji misji wsparcia bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli w uwarunkowaniach pandemii COVID-19*, ASzWoj, nr albumu 11/PSPO/20, Warszawa 2021.
48. Mroczko F., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych, 2012.
49. Nowak M., *Wpływ współpracy i współdziałania na wybrane obszary funkcjonowania przedsiębiorstwa – wyniki badań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2012, nr 55.
50. Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Obrony Narodowej nr 57 z dnia 10 lutego 2022 r., Kancelaria Sejmu, Biuro Komisji Sejmowych.
51. Piątek Z., *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*, Warszawa 2011.
52. Pieczywok A., *Wybrane krajowe i międzynarodowe aspekty polityki społecznej w czasie pandemii koronawirusa*, red. Norbert G. Pięka, Mirosław Grewiński, Ewelina Zdebska, Wojciech Głac. Wydawnictwo scriptum, Kraków 2020.
53. Pietrek G., *Poziomy, struktura i zadania systemu zarządzania kryzysowego administracji rządowej*, Zeszyty Naukowe WSOWL Nr 3 (161)/2011, Wrocław 2011.
54. Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1995.
55. Polcikiewicz Z., *Wojska Obrony Terytorialnej w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, ASO.A.7(1)/2016/399-413.
56. Porozumienie Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej i Komendanta Głównego Policji z dnia 5 lutego 2020 roku w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Policji.
57. Porozumienie Komendanta Głównego Straży Granicznej i Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 27 września 2018 roku w sprawie współdziałania Straży Granicznej i Wojsk Obrony Terytorialnej.
58. Porozumienie między Dowódcą Wojsk Obrony Terytorialnej, a Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej z dnia 5 lutego 2020 roku.
59. *Przegląd OC*, wyd. specjalne, Inspektorat OCK, Warszawa 1989.
60. Raport NIK, *Ochrona ludności w ramach zarządzania kryzysowego i Obrony Cywilnej*, KPB.430.009.2017, Nr ewid. 147/2018/P/17/039/KPB.
61. *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, DWŁad sygn. wew. 115/2008, Warszawa 2008.
62. *Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego*, rok VIII – 2014, Mirosław Dąbrowski, Wojewódzki Sztab Wojskowy w Białymstoku, Użycie Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych.
63. Roychowdhury R., Zaman S., Mitra A., *COVID-19: Few Facts & Figures*, “NUJS Journal of Regulatory Studies” 2020.
64. Skibiński F., *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1972.

65. Słownik terminologiczny z zakresu obronności, AON, Warszawa 2015.
66. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Zrodowski B. (red.), wyd. 6, AON, Warszawa 2008.
67. Sobolewski G., Kubiński M., Mazurek Z., *Zadania wojsk lądowych w sytuacjach nadzwyczajnych*, Warszawa 2008.
68. Sobolewski G., *Siły Zbrojne RP w zarządzaniu kryzysowym. Aspekt narodowy i międzynarodowy*, AON, Warszawa 2013.
69. Solarz J., *Doktryny militarne XX wieku*, Avalon, Warszawa 2009.
70. Strategia bezpieczeństwa narodowego RP z dnia 5 listopada 2014 r., Warszawa 2014.
71. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014.
72. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), przyjęta przez Radę Ministrów 14.02.2017 r.
73. Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2009.
74. Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 – przyjęta uchwałą Nr 67 Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r. (M.P. z 2013 r. poz. 377).
75. Strategia Sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, Warszawa 2009.
76. Szelka J., *Pokonywanie przeszkód wodnych według standardów NATO*, Czasopismo Inżynierii Lądowej, t. XXXIV, z. 64 (3/I/17), lipiec-wrzesień 2017.
77. Vogt-Hajder J., Górny M., *Bezrobocie a dobrostan człowieka w świetle pandemii COVID-19. Przyczynek do analizy konsekwencji społecznych pandemii COVID-19*, wyd. Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań 2020.
78. Wojciech Sokół, *Wojska Obrony Terytorialnej w historii Polski (wybrane problemy)*, BTiP 2017 nr 3.
79. Wojnarowski J., *Kryzysy konsekwencją zagrożeń cywilizacyjnych*, [w:] M. Jabłonowski, L. Smolak, *Zarządzanie kryzysowe w Polsce*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Pułtusk 2007.
80. *Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji DD-3.40*, DWOT 1/2018, Warszawa 2018, pkt 0201.
81. Zamiar Z., Zamiar P., *Pozamilitarne ogniwa w systemie bezpieczeństwa militarnego państwa*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2011, nr 4 (162), Wrocław 2011.
82. Zięba R., *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Grado, Toruń 2005.
83. Zimmerman J., *Prawo administracyjne*, Wyd. Oficyna, Warszawa 2010.
84. H. Izdebski, M. Kulesza, *Administracja publiczna zagadnienia ogólne*, Lieber, Warszawa 2004.
85. W. Lamentowicz, *Państwo współczesne*, Warszawa 1996, s. 42.

Decyzje, rozkazy i zarządzenia:

1. Decyzja Ministra Obrony Narodowej Nr 82/DWOT z 18 marca 2022 r.
2. Decyzja Nr 188/DWOT Ministra Obrony Narodowej z dnia 1 czerwca 2020 r., w sprawie wsparcia przez WOT działań mających na celu zapewnienie wypoczynku dla zorganizowanych grup dzieci i młodzieży w związku z występowaniem wirusa Sars-CoV-2.

3. Decyzja Nr 503/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej (Dz.Urz.MON.2016.1).
4. Decyzja Nr Z-1 MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 lutego 2021 r. zmieniająca decyzję w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej.
5. Decyzja Nr Z-2/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 2 kwietnia 2019 r. w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej.
6. Decyzja Nr Z-4/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej.
7. Decyzja Nr Z-7/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 maja 2016 r. w sprawie sformowania Brygad Obrony Terytorialnej.
8. Decyzja Nr PF-32/Org./SSG/ZOiU-P1 z dnia 24 maja 2016 r. Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 maja 2016 r. w sprawie realizacji przedsięwzięć umożliwiających sformowanie Brygad Obrony Terytorialnej.
9. Decyzja nr Z-78 Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 października 2021 r. zmieniająca decyzję w sprawie wydzielania oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do pomocy Straży Granicznej.
10. Rozkaz Nr 128/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 23 czerwca 2020 r. w sprawie operacji wspierania przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 pk. „Trwała odporność”.
11. Rozkaz Nr 71/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 19 marca 2020 r. w sprawie operacji wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk. „Odporna wiosna”.
12. Rozkaz Nr 75/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 22 marca 2020 r. w sprawie zmiany Rozkazu Nr 71/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 19 marca 2020 r. w sprawie wsparcia przez SZ RP działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 pk. „Odporna wiosna”.
13. Rozkaz Nr Z-10/2021 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 11 lutego 2021 r. w sprawie wyznaczenia i skierowania przedstawiciela BOT do składu Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego.
14. Rozkaz nr Z-16 Dowódcy WOT z dn. 10 marca 2021 roku w sprawie organizacji i funkcjonowania SZK WOT.
15. Rozkaz Nr Z-40 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie organizacji i funkcjonowania Systemu Zarządzania Kryzysowego Wojsk Obrony Terytorialnej, Załącznik Nr 1, Plan użycia sił i środków Wojsk Obrony Terytorialnej w sytuacjach kryzysowych.
16. Rozkaz Nr Z-68/2020 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 1 listopada 2020 r. w sprawie wsparcia działań związanych z zapobieganiem rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2 realizowanych w ramach operacji pk. „Trwała odporność” na kampanię jesienną.
17. Rozkaz Nr Z-75 Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej z dnia 6 września 2021 r. w sprawie wsparcia lokalnych społeczności oraz budowania i wzmocnienia odporności na zagrożenia o charakterze hybrydowym.
18. Zarządzenie 7/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie organizacji, składu oraz miejsca i trybu pracy Zespołu Zarządzania Kryzysowego Ministra Obrony Narodowej, Dz.Urz.MON.2022.70.

19. Zarządzenie Operacyjne Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej Nr 982 z dnia 8 grudnia 2020 r.

Aty prawne:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
2. Ustawa o obronie Ojczyzny z dnia 11 marca 2022 roku (Dz.U. 2022, poz. 655 z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2007 r., nr 89, poz. 590 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz.1928) z późn. zm., art. 11.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2013 roku w sprawie szczegółowych zasad użycia oddziałów i pododdziałów SZ RP w czasie stanu wyjątkowego (Dz. U. 2013, poz. 1733).
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz. U. z 2003 r., nr 41, poz. 347).
7. Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1727, z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2015 r.poz. 1200, z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 191, z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 4 września 2008 r. o ochronie żeglugi i portów morskich (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 692).
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. 2020 poz. 374 z późn. zm.).
12. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2021, poz. 1057, z późn.zm.).
13. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, Dz.U.2021.1486 t.j.
14. Ustawa z dn. z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, Dz. U. z 2021 r. poz. 1940, 2490.
15. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lutego 2017 r. w sprawie powoływania do terytorialnej służby wojskowej i sposobu jej pełnienia
Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lutego 2017 r. w sprawie powoływania do terytorialnej służby wojskowej i sposobu jej pełnienia, (Dz.U. 2020, poz. 1815).
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa (Dz.U. z 2004, nr 219, poz. 2218).
17. Ustawa z dnia 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny (Dz.U.2022.655), art. 22 ust. 2 pkt 6.
18. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego, Dz. U. z 2021 r., 1612.
19. Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 października 2021 r. w sprawie przedłużenia stanu wyjątkowego wprowadzonego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego, Dz. U. z 2021 r., poz. 1788.

20. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na przedłużenie stanu wyjątkowego, Dz. U. z 2021 r., poz. 1787.
21. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych, Dz. U. z 2020, poz. 284 z późn. zm.
22. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, Dz. U. z 2020, poz. 433 z późn. zm.
23. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz. U. z 2020, poz. 491 z późn. zm.
24. Ustawa o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela Dz. U. 2002, Nr 233, poz. 1955.
25. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1996r., nr 13, poz. 74), art. 31, 31a, 31b.
26. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 roku w sprawie gotowości obronnej państwa (Dz. U. z 2004, nr 219, poz. 2218).
27. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie zwierząt wykorzystywanych w akcjach ratowniczych, Dz. U. z 2012 r., poz. 1444.
28. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 roku o stanie klęski żywiołowej, Dz.U. 2017, poz. 1897 z późn. zm.
29. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.), art. 228.
30. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2020, poz. 360).
31. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 sierpnia 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego (Dz. U. z 2016 r., poz. 1090).
32. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz.U. z 1998 r. Nr 96, poz. 603).

Źródła Internetowe:

1. <https://milmag.pl/ii-fala-covid-19-platforma-wsparcia-wot/> [dostęp: 21.11.2021].
2. <https://www.defence24.pl/gen-kukula-bardzo-mocno-stawiamy-na-zdolnosci-przeciwpancerne-wywiad> [dostęp: 17.11.2021 r.].
3. <https://fibis.pl/2020/11/25/jak-identyfikowac-militarne-i-niemilitarne-zagrozenia-dla-bezpieczenstw-a-polski/> [dostęp: 21.11.2021].
4. <https://fibis.pl/2020/11/25/jak-identyfikowac-militarne-i-niemilitarne-zagrozenia-dla-bezpieczenstwa-polski/> [dostęp: 21.11.2021].
5. <https://koziej.pl/wp-content/uploads/2021/03/PBP-21-cz.IV-i-V-Koncepcja-strategiczna.pdf> [Dostęp: 21.11.2021].
6. <https://obronanarodowa.pl/koncepcje-ot/koncepcja-wg-dr-hab-r-szeremietiewa/> [dostęp: 01.03.2021 r.].
7. <https://archiwum2019.mon.gov.pl/obrona-terytorialna/o-nas/biuro-do-spraw-utworzenia-obrony-terytorialnej-bdsuot-z2016-12-15/> [dostęp: 01.03.2021 r.].

8. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/teczka-prasowa/nasi-liderzy>[dostęp: 01.03.2021 r.].
9. <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/aktywnosci-prezydenta/7467,Prezydent-podpisal-ustawe-o-zasadach-pobytu-sojuszniczych-wojsk-na-terytorium-RP.html?search=9679> [dostęp: 09.05.2022].
10. <https://www.wojsko-polskie.pl/articles/tym-zyjemy-v/2021-03-18n-wojsko-polskie-coraz-silniejsze-powstana-nowe-brygady-i-bataliony-terytorialsow/> [dostęp: 21.02.2021 r.].
11. <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pmg2> [dostęp: 15.06.2022].
12. www.pansa.pl [dostęp: 02.06.2022].
13. www.defence24.pl, <https://edgp.gazetaprawna.pl/e-wydanie/58203,15-listopada-2021/73664,Dziennik-GazetaPrawna/770689,Bezpiecznie-juz-bylo.html> [dostęp: 01.03.2022 r.]
14. <https://milmag.pl/ii-fala-covid-19-platforma-wsparcia-wot/> [dostęp: 11.08.2022].
15. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/691452/silnewsparcie-terytorialsow> (data publikacji: 03.09.2021, data dostępu: 09.04.2022).
16. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/692248/szosty-dzien-operacji-silnewsparcie> (data publikacji: 08.09.2021, data dostępu: 09.04.2022).
17. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/692316/silnewsparcie-kolejny-dzien-dzialan> (data publikacji: 07.09.2021, data dostępu: 09.04.2022).
18. <https://www.wojsko-polskie.pl/1bot/articles/aktualnosci-w/2020-01-144-podsumowanie-roku-2019-w-1pbot-czyli-12-faktow-ktore-najbardziej-utkwiy-w-pamieci/> (data dostępu: 09.04.2022).
19. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/698416/miesiac-operacji-silnewsparcie-wot> (data publikacji: 04.10.2021, data dostępu: 09.04.2022).
20. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/698041/silnewsparcie-wspolne-patrole-wodne-na-rzece-bug-w-pasie-objety-m-stanem-wyjatkowym> (data publikacji: 01.10.2021, data dostępu: 09.04.2022).
21. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/704129/akcja-ratownicza-z-silnym-wsparciem-z-powietrza> (data publikacji: 29.10.2021, data dostępu: 09.04.2022).
22. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/692669/siodmy-dzien-operacji-silnewsparcie-w-podlaskiem> (data publikacji: 09.09.2021, data dostępu: 09.04.2022).
23. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/693998/szkolenia-z-cyberbezpieczenstwa> (data publikacji: 15.09.2021, data dostępu: 09.04.2022).
24. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/693264/ruszy-la-linia-wsparcia-dla-osob-z-rejonow-przygranicznych-objetych-stanem-wyjatkowym> (data publikacji: 13.09.2021, data dostępu: 09.04.2022).
25. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/699020/gpr-k9-wot-w-gotowosci-do-wsparcia-podlaskich-terytorialsow> (data publikacji: 06.10.2021, data dostępu: 09.04.2022).
26. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/520125/terytorialsi-wspieraja-bezpieczne-wakacje> (data publikacji: 01.06.2020, data dostępu: 01.04.2022).
27. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/549519/wot-wspiera-organizatorow-wypoczynku-infolinia-800-100-102> (data publikacji: 05.08.2020, data dostępu: 01.04.2022).

28. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/592074/800-100-115-infolinia-wsparcia-osrodkow-pomocy-spoecznej-i-organizacji-pozarzadowych> [dostęp: 01.04.2022].
29. <https://www.wojsko-polskie.pl/dwot/statystyki/> - [dostęp: 01.09.2021 r.]
30. <https://pulsmedycyny.pl/who-oglosilo-pandemie-covid-19-co-to-oznacza-984790>, [dostęp: 22.03.2022].
31. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/strategies-and-plans>, [dostęp: 22.03.2022].
32. <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/31180#>, [dostęp: 13.10.2020].
Policja egzekwuje przestrzeganie zasad w związku z epidemią koronawirusa, strona internetowa Policji, [dostęp: 22.03.2022].
33. <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/186907,Policja-egzekwuje-przestrzeganie-zasad-w-zwiazku-z-epidemia-koronawirusa.html?search=31896>, [dostęp: 13.10.2020].
34. <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/191193,Podsumowanie-wspolnych-dzialan-WOT-i-Policji-w-ramach-operacji-Odporna-Wiosna.html>, [dostęp: 14.10.2020].
35. https://epoznan.pl/news-news-107500-awantura_w_pociagu_w_lesznie_pasazer_krzyczal_ze_ma_koronawirusa, [dostęp: 14.10.2020].
36. <http://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=BPKJ9V>, [dostęp: 16.03.2021].
37. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/734737/zolnierze-wot-cisi-bohaterowie-trudnego-czasu-i-wielkiej-proby-spoecznej-solidarnosci-podsumowanie-operacji-odporna-wiosna-i-trwala-odpornosc> [dostęp: 11.08.2022]
38. <https://konkret24.tvn24.pl/polska,108/nowe-restrykcje-w-pandemii-a-stankleski-zywiolowej-porownujemy-ograniczenia,1034200.html> [dostęp: 08.08.2022]
39. <https://www.rp.pl/wojsko/art35744712-wiecej-wot-przy-granicy-z-ukraina-nowa-brygada-bedzie-tez-w-warszawie>
40. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/758464/potencjal-ochotniczy-wot-uzupelnia-zdolnosc-wojsk-operacyjnych-wywiad>
41. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/445424/centrum-szkolenia-wot-zainaugurowalo-dzialalnosc-w-toruniu> [dostęp: 01.09.2022].
42. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/535247/pulkownik-robert-kasperczuk-nowym-komendantem-cslii-w-zegrzu> [dostęp: 06.04.2022].
43. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/758464/potencjal-ochotniczy-wot-uzupelnia-zdolnosc-wojsk-operacyjnych-wywiad>, [dostęp: 06.04.2022].
44. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/758464/potencjal-ochotniczy-wot-uzupelnia-zdolnosc-wojsk-operacyjnych-wywiad>, [dostęp: 06.04.2022].
45. <https://zbiam.pl/kolejne-zestawy-warmate-dla-wojska-polskiego/>, [dostęp: 06.04.2022].
46. <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy> [dostęp: 01.09.2021].
47. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=pl [dostęp: 01.09.2021].
48. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8230253,lukaszenka-oskarza-polske-konflikty-graniczny.html> [dostęp: 01.09.2021].
49. www.dni.gov/nic/globaltrends [dostęp: 21.11.2021 r.].

50. <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2021> [dostęp: 21.11.2021].
51. <https://gazeta.sgh.waw.pl/meritum/top-10-globalnych-rodzajow-ryzyka-w-najnowszym-raporcie-world-economic-forum> [dostęp: 21.11.2021].
52. <http://www.koalicjaklimatyczna.org/ekstremalne-zjawiska-pogodowe-w-polsce> [dostęp: 21.11.2021].
53. <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego>, [dostęp: 21.11.2021].
54. <https://www.cashless.pl/9704-swiss-re-sigma>. [dostęp: 23.11.2021]
55. <https://infosecurity24.pl/niewydolna-ochrona-ludnosci-w-wydaniu-polskim> [dostęp: 21.11.2021].

WYKAZ DEFINICJI I SKRÓTÓW

W całości pracy dla realizowanej tematyki pojęć zastosowano skróty mogące rodzić wątpliwości, które dla szybkiej analizy autor rozwija poniżej:

Obrona Terytorialna (OT) - to zespół terenowych sił i środków wyodrębnionych z poszczególnych podsystemów tworzących system obronny państwa przygotowanych do realizacji zadań obronnych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa³⁶⁰.

Wojska Obrony Terytorialnej (WOT) - jeden z pięciu rodzajów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, obok Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych, Marynarki Wojennej i Wojsk Specjalnych.

Żołnierz obrony terytorialnej (OT) – osoba, która odbywa lub pełni czynną służbę wojskową w Wojskach Obrony Terytorialnej.

Terytorialna Służba Wojskowa (TSW) - rodzaj czynnej służby wojskowej w Siłach Zbrojnych RP, pełnionej w jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych WOT oraz w DWOT. Terytorialną Służbę Wojskową odbywa się dobrowolnie w formie rotacyjnej lub dyspozycyjnej, w okresie od roku do sześciu lat, z możliwością przedłużenia o kolejny okres. TSW w formie rotacyjnej pełni się w jednostce wojskowej w czasie wyznaczonym przez jej dowódcę, natomiast pozostały czas, w którym żołnierz pozostaje w ciągłej gotowości do pełnienia służby rotacyjnej, określono mianem służby dyspozycyjnej³⁶¹.

Działania hybrydowe – w ujęciu narodowym są to działania mające na celu osiągnięcie celów politycznych i strategicznych z możliwością utrzymania dotychczasowych stosunków gospodarczych i/lub dyplomatycznych. Działania te prowadzone są przez podmioty państwowe i/lub niepaństwowe w sposób zaplanowany i skoordynowany, łączący różne środki wywierania nacisku oraz uzależniania od potencjalnego agresora. Mogą one być prowadzone w środowisku politycznym, ekonomicznym, militarnym i społecznym, w tym mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych³⁶².

Działania asymetryczne - działania, w których strona przeciwna nie jest zdefiniowana lub jej zdefiniowanie nie jest wystarczające do zastosowania regularnych form walki. Występują, gdy strona przeciwna znacząco odbiega poziomem technologicznym,

³⁶⁰ *Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji...*, wyd. cyt., s. 10.

³⁶¹ *Ustawa o obronie Ojczyzny*, wyd. cyt., art. 171, ust. 2.

³⁶² *Koncepcja użycia SZ RP w przeciwdziałaniu zagrożeniom hybrydowym*, CDiS SZ, Bydgoszcz 2017, s. 8.

kulturowym (systemem wartości), a angażowane siły i środki są niewspółmierne do rozmachu prowadzonych działań³⁶³.

Obrona sieciowa – podstawowy rodzaj walki w WOT, polegający na tworzeniu w stałym rejonie odpowiedzialności, w oparciu o miejscową infrastrukturę oraz dogodnie obiekty terenowe, sieci wzajemnie powiązanych ze sobą stanowisk oporu sekcji (drużyn) i punktów oporu plutonów lekkiej piechoty³⁶⁴.

Kryzys - całokształt gwałtownych i nieuniknionych zdarzeń powodujących wzrastający wpływ czynników destabilizujących w ogólnym systemie międzynarodowym lub w każdym jego ogniwie (także w gminie) na poziomie powyżej normy akceptowanej przy wzrastającym prawdopodobieństwie wystąpienia przemocy. W skali mikro będzie to oznaczało sytuację, z którą trudno się pogodzić, sytuację przesilenia lub wymagającą naprawy. W skali makro kryzys będzie oznaczał sytuację krajową lub międzynarodową, w której istnieje zagrożenie dla priorytetów, ważnych interesów lub celów zaangażowanych stron.

Staly Rejon Odpowiedzialności - rejon przydzielony dowódcy oddziału/pododdziału WOT, w którym planuje i organizuje oraz prowadzi działania wszelkimi możliwymi środkami dla osiągnięcia celu prowadzonych działań. Definicja przyjęta w DWOT³⁶⁵.

BOT – Brygada Obrony Terytorialnej

blp – batalion lekkiej piechoty

OPCOM – *ang. Operational Command* - dowodzenie operacyjne

ADCON – *ang. Administrative Control* - kontrola administracyjna

SZK – System Zarządzania Kryzysowego

RON – resort obrony narodowej

ZOW – Zespół Oceny Wsparcia

MZ – Moduł Zadaniowy

ZWO – Zespół Wsparcia Odbudowy

NZPR – Naziemny Zespół Poszukiwawczo-Ratowniczy

UPM – Układ Pozamilitarny

PAŻP – Państwowa Agencja Żeglugi Powietrznej

³⁶³ *Regulamin działań wojsk lądowych*, wyd. cyt., s. 409

³⁶⁴ *Współpraca WOT z administracją publiczną*, Informator WOT, MON, Biuro ds. spraw utworzenia OT, Warszawa 2018, s. 57.

³⁶⁵ *Wojska Obrony Terytorialnej w Operacji...*, wyd. cyt., s. 56.

SAR – *ang. Search And Rescue* - Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa

ASAR – *ang. Aeronautical Search and Rescue* - Służba Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego

USAR – *ang. Urban Search And Rescue* - Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza

FOC – *ang. Full Operational Capability* – pełna zdolność operacyjna

SPIS TABEL

Tab. 1.	Zaangażowanie żołnierzy WOT w działania przeciwkryzysowe	29
Tab. 2.	W jakiego rodzaju działaniach przeciwkryzysowych brałeś/-eś udział dotychczas?.....	106
Tab. 3.	Statystyki opisowe - W jakim stopniu, Twoim zdaniem, „Terytorialsi” powinni być zaangażowani w realizację zadań na wymienionych poniżej etapach sytuacji kryzysowej?.....	111
Tab. 4.	Statystyki opisowe - W jakim stopniu, Twoim zdaniem, mogą zaistnieć przedstawione trudności w danym etapie rozwoju sytuacji kryzysowej, podczas realizowanych przez „Terytorialsów” działań?.....	112
Tab. 5.	Wyposażenie Naziemnego Zespołu Poszukiwawczo-Ratowniczego.....	127
Tab. 6.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	134
Tab. 7.	Statystyki opisowe - W jakim stopniu, jeśli w ogóle, Twoja Brygada Obrony Terytorialnej współpracuje ze służbami i instytucjami wymienionymi poniżej?.....	170
Tab. 8.	W jaki sposób, Twoim zdaniem, WOT powinny informować społeczność lokalną o stanie i rodzajach mogących wystąpić zagrożeń?.....	173
Tab. 9.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	177
Tab. 10.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	178
Tab. 11.	Akcje monitorowania zagrożeń związanych z wirusem Afrykańskiego Pomoru Świń (ASF).....	179
Tab. 12.	Akcje w zakresie zwalczania skutków klęsk żywiołowych.....	180
Tab. 13.	Akcje wsparcia służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego ASAR przez Naziemne Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze WOT.....	180
Tab. 14.	Wsparcie Policji w akcjach poszukiwania oraz ratowania życia osób zaginionych.....	181
Tab. 15.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	190
Tab. 16.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	191
Tab. 17.	Korelacja porządku rang Spearmana.....	201
Tab. 18.	Rodzaje udzielonego wsparcia przez WOT w operacjach przeciwkryzysowych pk. „Odporna Wiosna” i „Trwała Odporność” - od początku wybuchu pandemii COVID-19 w Polsce - do końca 2021 roku...	204
Tab. 19.	Które z podanych poniżej czynności, Twoim zdaniem, powinni wykonywać żołnierze WOT w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej na terenie Twojej gminy, miasta, powiatu?.....	226
Tab. 20.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	229
Tab. 21.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	243
Tab. 22.	Korelacja porządku rang Spearmana.....	244
Tab. 23.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	246
Tab. 24.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	247
Tab. 25.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	248
Tab. 26.	Korelacja porządku rang Spearmana.....	249
Tab. 27.	Korelacja porządku rang Spearmana.....	249
Tab. 28.	Podsumowująca tabela dwudzielcza: częstości obserwowane.....	251
Tab. 29.	Jaki sprzęt znajdujący się na wyposażeniu Twojej jednostki był wykorzystywany do akcji przeciwkryzysowych, w których brałeś udział?.....	261
Tab. 30.	Jakie specjalistyczne szkolenia, Twoim zdaniem, powinni dodatkowo przechodzić żołnierze WOT, by móc profesjonalnie wykonywać zadania z zarządzania kryzysowego?.....	268

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Metody badawcze wykorzystywane do rozwiązania problemów badawczych.....	27
Rys. 2. Czy brałaś/-eś udział, w jednej z operacji Odporna Wiosna, Trwała Odporność lub Silne Wsparcie, w których wykonywałaś/-eś zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, przeciwdziałające skutkom pandemii?..	30
Rys. 3. Rozkład wyników badań ze względu na rodzaj pełnionej służby.....	30
Rys. 4. Rozkład wyników ze względu na korpus.....	31
Rys. 5. Rozkład wieku badanych.....	31
Rys. 6. Rozkład wykształcenia badanych.....	32
Rys. 7. Staż służby wojskowej.....	32
Rys. 8. Odległość pododdziału (błp) od miejsca zamieszkania.....	33
Rys. 9. Forma zatrudnienia.....	33
Rys. 10. Możliwość wykorzystania Sił Zbrojnych RP.....	42
Rys. 11. Typologia zagrożeń niemilitarnych.....	56
Rys. 12. Typologia zagrożeń bezpieczeństwa narodowego RP.....	58
Rys. 13. Rodzaje katastrof we współczesnym świecie	62
Rys. 14. Ewolucja form prowadzenia działań wojennych do 2035 roku.....	68
Rys. 15. Pięć największych zagrożeń dla świata.....	70
Rys. 16. Miejsce OT w systemie obronnym państwa.....	75
Rys. 17. Etapy formowania Wojsk Obrony Terytorialnej.....	80
Rys. 18. Struktura systemu bezpieczeństwa narodowego RP.....	88
Rys. 19. System obrony państwa.....	90
Rys. 20. Pozamilitarne ogniwa Systemu Obrony Państwa.....	93
Rys. 21. Relacje Wojsk Obrony Terytorialnej z Układem Pozamilitarnym.....	98
Rys. 22. Struktura administracji publicznej w ujęciu podmiotowym.....	100
Rys. 23. Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego?	109
Rys. 24. Klasyfikacja zadań Systemu Obrony Państwa wg kryterium rodzaju.....	114
Rys. 25. Podział działań Wojsk Obrony Terytorialnej.....	117
Rys. 26. Czy Twoim zdaniem WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia?	126
Rys. 27. Pełnienie dyżuru w swojej BOT w ramach Naziemnego Zespołu Poszukiwawczo-Ratowniczego (NZPR).....	126
Rys. 28. Praktyczne sprawdzenie działania NZPR w SRO lub sam udział w ramach NZPR w akcji poszukiwawczej statku powietrznego (np. DRONA).....	128
Rys. 29. Udział w ramach akcji monitorowania zagrożeń związanych z wirusem Afrykańskiego Pomoru Świń (ASF) /m.in. akcje poszukiwawcze padłej zwierzyny.....	128
Rys. 30. Udział w działaniach Grupy Poszukiwawczo-Ratowniczej K9 wykorzystującej psy ratownicze /m.in. szkolenie/.....	129
Rys. 31. Udział w akcjach z zakresu zwalczania skutków klęsk żywiołowych m.in. umacnianie wałów przeciwpowodziowych, oświetlanie rejonów w działaniach nocnych, wypompowywanie wody z podtopionych terenów....	130
Rys. 32. Czy w ramach podwyższonych alertów gotowości do działań kryzysowych WOT, (np. w czasie nawałnic) – otrzymałaś/-eś SYGNAŁ i brałaś/-eś bezpośredni udział we wsparciu lokalnych społeczności?	134

Rys. 33. Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej?	137
Rys. 34. Tryb uruchamiania niezbędnych sił i środków, uczestniczących w realizacji planowanych przedsięwzięć na wypadek sytuacji kryzysowej.....	141
Rys. 35. Poziomy Systemu Zarządzania Kryzysowego.....	142
Rys. 36. Poziomy współdziałania WOT z Układem Pozamilitarnym.....	146
Rys. 37. Podział rejonów odpowiedzialności brygad i pododdziałów podległych do realizacji zadań w granicach administracyjnych.....	149
Rys. 38. Dotychczasowe i nowe regulacje prawne w zakresie Systemu Zarządzania Kryzysowego RON.....	150
Rys. 39. Algorytm dotychczasowego i „nowego” sposobu aktywacji sił WOT do realizacji zadań z zakresu Zarządzania Kryzysowego.....	152
Rys. 40. Procedura aktywacji Sił Zbrojnych RP do wsparcia organów administracji publicznej na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 11 marca 2022r. o obronie Ojczyzny.....	155
Rys. 41. Elementy systemu Zarządzania kryzysowego WOT – Moduły Zadaniowe	172
Rys. 42. Elementy systemu Zarządzania kryzysowego WOT – Zespoły Oceny Wsparcia.....	173
Rys. 43. Elementy systemu zarządzania kryzysowego WOT – Zespoły Wsparcia Odbudowy.....	175
Rys. 44. Czy korzystasz z Portalu Informacyjnego WOT (PI WOT), który może być wykorzystywany m.in. do powiadamiania i alarmowania żołnierzy WOT?	189
Rys. 45. Czy wykorzystywałaś/-eś PI WOT do innych celów niż edukacyjny, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przelożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych?	190
Rys. 46. Statystyczny „Terytorials”	200
Rys. 47. Obszary zaangażowania realizowane przez WOT w pandemii COVID-19.	214
Rys. 48. Zaangażowanie WOT w pobierania wymazów.....	215
Rys. 49. Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały w nowych lokalizacjach?	245
Rys. 50. Schemat działania Platformy Integracji Komunikacji (PIK).....	258
Rys. 51. Wykorzystanie BSP WOT w działaniach bojowych.....	261
Rys. 52. System szkolenia Wojsk Obrony Terytorialnej w I cyklu.....	266
Rys. 53. System szkolenia Wojsk Obrony Terytorialnej w II cyklu.....	267
Rys. 54. Mapa powiatów, w których występowały w przeszłości powodzie i podtopienia.....	276

DOWÓDZTWO	
WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ	
Nr.....	2898/20
Wpłynęło.....	1.2.2020
Zał.....	Art./Str. 6
VII	VII

POROZUMIENIE
DOWÓDCY WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ
I KOMENDANTA GŁÓWNEGO POLICJI

z dnia5. lutego..... 2020 r.

w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Policji.

Na podstawie art. 2, art. 3 ust. 2 i art. 11c ust. 2 pkt 5 i 6 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1459, z późn. zm.) oraz art. 1 ust. 2 pkt 1-3, art. 14 ust. 1 pkt 3, w związku z art. 18 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2019 r. poz. 161, z późn. zm.), mając na celu zapewnienie sprawnej i skutecznej realizacji zadań, Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej i Komendant Główny Policji, zwani dalej „Stronami”, ustalają, co następuje:

§ 1.

Porozumienie określa zakres i formy współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Policji.

§ 2.

1. Współpraca, o której mowa w § 1, obejmuje współpracę jednostek wojskowych Wojsk Obrony Terytorialnej z jednostkami organizacyjnymi Policji w zakresie zarządzania kryzysowego, ratowania życia ludzkiego i poszukiwania osób zaginionych oraz współpracę w zakresie działalności szkoleniowej, przygotowującej Strony porozumienia do:

- 1) pomocy oddziałom i pododdziałom Policji, o której mowa w art. 18 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji;
- 2) realizacji zadań ustawowych wynikających z art. 11c ust. 2 pkt 5 i 6 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Współpraca obejmuje w szczególności:

- 1) wymianę informacji niezbędnych do realizacji postanowień określonych w porozumieniu przez jednostki wojskowe Wojsk Obrony Terytorialnej oraz jednostki i komórki organizacyjne Policji;
- 2) korzystanie z bazy szkoleniowej oraz świadczenie usług dydaktycznych;
- 3) wymianę materiałów szkoleniowych i doświadczeń z prowadzonych ćwiczeń;
- 4) uwzględnienie w programach własnych szkoleń tematyki istotnej z punktu widzenia realizacji zadań Stron, które mogą być objęte zakresem współpracy;
- 5) współpracę kadry instruktorskiej, dydaktycznej oraz innych specjalistów w zakresie objętym porozumieniem;
- 6) udzielenie wsparcia logistycznego w zależności od potrzeb, polegającego

w szczególności na umożliwieniu korzystania, na podstawie zawartych umów, z zakwaterowania i strzelnic, sprzętu o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym oraz środków transportu.

§ 3.

1. Współpraca będzie podejmowana na wniosek Strony lub jej uprawnionych przedstawicieli, z zastrzeżeniem § 4 pkt 2.

2. Strony:

- 1) nadzorują realizację procesu planowania współpracy na szczeblu centralnym oraz koordynują udział w pracach planistycznych swych uprawnionych przedstawicieli;
- 2) inicjują przedsięwzięcia planistyczne i rozwiązania systemowe;
- 3) wspólnie rozstrzygają sprawy sporne dotyczące współpracy ich uprawnionych przedstawicieli;
- 4) uzgadniają procedury współpracy.

3. Uprawnionymi przedstawicielami Stron są:

- 1) dowódcy jednostek wojskowych Wojsk Obrony Terytorialnej, szefowie komórek wewnętrznych Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej lub upoważnione przez nich osoby - w zakresie posiadanej właściwości;
- 2) kierownicy jednostek organizacyjnych Policji i komórek organizacyjnych Komendy Głównej Policji – w zakresie posiadanej właściwości.

4. Koordynację współpracy prowadzą:

- 1) ze strony Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej:
 - a) Szef Sztabu – w zakresie działalności logistycznej,
 - b) Szef Pionu Szkolenia – w zakresie działalności szkoleniowej,
 - c) Szef Taktycznego Centrum Operacyjnego – w obszarze przygotowania do realizacji zadań współpracy w zakresie poszukiwania oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego;
- 2) ze strony Policji:
 - a) Dyrektor Głównego Sztabu Policji Komendy Głównej Policji – w zakresie realizacji przedsięwzięć zarządzania kryzysowego,
 - b) Dyrektor Biura Kadr, Szkolenia i Obsługi Prawnej Komendy Głównej Policji – w zakresie działalności szkoleniowej,
 - c) Dyrektor Biura Logistyki Policji Komendy Głównej Policji – w zakresie działalności logistycznej.

5. Uprawnieni przedstawiciele Stron, o których mowa w § 3 ust. 3, mogą zawierać porozumienia wykonawcze w celu określenia szczegółowych zasad współpracy.

§ 4.

Ustala się następujący sposób postępowania przy współpracy:

- 1) wniosek, o którym mowa w § 3 ust. 1, jest składany w formie pisemnej;
- 2) wniosek w sprawie wsparcia Policji przez jednostki wojskowe Wojsk Obrony Terytorialnej w zakresie poszukiwania oraz ratowania życia osób zaginionych, którego wzór jest określony w załączniku do porozumienia, Komenda Wojewódzka Policji przesyła do służby dyżurnej właściwej terytorialnie jednostki wojskowej Wojsk Obrony Terytorialnej;
- 3) podjęcie współpracy powinno być poprzedzone odpowiednimi wzajemnymi uzgodnieniami lub planowaniem;
- 4) z czynności realizowanych w ramach współpracy sporządza się dokumentację odzwierciedlającą rzeczywisty ich przebieg i skutki; przy czym Strony lub ich uprawnieni przedstawiciele mogą wskazać cel lub sposób jej wykorzystania oraz formę i miejsce przechowywania.

§ 5.

1. W ramach współpracy mogą być powoływane wspólne grupy lub zespoły do realizacji określonych zadań.
2. Grupy i zespoły, o których mowa w ust. 1, są powoływane na podstawie decyzji właściwych podmiotów, o których mowa w § 3 ust. 3, określających w szczególności:
 - 1) cel powołania grupy lub zespołu;
 - 2) skład osobowy, w tym kierownika grupy lub zespołu;
 - 3) zadania realizowane w ramach współpracy;
 - 4) okres funkcjonowania grupy lub zespołu.

§ 6.

1. Strony prowadzą wspólną politykę informacyjną, polegającą w szczególności na wzajemnym konsultowaniu i uzgadnianiu przekazywanych opinii publicznej komunikatów dotyczących współpracy.
2. Strony każdorazowo określają zakres informacji podlegających ochronie.

§ 7.

Koszty finansowe powstałe z tytułu współpracy każda ze Stron ponosi we własnym zakresie.

§ 8.

Spory kompetencyjne powstałe w związku z realizacją porozumienia będą rozstrzygane przez Strony lub ich upoważnionych przedstawicieli, w drodze uzgodnień.

§ 9.

1. Porozumienie jest zawarte na czas nieokreślony.
2. Zmiany porozumienia wymagają dla swej ważności formy pisemnej w postaci aneksu uzgodnionego i podpisanego przez każdą ze Stron.
3. Porozumienie może być rozwiązane na podstawie pisemnego oświadczenia jednej ze Stron, przekazanego drugiej Stronie w terminie nie krótszym niż 60 dni przed żądanym terminem rozwiązania.

§ 10.

Strony dokonują okresowo albo w miarę potrzeby oceny realizacji porozumienia.

§ 11.

Porozumienie sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

§ 12.

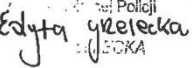
Porozumienie wchodzi w życie z dniem podpisania.

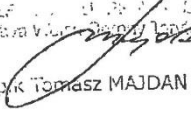

KOMENDANT GŁÓWNY POLICJI

gen. insp. dr Jarosław SZYMCZYK

DOWÓDCA
WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ

gen. dyw. Wiesław KUKUŁA

Edyta Gzelecka

Płk Tomasz MAJDAN

**Załącznik nr 1 do Porozumienia Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej
i Komendanta Głównego Policji**

Miejscowość, r.

.....
(pieczęć jednostki Policji)

L. dz.

DOWÓDCA
.... BRYGADY OBRONY TERYTORIALNEJ
(nr brygady)
W

WNIOSEK

w sprawie wsparcia przez jednostkę wojskową Wojsk Obrony Terytorialnej działań poszukiwawczych
osoby zaginionej

W związku z zaginięciem w dniu o godz.
w miejscowości

(miejscowość, powiat, województwo)

osoby
(imię, nazwisko i data urodzenia)

zwracam się z prośbą o wsparcie działań poszukiwawczych prowadzonych przez
..... na
terenie

(nazwa jednostki Policji)

.....
(miejscowość, powiat, województwo)

pododdziałem w sile wraz z

Dowodzącym działaniami poszukiwawczymi w terenie jest

.....
(stopień, imię i nazwisko, stanowisko policjanta dowodzącego, nr kontaktowy)

Proszę o udzielenie odpowiedzi o możliwościach wydzielenia sił i środków na numer

.....
(nr telefonu, nr faxu, adres e-mail)

.....
(podpis dyżurnego KWP/KSP)

UZASADNIENIE

Projekt porozumienia Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej i Komendanta Głównego Policji w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Policji jest wynikiem uzgodnień ukierunkowanych na podjęcie działań zmierzających do określenia zasad i form współpracy pomiędzy Stronami.

Współpraca wymienionych służb w formie zawartej w przedmiotowym porozumieniu, przede wszystkim prowadzenie wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych, przyniesie wymierne korzyści Stronom porozumienia, w szczególności w postaci efektywnego i sprawnego wykonywania zadań wynikających z ustaw kompetencyjnych, wzmacniając tym samym zdolności obronne Rzeczypospolitej Polskiej.

Wejście w życie porozumienia nie spowoduje dodatkowych skutków finansowych dla budżetu Wojsk Obrony Terytorialnej i budżetu Policji.

DOWÓDZTWO	
WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ	
Nr...	2456/20
Wpłynęło.....	8.6.2020
Zal.	Ark./Str. 6
VII	VII

POROZUMIENIE
między

DOWÓDCĄ WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ
a
KOMENDANTEM GŁÓWNYM PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

z dnia5...lutego..... 2020 r.

w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Państwowej Straży Pożarnej.

Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej oświadcza, że zgodnie z art. 11c ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1541) do zakresu jego działania należy wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Wojsk Obrony Terytorialnej w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także udziału w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej oświadcza, że zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1499, z późn. zm.), Państwowa Straż Pożarna jest formacją przeznaczoną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami.

Biorąc pod uwagę powyższe, Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej i Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, zwani dalej „Stronami”, wspólnie postanawiają podjąć współpracę w celu zapewnienia sprawnej i skutecznej realizacji zadań w zakresie wymienionym na wstępie.

§ 1.

Porozumienie określa zakres i formy współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Państwowej Straży Pożarnej.

§ 2.

1. Zakres działania, o którym mowa w § 1, obejmuje współpracę jednostek wojskowych Wojsk Obrony Terytorialnej z jednostkami organizacyjnymi Państwowej Straży Pożarnej w zakresie ratowania życia i zdrowia ludzi, mienia i środowiska, walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami, prowadzenia akcji poszukiwawczych oraz współpracę

Strona 1 z 5

w zakresie działalności szkoleniowej, przygotowującej Strony porozumienia do:

- 1) wzajemnej pomocy jednostkom organizacyjnym Państwowej Straży Pożarnej oraz jednostkom wojskowym Wojsk Obrony Terytorialnej;
 - 2) realizacji zadań ustawowych wynikających z art. 11c ust. 2 pkt 5 i 6 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Współpraca obejmuje w szczególności:
- 1) wymianę informacji niezbędnych do realizacji postanowień określonych w porozumieniu przez jednostki wojskowe Wojsk Obrony Terytorialnej oraz jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej;
 - 2) zapewnienie łączności, w tym wypracowanie i doskonalenie procedur związanych z wykorzystaniem sprzętu łączności Wojsk Obrony Terytorialnej oraz Państwowej Straży Pożarnej z uwzględnieniem wsparcia dowodzenia i współdziałania;
 - 3) korzystanie z bazy szkoleniowej;
 - 4) udział, organizowanie i prowadzenie wspólnych ćwiczeń i szkoleń;
 - 5) wymianę materiałów szkoleniowych, doświadczeń z prowadzonych ćwiczeń;
 - 6) uwzględnienie w programach własnych szkoleń tematyki istotnej z punktu widzenia realizacji zadań Stron, które mogą być objęte zakresem współdziałania;
 - 7) współpracę kadry instruktorskiej, dydaktycznej oraz innych specjalistów w zakresie objętym współdziałaniem;
 - 8) udzielenie wsparcia logistycznego w zależności od potrzeb, polegającego w szczególności na umożliwieniu korzystania na podstawie obowiązujących przepisów prawa z zakwaterowania, sprzętu będącego na wyposażeniu Wojsk Obrony Terytorialnej oraz Państwowej Straży Pożarnej, w tym środków i sprzętu transportu.
 - 9) współpracę w zakresie edukacji dla bezpieczeństwa, działalności edukacyjnej na rzecz obrony państwa, kształtowania świadomości obronnej i postaw patriotycznych.

§ 3.

1. Współpraca będzie podejmowana na wniosek Strony lub jej uprawnionych przedstawicieli.
2. Strony:
 - 1) nadzorują realizację procesu planowania współpracy na szczeblu centralnym

-
- oraz koordynują udział w pracach planistycznych swych uprawnionych przedstawicieli;
- 2) inicjują przedsięwzięcia planistyczne i rozwiązania systemowe;
 - 3) wspólnie rozstrzygają sprawy sporne dotyczące współpracy ich uprawnionych przedstawicieli;
 - 4) uzgadniają procedury współdziałania.
3. Uprawnionymi przedstawicielami Stron są:
- 1) dowódcy jednostek wojskowych Wojsk Obrony Terytorialnej lub upoważnione przez nich osoby – w zakresie posiadanej właściwości;
 - 2) komendanci wojewódzcy Państwowej Straży Pożarnej, w zakresie posiadanej właściwości.
4. Strony zastrzegają sobie odstąpienie od współpracy w przypadku, gdy istnieją przesłanki istotne uniemożliwiające jej realizację.
5. Strony oraz uprawnieni przedstawiciele Stron, o których mowa w ust. 3, uzgadniają szczegółowy zakres i sposób wymiany i gromadzenia informacji z uwzględnieniem wykazów numerów telefonów, faksów, adresów e-mail, osób funkcyjnych odpowiedzialnych za koordynację współpracy, całodobowego trybu zapewnienia możliwości wymiany informacji.

§ 4.

Ustala się następujący sposób postępowania przy współpracy:

- 1) wniosek, o którym mowa w § 3 ust. 1, jest składany w formie pisemnej, także w formie elektronicznej, przy czym uprawnieni przedstawiciele stron mogą uzgodnić tryb składania wniosku dla działań związanych z zaistnieniem zdarzeń wymagających natychmiastowego podjęcia współdziałania;
- 2) podmiotami Państwowej Straży Pożarnej, które mogą składać i do których należy kierować wniosek, jest właściwy terenowo komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej dla przedsięwzięć realizowanych na obszarze województwa z wykorzystaniem sił i środków Państwowej Straży Pożarnej danego województwa oraz Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej dla przedsięwzięć z wykorzystaniem sił i środków Państwowej Straży Pożarnej na szczeblu krajowym;
- 3) właściwymi podmiotami Wojsk Obrony Terytorialnej, które mogą składać i do których należy kierować wniosek, jest właściwy terytorialnie Dowódca Brygady

Wojsk Obrony Terytorialnej dla przedsięwzięć realizowanych w jego Stałym Rejonie Odpowiedzialności z wykorzystaniem sił i środków danej Brygady oraz Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej dla przedsięwzięć z wykorzystaniem sił i środków WOT na szczeblu krajowym;

- 4) podjęcie współpracy powinno być poprzedzone odpowiednimi wzajemnymi uzgodnieniami lub planowaniem z uwzględnieniem wskazania osób funkcyjnych odpowiedzialnych za koordynację współpracy;
- 5) w miarę potrzeb z czynności realizowanych w ramach współpracy sporządza się dokumentację odzwierciedlającą rzeczywisty ich przebieg i skutki; przy czym Strony lub ich uprawnieni przedstawiciele mogą wskazać cel lub sposób jej wykorzystania oraz formę i miejsce przechowywania.

§ 5.

1. W ramach współpracy mogą być powoływane wspólne grupy lub zespoły do realizacji określonych zadań.
2. Grupy i zespoły, o których mowa w ust. 1, są powoływane na podstawie decyzji właściwych podmiotów, o których mowa w § 3 ust. 3, określających w szczególności:
 - 1) cel powołania grupy lub zespołu;
 - 2) skład osobowy, w tym kierownika grupy lub zespołu;
 - 3) zadania realizowane w ramach współpracy;
 - 4) okres funkcjonowania grupy lub zespołu.

§ 6.

1. Strony prowadzą wspólną politykę informacyjną, polegającą w szczególności na wzajemnym konsultowaniu i uzgadnianiu przekazywanych opinii publicznej komunikatów dotyczących współpracy.
2. Strony każdorazowo określają zakres informacji podlegających ochronie.

§ 7.

Koszty finansowe powstałe z tytułu współpracy, w tym szkoleń i ćwiczeń, każda ze Stron ponosi we własnym zakresie.

§ 8.

Spory kompetencyjne powstałe w związku z realizacją porozumienia będą rozstrzygane przez Strony lub ich upoważnionych przedstawicieli, w drodze uzgodnień.

§ 9.

1. Porozumienie jest zawarte na czas nieokreślony.
2. Zmiany porozumienia wymagają dla swej ważności formy pisemnej w postaci aneksu uzgodnionego i podpisanego przez każdą ze Stron.
3. Porozumienie może być rozwiązane na podstawie pisemnego oświadczenia jednej ze Stron, przekazanego drugiej Stronie w terminie nie krótszym niż 60 dni przed żądanym terminem rozwiązania.

§ 10.

Strony dokonują okresowo albo w miarę potrzeby oceny realizacji porozumienia.

§ 11.

Porozumienie sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

§ 12.

Porozumienie wchodzi w życie z dniem podpisania.

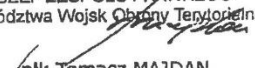

KOMENDANT GŁÓWNY
PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

st. bryg. Andrzej BARTKOWIAK

DOWÓDCA
WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ

gen. dyw. Wiesław KUKUŁA

Robert Zurawski
Radca Prawny
WA-3795

RADCA PRAWNY – KOORDYNATOR
SZEFEK ZESPOŁU PRAWNEGO
Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej

plk. Tomasz MAJDAN

Strona 5 z 5

UZASADNIENIE

Projekt porozumienia Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej i Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej w sprawie współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej i Państwowej Straży Pożarnej jest wynikiem uzgodnień ukierunkowanych na podjęcie działań zmierzających do określenia zasad i form współpracy pomiędzy Stronami.

Współdziałanie wymienionych służb w formie zawartej w przedmiotowym porozumieniu, przede wszystkim prowadzenie wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych, przyniesie wymierne korzyści Stronom porozumienia, w szczególności w postaci efektywnego i sprawnego wykonywania zadań wynikających z ustaw kompetencyjnych, wzmacniając tym samym zdolności obronne Rzeczypospolitej Polskiej.

Wejście w życie porozumienia nie spowoduje dodatkowych skutków finansowych dla budżetu Wojsk Obrony Terytorialnej i budżetu Państwowej Straży Pożarnej.

DOWÓDZTWO WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ	
Nr.....	13623/18
Wpłynęło.....	01 PAŹ 2018
Zal.	Ark./Str.6.....
v	v

**POROZUMIENIE
KOMENDANTA GŁÓWNEGO STRAŻY GRANICZNEJ
I DOWÓDCY WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ**

z dnia 27 września..... 2018 r.

w sprawie współdziałania Straży Granicznej i Wojsk Obrony Terytorialnej

Na podstawie art. 3a pkt 7 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2365 i 2405 oraz z 2018 r. poz. 106, 138, 650, 730, 894 i 1544) i art. 11c ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1459), mając na celu zapewnienie sprawnej i skutecznej realizacji zadań, Komendant Główny Straży Granicznej i Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej, zwani dalej "Stronami", ustalają, co następuje:

§ 1.

Porozumienie określa szczegółowy zakres i formy współdziałania Straży Granicznej i Wojsk Obrony Terytorialnej.

§ 2.

1. Zakres współdziałania obejmuje:

- 1) wzmocnianie zdolności obronnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) przygotowanie funkcjonariuszy i pracowników jednostek organizacyjnych Straży Granicznej oraz żołnierzy i pracowników jednostek wojskowych Wojsk Obrony Terytorialnej do współdziałania w różnych stanach gotowości obronnej państwa;
- 3) wzajemne przekazywanie informacji o zagrożeniach i zdarzeniach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania oraz realizacji zadań przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej i jednostki wojskowe Wojsk Obrony Terytorialnej;
- 4) współpracę jednostek wojskowych Wojsk Obrony Terytorialnej z jednostkami organizacyjnymi Straży Granicznej w zakresie prowadzenia wspólnych działań szkoleniowych przygotowujących Strony porozumienia do prowadzenia współdziałania w przypadkach, o których mowa w art. 11b ust. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej;
- 5) doskonalenie metodyki wykonywania zadań i czynności służbowych;
- 6) współpracę szkoleniową;
- 7) współpracę w sytuacjach kryzysowych;
- 8) wsparcie logistyczne.

2. Współdziałanie jest realizowane w następujących formach:

- 1) wymiany informacji istotnych z punktu widzenia realizacji zadań Stron;
- 2) wymiany doświadczeń uzyskiwanych w zakresie wykonywania zadań i czynności służbowych;

- 3) organizowania i prowadzenia wspólnych działań oraz przedsięwzięć szkoleniowych, a także wzajemnego udostępniania bazy szkoleniowej;
- 4) udzielania podczas wykonywania czynności służbowych specjalistycznego wsparcia technicznego i osobowego, oraz udostępniania obiektów, a w szczególności strzelnic, zgodnie z obowiązującymi obie Strony przepisami.

§ 3.

1. Przedsięwzięcia realizowane w ramach współdziałania będą podejmowane na wniosek Strony lub jej uprawnionych przedstawicieli.
2. Uprawnionymi przedstawicielami Stron są:
 - 1) kierownicy jednostek organizacyjnych Straży Granicznej, kierownicy komórek organizacyjnych Komendy Głównej Straży Granicznej lub upoważnieni przez nich funkcjonariusze Straży Granicznej - w zakresie posiadanej właściwości;
 - 2) dowódcy jednostek wojskowych Wojsk Obrony Terytorialnej, szefowie komórek wewnętrznych Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej lub upoważnione przez nich osoby - w zakresie posiadanej właściwości.
3. Koordynację współdziałania, z zastrzeżeniem § 10, prowadzą:
 - 1) ze strony Straży Granicznej:
 - a) Dyrektor-Szef Sztabu Komendanta Głównego Straży Granicznej – z wyłączeniem zakresu określonego w lit. b,
 - b) Dyrektor Biura Kadr i Szkolenia Komendy Głównej Straży Granicznej – w zakresie organizacji i prowadzenia szkoleń;
 - 2) ze strony Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej:
 - a) Szef Sztabu – w zakresie działalności operacyjnej,
 - b) Szef Pionu Szkolenia – w zakresie działalności szkoleniowej,
 - c) Szef Taktycznego Centrum Operacyjnego – w zakresie realizacji przedsięwzięć zarządzania kryzysowego.
4. Uprawnieni przedstawiciele Stron, o których mowa w ust. 2, mogą zawierać porozumienia wykonawcze w celu określenia szczegółowych zasad współdziałania.
5. Odmowa współdziałania może nastąpić tylko w przypadkach, gdy wykonanie czynności na rzecz Strony wnioskującej o współdziałanie mogłoby uniemożliwić lub poważnie utrudnić wykonywanie ustawowych zadań Strony wezwanej do współdziałania albo naruszyć przepisy prawa.

§ 4.

Ustala się następujący sposób postępowania przy współdziałaniu:

- 1) wniosek, o którym mowa w § 3 ust. 1, składany jest w formie pisemnej, a w przypadkach

niecierpiących zwłoki w formie ustnej, z zastrzeżeniem udokumentowania przez Stronę wnioskującą ustnie złożonego wniosku w formie notatki służbowej;

- 2) podjęcie czynności służbowych w ramach współdziałania powinno być poprzedzone odpowiednimi do okoliczności faktycznych wzajemnymi uzgodnieniami lub planowaniem;
- 3) z czynności wykonanych w ramach współdziałania sporządza się dokumentację wymaganą odrębnymi przepisami, a ponadto Strony lub ich uprawnieni przedstawiciele mogą zlecić sporządzenie dokumentacji dodatkowej, wskazując cel lub sposób wykorzystania oraz formę i miejsce przechowywania tej dokumentacji;
- 4) funkcjonariusze i pracownicy Straży Granicznej oraz żołnierze i pracownicy Wojsk Obrony Terytorialnej bezpośrednio kierujący przedsięwzięciami wykonywanymi w ramach współdziałania dokonują bieżącej oceny przebiegu i rezultatów tych przedsięwzięć i zawiadamiają drogą służbową odpowiednio uprawnionych przedstawicieli Stron oraz koordynujących współdziałanie o stwierdzonych nieprawidłowościach.

§ 5.

1. W ramach współdziałania mogą być:
 - 1) prowadzone konsultacje poprzedzające przedsięwzięcia wykonawcze;
 - 2) dokonywana bieżąca wymiana informacji o przebiegu przedsięwzięć wykonawczych;
 - 3) powoływane wspólne zespoły koordynacyjne, w szczególności do planowania przebiegu współdziałania, bezpośredniego kierowania lub nadzoru nad czynnościami prowadzonymi w ramach współdziałania albo analizy i oceny rezultatów tych czynności;
 - 4) wypracowywane wspólne procedury reagowania kryzysowego.
2. Zespoły koordynacyjne, o których mowa w ust. 1 pkt 3, są powoływane w drodze wspólnej decyzji Stron lub ich uprawnionych przedstawicieli, przy czym kierownika zespołu wyznacza Strona wnioskująca o powołanie zespołu.

§ 6.

Zasady wymiany informacji i doświadczeń, o których mowa w § 2 ust. 2 pkt 1 i 2, Strony ustalą każdorazowo w trybie roboczym stosowanie do bieżących potrzeb.

§ 7.

Współdziałanie, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 3, może być realizowane poprzez:

- 1) organizację i uczestnictwo we wspólnych działaniach szkoleniowych na rzecz Straży Granicznej w przypadkach, o których mowa w art. 11b ust. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej;
- 2) organizację i uczestnictwo w przedsięwzięciach szkoleniowych w szkołach i ośrodkach szkolenia albo innych wydzielonych obiektach Straży Granicznej lub Wojsk Obrony Terytorialnej;

- 3) organizację wspólnych ćwiczeń w celu doskonalenia wymiany informacji i realizacji wspólnych zadań,
- 4) uwzględnienie w programach własnych szkoleń tematyki istotnej z punktu widzenia realizacji zadań Stron, które mogą być objęte zakresem współdziałania;
- 5) współpracę kadry instruktorskiej, dydaktycznej oraz innych specjalistów w zakresie objętym współdziałaniem.

§ 8.

Współdziałanie, o którym mowa w § 2 ust. 2 pkt 4, może być realizowane poprzez:

- 1) udostępnianie posiadanej bazy szkoleniowej, urządzeń i sprzętu oraz innego wyposażenia, a także obiektów będących w dyspozycji Stron, z zastrzeżeniem obowiązujących przepisów prawa;
- 2) wymianę materiałów szkoleniowych;
- 3) wymianę doświadczeń z przeprowadzonych ćwiczeń i działań;
- 4) skierowanie specjalistów wraz z niezbędnym sprzętem i wyposażeniem do wsparcia działań Stron;
- 5) konsultacje techniczne i technologiczne.

§ 9.

1. Strony zobowiązują się do prowadzenia wspólnej polityki informacyjnej, polegającej na wzajemnym konsultowaniu przekazywanych informacji i komunikatów dotyczących współdziałania określonego porozumieniem.
2. Strony każdorazowo określają zakres informacji podlegających ochronie.

§ 10.

Komendant Główny Straży Granicznej oraz Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej odpowiadają za:

- 1) realizację procesu planowania na szczeblu centralnym;
- 2) koordynację udziału w pracach planistycznych uprawnionych przedstawicieli Stron;
- 3) inicjowanie podejmowania przedsięwzięć planistycznych i wprowadzenia rozwiązań systemowych oraz wspólne rozstrzygnięcie w sprawach spornych dotyczących współdziałania uprawnionych przedstawicieli Stron;
- 4) uzgadnianie procedur współdziałania.

§ 11.

Ze względu na specyfikę realizowanych przez Straż Graniczną zadań, Straż Graniczna zastrzega sobie prawo weryfikacji stanu osobowego Wojsk Obrony Terytorialnej kierowanego do współdziałania w bezpośredniej ochronie granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej i obiektów Straży Granicznej.

§ 12.

Wszelkie przedsięwzięcia i czynności wykonywane na podstawie porozumienia podlegają rozliczeniom finansowym prowadzonym według następujących zasad:

- 1) Straż Graniczna i Wojska Obrony Terytorialnej pokrywają w całości odpowiednie koszty przedsięwzięć i czynności wykonywanych wyłącznie na ich rzecz;
- 2) koszty przedsięwzięć i czynności wspólnych, wykonywanych jednocześnie na rzecz Straży Granicznej i Wojsk Obrony Terytorialnej, są pokrywane w proporcjach wzajemnie uzgadnianych;
- 3) wysokość kosztów podlegających rozliczeniom ustala się na poziomie rzeczywistych wydatków.
- 4) dopuszcza się możliwość dokonywania przez Strony rozliczeń w trybie bezkosztowym, o ile nie narusza to przepisów obowiązujących Strony.

§ 13.

Spory kompetencyjne powstałe w związku z realizacją porozumienia będą rozstrzygane przez Strony lub ich upoważnionych przedstawicieli, w drodze uzgodnień.

§ 14.

1. Zmiana porozumienia wymaga zachowania formy pisemnego aneksu.
2. Porozumienie może być rozwiązane na podstawie pisemnego oświadczenia jednej ze Stron, przekazanego drugiej Stronie w terminie nie krótszym niż 60 dni przed żądanym terminem rozwiązania.

§ 15.

Komendant Główny Straży Granicznej oraz Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej dokonują w miarę potrzeby oceny realizacji porozumienia.

§ 16.

Porozumienie sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

§ 17.

Porozumienie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia podpisania.

**KOMENDANT GŁÓWNY
STRAŻY GRANICZNEJ**

gen. bryg. SG Tomasz PRAGA

**DOWÓDCA
WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ**

gen. dyw. Wiesław KUKUŁA

UZASADNIENIE

Projekt porozumienia Komendanta Głównego Straży Granicznej i Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej w sprawie współdziałania Straży Granicznej i Wojsk Obrony Terytorialnej jest wynikiem uzgodnień ukierunkowanych na podjęcie działań zmierzających do określenia szczegółowych zasad i form współpracy pomiędzy Stronami.

Współdziałanie wymienionych służb w formie wymiany informacji, udzielania specjalistycznego wsparcia technicznego, wzajemnego świadczenia usług logistycznych, wymiany doświadczeń, prowadzenia wspólnych działań oraz przedsięwzięć szkoleniowych, przyniesie wymierne korzyści Stronom porozumienia, w szczególności w postaci efektywnego i sprawnego wykonywania zadań wynikających z ustaw kompetencyjnych.

Wejście w życie porozumienia nie spowoduje dodatkowych skutków finansowych dla budżetu Straży Granicznej i budżetu Wojsk Obrony Terytorialnej.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ

UPOWAŻNIENIE Nr 104/MON
MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

z dnia 13 lipca 2022 r.

Na podstawie art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 196 oraz z 2022 r. poz. 655), w związku z § 9 ust. 2 decyzji Nr Z-4/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 maja 2022 r. w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej (niepublikowana), upoważniam

**Pana gen. broni Wiesława KUKULĘ
DOWÓDCĘ WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ**

do podejmowania decyzji, na podstawie wniosku organu administracji publicznej, w sprawie użycia sił i środków ujętych w „Planie Zarządzania Kryzysowego Resortu Obrony Narodowej”.

Upoważnienie zostaje udzielone na czas pełnienia przez Pana gen. broni Wiesława KUKULĘ funkcji Szefa Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Obrony Narodowej.

W sprawach objętych niniejszym upoważnieniem Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej, Pan gen. broni Wiesław KUKUŁA, podpisuje decyzje z zamieszczeniem klauzuli „z upoważnienia Ministra Obrony Narodowej”, uwierzytelniając je odciskiem własnej pieczęci urzędowej.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ

Mariusz BŁASZCZAK

GŁÓWNY SPECJALISTA
DEPARTAMENTU PRAWNEGO

plk Robert SIMLAT

Joanna BULIRA

radca prawny
WA-12173

DYREKTOR
DEPARTAMENTU PRAWNEGO

Dawid STACHURSKI

DOWÓDCA
WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ

gen. broni Wiesław KUKUŁA

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

do pracy doktorskiej ppłk. Pawła ZAGÓRSKIEGO

na temat

„Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa”

Szanowna Koleżanko / Szanowny Kolego,

Jestem jednym z Was, żołnierzem WOT, oficerem pełniącym służbę w Dowództwie Wojsk Obrony Terytorialnej w Zegrzu, szefem Wydziału Planowania Zasobów Kadrowych w Zarządzie Zasobów Osobowych T-1.

Skonstruowałem ankietę na potrzeby swojej rozprawy doktorskiej zatytułowanej „Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa”.

Zwracam się do Ciebie, jako żołnierza naszej formacji, który po szkoleniu podstawowym oraz serii szkoleń rotacyjnych, poszerza dalej swoją wiedzę i poświęca się służbie dla dobra naszej Ojczyzny oraz działa na rzecz społeczeństwa, wykonuje, bądź wykonywał zadania w ramach różnych operacji: **Odporna Wiosna, Trwała Odporność**, czy **Silne Wsparcie**. To właśnie żołnierze korpusu szeregowych i podoficerów pełnią tu znaczącą rolę, gdyż bezpośrednio realizują zadania na pierwszej linii, ale nie bez znaczenia są decyzje ich przełożonych - oficerów, na których spoczywa ciężar organizacyjny i decyzyjny.

Celem ankiety jest uzyskanie danych, które pomogą określić najbardziej efektywne kierunki zaangażowania WOT oraz wskazać, które z metod i form wsparcia układu pozamilitarnego (UPM) są najczęściej wybierane przez dowódców brygad do wspomagania społeczeństwa w ramach zarządzania kryzysowego.

Ankieta jest w pełni anonimowa. Do swoich analiz jako punkt odniesienia, przyjąłem korpus i stanowisko na jakim byłeś, podczas wykonywania zadań w ramach jednej z operacji wspierających. Wyniki badań zostaną przekazane do Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej w Warszawie oraz do informacji Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej. Moja praca doktorska ma ukazać pozytywny wpływ Twojego zaangażowania i wskazać ewentualne obszary, które wymagają poprawy, aby bardziej efektywnie wypełniać naszą misję, związaną ze wsparciem społeczności lokalnych.

W ankiecie należy zaznaczyć właściwe odpowiedzi (jedną bądź kilka, zgodnie ze wskazówkami), a jeśli zajdzie taka potrzeba dopisać własny komentarz pod pytaniem. To pomoże lepiej zrozumieć Twój punkt widzenia.

Dziękuję Ci za zaangażowanie i poświęcony czas. Wierzę, że wspólnie jesteśmy w stanie doprowadzić ten projekt do końca na korzyść naszej formacji.

Z wyrazami szacunku,

Paweł Zagórski

1. Czy brałaś/-eś udział, w jednej z operacji Odporna Wiosna, Trwała Odporność lub Silne Wsparcie, w których wykonywałaś/-eś zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, przeciwdziałające skutkom pandemii COVID-19 lub wspierając społeczności lokalne podczas klęsk żywiołowych, czy działania Straży Granicznej w obliczu kryzysu migracyjnego?

- Tak
- Nie (jeżeli możesz podaj przyczynę):
 - Nie zostałam/-em wyznaczona/-y
 - Nie mogłam/-em, gdyż nie poddałam/-em się dobrowolnemu szczepieniu
 - Nie chciałam/-em brać udziału z powodów osobistych
 - Inna przyczyna

2. W jakiego rodzaju działaniach przeciwkryzysowych brałaś/-eś udział dotychczas? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź):

- Wsparcie szpitali i innych jednostek opieki medycznej (triaże, wymazy, pomiar temperatury, ankiety)
- Współpraca z Policją (patrole prewencyjne, monitoring kwarantanny)
- Ewakuacja Domów Pomocy Społecznej (pomoc w DPS)
- Wsparcie Straży Granicznej (na przejściach granicznych, operacja ZUMBACH w Wielkiej Brytanii)
- Wsparcie Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych (dawnej Agencji Rezerw Materiałowych) w składach logistycznych (transport materiałów do odbiorców końcowych)
- Wsparcie Urzędu Lotnictwa Cywilnego (kontrola pasażerów, ankiety, karty lokalizacyjne)
- Wsparcie logistyczne przedsięwzięć przeciwkryzysowych (transporty, budowa tymczasowych izb przyjęć)
- Pomoc i opieka nad seniorami, weteranami, czy innymi osobami potrzebującymi (np. w kwarantannie)
- Dystrybucja żywności, środków przeciwwirusowych
- Wsparcie telefonicznej linii pomocy psychologicznej
- Patrolowanie przygranicznych terenów z Białorusią
- Udział w patrolach wodnych na Bugu
- Wsparcie Grup Rozpoznania Obrazowego na wschodniej granicy
- Wsparcie Grup Poszukiwawczo-Ratowniczych K-9 (na wschodniej granicy)
- Działania patrolowe w lasach w ramach bezpieczeństwa przeciwpożarowego
- Udział w akcji poszukiwawczej padłych dzików w ramach walki z wirusem ASF

- Oddałam/-em honorowo krew
- Inne
- Nie brałam/-em udziału w żadnych wymienionych powyżej przedsięwzięciach

3. Czy uważasz, że istnieje potrzeba większego wsparcia przez żołnierzy WOT działań administracji samorządowej w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego (np. wsparcie szpitali lub innych podmiotów leczniczych, kontrola kwarantanny, wsparcie DPS, itp.)?

- Tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Nie
- Nie mam zdania

4. W jakich fazach zarządzania kryzysowego większą rolę powinni pełnić wg Ciebie „Terytorialsi”, a w jakich fazach powinni mieć ograniczony udział lub nie brać udziału wcale? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź).

(proszę wpisać „X” przy stopniu zaangażowania: 4 – największe zaangażowanie, 3 – duże zaangażowanie, 2 – średnie zaangażowanie, 1 – małe zaangażowanie, 0 – żadne zaangażowanie)

Etap sytuacji kryzysowej	Najważniejsze zadania	4	3	2	1	0
ZAPOBIEGANIE	rozpoznanie i analiza zagrożeń (identyfikacja, określenie ich źródeł, prognozy wystąpienia)					
	monitorowanie wydarzeń mogących skutkować powstaniem zagrożenia,					
	przygotowanie planu działań prewencyjnych.					
PRZYGOTOWANIE	udział w opracowywaniu planów ochrony, gromadzeniu danych o bazach materiałowych, o możliwościach pozyskiwania niezbędnych środków i materiałów,					
	utrzymywanie systemów ostrzegania i alarmowania z wykorzystaniem wspólnego dla wszystkich służb systemu łączności i monitoringu,					
	szkolenie służb ratowniczych, edukacji społeczeństwa.					

REGOWANIE	uruchomienie procedur stosownych do występujących zagrożeń, w tym zadysponowanie odpowiednich sił i środków,					
	koordynacja i kierowanie prowadzonymi działaniami aż do ustania przyczyn powstania zagrożenia,					
	prognozowanie rozwoju sytuacji i skutków podejmowanych działań.					
ODBUDOWA	szacowanie powstałych szkód i strat oraz uruchomienie programu pomocy finansowej dla poszkodowanych,					
	odbudowa i przywrócenie sprawności infrastruktury krytycznej,					
	odtworzenie i uzupełnienie zasobów oraz przywrócenie gotowości podmiotów ratowniczych,					

5. Który z etapów rozwoju sytuacji kryzysowej, Twoim zdaniem, może sprawiać najwięcej trudności w zakresie walki z kryzysem?

(proszę wpisać ogólny stopień trudności przy jednym z czterech etapów: 4 – najwyższa trudność, 3 – duża trudność, 2 – średnia trudność, 1 – mała trudność, 0 – nie ma żadnych trudności)

Etap sytuacji kryzysowej	Możliwe trudności danej fazy	4	3	2	1	0
ZAPOBIEGANIE	błędne decyzje przełożonych związane z identyfikacją i analizą zagrożenia					
	brak budżetu lub źle zaplanowany budżet do przeciwdziałania zagrożeniu (np. na szkolenia specjalistyczne pilarzy)					
	źle ustalone priorytety i kolejność podejmowanych działań					
PRZYGOTOWANIE	źle opracowane symulacje i wizualizacje potencjalnych skutków zagrożeń (np. przy dostawie wody, prądu, jedzenia, lekarstw, organizacji zakwaterowania tymczasowego)					
	brak spójnego dla wszystkich podmiotów i służb ratowniczych niezależnego systemu komunikacji i łączności					

	niedostateczne wyszkolenie służb ratowniczych i społeczeństwa					
REGOWANIE	brak odpowiednich sił i środków do likwidacji skutków zagrożenia					
	źle skoordynowane i zarządzane akcje ratownicze, ewakuacyjne, czy logistyczne					
	niedostateczna ochrona elementów infrastruktury krytycznej (ujęć wody, źródeł energii, itp.)					
ODBUDOWA	niedostateczna realizacja programu pomocy dla poszkodowanych oraz niedoszacowanie powstałych szkód i strat					
	niedostateczna pomoc przy odbudowie i przywracaniu obiektów infrastruktury krytycznej do stanu pierwotnego					
	źle sporządzone raporty i analizy mające na celu ograniczyć zagrożenie w przyszłości					

6. Czy miałeś/-eś okazję brać udział w jednym z poniższych działań z zakresu Systemu Zarządzania Kryzysowego WOT (SZK WOT)?

Przykładowe możliwe zadania realizowane w ramach SZK WOT	TAK	NIE
Pełnienie dyżuru w swojej BOT w ramach Naziemnego Zespołu Poszukiwawczo-Ratowniczego		
Praktyczny udział w uruchomieniu NZPR do ćwiczeń lub akcji poszukiwawczej statku powietrznego /m.in. DRONA/		
Udział w ramach akcji monitorowania zagrożeń związanych z wirusem Afrykańskiego Pomoru Świń (ASF) /m.in. akcje poszukiwawcze padłej zwierzyny/		
Udział w działaniach Grupy Poszukiwawczo-Ratowniczej K9 wykorzystującej psy ratownicze /m.in. szkolenie/		
Udział w akcjach z zakresu zwalczania skutków klęsk żywiołowych /m.in. umacnianie wałów przeciwpowodziowych, oświetlanie rejonów w działaniach nocnych, wypompowywanie wody z podtopionych terenów/		

7. Czy Twoim zdaniem WOT dysponuje odpowiednim przygotowaniem i możliwościami technicznymi do zabezpieczenia miejsca katastrofy lub podobnego zdarzenia?

- Tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Nie
- Nie mam zdania

8. Jakie specjalistyczne szkolenia powinni dodatkowo przechodzić żołnierze WOT, by móc profesjonalnie wykonywać zadania z zarządzania kryzysowego? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź):

- Ratownictwa medycznego
- Szkolenia z organizacji i wykonywania ochrony obiektów
- Osiągania stanów gotowości mobilizacyjnej i bojowej oraz zasad alarmowania
- Przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym
- Taktyki działań na rzecz porządku publicznego
- Operatora ciężkiego sprzętu budowlanego
- Kierowcy samochodu ciężarowego
- Magazynowania i logistyki
- Systemów wsparcia dowodzenia
- Pedagogiczne
- Inne

9. Czy w ramach podwyższonych alertów gotowości do działań kryzysowych WOT, (np. w czasie nawałnic) – otrzymałaś/-eś sygnał i byłaś/-eś w gotowości do stawiennictwa (np. w ciągu 12 godzin) lub brałaś/-eś bezpośredni udział we wsparciu lokalnych społeczności (np. jako obsługa - pil spalinyowych, łodzi desantowych, pomp, cystern na wodę, agregatów prądotwórczych, autokarów, czy dronów rozpoznawczych)?

- Tak
- Nie
- Nie zostałam/-em wyznaczona/-y
- Nie mogłam/-em, gdyż nie poddałam/-em się dobrowolnemu szczepieniu
- Nie chciałam/-em brać udziału z powodów osobistych

10. Czy istnieje potrzeba szerszego zaangażowania żołnierzy WOT podczas kryzysu w ochronę obiektów infrastruktury krytycznej (np. lotniska, porty, ujęcia wody, elektrownie, rafinerie, kolej, szpitale, inne)?

- Tak
- Raczej tak

- Raczej nie
- Nie
- Nie mam zdania

11. Jakie funkcje WOT w działaniach z zakresu zarządzania kryzysowego uważasz za najważniejsze? (proszę posegregować od 1 do 6, w zależności od ważności funkcji: 1- najważniejsza, 6-najmniej istotna):

- Ochronna
- Porządkowa
- Informacyjna
- Społeczno-administracyjna (współpraca cywilno-wojskowa)
- Integrująca społeczność lokalną
- Obronna

12. Z jakimi instytucjami współdziała Twoja Brygada Obrony Terytorialnej?

(proszę wpisać „X” przy danym poziomie współpracy: 4 – największa współpraca,

3 – duża współpraca, 2 – średnia współpraca, 1 – mała współpraca, 0 – nie współpracuje):

Najważniejsze zadania	4	3	2	1	0
Policja					
Inne rodzaje wojsk					
Żandarmeria Wojskowa					
Straż Graniczna					
Państwowa Straż Pożarna					
Ochotnicza Straż Pożarna					
Straże Gminne lub Miejskie					
Gminne (Miejskie) Zespoły Zarządzania Kryzysowego					
Wydziały urzędu gminy, miasta, powiatu					
Obrona Cywilna					
Firmy ochrony mienia i osób, w tym SUFO					
Inne:					

13. W jaki sposób Twoim zdaniem WOT powinny informować społeczność lokalną o stanie i rodzajach mogących wystąpić zagrożeń? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź):

- Poprzez lokalną prasę, radio i TV
- Internet
- Lekcje z dziećmi w szkołach

- Szkolenia z nauczycielami
- Szkolenia urzędników
- Inne
- Nie prowadzić takiej działalności

14. Jaki sprzęt znajdujący się na wyposażeniu Twojej jednostki był wykorzystywany do akcji przeciwkryzysowych, w których brałeś udział? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź):

- Samochody
- Motocykle, Quady
- Łodzie, pontony
- Liny i zestawy ratunkowe
- Defibrylatory
- Łączność bezprzewodowa
- Agregaty prądotwórcze
- Pompy wodne
- Zestawy oświetleniowe
- Kuchnie polowe
- Inne

15. Czy według Twojej opinii zasadnym jest, aby rozbudowywać formację Wojsk Obrony Terytorialnej o kolejnych ochotników i tworzyć nowe pododdziały

w nowych lokalizacjach?

- Tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Nie
- Nie mam zdania

16. Czy wykorzystujesz Portal Informacyjny WOT (PI WOT) i używasz platformy YAMMER, która jest wykorzystywana m.in. do powiadamiania i alarmowania żołnierzy WOT?

- Tak, otrzymałem przynajmniej 1 raz informację o natychmiastowym stawiennictwie
- Raczej tak
- Nie
- Raczej nie
- Nie mam zdania, gdyż nie interesuje mnie ten kanał informacyjny

17. Czy wykorzystałeś PI WOT do innych celów niż edukacyjne, tzn. do wszelkich meldunków i powiadomień przelożonych w łańcuchu dowodzenia lub innych (np. do przesyłania meldunków sytuacyjnych /SITREP/ z oceną sytuacji zjawisk migracyjnych, które miały miejsce w rejonie, w którym zamieszkujesz)?

- Tak
- Raczej tak
- Nie
- Raczej nie
- Nie mam zdania, gdyż nie korzystam z tego kanału informacyjnego

18. Które z podanych poniżej czynności Twoim zdaniem powinni wykonywać żołnierze WOT w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej na terenie Twojej gminy, miasta, powiatu? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź):

- Całodobowe przyjmowanie zgłoszeń
- Przekazanie sił i środków straży do współpracy z wójtem, burmistrzem, prezydentem miasta
- Sprawdzanie wodowskazów
- Prowadzenie prac inżynieryjnych
- Zabezpieczenie logistyczne i transportowe
- Zarządzanie pracą osób skierowanych na roboty publiczne i prace społecznie użyteczne
- Samodzielne patrole prewencyjne
- Ochrona obiektów infrastruktury krytycznej
- Ochrona obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej
- Informowanie mieszkańców o zagrożeniach
- Ewakuacja osób i mienia
- Ochrona mienia osób ewakuowanych
- Zabezpieczanie dróg przejazdu
- Zabezpieczenie medyczne dla poszkodowanych
- Inne

METRYCZKA

Proszę o zaznaczenie właściwej odpowiedzi:

1. Żołnierz:

- pełniący Terytorialną Służbę Wojskową
- zawodowy

2. Korpus:

- szeregowych
- podoficerów
- oficerów

3. Wiek:

- do 20 lat
- 21-30
- 31-40
- 40-50
- powyżej 51

4. Wykształcenie:

- podstawowe/gimnazjalne/zawodowe
- średnie
- wyższe

5. Staż służby wojskowej:

- do 3 lat
- od 3 do 6 lat
- powyżej 6 lat

6. Odległość pododdziału (błp) od miejsca zamieszkania:

- do 10 km
- do 50 km
- powyżej 50 km

7. Forma zatrudnienia:

- osoba aktywna zawodowo
- osoba niepracująca
- uczeń/student

KWESTIONARIUSZ WYWIADU EKSPERCKIEGO

do pracy doktorskiej ppłk. Pawła ZAGÓRSKIEGO

na temat

„Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa”

Wojska Obrony Terytorialnej jako najmłodszy rodzaj Sił Zbrojnych RP, odgrywają kluczową rolę w pomocy społeczeństwu w przeciwdziałaniu skutkom zagrożeń pozamilitarnych. Zaangażowanie we współpracę z administracją publiczną na wszystkich poziomach (centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym) pozwala przypuszczać, iż wsparcie układu pozamilitarnego poprzez realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, nie było dotychczas realizowane na takim poziomie przez żaden z Rodzajów Sił Zbrojnych.

Analiza głównych obszarów zaangażowania Wojsk Obrony Terytorialnej we współpracę z układem pozamilitarnym pozwala na określenie najbardziej efektywnych form i metod wsparcia społeczeństwa, które przynoszą najwięcej korzyści na rzecz bezpieczeństwa państwa.

Współcześnie, w czasie realizacji zadań w ramach zarządzania kryzysowego przyjmuje się, że SZ RP, a w głównej mierze Wojska Obrony Terytorialnej, jako Centrum Zarządzania Kryzysowego MON, mogą stać się filarem wsparcia organów władzy i społeczeństwa. Wzrost zakresu zadań z obszaru zarządzania kryzysowego wynikać może w głównej mierze z przestrzennej lokalizacji WOT na obszarze każdego z województw w kraju oraz dyspozycyjności i zdyscyplinowania żołnierzy, a także wyposażenia sprzętowego i mobilności wojska. Szerząca się wciąż fala zagrożeń militarnych i pozamilitarnych uznaje za zasadne utworzenie formacji, która zdejmuje z wojsk operacyjnych większą część działań przeciwkryzysowych.

Jednakże tak sprecyzowany przedmiot badań wskazuje także na jego złożoność. Wynika ona z potrzeby zweryfikowania doświadczeń nabytych przez Wojska Obrony Terytorialnej w dotychczasowych działaniach, z tymi, które są niezbędne do wciąż poszerzającej się gamy zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa.

Mając na uwadze powyższe, w celu odniesienia się do tak zdefiniowanego obszaru badań, bardzo proszę Pana jako eksperta, o wyrażenie opinii, która pomoże rozstrzygnąć problemy, zawarte w poniższych pytaniach:

- 1. Jakie czynniki oraz które ze zdolności WOT zdecydowały o tym, że przejęły one rolę organizatora systemu zarządzania kryzysowego w ramach CZK MON w związku z wejściem w życie ustawy o obronie Ojczyzny?**

- 2. Jakie najważniejsze wnioski można wyciągnąć z dotychczasowej współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej podczas wsparcia podmiotów układu**

pozamilitarnego na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym w zrealizowanych już operacjach z zakresu zarządzania kryzysowego?

3. **Jakie nowe zdolności mogą rozwijać oraz jakie główne kierunki zmian powinny przyjąć Wojska Obrony Terytorialnej w świetle obecnych zagrożeń militarnych i niemilitarnych?**
4. **Dlaczego terytorialność i masowość Wojsk Obrony Terytorialnej są tak ważnym i użytecznym atutem w działaniach niemilitarnych stanowiących wsparcie dla systemu zarządzania kryzysowego?**
5. **W jakich obszarach wspierających działania przeciwkryzysowe, Wojska Obrony Terytorialnej najlepiej skoordynowały działania z administracją publiczną, TOAW oraz wojskami operacyjnymi?**

Serdecznie dziękuję za poświęcony czas.

Z wyrazami szacunku

Paweł Zagórski

SPRAWOZDANIE Z BADANIA OPINII EKSPERTÓW

I. Temat badań: *Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa*

II. Metody badawcze: Sondaż diagnostyczny techniką wywiadu eksperckiego.

III. Cel badań: Uzyskanie opinii doświadczonych oficerów o zaangażowaniu Wojsk Obrony Terytorialnej w działania przeciwkryzysowe realizowane na różnych poziomach administracyjnych w związku z przeciwdziałaniem zagrożeniom pozamilitarnym.

IV. Czas badań: styczeń–wrzesień 2022 roku.

V. Opis przebiegu badań:

Badanie przeprowadzono metodą ocen ekspertów i objęto nim sześciu oficerów reprezentujących:

Biuro ds. Utworzenia Obrony Terytorialnej:

- obecny attaché obrony we Włoszech, były oficer BdsUOT;

Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej:

- zastępca dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej;

Brygady Obrony Terytorialnej:

- dowódca 3. Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej;

- dowódca 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej;

Brygadę Zmechanizowaną wojsk operacyjnych:

- dowódca 19. Lubelskiej Brygady Zmechanizowanej;

batalion lekkiej piechoty:

- dowódca 125. batalionu lekkiej piechoty w Lesznie.

Badania prowadzone były w oparciu o kwestionariusz zawierający pięć pytań wymagających wyrażenia osobistych poglądów ekspertów.

Dzięki uzyskaniu opinii wyrażonych przez ekspertów możliwe było wygenerowanie wniosków opisanych poniżej.

W odniesieniu do pytania pierwszego:

1. Jakie czynniki oraz które ze zdolności WOT zdecydowały o tym, że przejęły one rolę organizatora systemu zarządzania kryzysowego w ramach CZK MON w związku z wejściem w życie ustawy o obronie Ojczyzny?

Jak zaznaczył jeden z ekspertów, tworzący brygadę obrony terytorialnej od podstaw, konieczne jest niewątpliwie przypomnienie założeń koncepcji tworzenia formacji oraz wnioski z pierwszych lat funkcjonowania. Według koncepcji, zdolności operacyjne jednostek WOT, czyli brygad obrony terytorialnej oraz batalionów lekkiej piechoty wraz z ich głównymi modułami zadaniowymi – kompaniami lekkiej piechoty, będą kształtowane w dwóch głównych obszarach: *obrony* powierzonych im rejonów obrony oraz *wsparcia lokalnych społeczności*.

Inny z ekspertów zaznaczał, że duże prawdopodobieństwo występowania danych zagrożeń wymaga wsparcia ze strony sił zbrojnych, które najczęściej zawiera się w trzech grupach zadaniowych: *wsparcie potencjałem ludzkim* (wysyłek żołnierzy) wraz z lekkim sprzętem, *wsparcie układu pozamilitarnego potencjałem planistycznym* oraz *wsparcie UPM w monitorowaniu rozwoju sytuacji*.

Eksperci zgodnie twierdzą, że na dzisiejszą ocenę WOT niewątpliwie wpłynęły zdarzenia kryzysowe mające miejsce w początkowym okresie funkcjonowania, tj. w pierwszych trzech-czterech latach, m. in. zdarzenia meteorologiczne głównie te nagłe, o przebiegu dynamicznym i niosące w następstwie szkody w mieniu, pozbawienie obywateli podstawowych warunków socjalno-bytowych (powodzie, podtopienia, nawałnice, wichury, pożary). Kolejną grupę indyktorów stanowiły zmiany czynników bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym, krajowym i światowym, konieczność uszczelnienia granicy państwa przed niekontrolowanym napływem migrantów, tym samym konieczność wsparcia Straży Granicznej, a także pandemia COVID-19.

Eksperci w większości również zgodnie stwierdzili, że za powierzenie Wojskom Obrony Terytorialnej funkcji CZK MON odpowiadała po pierwsze dyslokacja Brygad Obrony Terytorialnej i ich podległych pododdziałów na terenie całego kraju, w każdym województwie. Po drugie zdolność bardzo szybkiej reakcji od otrzymania sygnału do realizacji zadań reagowania kryzysowego. Po trzecie wyposażenie, posiadane zdolności i sprzęt lekkiej piechoty przydatny do usuwania skutków nawałnic, powodzi i innych zagrożeń niemilitarnych. Za najważniejszy jednak czynnik przyjęto *potencjał ludzki* i stałą gotowość do działań przeciwkryzysowych w rejonach odpowiedzialności do szczebla powiatu włącznie.

Te wszystkie czynniki łącznie spowodowały, że w okresie tworzenia ustawy o obronie Ojczyzny, to WOT stał się naturalnym partnerem na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Nie wymagało to podejścia „rewolucyjnego”, a raczej „ewolucyjnego”, ponieważ jednostki WOT stały się naturalnym partnerem przedstawicieli UPM w obszarze zarządzania kryzysowego. Jak zauważa jeden z ekspertów, wskazują na to również prowadzone badania zaufania/zadowolenia w stosunku do WOT na poziomie urzędów wojewódzkich.

W odniesieniu do pytania drugiego:

2. Jakie najważniejsze wnioski można wyciągnąć z dotychczasowej współpracy Wojsk Obrony Terytorialnej podczas wsparcia podmiotów układu pozamilitarnego na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym w zrealizowanych już operacjach z zakresu zarządzania kryzysowego?

Udzielając odpowiedzi na to pytanie jeden z ekspertów zauważył zasadniczą rzecz – że podmioty takie jak Państwowa Straż Pożarna, Policja, SG początkowo wykazywały daleko idący dystans do możliwości współpracy (jako główny powód podając niedostosowane prawo w zakresie podziału kompetencji i możliwości współpracy w działaniu, szczególnie jeśli chodziło o zakres uprawnień). Dało się również odczuć obawy przed zbyt dużą ingerencją w obszary ustawowego działania służb administracji publicznej. Jednakże z biegiem rozwoju niekorzystnej sytuacji kryzysowej w państwie związanej z rozprzestrzenianiem się COVID-19, zaczęto liczyć na pomoc wojska, gdyż administracja publiczna stawała się coraz bardziej sparaliżowana. Sytuację stopniowo rozwiązały podpisane porozumienia o współpracy oraz finalnie przyjęta legislacja. Wówczas zaczęto nabierać zaufania również do WOT.

Właśnie dlatego jednym z głównych wniosków płynących ze wsparcia UPM przez WOT była *natychmiastowa konieczność zmian legislacyjnych*, nie tylko w tym obszarze, lecz w wielu innych obszarach i dziedzinach określających cele państwa.

Jak zauważają eksperci, administracja poziomu regionalnego i lokalnego w dużej mierze w początkowym okresie istnienia formacji, nie posiadała dostatecznej wiedzy co do możliwości WOT na korzyść samorządów. Tutaj też brak prawa i zapisów uwzględniających WOT, powodował ostrożne planowanie i użycie sił i środków. W przypadku działań przeciwpandemicznych, pomocne okazały się specustawy oraz decyzje MON o skierowaniu formacji do działania. Jak zauważa jeden z ekspertów, był to zarazem najwyraźniejszy przykład szybkiego dostosowania SZ RP do zaistniałej potrzeby.

Kolejnym wnioskiem płynącym ze wsparcia UPM przez WOT w opinii ekspertów było *włączenie dowódców i przedstawicieli BOT do zespołów ZK przy wojewodach*. Tym samym obok szefów WSZW (ustawowo)³⁶⁶, wojewodowie wprowadzili dowódców BOT, którzy realnie i szybko realizowali proces planowania i reagowali na potrzeby wojewodów w zakresie zarządzania kryzysowego.

Eksperci również zgodnie stwierdzili, że jednym z najważniejszych wniosków wskazujących na efektywnie prowadzone wsparcie UPM, było *zbudowanie trwałych relacji zaufania* między głównymi podmiotami na poziomie wojewódzkim (urząd wojewódzki, wojewoda, marszałek województwa, przedstawiciele administracji zespolonej i niezespolonej, itp.), a także na poziomie powiatowym i gminnym.

To właśnie po wybuchu pandemii i konieczności wsparcia administracji publicznej w działaniach związanych z kryzysem migracyjnym na granicy państwa z Białorusią, zbudowane wcześniej relacje pozwoliły na błyskawiczne działania WOT we wsparciu SG. Pierwotnie posiadane przez Szefów WSzW kompetencje nie zapewniały takich efektów jak przekierowanie ich na dowódców BOT. Spowodowało to wykorzystanie potencjału dowódcy BOT, polegające na bieżącej znajomości sytuacji operacyjnej oraz zdolności do reagowania na bieżącą sytuację za pomocą podległych sił znajdujących się na miejscu, w odpowiednim stopniu gotowości, bez powiadamiania wielu jednostek będących w rejonie kryzysowym.

Operacja ODPORNA WIOSNA, a później TRWAŁA ODPORNOŚĆ, która została zawieszona w marcu 2022 roku, była w ocenie ekspertów największym katalizatorem budowania zdolności WOT na wszystkich szczeblach. Pozwoliła również na zbudowanie relacji zaufania do żołnierzy w oliwkowych beretach na poziomie centralnym (krajowym) i wojewódzkim, ale przede wszystkim powiatowym i gminnym, gdzie zaczyna się źródło kryzysu.

W odniesieniu do pytania trzeciego:

3. Jakie nowe zdolności mogą rozwijać oraz jakie główne kierunki zmian powinny przyjąć Wojska Obrony Terytorialnej w świetle obecnych zagrożeń militarnych i niemilitarnych?

³⁶⁶ W myśl obowiązującej wówczas ustawy o powszechnym obowiązku obrony.

Ustosunkowując się do powyższego pytania, eksperci zauważali różne obszary i kierunki, które powinny rozwijać Wojska Obrony Terytorialnej. Dało się zauważyć uzależnienie opinii specjalistów od stanowisk i poziomu, jaki obecnie zajmują.

Jak zauważa jeden z ekspertów, główny kierunek zmian w WOT wynika z przyjętej analizy zagrożeń oraz zadań wskazanych dla WOT w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z maja 2020. To przede wszystkim budowanie tzw. obrony powszechnej i zwiększania odporności społeczeństwa na zagrożenia, nie tylko występujące w domenach fizycznych (militarne i niemilitarne), ale również zagrożenia w cyberprzestrzeni, sferze informacyjnej czy kognitywnej.

Kolejnymi obszarami, które według opinii ekspertów należałoby rozwijać, to:

- **Obszar dowodzenia** – należy doskonalić zdolność do samodzielnego działania pododdziałów WOT poprzez edukację żołnierzy i podoficerów (np. w ramach szkoły podoficerskiej SONDA, kursów oficerskich AGRYKOLA, kursów LEONIDAS czy wreszcie Kursów Działań Niekonwencjonalnych). Te działania mają na celu zapewnienie, że nawet niewielkie pododdziały WOT (sekcja, pluton) mogą efektywnie i świadomie wspierać UPM na poziomie lokalnym
- **Obszar szkolenia** – kontynuować oraz doskonalić przyjętą w WOT zasadę „od ratownika do bojownika”, co zapewnia nabywanie pożądaných zdolności, w tym szczególnie zdolności w obszarze medycyny (w tym medycyny pola walki). W tym celu należałoby dostosować system szkolenia do kryterium realizmu, gdzie efektem finalnym byłoby osiągnięcie stanu wyszkolenia zespołowego pododdziałów i oddziałów bez względu na prowadzone działania przeciwkryzysowe. Jak zauważa jeden z ekspertów obecna sytuacja polega na budowaniu wciąż nowych zdolności i angażowaniu się w działania przeciwkryzysowe, wspierające administrację państwową, powodując swoiste „przyzwyczajanie się” całego układu pozamilitarnego do ciągłego wsparcia przez WOT. Należy jednak pamiętać o kompetencjach każdego z elementów do realizowanej misji i zadań do jakich został powołany. W przypadku pododdziałów WOT niezbędnym według eksperta zadaniem będzie wkrótce potrzeba przyspieszenia osiągania zdolności dowodzenia jednostkami w różnych stanach obronności państwa poprzez wieloscenariuszowe certyfikowanie dowództw i pododdziałów dowodzenia.
- **Obszar wyposażenia** – bardzo szeroki obszar doskonalenia, w którym również wykorzystuje się zasadę pozyskiwania sprzętu „podwójnego zastosowania” –

łączności pozwalającej na wymianę korespondencji z UPM, ale zapewniającą dowodzenia na polu walki w sieciach wojskowych, sprzętu rozpoznania (radary pola walki do zapewnienia szczelności granicy państwa, ale również ochrony infrastruktury krytycznej podczas działań bojowych) czy sprzętu inżynieryjno-saperskiego (łódzie patrolowe, zestawy oświetleniowe czy urządzenia do cięcia lub ubrania do pracy w wodzie)

- **Obszar inżynierii wojskowej** i rozwijania zdolności związanej ze wsparciem wojsk operacyjnych przy ochronie i odbudowie infrastruktury krytycznej w czasie kryzysu i wojny.
- **Obszar utrzymania i zarządzania wybraną infrastrukturą krytyczną i teleinformatyczną** tj. związaną z zarządzaniem siecią lokalnych składów/magazynów strategicznych (np. amunicja, sprzęt medyczny, środki ochrony przed skażeniami, itd.), a także utrzymaniem systemów łączności, jako niezwykle ważnego elementu na dzisiejszym polu walki. Ochrona, obrona, a także utrzymywanie miejsc dostępu do różnego rodzaju systemów łączności, w tym również dla wojsk operacyjnych, wydaje się według eksperta również ważnym czynnikiem w kontekście budowy nowych zdolności i zadań WOT.

W odniesieniu do pytania czwartego:

4. Dlaczego terytorialność i masowość Wojsk Obrony Terytorialnej są tak ważnym i użytecznym atutem w działaniach niemilitarnych stanowiących wsparcie dla systemu zarządzania kryzysowego?

W opinii ekspertów, posiadanie nawet lekko wyposażonych sił piechoty, ale znajdujących się blisko sytuacji kryzysowej i wyposażonych w regulacje prawne pozwalające na ich użycie, niemal natychmiast stanowi istotną przewagę nad pozostałymi komponentami SZ RP. Te dwa aspekty: terytorialność oraz masowość (czy bardziej powszechność, ponieważ WOT w docelowej formie będzie liczył nie więcej niż 55 tysięcy żołnierzy) stanowią o decydującej różnicy w wykorzystaniu WOT do działań wsparcia UPM.

Ekspert zauważa, że nie należy tutaj szukać niepotrzebnej rywalizacji z wojskami operacyjnymi (które również w pewnym stopniu są masowe, ale na pewno mniej terytorialne), ponieważ różnica wynika przede wszystkim z przyjętego sposobu użycia Sił Zbrojnych do tego typu działań oraz z zadań powierzonych danemu Rodzajowi Sił Zbrojnych.

Powyższe kryteria odzwierciedlają ideę formowania WOT. Terytorialność żołnierzy i tym samym ich przynależność do jednostek w bliskości miejsca zamieszkania (w danym

regionie), powoduje wysoką motywację indywidualną i zespołową. Z czasem po osiągnięciu FOC³⁶⁷ przez jednostki WOT, będą one zdolne realnie wpływać na przygotowanie infrastruktury obronnej swojego regionu przy jednoczesnym zachowaniu wysokiego poziomu wiedzy i wyszkolenia stanów osobowych. Idąc w myśl za ekspertem: „*Słowem – żołnierz przygotowuje sobie środowisko walki, będzie je znał, udoskonalał, będzie to miało charakter planowy, systemowy. Społeczeństwo lokalne będzie jego źródłem siły*”. Przyjmując dotychczasowe doświadczenia w użyciu WOT, w tym w działania o charakterze długoterminowym, istnieje bezwzględna konieczność zwiększenia potencjału osobowego żołnierzy TSW. Jak podkreśla specjalista, wymusza to również forma służby i jej dobrowolny status.

W odniesieniu do pytania piątego:

5. W jakich obszarach wspierających działania przeciwkryzysowe, Wojska Obrony Terytorialnej najlepiej skoordynowały działania z administracją publiczną, TOAW oraz wojskami operacyjnymi?

W opinii ekspertów ciężko jest wskazać jednoznacznie konkretny obszar działania, gdzie nastąpiła całkowita synergia w działaniach przeciwkryzysowych między różnymi podmiotami, ale istnieje jedna zgodna opinia polegająca na tym, że od czasów padnemie, poprzez kryzys migracyjny na granicy z Białorusią, aż do wsparcia uchodźców z Ukrainy, ***jakość współpracy w relacji WOT-UPM wciąż osiąga wyższy poziom i stale się rozwija.***

Jak stwierdził jeden z ekspertów, w działaniach przeciwpadnemicznych COVID-19 czasookres realizacji tych samych czynności w 2020 roku był znacznie dłuższy i wymagał o wiele więcej czynności formalnych, niż dwa lata później w czasie pomocy uchodźcom z Ukrainy. Dowodzi to o znacznej poprawie wzajemnej współpracy i „zgrania się” podmiotów UPM z wojskiem.

Z kolei inny specjalista zauważa, że już 48 godzin po agresji rosyjskiej na Ukrainę pierwsze elementy zadaniowe WOT znalazły się w działaniu, wspólnie z elementami wydzielonymi z UPM. Wymagało to, zarówno od dowódców, jak i żołnierzy, pełnego wykorzystania doświadczeń, ale jednocześnie elastyczności w działaniu przy utworzeniu centrów recepcyjnych, punktów informacyjnych, czy wspólnego działania w składzie Grup Wsparcia Relokacji Uchodźców (GWRU) lub na punkcie wydawania wiz kanadyjskich, wspólnie z żołnierzami kanadyjskich sił zbrojnych.

³⁶⁷ FOC – ang. Full Operational Capability – pełna zdolność operacyjna.

Kolejny z ekspertów podkreśla, że wejście elementów zadaniowych WOT wraz ze wspierającymi je elementami wojsk operacyjnych do operacji TRWAŁA ODPORNOŚĆ, pokazało szybkość działania, elastyczność, w tym wielokrotnie niekonwencjonalność w działaniu i niesionej pomocy lokalnej społeczności. Działanie w czasie wsparcia dla ludności ukraińskiej (po 24 lutego 2022 roku) w ramach operacji NIEZAWODNA POMOC, udowodniło po raz kolejny, iż dowódcy brygad w swoich SRO są w stanie w ciągu kilku godzin wraz z innymi służbami (Państwową Strażą Pożarną, czy Policją) zorganizować pomoc adekwatną do zaistniałej sytuacji.